

6.2.9 Dialog

Den politiska dialogen

Vi har i kapitel 4 redovisat att det vid EU-toppmötet i Nice utbröt våldsamma konfrontationer mellan polis och demonstranter. Efter Nice-händelserna förklarade statsminister Göran Persson, vilket vi redogjort för i avsnitt 6.2.1.1 att han önskade föra dialog med fredliga demonstranter som ville diskutera globaliseringens effekter.

Vid institutionen för freds- och utvecklingsforskning, Göteborgs universitet, diskuterade professorn Björn Hettne och docenten Hans Abrahamsson vad universitet skulle kunna bidra med för att undvika att händelser liknande dem i Nice skulle upprepas i Göteborg. De ville skapa en arena där samtal om globaliseringen och EU kunde föras.

Hans Abrahamsson engagerade sig i försöken att få till stånd en dialog mellan demonstranter och politiker.

Hans Abrahamsson har beskrivit förberedelsearbetet inför den politiska dialogen. Det var kantat av situationer som i sig visade hur svårt det var att få olika parter med så mycket misstänksamhet om varandras avsikter att nå fram till en lösning om själva genomförandet av dialogen.

Mötet på Musikens hus i början av januari (se avsnittet om *Musikens hus*) oroade Hans Abrahamsson. Han hade noterat att mötesdeltagarna tvivlade på statsministerns önskan om dialog med demonstranter. Han har berättat:

”Den gemensamma uppfattningen var att regeringen inte alls ville ha dialog. Förslagen som ventilerades gick ut på att störa EU-mötet.”

Hans Abrahamsson tyckte att det vilade ett slags desperation över deltagarnas känsla av utanförskap. De tyckte inte att politiker tog dem på allvar.

Tanken från Attac:s sida var att dialogen skulle stävja de planer som en del demonstranter hade på att tränga in på Mässan. Ola Mattsson, Attac, har berättat att oron var stor för att det skulle sluta i våld om demonstranter försökte ta sig in på Mässan. I stället skulle inträngningen vara symbolisk, en dialog via en inträngande länk till EU:s ledare.

Ett möte hölls på Statsrådsberedningen. Misstänksamheten kvarstod dock efter mötet på ömse håll, enligt Hans Abrahamsson. Det

var först i slutet av april som ett antal händelser ledde till en vändpunkt.

För det första inträffade oroligheter under demonstrationer i samband med Ekofin-mötet i Malmö den 20–22 april. Till en början väckte polisens agerande en ilska bland de aktiva inom nätverken som oroade Hans Abrahamsson. Han tog återigen kontakt med Statsrådsberedningen för att driva på ett beslut om dialog eftersom han trodde att det skulle dämpa misstron hos en del demonstranter. Han befarade att om inte politikerna visade att de menade allvar med dialogen skulle en del demonstranter kunna lockas till svårkontrollerade aktioner under Göteborgsmötet.

För det andra presenterade Attac vid den här tiden ett sätt att genomföra dialogen. Det skulle vara en ”konfrontativ dialog”. Tanken var att dialogen till en början inte behövde syfta till att uppnå samförstånd mellan parterna. Debatten skulle dessutom inte gå ut på att ”plocka poäng” hos publiken på samtalspartnerns bekostnad. Deltagarna skulle i stället presentera sina åsikter och försöka klargöra meningsskiljaktigheter. Utifrån dessa skillnader skulle parterna i nästa steg hitta alternativa politiska förhållnings-sätt.

För det tredje hade vid den här tidpunkten statsministerns nyfikenhet på det nybildade svenska Attac växt, enligt Statsrådsberedningen. Han ville träffa representanter från nätverket. Miss-tänksamheten inom Attac och de övriga nätverken inför ett möte med statsministern var dock stor. De såg hans intresse för Attac som en PR-handling. Attac:s Karen Austin sade i en artikel i Dagens Nyheter att inbjudan från statsministern försatte Attac i en märklig situation gentemot de övriga organisationerna som arbetade med samma frågor:

”Många av dem har jobbat med de här frågorna i årtal, men Attac glider in på en räkmacka.”

Efter en intern diskussion beslöt Attac att skicka sex representanter. De träffade statsministern i Regeringskansliet Rosenbad den 26 april 2001, fyra dagar efter Malmöhändelsen. Statsministerns medarbetare hade kallat medierna till fototillfälle. Representanterna för Attac vägrade att låta sig fotograferas tillsammans med Göran Persson. Det skulle förknippa Attac med etablissemangen och orsaka ett spänt förhållande med de övriga nätverken. Fotoincidenten gav, enligt Hans Abrahamsson, Attac större legitimitet hos de organisationer som var misstänksamma mot dialog.

Sammantaget satte händelserna i slutet av april i gång en aktivitet inom Statsrådsberedningen, nätverken, Göteborgs stad och polisen

där samtliga arbetade med att få igång en dialog, eller ett samarbete inför EU-mötet i Göteborg.

Statsrådsberedningens förberedelser för dialog

Inom Statsrådsberedningen arbetade man från denna tid intensivt med utformningen av dialogen. Regeringens syfte med dialog var enligt en promemoria upprättad i Statsrådsberedningen den 10 maj 2001

- att visa att politiker vill lyssna,
- att visa vilja att ta till sig kritik och diskutera de avgörande framtidsfrågorna,
- att visa att EU är en positiv möjlighet – ett verktyg, inget hinder,
- att säkerställa att budskapen från dialogerna framförs till toppmötet,
- att uppmuntra det politiska engagemanget hos främst unga människor,
- att minska riskerna för upplopp genom att stötta de organisationer som förespråkar dialog, inte våld.

I samma promemoria uppmanades statsråden att prioritera offentliga kontakter som visade öppenhet från regeringens sida. Vidare anfördes i promemorian:

Regeringen har ett gemensamt intresse av att markera vikten av öppenhet under återstoden av ordförandeskapet. Framgång för offentlighet med handlingar ger bättre grund, men risken är uppenbar att konfrontationen i Malmö blir det bestående intrycket, i synnerhet med liknande händelser i Göteborg.

Ett av Regeringskansliets förslag till utformningen av en dialog var att den skulle föras inne på Svenska Mässan eftersom man uppfattat att många demonstranter ville komma dit in. Förslaget orsakade diskussioner inom nätverken och resulterade i att de inte ville delta i en dialog som avhölls inne på Mässan vid en annan tidpunkt än då själva EU-mötet skulle hållas. En annan idé var att några representanter skulle få träffa statsministern på ett hotell flera dagar före själva toppmötet. Det avvisades av nätverken.

Nätverkens fortsatta förberedelser för dialog

Parallellt med Regeringskansliets arbete med dialogen försökte nätverken sinsemellan enas om innehållet och formerna för den politiska dialogen.

Nätverket Göteborg var tveksam till arrangemangen men ställde ändå upp. Det deltog inte lika aktivt som övriga organisationer i förberedelserna. De har beskrivit skälet till detta på följande vis:

När det stod klart att regeringen ville utnyttja dialogen som en del i propagandan för EU-toppmötet blev vi mer avvaktande till hela idén. Vi hade föredragit ett möte med regeringsföreträdare under mindre spektakulära former. Göteborgsaktionen och Attac lade ner betydligt mer engagemang i förberedelserna av dialogen och beslutade i princip de teman som skulle tas upp. De hade även synpunkter på vilka som skulle representera vårt nätverk.

Attac försökte under vintern och våren 2001 övertyga grupper inom Göteborgsaktionen om betydelsen av en politisk dialog. På ett möte i mars presenterade Attac idén. Flera stödde förslaget, men andra uttalade att de inte ville delta i dialog med politiker. Tord Björk, en av de framträdande representanterna för Göteborgsaktionen, lade fram en kompromisslösning, att Göteborgsaktionens organisationer var för sig skulle avgöra om de ville delta i dialogen.

Diskussionen pågick ända in i veckan då EU-mötet skulle äga rum. Hans Abrahamsson har berättat:

”Det blev en kamp om parollerna och om vem som skulle säga vad.”

Under måndagen den 11 juni 2001 gjordes ett sista försök för att ena nätverken. Förhandlingarna varade hela natten ända till klockan 06.00 nästa morgon då nätverken kom överens om innehållet och om vilka som skulle företräda organisationerna.

Efter alla turer kunde till slut två dialoger mellan politiker och företrädare för systemkritiska organisationer genomföras.

Elin Gauffin, Rättvisepartiet Socialisterna som ingick i Göteborgsaktionen, var kritisk till dialog med politikerna. Hon skrev i en krönika i partiets tidning *Offensiv* strax före toppmötet:

Nu försöker han (Göran Persson/vår anmärkning) damma av receptet ”dialog” med de folkrörelser, som för bara några månader tidigare kallades huliganer. Vi måste fråga oss vad det är för dialog han vill ha? Framförallt hoppas vi att den 14–16 juni ska bli en sten i ankdammen med ett vågskvalp som gör slut på den stiltje i landet, som härskat trots de fortsatta nedskärningarna och de ökade klassklyftorna.

Dialog onsdagen den 13 juni 2001

Onsdagen den 13 juni ordnades den första dialogen. Arrangörer var Göteborgs stad tillsammans med Attac, Miljöförbundet jordens vänner, Göteborgsaktionen 2001, Nätverket Göteborg, Syndikalisterna och Socialistiska partiet. Från regeringen deltog statsministern Göran Persson, vice statsministern Lena Hjelm-Wallén, miljöministern Kjell Larsson och handelsministern Leif Pagrotsky. Dialogen handlade om global rättvisa, EMU, sociala frågor, fackliga rättigheter, Schengen, frågan om ett svenskt utträde ur EU och EU:s militarisering. Dialogen ägde rum i Göteborgs universitets aula, Vasaparken. Vi berör den i avsnitt 6.3.1.3.

Dialog med Europeiska kommissionens ordförande fredagen den 15 juni 2001

Fredagen den 15 juni skulle en uppföljande dialog från onsdagen genomföras. Ämnet var europeisk politik för global utveckling. Några av EU:s företrädare skulle inifrån Svenska Mässan samtala via bildskärm med representanter för demonstranterna. De senare skulle befinna sig på Fritt Forums festivalområde vid Pustervikskajen.

Statsrådsberedningen tyckte idén var god och beslut fattades om att arrangera dialogen. Deltagare var bland andra EU-kommissionens ordförande Romani Prodi och en av Attac:s internationellt mest kända debattörer, Susan George.

Polismyndigheten rekommenderar den politiska dialogen

Kommenderingschefen Håkan Jaldung tror att polismyndigheten var en ”viktig brygga mellan statsministern och demonstranterna” för att den politiska dialogen skulle bli av. Han har sagt att polismyndigheten och Säkerhetspolisen drev på att det skulle bli ett beslut om dialog mellan demonstranterna och politikerna. När storbildsdialogen blev av var även poliser från kontaktgruppen med i lokalen och de har sagt att det var en bra ordning.

Den praktiska dialogen

Den praktiska dialogen skedde i Måndagsklubben och med kontaktgruppen som vi tidigare redogjort för (se avsnitt 6.2.3.2 under rubriken *Måndagsklubben*).

Utvärdering av den praktiska dialogen – polisen

Kommenderingschefen Håkan Jaldung tycker att dialogen med demonstranterna är en modell som polismyndigheten måste fortsätta att arbeta med och att den behöver utvecklas. Han har sagt att han skulle vilja samarbeta med djurrättsaktivisterna ”som har stängt alla pälsaffärer i staden och som nu ägnar sig åt försöksdjursanläggningar”. Han hoppas på att polismyndigheten lyckas få igång en dialog med dem för att hitta en form för deras aktiviteter. Han har sagt att ”det skulle både vi och de tjäna på”.

Håkan Jaldung anser att utan den dialog som kom till stånd mellan Göteborgs stad, demonstranter och polismyndigheten hade ”det blivit mycket värre”. Han tänker framförallt på att tack vare att en dialog var etablerad lyckades parterna i sista stund ändra väg för lördagsdemonstrationen den 16 juni 2001.

Håkan Jaldung och poliserna i kontaktgruppen var nöjda med samarbetet med KPML(r). De förde en god dialog med organisationen. Poliserna var framförallt nöjda med att KPML(r) efter samtal tog avstånd från maskering i demonstrationen på fredag kväll och att de hade gott om kunniga demonstrationsvakter.

Kommenderingschefen har dock kritiska synpunkter på vissa av dem som deltog i Måndagsklubbens dialog. Han tyckte att förtroendet brast gentemot vissa företrädare när de ena dagen försökte enas om en linje och nästa dag mötte poliserna med stenkastning. Ett annat problem, enligt Håkan Jaldung, var att en del företrädare inte lyckades förankra i sina organisationer vad deltagarna i Måndagsklubben diskuterat. Håkan Jaldung har sagt att samtal på sådana premisser är meningslösa.

Gunilla Gevréus, en av kontaktgruppens poliser har sagt att polismyndigheten skulle förhandlat fram ett större åtagande från organisationernas sida. Om en liknande kommendering skulle genomföras i framtiden såg hon helst att parterna kom överens om villkoren för samtliga arrangemang, inte minst kring boendet på skolorna. Nu kom dialogen mest att handla om demonstrationerna

som genomfördes utan ordningsstörningar. Däremot uppstod problem däremellan.

Håkan Jaldung har berättat att det riktades kritik mot att polismyndigheten satsade på dialogmodellen. Ann Charlotte Norrrås har sagt att det fanns poliser som tyckte att man skulle ta i med "hårdhandskarna" om det blev oroliga situationer i stället för att lägga ner arbete på dialog.

Utvärdering av den praktiska dialogen – Göteborgsaktionen

Jonas Jonlund, Göteborgsaktionen hade kontakt med Håkan Jaldung innan polisens kontaktgrupp tillsattes. Då innehöll Håkan Jaldungs resonemang enligt honom "förtäckta hot". Han kunde t.ex. säga att om man slåss med polisen så vinner alltid polisen, enligt Jonas Jonlund. Efter Malmöhändelserna i slutet av april hade Håkan Jaldung en annan ton; han var som en omvänd hand och ville framstå som en vän till demonstranterna.

Jonas Jonlund hade inte några större förhoppningar på dialogen med polisens kontaktgrupp. Efter tredje mötet med Måndagsklubben var han dock positiv till dialogen och kontaktpolisernas insats. Han tyckte att det var poliser som rörde sig i demonstranternas miljö och som "förstod aktivistspråk". Han konstaterade då att om polismyndigheten lagt ner så mycket tid och kraft så borde den inte använda våld mot demonstranterna. Jonas Jonlund har beskrivit hur väl Göteborgsmodellen fungerade med samarbetet mellan nätverken, kommunen och polisen.

Men Jonas Jonlund blev besviken och har sagt att dialogen med polisen var helt bortkastad tid. Hans intryck är att kontaktgruppens enda skäl till dialog var att "luska reda på vad vi tänkte göra" för att sedan kunna använda informationen till bl.a. polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet på torsdagen den 14 juni.

Jonas Jonlund har sagt att han i framtiden inte skulle ställa upp på en liknande dialog med polisen. Villkoret skulle i så fall vara att dialogen skulle ske med den ansvarige för kommenderingen.

Utvärdering av den praktiska dialogen – Attac

Attac:s Ola Mattsson deltog i ett antal av Måndagsklubbens möten. Han tyckte det var en god stämning. Han anser att idén med den praktiska dialogen var bra, att försöka minska risken för konflikter

genom att polis och kommun skulle vara välkomnande mot demonstranter. Han har påpekat att det efteråt framkommit att både polismyndigheten och vissa grupper av demonstranter "mörkade" om sina planer.

Ola Mattsson anser att polisen inte tillräckligt tydligt beskrev att dess mandat enbart gällde demonstrationerna. Han hade uppfattat att avtalet mellan organisationerna och polisen även betydde att båda parter skulle hålla ständig kontakt med varandra under mötesdagarna och fatta gemensamma beslut om olika aktioner som behövde vidtas för att upprätthålla ordningen och säkerheten. Han anser att inte ens samtliga sex kontaktpoliserna uppfattat vilket mandat som kommenderingschefen givit kontaktgruppen. Han anser att poliserna trodde att de hade ett bredare mandat än vad de visade sig ha.

Ola Mattsson är även kritisk till en del grupper inom demonstrationsorganisationerna. Han har i efterhand sett det som om en del inte var öppna med sin inställning till våld, att "man kanske faktiskt ville att det skulle uppstå de här kravallsituationerna, om än inte så omfattande som de blev".

Ola Mattsson tror trots erfarenheterna från EU-mötet i Göteborg att den praktiska dialogen är av betydelse vid liknande arrangemang i framtiden. Men flera kommer dock att vara ointresserade eller skeptiska inför ett sådant samarbete, enligt Ola Mattsson.

Utvärdering av den praktiska dialogen – AFA

De två AFA-kvinnorna, som vi tidigare refererat till, har framhållit att många timmars ansträngningar lades ner på dialogen mellan kommun, polis och nätverken. De har påpekat att det dock var en halvtimmes fönsterglaskrossning på Avenyn som ledde till att en kommitté tillsattes.

Kvinnorna blev också besvikna över den praktiska dialogen med polisen. De anser att polismyndigheten bröt samarbetet genom polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet. Den ena kvinnan anser att AFA fick "rätt på alla punkter". Polisen ville ha dialog för att få information så att den skulle kunna "sätta dit oss". AFA-kvinnorna anser att poliserna i kontaktgruppen gjorde ett bra arbete, men att det inte hade någon betydelse. Det visades sig att kontaktgruppen saknade inflytande när deras insatser behövdes. Ingen av de två

AFA-kvinnorna skulle vid ett liknande möte i Sverige gå med på en dialog med polisen.

Den ena AFA-kvinnan har påpekat svårigheterna med att föra en dialog med polisen. AFA kan inte diskutera med polisen om hur man skall föra sin politiska kamp, eftersom polisens roll är att försöka stoppa aktionerna.

Utvärdering av den praktiska dialogen – Göteborgs ickevåldsnätverk

Elisabet Ahlin har sagt att ”rädda poliser är farliga poliser”. Ett syfte med dialogen för Göteborgs ickevåldsnätverk var att försöka se till att en sådan rädsla inte fanns. Det var ett skäl till att nätverket berättade för polismyndigheten om aktioner de planerade inför toppmötet.

Hon har påpekat att dialogen också skall leda till att en eventuell demonisering mellan aktörerna försvinner. Såsom det blev under toppmötet blev det polisen och AFA som direkt efter toppmötet i medierna gick ut och sade att de var nöjda med sina insatser. Elisabet Ahlin anser däremot att allmänheten och alla som arbetar för politisk förändring var förlorare. Dessutom kom de politiska sakfrågorna helt i skymundan.

6.3 Händelseförloppet under mötesveckan

6.3.1 Måndagen t.o.m. onsdagen den 11–13 juni

6.3.1.1 Polisens underrättelser

Som närmare har utvecklats i avsnitt 6.2.6.6 *Polisens hotbilder*, lämnade Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Polismyndigheten i Västra Götaland hotbilsbedömningar inför EU-toppmötet och president Bushs besök i Göteborg. Polismyndighetens hotbilsbedömningar arbetades fram på Kriminalunderrättelseroteln. Säkerhetspolisen och polismyndigheten lämnade ytterligare hotbilsbedömningar under mötesveckan. De kommer att redovisas i det följande under respektive dag.

6.3.1.2 Nätverkens farhågor

Demonstranternas farhågor inför mötesveckan har beskrivits i avsnitt 6.2.8.6 *Demonstranternas farhågor*. Vi återkommer med de farhågor som förelåg inför respektive demonstration och annan opinionsyttring.

6.3.1.3 Händelser

Göteborgs ickevåldsnätverk genomför ett tärtläger

Göteborgs ickevåldsnätverk ingick i Göteborgsaktionen 2001 och har närmare beskrivits i avsnitt 6.2.8.3 (Göteborgsaktionen 2001). De avsåg att genomföra en "ickevåldslig massaktion" under EU-toppmötet. Aktionen skulle bestå av bl.a. ett tärtläger utanför mötesområdet och ett inträngningsförsök på området.

Inträngningsförsöket skedde på fredagen den 15 juni. Vi behandlar det i avsnitt 6.3.3 *Fredagen den 15 juni*.

Göteborgs ickevåldsnätverk skrev i sin ansökan om tillstånd till tärtläget att det var en "ickevåldslig manifestation som symbol för ett gräsrotsmöte mot EU-toppmötet". Polismyndigheten gav tillstånd till en allmän sammankomst från tisdagen den 5 juni till måndagen den 11 juni i form av ett tärtläger och manifestation i ett grönområde väster om Korsvägen och söder om Landeriet.

Polisens kontaktgrupp hade ett flertal möten med Göteborgs ickevåldsnätverk i anledning av organisationens planer på tärtläger och inträngningsförsök. Dialogen mellan Göteborgs ickevåldsnätverk och kontaktgruppen syftade till att förhindra våldsamheter i samband med organisationens aktioner. De berättade för polisen bl.a. hur tärtläget skulle genomföras och avslutas. De uppgav att vissa av demonstranterna inte frivilligt tänkte lämna platsen när tillståndet gick ut, utan ville bli bortburna av polis.

På tisdagsmorgonen den 12 juni anlände poliser till tärtläget och informerade demonstranterna att deras tillstånd hade gått ut. De uppmanade dem att lämna platsen.

Polisinsatsen leddes av chefen för Alfa 41, Björn Jordanius, i närvaro av chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam. Det var nästan lika många journalister och fotografer på plats för att bevaka insatsen som det var demonstranter. Omkring 20 ungdomar lämnade platsen efter tillsägelse. De kvarvarande omhändertogs av polisen och gjorde därvid passivt motstånd. Bortförandet skedde under lugna former. Enligt uppgift från polismyndigheten om-

händertogs 39 personer med stöd av 13 § polislagen och transporterades till de tillfälliga arrestlokalerna på Kviberg.

Polisen gör ett tillslag mot fem danskar

Natten till torsdagen den 7 juni genomförde den danska polisen en husrannsakan mot Ungdomens hus i Köpenhamn som var ockuperat av demonstranter. Vid husrannsakan beslagtogs polisen bl.a. slangbomber, Molotov-cocktails, gatstenar, slangbellor och stål-kulor. Polismyndigheten i Västra Götaland erhöll underrättelser om att de vapen som tagits i beslag i Köpenhamn var avsedda att användas i aktioner vid EU-mötet i Göteborg.

AFA Stockholm kommenterade händelsen torsdagen den 7 juni på en nyhetssida på Internet: "(---) The building was being used by activists preparing for next weeks counter summit activities in Gothenburg. The Police caused major damage to the building and confiscated countless amounts of materials that were to be used in Gothenburg. (---)"

Andra organisationer dementerade dock ett samband mellan fynden och planerade aktioner i Göteborg. Det danska initiativet GBG2001.DK, i vilket bl.a. danska AFA deltog, uppgav i ett pressmeddelande fredagen den 8 juni att det inte fanns något samband mellan fyndet och planerade aktioner under EU-toppmötet i Göteborg samt att de förberedde ickevåldsprotester.

På grund av underrättelser och vad som framkommit vid spaningsinsatser misstänkte polisen att fem inresta danskar förberedde grovt sabotage och grov misshandel under mötesveckan. Åklagare beslutade om husrannsakan i den lägenhet danskarna disponerade på Götaholmsgatan i stadsdelen Gamlestan i Göteborg.

På tisdagsmorgonen den 12 juni gjorde polisen ett tillslag mot lägenheten. I lägenheten hittade polisen sju slangbomber, smörsyra och nödbloss.

Tillverkaren av slangbombarna hade fyllt en bit trädgårdsslang med sprängämne. Sprängämnet bestod av en blandning av natriumklorat, träkol och svavel och hade en sprängverkan ungefär som svartkrut. Slangbomben antändes genom att en stormsticka drogs mot ett plån. Enligt polismyndigheten påvisades sprängämnets farlighet när en slangbomb självantände medan den låg på tekniska roteln för undersökning.

Smörsyra är ett starkt frätande och illaluktande ämne. I detta sammanhang kan nämnas att polismyndigheten hade fått under-

rättelser om att vissa autonoma grupper planerade att använda smörsyra för att göra angrepp mot möteslokaler under EU-toppmötet (se avsnitt 6.3.2.1 *Polisens underrättelser*).

De fem danskarna förklarade att de inget visste om dessa föremål. I lägenheten påträffades också tre telefoner med inprogrammerade fingerade teleadresser samt anteckningar och foton avseende vissa polisbilar.

Polisen gör ett tillslag på Tredje Långgatan

Tisdagen den 12 juni anmälde en person att några okända personer hade tagit sig in i en fastighet på Tredje Långgatan.

På vinden påträffade polisen fyra norska ungdomar som höll på att tillverka banderoller. Ungdomarna berättade bl.a. att de tillhörde AFA och att de hade kommit till Göteborg för att demonstrera. Enligt polismyndigheten anträffades 160 påsar på vinden. Varje påse innehöll en uppsättning med bl.a. svarta s.k. rånarluvor eller svarta halsdukar med AFA:s logo och texten "GBG 2001", informationsblad och visselpipor. Ungdomarna avvisades till Norge efter beslut av polismyndigheten.

Statsministern möter företrädare för demonstrationsorganisationerna

På onsdagskvällen ägde en debatt rum i Göteborgs universitets aula vid Vasaparken mellan företrädare för regeringen, bl.a. statsministern Göran Persson, och de EU-kritiska nätverken. Arrangörer var Göteborgs stad tillsammans med bl.a. Attac, Göteborgsaktionen 2001 och Nätverket Göteborg 2001. Mötet avlöpte utan ordningsstörningar. (Vi har berört arrangemanget i avsnitt 6.2.8.4 *Attac*.)

6.3.2 Torsdagen den 14 juni

6.3.2.1 Polisens underrättelser

Som närmare har utvecklats i avsnitt 6.2.6.6 *Polisens hotbilder* lämnade Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Polismyndigheten i Västra Götaland hotbildsbedömningar inför EU-toppmötet och president Bushs besök i Göteborg. Polismyndighetens hot-

bildsbedömningar arbetades fram på kriminalunderrättelseroteln. Vi har i det nämnda avsnittet, under rubriken *Polismyndighetens hotbildstabla*, redogjort för den hotbildstabla för aktioner/demonstrationer som kriminalunderrättelseroteln tog fram. Den sista versionen av tablan är daterad onsdagen den 13 juni 2001.

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotels hotbildsrapport den 13 juni

Onsdagen den 13 juni lämnade Polismyndighetens i Västra Götaland kriminalunderrättelserotel en fjärde komplettering till sin ursprungliga hotbildsrapport från mars 2001.¹ (Vi har redovisat de föregående hotbildsrapporterna i avsnitt 6.2.6.6 *Polisens hotbilder*.)

Kriminalunderrättelseroteln gjorde följande bedömning.

(---) Enligt information från Säkerhetspolisen har ledande aktivister under den senaste tiden flyttat till Göteborg för att på plats förbereda och detaljplanera aktionerna under EU-mötet. Fler är på gång under vecka 24. En del folk har börjat anlända till Göteborg och aktiviteterna kring det så kallade Lagerhuset har ökat. Aktivisternas så kallade Ledningscentral skall enligt uppgift vara klar i mitten av vecka 24.

Planerna för inträngningsaktionerna/komma in aktionen fortskrider. Inköpen av skyddsutrustning samordnas för att pressa priserna. Gasmasker, mot polisens förmodade tårgasanvändning, finns att köpa för 100 kronor, vita overaller har beställts i större antal m.m. Träningsläger har anordnats av bl.a. Ya Basta. Den 10 juni vid Krokslättis Fabriker i närvaro av medlemmar från finska Ya Basta. (---)

AFA har i tal och skrift förklarat sina avsikter att blockera och sabotera EU-toppmötet. Händelserna i Köpenhamn under vecka 23, då dansk polis i samband med en razzia mot Ungdomshuset beslagtogs en större mängd vapen, kompletterar bilden av att AFA har vilja, kunskap och kapacitet att utföra våldshandlingar.

Natten till den 12 juni greps fem danska aktivister på Götaholmsgatan 16 A. Samtliga är delgivna misstanke om förberedelse till grovt sabotage. (Ärende K (---)). Beslag rånarluvor, peruker, kamera (15 kort tagna) en fotorulle, mobiltelefon som ingen vill veta av. Fordon (---) bärgad för teknisk us.

Hur detta och det tidigare beslaget i Köpenhamn påverkar andra autonoma celler är omöjligt att förutsäga. Helt klart är att aktivisterna blir än mer försiktiga och observanta på okända personer och rörelser i närmiljön.

¹ Komplettering 4: Europeiska Rådets möte i Göteborg 15–16 juni, samt President Bushs besök den 14 juni 2001, 2001-06-13.

Det autonoma nätverket räknar med att cirka 5 000 skandinaviska aktivister söker sig till Göteborg. Aktivisterna hoppas att 1 000–2 000 försöker sig på en aktion mot Svenska Mässan. Precis som i Seattle blir slagorden ”Blockad-Konfrontation”. Ett flertal organisationer förbereder en marsch, ”Antikapitalistmarschen”, från Götaplatsen till Svenska Mässan under förmiddagen den 15 juni. Gruppen har inte sökt tillstånd och de uppger att den inte skall söka fysisk konfrontation med polisen.

Det är troligt att alla aktioner mot Svenska Mässan har som mål att störa och försvaga polisens insats vid avspärningen och på så sätt stötta Ya Bastas inträngningsaktion.

Grupperingar från Sverige, Norge, Danmark, Finland, Holland, Luxemburg, Belgien, Tjeckien, Spanien, Tyskland och England kan förväntas komma till Göteborg. (---)

Kriminalunderrättelseroteln lämnade följande bedömning beträffande respektive dag.

15 juni – Stora aktivistdagen

Stora aktivistdagen – från tidig morgon till sen kväll.

– Redan under tidig morgon kommer aktivister att försöka blockera konferenscentrat, pratas om samling vid 06.00!

– Inträngningsaktion – inträngningsaktion av Globalisering Underifrån med hjälp av bl.a. Ya Basta! Från Finland och Italien. Samtidigt skall enskilda aktioner genomföras runt om i Göteborg, skadegörelse på multinationella objekt för att hålla polisen sysselsatt I flygblad har nämnts att man hade över 400 anmälda för aktionen.

– Komma in aktion – Ickevaldsnätverket Göteborg planerar en aktion avskilt från Ya Basta!. Med mänskliga stegar alternativt repstegar planerar man att ta sig över avspärningarna.

– Antikapitalistmarschen, från Götaplatsen till Svenska Mässan vid 11-tiden. Gruppen har inte sökt tillstånd.

– AFA nämner en aktion mot Svenska Mässan under förmiddagen.

– Kpml(r), Nej till EU mfl planerar en demonstration kl 18.00 på Järntorget. (Kommentar: marschen kan i bästa fall samla mellan 7–8 000 deltagare, och bör inte innebära något orosmoment, OM tåget inte störs av RTC:s gatufest.

– Globalisering underifrån samt RTS ”Reclaim The Streets” planerar en stor gatufest under kvällen på Kungsportsavenyn/Bältespännarparken. Gatufesten skall utmytna i en inträngningsaktion på Trädgårdsföreningen vid 22-tiden. Misslyckas aktionen skall deltagarna sprida sig längs Avenyn och centrala Göteborg och genomföra skadegörelse och sprayning

16 juni – Protestdagen

Enligt planeringen den stora internationella demonstrationen mot EU och den politik som EU bedriver. Samling skall ske vid 09.30 tiden vid Linnéplatsen/slottsskogen. Demonstrationen skall gå genom Göte-

borg och avslutas på Götaplatsen med tal och musik. Arrangören uppger att man sökt tillstånd för ca 25 000 demonstranter (---)

Kriminalunderrättelseroteln bedömde att det förelåg en hög hotbild och mycket stor risk för våldsamma opinionsyttringar mot EU-toppmötet i Göteborg från grupper inom den autonoma miljön. Risken var vidare stor för störande opinionsyttringar från andra grupperingar som agerade och agiterade i enskilda frågor.

Riskerna för inträngningsaktioner på Svenska Mässan och Trädgårdsföreningen bedömdes som höga (nivå 4 av 5). Riskerna för vandalisering, skadegörelse och upplopp respektive sabotage bedömdes också som höga (nivå 4 av 5).

Risken för ordningsstörningar i samband med Reclaim the Streets/Citys aktion bedömdes som hög (nivå 4 av 5), vilket utgjorde en höjning sedan föregående rapport.

I rapporten fanns för första gången också hotbilder vad gäller våldsanvändning mot polis och angrepp mot polishuset i Göteborg. För våld mot polis bedömdes risken som hög (nivå 4 av 5) medan den för angrepp mot polishuset stannade vid förhöjd hotbild (nivå 3 av 5). Hotbilden för övrig kriminalitet bedömdes som förhöjd (nivå 3 av 5).

Kriminalunderrättelseroteln redovisade vissa kompletteringar till de förutsättningar som låg till grund för tidigare avgivna rapporter, bl.a. polisingripandet mot de fyra norska medborgarna på Tredje Långgatan (avsnitt 6.3.1.3 *Händelser*). I övrigt kan följande förutsättningar nämnas.

(---) I samband med mötet i Norrköping planerade aktivisterna att "smörbomba" möteslokalen, men planerna gick om intet. En ledande dansk aktivist söker efter smörsyra för att försöka "smörbomba" möteslokalen i Göteborg. (---)

Aktivisternas "Ledningscentral" installeras troligen i Lagerhuset vid Pustervik och skall enligt uppgift vara klar i mitten av vecka 24. (---)

Vid ett eventuellt ingripande mot aktivister kan aktioner komma att riktas mot Polishuset. (---)

Störning och avlyssning av polisens radiotrafik kommer att ske.

Avledningsmanövrar – i samband med demonstrationen den 15 juni kommer ett antal aktivister att koncentrera sig på avspärningar och inträngning, övriga skall attackera multinationella företag. (---)

Säkerhetspolisens hotbilsrapport den 13 juni

Säkerhetspolisen gjorde den 13 juni ett tillägg till hotbilden avseende "inhemsk extremism".² Vi har redovisat de föregående hotbilsrapporterna i avsnitt 6.2.6.6 *Polisens hotbilder*.

Hotbilsrapporten skrevs mot bakgrund av vad som hade framkommit vid tillslaget mot och i förhören med de fem danska medborgare som gripits i Gamlestaden föregående dag. I rapporten angavs bl.a. följande.

(---) Gripandet av dessa fem anarkister innebär att en inte oväsentlig del av den hårdföra kärnan har oskadliggjorts för tillfället. Säpo bedömer dock att det finns fler personer i Göteborg som ingår i dessa hårda kärnor av autonoma/anarkister från Sverige och övriga skandinaviska länder.

Säpo bedömer att denna händelse förändrar hotbilden såtillvida att det finns en risk för att det finns slangbomber hos autonoma/anarkistiska grupper i Göteborg. De kan användas på en plats för att rikta polisens uppmärksamhet dit i syfte att göra det lättare för anarkister/autonoma att genomföra en aktion på ett annat ställe. Ett annat alternativ är att de används för sabotage av något mål med anknytning till EU-mötet eller ett så kallat symboliskt mål. Slangbomber kan också komma att användas mot polisen vid ingripande i samband med bråk.

Inhemsk extremism 4 Hög hotbild/betydande risk för angrepp.

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotels hotbilsrapport den 14 juni beträffande Hvitfeldtska gymnasiet

Den 14 juni lämnade Polismyndighetens i Västra Götaland kriminalunderrättelserotel en särskild hotbilsbedömning beträffande Hvitfeldtska gymnasiet. Vi har för läsförståelsens skull valt att inte redovisa den i detta avsnitt, utan i avsnitt 6.3.2.3 *Händelser*.

6.3.2.2 Nätverkens farhågor

Demonstranternas farhågor inför mötesveckan har beskrivits i avsnitt 6.2.8.6 *Demonstranternas farhågor*. Deras farhågor inför demonstrationen Bush Not Welcome redovisar vi under avsnitt 6.3.2.3 *Händelser*.

² "Tillägg till hotbild rörande Europeiska Rådets möte i Göteborg den 15–16 juni 2001", 2001-06-13.

6.3.2.3 Händelser

Polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel och Säkerhetspolisen riktar underrättelsearbetet mot Hvitfeldtska gymnasiet

Enligt kommanderingsledningen stod det i ett tidigt skede klart att det på Hvitfeldtska gymnasiet skulle komma att finnas personer med anknytning till sådana autonoma grupper som var beredda att störa EU-toppmötet genom våldsamma aktioner. Spaningscentralens insatser inriktades till stor del mot skolan och dess omgivning. Informationen sammanställdes av polismyndigheten med det underrättelsematerial om Hvitfeldtska gymnasiet som kontinuerligt kom in från Säkerhetspolisen. Säkerhetspolisen hade tillgång till bl.a. källor inne på skolan.

Vi redovisar i det följande händelseutvecklingen och underrättelserna fram till polisens insats mot skolan torsdagsförmiddagen den 14 juni.

Polismyndighetens kontaktgrupp besöker Lagerhuset

På tisdagen och onsdagen den 12 respektive 13 juni besökte medlemmar i polisens kontaktgrupp Lagerhuset (om Lagerhuset, se avsnitt 6.2.3.2 *Incheckning och fördelning av boendeplatser*).

På tisdagen besökte *Gunilla Gevréus* Lagerhuset tillsammans med sina två kvinnliga kollegor i kontaktgruppen. Hon har lämnat följande beskrivning av besöket.

Linus Lundin, som arbetade på IMC, hade vid ett tidigare tillfälle sagt att kontaktgruppen var välkommen att besöka IMC:s lokaler i Lagerhuset. Kontaktgruppen hade uppfattat hans inbjudan som att det inte var nödvändigt att föranmäla ett besök. De hade uppfattningen att Göteborgsaktionen och Attac ansåg att inga andra poliser än kontaktgruppen fick komma in på Lagerhuset. De gick in i Lagerhuset och sade att de sökte Linus Lundin.

När de kom in fick de se en person som satt bakom disken och delade ut information. Han hade sedan senvåren varit ett av huvudobjekten för polismyndighetens civila spanare inför EU-toppmötet. ”Inne i rummet så var det någon slags mottagning för de ungdomar som jag sedan såg ute i aktivistkretsar. Jag kan inte säga att alla ungdomar kastar sten på polis, men det var den typen av klädsel och den typen av ålder.”

Poliserna fortsatte till IMC:s lokaler och uppfattade att det där fanns samma typ av demonstranter som vid incheckningen. Gunilla Gevréus och hennes kollegor blev stoppade av några personer, däribland Linus Lundin, som ifrågasatte deras närvaro. Poliserna framförde till Linus Lundin att ungdomarnas inställning i frågan om polisens rätt till tillträde var oacceptabel och lämnade därefter Lagerhuset.

Linus Lundin har uppgett bl.a. följande om kontaktgruppens besök på Lagerhuset.

IMC hyrde lokaler på fjärde våningen i Lagerhuset avskilt från Göteborgsaktionens och Attacs kansli. I hyreskontraktet med Nätverkstan angavs att IMC, bl.a. på grund av försäkringsvillkoren, inte fick släppa in några andra personer i lokalen än de som var ackrediterade som journalister av IMC. Huvudskälet till att utomstående inte skulle ha fritt inträde till IMC:s lokaler var att skydda den redaktionella verksamheten, vilket kontaktgruppen kände till. Han hade vid ett tidigare tillfälle bjudit in kontaktgruppen till IMC:s lokaler och samtidigt betonat att de borde kontakta redaktionen i förväg inför ett sådant besök.

På tisdagen mötte han Gunilla Gevréus och hennes kollegor vid IMC:s redaktion. Han hälsade och sade att det var roligt att se dem. Han tillade dock att han inte hade förväntat sig deras besök, eftersom han tidigare hade förklarat att de skulle ringa i förväg. Poliserna blev lite generade och sade att de inte kände till detta. De blev imponerade över lokalen och utrustningen. Besöket avlöpte odramatiskt och utan upprörda känslor.

På onsdagen den 13 juni besökte *Lennart Ronnebro* och en kvinnlig kollega i kontaktgruppen Lagerhuset.

Han har lämnat följande förklaring till besöket. ”Vi hade fått information om att Lagerhuset och Hvitfeldtska, helt och hållet, hade tagits över av de här krafterna som vi kallar de svarta helt enkelt.”

Han har vidare uppgett att Linus Lundin vägrade att släppa in dem. Lennart Ronnebro undrade varför, men fick inget riktigt svar. Lennart Ronnebro bedömde att det uppenbarligen var något som inte stämde.

Linus Lundin har uppgett följande om det besöket. Han träffade Lennart Ronnebro och Gerd Brantlid vid Göteborgsaktionens och Attacs incheckning inne i Lagerhuset. Lennart Ronnebro ville besöka IMC:s lokaler. Linus Lundin svarade att kontaktgruppen var välkommen att hälsa på hos IMC, men att han inte hade tid just

då eftersom han var på väg till en avtalad intervju. De gick ut ur Lagerhuset och fortsatte samtalet utanför byggnaden. Linus Lundin förklarade för poliserna att de måste höra av sig innan de kom till IMC. Linus Lundin framförde att han var förvånad över polisernas önskan om att oanmälda få besöka redaktionen eftersom han hade förklarat IMC:s regler för tre av kontaktgruppens poliser. Linus Lundin framhöll att IMC var en redaktion som inte deltog i några organisationers aktiviteter. De diskuterade saken en stund. Linus Lundin och Lennart Ronnebro avslutade diskussionen i samförstånd varefter poliserna lämnade lokalen.

Mot polisens beskrivning av aktiviteterna på Lagerhuset och kontaktgruppens besök i lokalerna står också uppgifter som *företrädare för Göteborgsaktionen och Attac* har lämnat.

Organisationsföreträdare har uppgett att Lagerhuset inte alls hade tagits över av sådana grupper av demonstranter som kontaktgruppen gjort gällande. Det fanns över huvud taget inget på Lagerhuset som Göteborgsaktionen och Attac hade anledning att dölja för kontaktgruppen.

En företrädare för Attac har uppgett att några AFA-sympatisörer vid ett tillfälle sydde på sina banderoller i lokalerna. När de plockade fram sina "aktivistkit" med masker, blev de ombedda att lämna Lagerhuset. De följde anvisningarna utan protester.

En företrädare för Göteborgsaktionen har uppgett att de gjorde klart för kontaktgruppen att gruppen var välkommen att besöka Lagerhuset och även skolorna men att Göteborgsaktionen önskade att kontaktgruppen föränmälde sina besök. Det var allmänt känt att många demonstranter inte hade något förtroende för polisen. Om organisationsföreträdarna på förhand fick veta att kontaktgruppen skulle komma kunde de se till att besöket skedde utan att konflikt-situationer uppstod.

En företrädare för Attac har menat att även om förfaringssättet för polisens tillträde till Lagerhuset och skolorna inte diskuterades uttryckligt med kontaktgruppen, var det självklart för organisationerna att parterna skulle ta kontakt med varandra vid eventuella problem. Avsikten var att demonstrationsorganisationerna och kontaktgruppen skulle träffas varje dag och lösa uppkomna problem.

Organisationsföreträdare har också kritiserat kontaktgruppens underlåtenhet att delge Göteborgsaktionen och Attac sina farhågor om vad som förekom i Lagerhuset.

Uppgifter om att boende bär in byggnadsmaterial

Under tisdagen den 12 juni såg Polismyndighetens i Västra Götaland spanare fyra män som bar och släpade byggmaterial till Hvitfeldtska gymnasiet. Materialet bestod bl.a. av träreglar och hönsnät.

Uppgifter om att boende flyttar och att de bär in sten

På onsdagen den 13 juni lämnade Säkerhetspolisen vid 13-tiden respektive 15-tiden följande information till kommenderingsledningen via spaningscentralen.³

(---) De Vita overallerna flyttar fr. södra byggnaden, vån 4, sal 407 till annan skola idag på eftermiddagen. Även Globalisering underifrån flyttar idag. Deras utrustning utspridd. (---)

(---) spanare meddelar att två okända personer vid två tillfällen varit ute från Hvitfeldtska skolan och fyllt två hinkar var med sten som de sedan burit in i skolan. Spanarna hade svårt att bedöma storleken på stenarna men tror att de var relativt små. (Till slangbella?) (---)

Polispatrull besöker Hvitfeldtska gymnasiet

Vid 19-tiden på onsdagskvällen besökte en polispatrull Hvitfeldtska gymnasiet. *Chefen för polispatrullen* har berättat följande.

Syftet med besöket var att kontrollera hur det såg ut på skolområdet och hur mycket folk som fanns där. Poliserna hade inte tänkt gå in i skolbyggnaderna. När polisbussen kom fram till öppningen i den mur som omger skolgården ställde sig demonstranter framför bussen och blockerade infarten till skolgården. Flera demonstranter anslöt sig. Folkmängden framför bussen uppgick till 30–40 personer och ungefär hälften av dem drog ner huvor över ansiktet. Poliserna backade bussen och parkerade på vändplatsen framför murens öppning. Ett 100-tal demonstranter ställde sig framför och på sidorna av bussen. Poliserna förberedde sig på våldshandlingar från demonstranternas sida och tog fram sköldar och hjälmar. Demonstranterna skrek och buade. De skanderade slagord mot EU och ropade att Hvitfeldtska gymnasiet var deras mark och inte polisens. Poliserna observerade att några av demonstranterna var utrustade med påkar. Demonstranterna gick dock inte till attack mot bussen.

³ Säkerhetspolisens dagboksblad för kommenderingen

En polisman steg ur bussen för att samtala med demonstranterna. Försöket till samtal misslyckades. Poliserna uppfattade stämningen som hotfull och de bestämde sig för att lämna platsen för att undvika en våldsam konfrontation. Innan de hann avlägsna sig från platsen kom en kvinna fram till bussen. Hon sade sig vara bovärd eller informatör. Hon bemötte poliserna på ett trevligt sätt och gav dem sitt telefonnummer. De samtalade med henne i några minuter om hur många som bodde på skolan och om vad som pågick i skolan. När poliserna körde från platsen skrek, buade och visslade folksamlingen åt dem. Besöket varade i cirka en kvart.

Ebba Juncker som bodde på Hvitfeldtska gymnasiet tillsammans med sina två barn blev vittne till händelsen. Hon har beskrivit den på följande sätt.

En polisbil körde fram mot öppningen i muren där två pojkar stod. De ville inte flytta på sig när polisbilen kom emot dem. Poliserna körde fram väldigt nära på ett sätt som var provocerande. Flera personer slöt upp vid pojkarna och det stod så småningom ca 200 personer framför bilen. Poliserna borde ha kunnat lösa den uppkomna situationen genom att veva ner rutorna eller kliva ur bilen och prata med ungdomarna. Folkhopen buade och hojtade bl.a. att hit in skall det inte komma någon polis. De menade att det var överenskommet att polisen inte skulle gå in i skolan utan att ha med sig företrädare från Göteborgsaktionen. Situationen var inte särskilt hotfull. Folk skrek mer på grund av övermod. Ungdomarna hade träffat många nya vänner och var ett gäng. De kände sig ”glada och fria och starka”. Det var därför de buade.

Den av demonstrationsorganisationerna utsedda skolvärden på Hvitfeldtska gymnasiet, Vincent Lönngren, har uppgett att en av hans bovärdar hade varit framme och pratat med poliserna i bussen. Denna berättade om händelsen och uppgav bl.a. att poliserna hade uppsökt skolan för att titta sig omkring. Han uppfattade inte att det fanns något allvarligt i händelsen.

Polisens sätt att försöka skapa sig tillträde till Hvitfeldtska gymnasiet skolgård väckte upprörda känslor hos *företrädare för Göteborgsaktionen och Attac*. Detta var just en sådan situation som parterna skulle försöka undvika genom att föra dialog. Om polismyndigheten hade kopplat in kontaktgruppen skulle det, enligt organisationsföreträdarna, ha varit möjligt att tillmötesgå polisens önskemål om att få se sig omkring på skolgården.

Anders Svensson, Socialistiska partiet och företrädare för Göteborgsaktionen, har beskrivit att han ringde upp chefen för polisens

kontaktgrupp, Göran Nordenstam, så snart han fick kännedom om händelsen på onsdagskvällen. Anders Svensson förklarade att han var missnöjd med att polisen inte hade anmält besöket i förväg till honom. Enligt Anders Svensson svarade Göran Nordenstam att de som stoppat polisbussen hade varit hotfulla och att polisen såg mycket allvarligt på händelsen.

Uppgifter om ett möte på skolan.

Vid 20-tiden på onsdagskvällen den 13 juni lämnade Säkerhetspolisen följande information till kommenderingsledningen via spaningscentralen.⁴

(---) AFA möte rum 406 på Hvitfeldtska start 19.00. Internationellt AFA möte i aulan efter detta. – Flygblad vid Hvitfeldtska – text: stödfest Majvallen GSS lokalen ikväll 21.00 avslutas med bus. (---)

Åklagare beslutar om husrannsakan

Kommenderingsledningen ansåg att det samlade underrättelsematerialet visade att det pågick brottslig verksamhet på Hvitfeldtska gymnasiet. Ärendet föredrogs för åklagare på onsdagskvällen den 13 juni. Närvarande var bl.a. kommenderingschefen Håkan Jaldung, ställföreträdande kommenderingschefen Lars Berg och chefen för kriminalpolisverksamheten Benny Jonasson.

Vid föredragningen lämnade polismyndigheten, enligt åklagaren, följande uppgifter.⁵ På Hvitfeldtska Gymnasiet bodde en stor mängd Ya Basta anhängare och medlemmar av AFA. Polisen hade gjort flera separata iakttagelser om personer som burit in hinkar med sten i skolan. Stenarna kunde misstänkas vara avsedda att användas som ammunition till slangbellor. Personerna ifråga hade haft slangbellor synliga i fickorna. Polisen hade också observerat att personer hade burit in gatsten, stora järnrör och en sorts pinnar som var spetsiga i ena kanten och runda i den andra. Pinnarna kunde användas till att plocka upp gatsten. Under dagen hade vidare observationer om stor verksamhet i kemisalen noterats. Åklagaren informerades också om vad som hade utspelat sig när polispatrullen försökte köra in på skolgården tidigare samma kväll.

⁴ Säkerhetspolisens dagboksblad för kommenderingen

⁵ Uppgifterna kommer dels från åklagarens blankett om beslut om tvångsmedel, daterad 2001-06-13, dels från förundersökningsprotokoll rörande polisens insats mot Hvitfeldtska gymnasiet.

Åklagaren bedömde att misstanke inte kunde riktas mot någon bestämd person, men att det sammantaget fanns misstanke om förberedelse till våld mot och hot mot tjänsteman samt hot mot tjänsteman. Mot den bakgrunden beslutade han vid 21-tiden samma kväll att en s.k. reell husrannsakan i allmänna utrymmen, skulle genomföras i Hvitfeldtska gymnasiet (om uttrycket reell husrannsakan, se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*).

Kommenderingsledningen överväger med anledning av beslutet om husrannsakan

Håkan Jaldung har uppgett att åklagarens beslut om husrannsakan i Hvitfeldtska gymnasiet innebar en svår arbetsuppgift för polismyndigheten. Bl.a. skolans storlek, antalet personer som bodde eller annars uppehöll sig där och risken för att polisen skulle mötas med våld i samband med husrannsakan innebar att en sådan insats krävde särskilda överväganden (beträffande frågan om polismyndighetens omfallsplanering rörande skolan, se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Omfallsplanering för Hvitfeldtska gymnasiet*).

Håkan Jaldung bedömde att det saknades tillräckligt med resurser för att beslutet om husrannsakan skulle kunna verkställas samma kväll. Förutsättningarna för att omdisponera ett större antal poliser för husrannsakan redan under kvällen och natten var begränsade. Han beslutade att avvakta med genomförandet.

Håkan Jaldung begärde att polismyndighetens kriminalunderrättelserotel snarast skulle ta fram en särskild hotbilda-bedömning och underrättelserapport beträffande Hvitfeldtska gymnasiet. Han gav vidare order om att stabspersonalen under natten skulle utreda personalresurserna för en eventuell insats mot skolan på torsdagen.

Uppgifter om ett larm på skolan.

Vid 23-tiden på onsdagskvällen den 13 juni meddelade Skandia Bevakning AB polismyndigheten att ett larm hade utlösts i Hvitfeldtska gymnasiets södra byggnad.

Enligt spaningscentralens logg lämnade väktaren följande uppgifter efter besöket på skolan.

När (---) kom in i byggnaden fick han direkt en följeslagare som undrade vad han gjorde där och som följde honom under hela vistelsen

i skolan. I den fristående byggnaden till vänster om huvudbyggnaden huserar mestadels finländare som verkar vara utspridda på samtliga plan. På 4:e våning har det inrättats en verkstad där det tillverkas hjälmar och dräkter av skumgummi. Där fanns också konor där topparna var avskurna och (---) kunde se att det anlände folk med åtta st. konor som fortfarande var intakta, plank av kraftig dimension fanns också i lokalerna. På väggarna fanns anslaget information om att det under morgondagen 10.00 skulle bedrivas första hjälpen utbildning, via anslag framgick också att det skulle vara en samling för "blockers" 15/6 08.00. (---) hade ingen möjlighet att gå igenom huvudbyggnaden, men han kunde konstatera att det bodde folk även där. I samband med att (---) lämnade området blev han haffad av journalister från Aftonbladet som ville ha information, de sa att de fått information om att polisen skulle göra tillslag under natten. (---) svarade dock inte på några frågor från journalisterna utan körde från platsen.

Uppgifter om förhållandena på skolan

Vid 01-tiden på natten till torsdagen den 14 juni lämnade Säkerhetspolisen följande information till kommenderingsledningen via spaningscentralen.⁶

(---) I Hvitfeldtska finns minst 400 personer varav ett 50-tal tyskar som anses hårdföra. Spanjorer och polacker förväntas komma. Alla utlänningar skall bo i den södra flygeln. Svenskar får flytta på sig till förmån för utlänningar. Det är stor aktivitet på plan 2, 3 och 4. Man sågar och snickrar. Det tillverkas kraftiga pinnar för flaggor och banderoller. På plan 4 innanför glasdörrar har man ställt elevskåpen i en V-formation med ett litet hål för passage, där står en vakt. Rum 407 hålles alltid låst. Det är AFA som bestämmer allt i byggnaden. Man får lämna mobilbatteri o kort vid ett bord i entrén. Man har ronderande vakter. Det har suttit en person i en Volvo hela dagen utanför, ev. även en vit skåpbil. Man skall ha en genomgång/övning i skolan kl 10.00 idag på Hvitfeldtska. Man skall delta i Bush not Welcome kl 17.30. All verksamhet är dock inriktad på fredagen. (---)

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel gör en särskild hotbilda- bedömning beträffande Hvitfeldtska gymnasiet

Under natten till torsdagen den 14 juni sammanställde polismyndighetens kriminalunderrättelserotel en särskild hotbilda-
bedömning avseende Hvitfeldtska gymnasiet.⁷ Syftet var att "Bedöma hotbilden gentemot AFA/Ya Bastas tänkta aktioner, våldshand-

⁶ Säkerhetspolisens dagboksblad för kommenderingen

⁷ "Hotbilda-
bedömning Hvitfeldtska gymnasiet", 2001-06-14.

lingar och andra störningar i samband med EU-toppmötet den 14–16 juni”. Hotbilda-bedömningen presenterades för Håkan Jaldung på torsdagsmorgonen. Kriminalunderrättelseroteln gjorde följande bedömning.

Afa planerar att ge president Bush en riktig överraskning när han anländer till Landvetter flygplats den 14 juni.

Stor mobilisering pågår på Hvitfeldtska gymnasiet för att med våld försöka störa EU-mötet den 15 juni.

Risken för att AFA skulle göra sig skyldig till ”Hot/Våld/Sabotage” bedömdes som hög (nivå 4 av 5).

Kriminalunderrättelseroteln redovisade ett antal premisser för sin slutsats. I allt väsentligt var det en upprepning av de underrättelser och händelser som vi har redovisat i det föregående. Därutöver nämnde kriminalunderrättelseroteln följande.

(---) Minst 500 personer befinner sig på Hvitfeldtska den 14 juni kl 06.00. Hvitfeldtska är godkänt för 640 övernattningsplatser.

(---) Aktivisterna har idag två kända ledningscentraler varav en finns på Hvitfeldtska. (---)

Under natten har det anlänt ytterligare två bussar med Ya basta aktivister från Finland till Hvitfeldtska.

Polismyndighetens och Säkerhetspolisens uppfattning om ledningscentral på Hvitfeldtska gymnasiet

Vi har i avsnitt 6.2.6.6 under rubriken *Polismyndighetens och Säkerhetspolisens uppfattning om ledningscentralen* redovisat Polismyndighetens i Västra Götaland och Säkerhetspolisens uppfattning om demonstranternas ledningscentraler. Som nämnts där bedömde polismyndigheten och Säkerhetspolisen i ett tidigt skede att demonstrationsorganisationerna skulle etablera olika typer av ledningscentraler, sambandscentraler och informationscentrum inför EU-toppmötet.

I den särskilda hotbilda-bedömningen avseende Hvitfeldtska gymnasiet som polismyndighetens kriminalunderrättelserotel sammanställde under natten till torsdagen den 14 juni skrev kriminalunderrättelseroteln, som nämnts, bl.a. att ”Aktivisterna har idag två kända ledningscentraler varav en finns på Hvitfeldtska.” Med den andra ledningscentralen avsåg kriminalunderrättelseroteln en verksamhet som styrdes från en annan plats. Verksamheten var

lokaliserad av Säkerhetspolisen till en lägenhet på Skäpplandsgatan i Högsbo, Göteborg.

Bilden av förhållandena på Hvitfeldtska gymnasiet från demonstranter, boende och andra som vistades på skolan

Polisens beskrivning av förhållandena och aktiviteterna på Hvitfeldtska gymnasiet är i stora delar oförenlig med de uppgifter som har lämnats av företrädare för Göteborgsaktionen, Attac samt av boende och andra som vistades på skolan.

Enligt *företrädare för Göteborgsaktionen och Attac* hade skolan inte tagits över av demonstranter ur det svarta blocket. Det fanns ingen avsikt att alla utländska demonstranter skulle bo i den södra byggnaden.

I detta sammanhang har skolvärden på Hvitfeldtska gymnasiet, *Vincent Lönngren*, uppgett följande. Det förekom att demonstranter lämnade Hvitfeldtska gymnasiet för att sova i en annan skola. Under onsdagen flyttade t.ex. en del medlemmar i Ya Basta från den södra byggnaden till en annan skola. De flesta i Ya Basta bodde dock kvar. Det var i vart fall ett 50-tal kvar på torsdagmorgonen. Också Fältbiologerna flyttade ut. De bodde dock inte i den södra byggnaden. Han antog att de demonstranter som flyttade till en annan skola gjorde detta eftersom de ville bo tillsammans med folk inom samma organisation. Han har hört rykten om att vissa demonstranter blev bortjagade. Om så hade varit fallet borde de rimligtvis ha sagt detta till honom, bovårdarna eller Göteborgsaktionen centralt. Men något sådant framfördes inte till Vincent Lönngren. Det fanns utländska aktivister i södra byggnaden. Göteborgsaktionen hade inte beslutat att utländska aktivister skulle placeras där. Men eftersom Ya Basta var så många hänvisades de till en och samma våning i södra byggnaden. Det blev därför en utländsk prägel i den byggnaden.

Helena Tagesson har förklarat att hon aldrig har hört att medlemmar i Attac blev bortkörda från Hvitfeldtska gymnasiet och att det såvitt hon vet över huvud taget inte bodde några medlemmar i skolan.

Företrädare för Göteborgsaktionen och Attac har vidare uppgett att AFA inte hade upprättat en inpasseringskontroll vid entrédörren till huvudbyggnaden, där folk tvingades att lämna över telefonkort och batterier till mobiltelefoner vid inpasseringen. Några ronderande vakter som rörde sig i och utanför skolan fanns inte. En viss

inpasseringskontroll förekom vid entrédörren, men AFA hade inget med den att göra. Den var organiserad av Göteborgsaktionen för att inga obehöriga skulle komma in i byggnaden, t.ex. tjuvar och journalister. Detta var något som kommunen ställde som krav vid uthyrningen.

Skolvärden *Vincent Lönngren* har uppgett följande. Göteborgsaktionen och Attacs inpasseringskontroll var belägen strax innanför huvudentrén och bemannad dygnet runt av en bovård. När demonstranterna anlände till skolan skulle de anmäla sig vid inpasseringskontrollen och visa upp en handling från Lagerhuset att de var tilldelade sovplats på skolan. AFA hade inte någon kontroll vid huvudentrén. AFA hade i och för sig ett bokbord där, men bordet var placerat på ett sådant sätt att AFA inte hade möjlighet att hindra folk från att komma in i byggnaden eller på annat sätt kontrollera de personer som gick in i den. Han varken såg eller hörde talas om att personer på skolan tvingades att lämna ifrån sig telefonkort och batterier till sina mobiltelefoner. Om AFA haft ett sådant kontrollsystem borde någon ha berättat detta för honom. Folk skulle inte ha accepterat ett sådant förfarande. Han eller bovårdarna borde dock ha sett detta eftersom de kontrollerade byggnaden minst en gång varje halvtimme. Dessutom kände han folk som bodde i den södra byggnaden. De skulle ha reagerat och rapporterat till honom.

Företrädare för Göteborgsaktionen och Attac har i detta sammanhang menat att det är normalt att organisationer som AFA vid vissa möten kräver att deltagarna lämnar ifrån sig mobiltelefoner eller gör dem obrukbara, och att sådana organisationer också i övrigt ställer vissa krav på dem som skall få delta. Om sådana krav restes av AFA vid möten på Hvitfeldtska gymnasiet behöver detta alltså inte ha inneburit att de förberedde något brottsligt.

Företrädare för Göteborgsaktionen och Attac har uppgett att det i och för sig är riktigt att de boende på skolan tillverkade flaggpinnar, hjälmar och skyddsdräkter av skumgummi genom bl.a. sågning och spikning. Utrustningen skulle användas vid aktioner på fredagen.

Skolvärden *Vincent Lönngren* observerade aldrig något som antydde att det bars in byggnadsmaterial till skolan. Han uppmärksammade dock att någon eller några personer hade ställt elevskåp snett på ett ställe i södra byggnaden, där Ya Basta bodde. Det stod en vakt vid skåpen. Skolvärden och bovårdarna hade emellertid inga problem att få tillträde. Inte heller andra organisationers medlemmar som bodde i södra byggnaden förvägrades

tillträde. Han förstod aldrig varför utrymmet bevakades. Han såg att det låg en del skumgummiprylar och att det tillverkades skyddsutrustning, dock inte genom sågning och spikning. Skolvärden konstaterade att utrymningsvägarna inte var blockerade och bedömde förfarandet som harmlöst. Ya Bastas handlande utgjorde alltså inte något problem utifrån kommunens krav för boendet. Efter samråd med bovärdarna bestämde han sig för att inte ingripa.

Han har vidare uppgett att det var sektoriserat i södra byggnaden så till vida att några boende hade ställt upp de nämnda plåtskåpen med vakt. I övrigt fanns det inget som indikerade en sektorisering av byggnaden. Han observerade inte heller något som talade för att vissa organisationer hade vakter utplacerade i och utanför byggnaderna, bortsett från den vakt som fanns vid nämnda plåtskåp. Han eller bovärdarna borde ha upptäckt sådana vakter.

Han har tillagt att han inte har någon minnesbild av att han sett någon bära in hinkar med småsten till skolan eller att det fanns personer som var beväpnade med slangbågar. Det var just sådana saker som han och bovärdarna letade efter under sina bevakningsrundor i byggnaderna.

Företrädare för Göteborgsaktionen har vidare gjort gällande att det inte fanns någon ledningscentral med brottslig verksamhet på skolan. Däremot hade Göteborgsaktionen ett kontor i ett klassrum i huvudbyggnaden.

Skolvärden *Vincent Lönngren* har bekräftat att Göteborgsaktionen och Attac disponerade en telefon som fanns en bit bort från huvudingången. Han har sagt att han inte såg någon aktivitet bland de boende som kunde ha samband med en sådan ledningscentral som sedermera uppmärksammades i en lägenheten på Skäpplandsgatan i Högsbo.

Anders Svensson och Annika Tigerryd, båda företrädare för Göteborgsaktionen, har uppgett att de kände till att det skulle organiseras en informationscentral samt att folk kunde lämna sitt telefonnummer på Hvitfeldtska gymnasiet om de ville ha information från centralen. Det var inte fråga om att demonstranterna genom att lämna sina telefonnummer på skolan kom att ingå i en hemlig ledningscentral med brottslig verksamhet.

Företrädare för Göteborgsaktionen har när det gäller polisens observationer om verksamhet i skolans kemisalår framhållit att skolans personal arbetade också under uthyrningsperioden.

Skolvärden *Vincent Lönngren* har sagt att kemisalarna var låsta för de boende. Han och bovärdarna kontrollerade detta senast

tidigt på torsdagsmorgonen. Det fanns då inga märken som gav misstankar om att dörrarna var uppbrutna.

Beträffande polismyndighetens uppgifter om att AFA hade ett möte på onsdagskvällen har *Anders Svensson* beskrivit ett stormöte som hölls på Hvitfeldtska gymnasiet den kvällen, enligt följande. På onsdagskvällen sammankallade individer/organisationer som deltog i det s.k. blå blocket i Prag till ett stormöte för att diskutera bildandet av ett liknande block i Göteborg. På mötet förespråkade främst företrädare för AFA i Tyskland en sådan linje. De ville storma toppmötesområdet med våld. Dessa idéer motarbetades av AFA-Danmark och andra deltagare på mötet. Resultatet blev ett beslut om att bilda ett sådant block. Senare på natten ändrades emellertid detta beslut efter det att AFA-Sverige hade agerat i frågan. Därefter var det återigen bara ickevåldsaktioner som planerades.

Flera organisationsföreträdare besökte Hvitfeldtska gymnasiet under onsdagen och torsdagen. Jonas Jonlund, Miljöförbundet Jordens Vänner, Anders Svensson och Annika Tigerryd har uppgett att de inte fann något anmärkningsvärt på skolan.

Annika Tigerryd har berättat att hon träffade vaktmästaren och frågade om det var några problem. Han svarade att det fanns två problem. Det första var att någon eller några personer hade tagit en stege eller en slags bänk som varit uppställd mot en container. Annika Tigerryd tillsåg att den återställdes. Det andra problemet var att några personer hade rivit sönder papper som vaktmästaren lagt som skydd över gymnastikgolvet och att vissa boende på skolan hade sovit i gymnastiksalen. Annika Tigerryd försäkrade att de skulle köpa nytt papper och lägga ut det på golvet samt att gymnastiksalen inte skulle användas för övernattningsvis. I övrigt hade vaktmästaren inte några klagomål på de boende.

Vincent Lönngren var som nämnts utsedd till skolvärd av demonstrationsorganisationerna. Han har utöver redan refererade uppgifter beskrivit förhållandena och aktiviteterna på skolan på följande sätt.

Skolan öppnade för övernattningsvis på tisdagen och han anlände dit vid 09-tiden på morgonen samma dag. Han tog kontakt med vaktmästaren, som visade vilka rum som var disponibla för demonstrationsorganisationerna.

Till sin hjälp hade skolvärden dygnet runt fyra personer som agerade bovärdar på skolan. Han och bovärdarna gjorde upp ett system för hur incheckningen och fördelningen av sovplatser skulle

gå till. Under tiden fram till polisens tillslag på torsdag förmiddag arbetade han och bovärdarna i skift dygnet runt.

Den uthyrda delen av skolan omfattade två byggnader: en stor byggnad i norr, huvudbyggnaden, och en mindre i söder, den södra byggnaden. I huvudbyggnaden var huvudentrén belägen och där hade, som sagts, Göteborgsaktionen en inpasseringskontroll.

En bovärd var avdelad att sköta passningen av den telefon som Göteborgsaktionen hade tillgång till i huvudbyggnaden. De två återstående bovärdarna kontrollerade skolan genom att cirkulera i skolans byggnader. De försökte att kontrollera den södra byggnaden åtminstone en gång i halvtimmen.

Inledningsvis hade de en inpasseringskontroll också vid entrén till den södra byggnaden. Detta visade sig dock snart onödigt eftersom demonstranterna gick till huvudentrén för incheckning.

Incheckningen på skolan pågick utan problem under tisdagen. De personer som kom tillsammans tilldelades samma klassrum. När ett klassrum var fullbelagt blev de nytillkomna hänvisade till nästa klassrum osv.

På onsdagen kom det många demonstranter till skolan och den blev under dagen fullbelagd. Skolvärden och bovärdarna upptäckte att någon hade klottrat slagord om Reclaim The Streets på en toalett. Klottret togs dock bort efter tillsägelse av skolvärden. Även en färgfläck på skolgården togs bort. Den hade uppkommit i samband med tillverkning av banderoller. I övrigt hände inget anmärkningsvärt. Det var en trevlig stämning på skolan.

En väktare från Securitas besökte skolan då och då, också under onsdagen. Det var inga problem vid dessa besök. Besöken accepterades av de boende, såvitt skolvärden kunde se. På onsdagskvällen utlöstes brandlarmet i södra byggnaden. Det var troligtvis någon som hade trotsat det rökförbud som gällde i båda byggnaderna. När han kom till södra byggnaden stod redan väktaren där. Det förekom inga diskussioner i detta skede mellan de boende och väktaren. Väktaren släpptes in i byggnaden. Han följde med väktaren in.

Efter det att han hade gått och lagt sig sent på onsdagskvällen ringde någon från Göteborgsaktionen och uppgav att grannar till skolan hade klagat över hög musikvolym från skolan. Han såg till att volymen sänktes.

Skolvärden blev på natten till torsdagen uppringd på nytt med anledning av att en buss med utländska demonstranter hade stoppats vid gränsen. Hvitfeldtska gymnasiet var den enda skola som var öppen dygnet runt. Demonstranterna, bl.a. 30–50 tyskar,

anlände till skolan under natten. Skolan var egentligen vid denna tidpunkt fullbelagd. Han somnade vid 03-tiden på torsdagsmorgonen.

Ebba Juncker som bodde på Hvitfeldtska gymnasiet tillsammans med sina barn har beskrivit förhållandena och aktiviteterna på skolan enligt följande.

Hon anlände till Göteborg på tisdagen tillsammans med sina två barn, en 16-årig pojke och en 13-årig flicka, samt två 16-åriga flickor. De anmälde sig i Lagerhuset och blev tilldelade sovplatser på Hvitfeldtska gymnasiet. Anledningen till att de hamnade på den skolan var att de kom i början av veckan. Övriga skolor hade ännu inte öppnats för boende.

Göteborgsaktionen hade en inpasseringskontroll strax innanför huvudentrén. Vid ett bord satt två eller flera personer och kontrollerade dem som kom till skolan. Folk hjälptes tillrätta. Under deras vistelse på skolan var kontrollen, såvitt hon kunde se, bemannad dygnet runt.

Hon och barnen checkade in på skolan vid inpasseringskontrollen och blev anvisade sovplatser i en skolsal på nedre botten i huvudbyggnaden. I salen skulle 15–20 personer sova. Salen fylldes på efter hand. Det var ett myller av människor och en god stämning. På tisdagskvällen tittade de på olika aktiviteter, bl.a. Ya Basta ickevåldsträning i gymnastiksalen.

På onsdagen förekom en mängd aktiviteter i skolan. Demonstrationsorganisationer iordningställde banderoller. Det låg en del banderoller på skolgården. Folk målade och sprayade slagord. Ya Basta arbetade med sina ishockeyskydd, sönderklippta liggunderlag, hjälmar m.m. Hon kunde inte se någon verksamhet eller saker som det fanns anledning att dölja för polisen.

På skolan bodde bl.a. grupperingar ur det svarta blocket. Hon såg att AFA gjorde i ordning sina saker, bl.a. banderoller. Hon uppfattade det inte som att AFA bodde för sig på skolan.

Vid 19-tiden på onsdagskvällen inledde Ya Basta sin ickevåldsträning i gymnastiksalen. De förberedde sig inför fredagens aktion. Senare på kvällen, vid 20-tiden, hölls ett stormöte i gymnastiksalen. På mötet redogjorde alla för vad de skulle göra för sorts manifestationer samt var och hur de skulle genomföras. Det var representanter för olika grupperingar som berättade om sina planer. Folk diskuterade i huvudsak om planerade aktiviteter på torsdagen, bl.a. om en s.k. mooningaktion mot president Bush. Stämningen på mötet var glad och folk var hoppfulla och konstruktiva. Diskussionerna handlade om våldsstrategier i termer av

polisens våldsstrategier. För demonstrationsorganisationernas del gällde ickevåld. Det var flera grupper som höll på med ickevåldsträning. Efter mötet var det fest i gymnastiksalen. Hon somnade vid 01-tiden på natten till torsdagen.

Hon var inte rädd en enda sekund under sin vistelse på skolan fram till polisens tillslag på torsdagsmorgonen. Det fanns en kraft, glädje och konstruktiv anda i arrangemangen och aktiviteterna på skolan.

En vaktmästare på skolan har beskrivit förhållandena och aktiviteterna på skolan på följande sätt.

Han arbetade som vaktmästare/tillsynsman. Han hade ordinarie arbetstid på skolan under den tid EU-toppmötet pågick och dessutom jourtjänstgöring.

Bovärdarna hade ett rum i anslutning till huvudbyggnadens entré. Rummet användes som expedition. Expeditionen var bemannad dygnet runt. Bovärdarna skiftade. De skulle ta emot och anvisa rum. Ingen kontroll vid ut- och inpassering skedde. Folk gick ut och in hela tiden.

Han har uppskattat att det bodde sammanlagt 600–700 personer i skolan. Endast sovsalar skulle få disponeras och låscylindrarna till de övriga lokalerna i skolan var därför utbytta. Räddningstjänsten tillät maximalt 20 personer i varje rum. De boende fick inte disponera aulan. Några demonstranter, troligtvis finländare, hade lyckats ta sig in i gymnastiksalen för att sova men de kördes ut därifrån.

Under onsdagen den 13 juni kom några personer till vaktmästaren och ville låna nycklar till rummen på den fjärde våningen i den södra byggnaden. Den som frågade var en bovärd på skolan. Han fick nycklar till samtliga rum på våningen, möjligtvis med något undantag. Rummen stod redan öppna och var sålunda tillgängliga för dem som bodde på skolan. I efterhand har vaktmästaren konstaterat att det var i dessa rum tillverkning av utrustning ägde rum. Han har därför hållit för troligt att syftet med att få tillgång till nycklarna var att de ville kunna låsa rummen.

På torsdagsmorgonen, kl. 06.30, observerade vaktmästaren att någon hade ryckt loss en kraftig brygga av trä som normalt låg intill skolans sopcontainer. Bryggan fungerade som en ramp och var nödvändig för att personalen skulle nå upp till luckorna på containern. Bryggan var cirka sex meter lång och en meter bred samt vägde cirka 200 kg. Den hade placerats som en barrikad framför en av ingångarna till skolgården. Ingången består av en öppning i den mur som omgärdar skolgården.

Han såg även att folk hade tagit gymnastikbänkar från gymnastiksalen. Bänkarna var klassiska gymnastikbänkar av trä, cirka tre meter långa och tre decimeter höga. Bänkarna hade placerats i en korridor, i närheten av trapphuset.

Under morgontimmarna började även skolbänkar att dras ut i korridorerna. Utan att veta vad bänkarna skulle användas till misstänkte han att det var frågan om förberedelser för en barrikad.

Vaktmästaren såg aldrig vapen inne på skolan.

Han upplevde i övrigt inte något speciellt med ungdomarna innan det började bli bråkigt. Han har inte heller hört något speciellt från personalen.

Företrädare för Attac och Göteborgsaktionen har kraftigt kritiserat polismyndighetens underlåtenhet att delge organisationerna farhågorna om brottslig verksamhet på skolan. Om polismyndigheten hade varskott dem hade de ha kunnat ordna ett tillträde till skolan på ett smidigt sätt. En genomsökning av skolan hade t.ex. kunnat utföras av kontaktgruppen i samarbete med organisationsföreträdare och skolvärden.

Polisen verkställer beslutet om husrannsakan

Polisen inleder insatsen med att spärra av skolan

President Bush besökte Göteborg torsdagen den 14 juni. En stor del av de arrangemang som hade anordnats för presidentbesöket var knutna till centrala Göteborg. Med centrala Göteborg avses den del av stadskärnan som är belägen inom vallgraven.

Kommenderingsledningen bedömde på torsdagsmorgonen att det fanns risk för störningar av den allmänna ordningen och säkerheten i centrala Göteborg. Dess bedömning var att de militanta demonstranterna på Hvitfeldtska gymnasiet kunde få med sig sådana vapen ut på staden som de misstänkte fanns på skolan, såsom tillhyggen, sprängämnen av typen slangbomber, brandbomber m.m. De befarade störningarna var av den arten att polisen skulle få uppenbara problem med att hantera dem. Kommenderingsledningen hyste farhågor för bl.a. skadegörelse, inträngningsförsök och blockader.

Kommenderingschefen Håkan Jaldung har uppgett att den skyddsutrustning som Ya Basta hade på skolan inte uppfattades som ett hot av polisen.

Håkan Jaldung insåg att de militanta demonstranterna, efter en husrannsakan jämte beslagstagande, skulle kunna återanskaffa

material och tillverka nya tillhyggen, slangbomber m.m. Han har uppgett att en sådan polisinsats dock skulle medföra ett avbrott i den brottsliga verksamheten som misstänktes pågå och i viss mån paralysera de militanta gruppernas handlingsförmåga. Polisen skulle dessutom efter insatsen lättare kunna följa deras rörelser på stan.

Mot den bakgrunden beslöt Håkan Jaldung på torsdagsmorgonen att omedelbart spärra av Hvitfeldtska gymnasiet, utrymma skolområdet, genomföra kroppsvisitationer och leta efter vapen. Han ansåg alltså att det fanns skäl att som en inledande åtgärd spärra av runt skolan för att därefter kunna genomföra åklagarens beslut om husrannsakan.

Enligt Håkan Jaldung var det aldrig aktuellt att göra en inbrytning i skolan utan föregående avspärrning och utrymning. Han har uppgett att risken var uppenbar att ett sådant tillvägagångssätt skulle leda till våldsamma konfrontationer vid inträngningen i byggnaderna, som hyste över 500 boende, med omfattande personskador som följd. Han ville först utrymma skolan genom att kroppsvisitera de personer som befann sig där och därefter låta dem lämna det avspärrade området. Håkan Jaldung har sagt att tillvägagångssättet valdes mot bakgrund av att några konkreta gärningsmän inte var utpekade och att alla på skolan inte kunde ha gjort sig skyldiga till brott.

Han bedömde att området runt Hvitfeldtska gymnasiet var för stort för att spärras av med traditionella metoder som polisiära skyddsstaket och bevakning av poliser. Det fanns inte poliser tillgängliga för en så omfattande bevakning och inte heller skyddsstaket i tillräckligt antal för att genomföra avspärrningen.

Håkan Jaldung bestämde sig för att spärra av området med containrar. Tanken var att polisen skulle inleda med att spärra av området med poliskedjor och att dessa poliser skulle omgruppera allteftersom containrarna ställdes upp. Håkan Jaldungs avsikt med att använda containrar var sålunda att det redan i ett tidigt skede skulle kunna minska antalet poliser i insatsen. Han bedömde vidare att containrar skulle förhindra inträngnings- och utbrytningsförsök, t.ex. i syfte att avlägsna bevisföremål.

Enligt Håkan Jaldung togs alltså beslutet att använda containrar vid avspärrningen samma morgon. Polisen hade dock en upparbetad kontakt inom branschen som användes vid beställningen av containrarna till skolan.

På torsdagsmorgonen blev chefen för Alfa 21, Ingvar Bjerrefors, uppringd av kommenderingschefen och uppmanad av denne att omedelbart bege sig till kommenderingsledningens stabsrum.

Håkan Jaldung uppgav som skäl att de planerade ett större tillslag och att Ingvar Bjerrefors skulle få i uppdrag att vara insatschef, och vid insatsen benämnas Qvintus 20.

När Ingvar Bjerrefors anlände till stabsrummet vid 9-tiden gav Håkan Jaldung honom en kommenderingsorder samt upplyste honom om att det skulle ske en husrannsakan på Hvitfeldtska gymnasiet och att hans uppgift som insatschef var att spärra av och bevaka skolan. Håkan Jaldung gav honom också bakgrunden till beslutet om husrannsakan. Han uppgav vidare att de hade beställt containrar som skulle användas vid avspärrningen. En del containrar, kranar och dragfordon stod redan framkörda utanför gasklockan vid Gullbergskajen.

Ingvar Bjerrefors fick som insatschef till sitt förfogande fyra avdelningar. Han hade tillgång till, förutom den egna avdelningen, Alfa 51, även Charlie 31, Charlie 51 och India 11. Insatsstyrkan bestod av sammanlagt drygt 300 poliser.

Resurser ur specialenheterna, division Qvintus 10, utgjorde en reservstyrka. De skulle hållas dolda och tillkallas till skolan i det fall sådana störningar uppkom som insatsstyrkan inte kunde hantera. Specialenheterna grupperade vid Chalmers Tekniska högskola under ledning av divisionens ställföreträdande chef, Qvintus 11, Matts Sjöström.

Kommenderingschefen frågade Ingvar Bjerrefors när han, såsom insatschef Qvintus 20, skulle kunna påbörja avspärrningen och föreslog själv om tio minuter. Han gav honom alltså i uppdrag att snarast påbörja och genomföra avspärrningen.

I kommenderingsordern (0614b) skrev kommenderingschefen följande.

1 ORIENTERING

1.1 Händelser

j) Ordningsstörningar vid och förberedelser för husrannsakan m.m. Hvitfeldtska gymnasiet

2 LEDNING

Insatsen leds av Qvintus 20, Ingvar Bjerrefors.

3 BESLUT I STORT

Området runt Hvitfeldtska gymnasiet skall spärras av enligt beslut i stort, se bilaga 1. Qvintus 20 skall leda avspärrnings- och blockeringsarbetet.

Resurser ur Charlie, Alfa, India, Delta, Qvintus 10 skall delta i insatsen. F4 i kommanderingsstaben skall snarast säkerställa resursfrågorna, arbetstidsplanering m.m.

Besökarna inom området skall identifieras och visiteras.

Håkan Jaldung beslutade kl. 09.45, med stöd av 23 § polislagen, att avspärrning skulle ske runt Hvitfeldtska gymnasiet som en inledande åtgärd för att kunna genomföra åklagarens beslut om husrannsakan (om uttrycket reell husrannsakan se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). I sitt beslut skrev han bl.a. följande.

Polismyndigheten har beslutat om avspärrningar 2001-06-07, dnr 224-4649/98. Framkomna omständigheter ger stöd för utvidgad tillämpning av 23 paragraf PL.⁸ Beslutets geografiska omfattning framgår av särskild bilaga i grundbeslutet. Genom att en allvarlig risk föreligger för brott enligt första stycket 23 paragraf får polisen kroppsvisitera personer som befinner sig inom området för att söka efter farliga föremål. Härutöver föreligger beslut från åklagarmyndigheten om husrannsakan beträffande vissa allmänna utrymmen.

Ingvar Bjerrefors mottog beslutet om avspärrning och strax efter kl. 10.00 hölls en utsättning med de fyra avdelningscheferna och deras ställföreträdare. Håkan Jaldung höll ett kort föredrag om bl.a. bakgrunden till insatsen. Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel informerade om bl.a. vilka personer som vistades på skolan och vad polisen kunde förvänta sig för slags handlingar från dem vid genomförandet av insatsen.

Vid utsättningen lämnades information också om huruvida de personer som vistades inom det aktuella området fick lämna det. Enligt en avdelningschef klargjordes det att ingen fick lämna området. Enligt andra uppgiftslämnare fick folk lämna området under vissa förutsättningar. Det har dock rått olika meningar om vilka dessa förutsättningar var. Ingvar Bjerrefors har uppgett att kravet var kroppsvisitation och identifiering. Andra befäl har menat att det endast var tal om visitation.

Området runt skolan bildade en rektangel och Ingvar Bjerrefors tilldelade vid utsättningen avdelningscheferna varsin sida. I princip fick varje avdelning en gata att spärra av och bevaka: Läraregatan, Molinsgatan, Vasa Kyrkogata och parken ner mot Viktor Rydbergsgatan.

⁸ Mes PL avses polislagen; vår anmärkning.

Håkan Jaldung lämnade följande information till Ingvar Bjerrefors.⁹

Polisens tillträde till byggnaderna sker med stöd av åklagarens beslut om husrannsakan enligt RB 28:1, 2 st. Beslag sker enligt RB 27:1. Möjligheter till identifiering kan bara ske då personer anträffas i anslutning till beslagtagna föremål, t.ex. i samma utrymme som föremålen. Personer som lämnar 23 PL-området får kroppsvisiteras för att söka efter farliga föremål. Om sådan påträffas bör i förekommande fall brottsutredning inledas. T.ex. slangbellor, spanska ryttare o dyl. Identifieringsmöjligheter kan även uppkomma med stöd av annan lagstiftning, t.ex. utlänningslagstiftningen.

Håkan Jaldung har i detta sammanhang uppgett följande. När området var avspärrat med stöd av polislagen hade polisen rätt att med stöd av 13 a § polislagen avhysa dem som befann sig innanför avspärrat område. Polisen hade rätt att också kroppsvisitera personerna med stöd av 19 § polislagen. De som inte avlägsnade sig från området gjorde sig skyldiga till brott, överträdelse av myndighets beslut.

Enligt Håkan Jaldung klargjorde han väldigt tydligt för Ingvar Bjerrefors att denne skulle underrätta de personer som fanns på området om detta. Han gav dock inga direktiv om hur polisen skulle gå tillväga vid informationen till de boende.

Enligt polismyndighetens utvärdering beslutade Ingvar Bjerrefors att de personer som befann sig inom området skulle visiteras enligt 19 § polislagen.

Arbetet med att spärra av runt skolan påbörjades omkring kl. 10.30. På skolan befann sig uppskattningsvis 500–600 personer.

Polisen bygger upp en containermur

Avspärrningen skedde inledningsvis personellt i poliskedjor. När området var avspärrat av poliser påbörjades omedelbart arbetet med att ställa ut containrar. Polisen hade anlitat ett transportföretag. Enligt polismyndigheten anlände de första containrarna till skolan kl. 11.55.

Ingvar Bjerrefors har uppgett att de inledde containerslagningen med att spärra av från Röhssgatan. Poliskedjan hade där formerats utmed skolgårdsmuren vid Rektorsgatan och avskiljt huvudbyggnaden från den södra byggnaden. De körde in på Röhssgatan med kranbil, truck och långtradare. Medan gatan fylldes på med

⁹ Informationen given enligt en särskilt upprättad blankett rubricerad "Åtgärder i samband mot personer som vistas i Hvitfeldtska gymnasiet", daterad 2001-06-14 och adresserad "Till Qvintus 20".

fordon blockerade demonstranter skolgården. Eftersom fordonsförarna inte kunde komma in på skolgården och lossa lasten fick de backa ut sina fordon. Enligt Ingvar Bjerrefors flyttade polisen därefter avspärningen från skolgårdsmuren till Läraregatan. Först efter någon timme kom arbetet med att sätta ut containrarna igång på allvar.

Arbetet med att ställa ut containrarna drog ut på tiden. Det var en vidsträckt avspärning som endast hade föregåtts av rekognoscering på torsdagsmorgonen. Långtradarna, som enligt uppgift mätte 24 meter, behövde manöverutrymme. På sina ställen var det trångt och kuperat. Det var bl.a. därför svårt att få containermuren helt täckande. Det fanns vidare endast ett begränsat antal dragfordon. Fordonsförarna var tvungna att köra tvärs genom stan för att hämta nya containrar.

Polisen upprättade vid 11-tiden en uppsamlingsplats för gripna/omhändertagna utanför Röhssgatan. Den beställde vid samma tidpunkt fyra bussar för transport av gripna/omhändertagna av Göteborgs Spårvägar, varav en buss till Molinsgatan, en till Viktor Rydbergsgatan och två som reserv.

Under tiden avspärningen byggdes upp tog sig ett okänt antal personer ut från skolområdet, flera av dem genom att ta sig över containrarna. Enligt kommenderingschefen var det omkring 30 personer ur "det svarta gänget" som lyckades att ta sig ut.

Insatsen väcker förvåning och upprörda känslor

Containeravspärningen runt Hvitfeldtska gymnasiet väckte förvåning och många upprörda känslor hos demonstranterna.

Företrädare för kontaktgruppen har uppgett att insatsen kom som en överraskning också för dem. Kontaktgruppens chef Göran Nordenstam fick enligt egen uppgift beskedet någon gång mellan kl. 12.00 och 13.00, när han var på väg till demonstrationen med Iranska kvinnor. Han fick order om att bege sig till skolan. De övriga fem medlemmarna i kontaktgruppen informerades i samband med att de följde den nämnda demonstrationen. De fick därefter order om att sluta upp vid skolan.

Information och rykten

Insatschefen Ingvar Bjerrefors har uppgett att polisen under förmiddagen inte aktivt försökte sprida information om anledningen till avspärningen och villkoren för att lämna det avspärrade området. Han har menat att de boende inte heller visade intresse av

att få någon information. Det var såvitt han känner till endast ett fåtal som var framme hos polisen och samtalade, bl.a. några lärare. De som frågade polisen blev emellertid underrättade om de villkor som gällde, dvs. kroppsvisitation och identifikation.

Chefen för India 11, Lars Holmdahl, stod och bevakade avspärningen vid Molinsgatan. Han har berättat att de inte försökte sprida information på annat sätt än att upplysa de personer som var framme vid avspärningarna. Poliserna i hans avdelning upplyste under dagen ett flertal personer om att de kunde gå ut vid avspärningen på Röhssgatan efter visitation enligt 19 § polislagen. Vid ett tillfälle kom ett tiotal unga kvinnor fram och ropade ”Spärrar ni in oss?”. Han ropade tillbaka att de kunde lämna området vid avspärningen på Röhssgatan och pekade ut riktningen för dem. Kvinnorna svarade honom med könsord.

Chefen för Charlie 51, Anders Björneberg, bevakade den sidan av skolan som vetter ner mot Vasaparken. Han har uppgett att han till sin förvåning upptäckte att folk fick lämna området på vissa platser, men inte på andra. Anders Björneberg hade vid utsättningen uppfattat ordern som att ingen skulle få lämna området. Han beslutade därför att avdelningen skulle hänvisa de personer som ville ut till framsidan av skolgården, vid Röhssgatan. Han utgick från att insatsledningen befann sig där.

Personer som bodde på skolan och andra personer som befann sig inom det avspärrade området har bekräftat att polisen, under arbetet med att spärra av skolan, inte gjorde några försök att aktivt informera dem som vistades inne på området, ens om skälen för polisinsatsen.

Ola Mattsson, Attac, har berättat att många demonstranter samlades utanför Hvitfeldtska gymnasiet så snart uppgiften om avspärningen kom. De fick så småningom, genom telefonsamtal, rapporter om vad som hände inne på skolan. Han hade själv flera samtal. De som befann sig i skolan förklarade att de svävade i okunskap om varför polisen spärrade av och vad som skulle hända härnäst. De uppgav för honom att det var en jobbig stämning inne på skolan. Det fanns en ganska stor grupp som bara önskade att snarast möjligt få komma ut, medan andra var aggressiva och ville bryta sig ut. Den sistnämnda gruppen kunde inte tänka sig att ställa upp på de krav polisen ställde.

Det förekommer uppgifter också om att personer som gick fram till enskilda poliser för att få information förvägrades sådan. Skolvärden på Hvitfeldtska gymnasiet, Vincent Lönngrén, har be-

skrivit hur han frågade några poliser om polisen ville samtala med någon representant för de boende. De avvisade hans erbjudande.

På skolan florerade många rykten. Enligt ett kunde de boende lämna området under förutsättning att de lät sig visiteras och kunde legitimera sig. Det förekom rykten också om att de personer som accepterade polisens villkor fick stryk bakom avspärrningen, blev registrerade och hamnade i register på livstid.

Det finns vittnen som säger att en del personer gjorde sig i ordning och därefter lämnade området i grupper. Det finns andra uppgifter om att polisen lät vissa personer gå ut medan andra förvägrades, dvs. att det skedde någon form av urskiljning från polisens sida.

Annika Tigerryd befann sig på skolan då avspärrningen inleddes. Hon ringde upp chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam och fick löfte om att få lämna skolan. Han uppmanade henne att gå till ansvarigt befäl och hänvisa till Göran Nordenstam. Annika Tigerryd gjorde som hon blev tillsagd. Polismannen ifråga gick iväg för att kontrollera saken och återkom efter cirka tio minuter med beskedet att ingen fick lämna området enligt insatschefen. Annika Tigerryd frågade vem som var insatschef och fick svaret att det var Håkan Jaldung. Hon fick klart för sig att folk hade tillåtits lämna skolan först då förhandlingarna inleddes vid 14-tiden.

Våld inifrån och barrikadering på skolan

Ingvar Bjerrefors har uppgett att det initialt inte förekom några våldstendenser, varken inne på det avspärrade området eller i skolans omgivning. Folk verkade överrumplade över polisinsatsen. Polisenheter som var utplacerade runt skolan började dock snart rapportera in att demonstranter på skolan byggde upp stenförråd och barrikader. Ett exempel var den, tidigare nämnda, blockering som medförde att avspärrningen längs skolmuren inte kunde genomföras som planerat. Det förekom också att demonstranter bröt sönder ställningar och trädgrenar, samlade sten och bar in dem i skolbyggnaderna. Ett flertal demonstranter var maskerade.

Enligt *Lars Holmdahl* (chefen för India 11) kunde de från avspärrningen vid Molinsgatan se att demonstranter byggde upp omfattande lager av stenar och påkar vid den trappa som leder ner till Molinsgatan, den s.k. Rektorstrappan. Demonstranterna hade belamrat trappan med bråte, sten och påkar. En av demon-

stranterna hade maskerat sig med en luva. Detta skedde i samband med att containrarna kom på plats.

Matts Sjöström (chefen för specialenheterna, division Qvintus 10) har uppgett att de blev beskjutna med stålkulor från skolan när de befann sig i Vasaparken. En kollega visade att stålkulorna hade gått rakt igenom polisens plexisköldar. Demonstranter sköt med slangbellor också mot poliser på Molinsgatan.

Också samordnaren för specialenheterna, Yankee 1, *Kjell Petersson* har berättat att polisen blev beskjutna med stålkulor från skolområdet. När Kjell Petersson stod på Victor Rydbergsgatan hörde han att det small till. Han hann uppfatta att det dammade till när stålkulan studsade mot asfalten och försvann bort.

Gruppchefen för Charlie 312 stod vid Molinsgatan. Han har uppgett att demonstranter ställde upp 20–30 stolar och en större brandsläckare på de byggnadsställningar som var resta mot huvudbyggnaden. Flera av dem som ställde ut föremålen var maskerade. Han bedömde att föremålen var avsedda att kastas ner mot polisen. Vid ett tillfälle kom en holländsk tjej i 20-årsåldern fram till honom. Hon uppgav sig arbeta i köket. Hon menade troligtvis det kökstält som fanns på skolans område. Hon överlämnade en korg med ett flertal tomma glasburkar och bad honom att kasta burkarna i en container. Hon uppgav att det var för polisernas egen skull eftersom det tillverkades Molotov-cocktails inne på området.

Av länskommunikationscentralens händelserapport framgår att det kom in två rapporter på polisradion strax efter kl. 12.00 om att demonstranter dels byggde barrikader vid Viktor Rydbergsgatan/Läraregatan, dels lade upp stenlager vid Rektorsgatan/Läraregatan. En halvtimme senare rapporterade gruppen Alfa 215 att det sköts stålkulor.

En vaktmästaren på skolan har uppgett att polisen under torsdagsförmiddagen började omringa skolan och meddelade att skolan skulle utrymmas. Detta utlöste en febril aktivitet på skolan. Soffor kastades ner i trapphusen. Dörrar spärrades med plankor och soffor.

Vaktmästaren gick därefter runt i skolbyggnaden för att försäkra sig om att all skolpersonal hade kommit ut ur skolan. Han gick igenom skolans huvudbyggnad. En av de boende visade stort intresse för vad vaktmästaren gjorde och följde efter honom hela tiden. Vaktmästaren upplyste honom om att det var onödigt att bygga barrikader i skolan eftersom han kunde låsa skolans dörrar med hjälp av datasystemet på skolan. Det förekom inget hot mot

vaktmästaren. Han gick därefter in på sin expedition och låste skolans dörrar.

När vaktmästaren gick ut ur skolan höll personer fortfarande på med att barrikadera sig på skolan. Han insåg att det inte fanns någon möjlighet att övertala dessa personer att lämna byggnaden. Vaktmästaren lämnade skolområdet vid 11-tiden. För att han skulle kunna ta sig ut ur skolan fick material till barrikader flyttas.

Han såg inte så mycket av vad som skedde ute på skolgården. Han tror inte att den stora gruppen ute på skolgården var särskilt aktiv i detta skede. Det stod för övrigt poliser ända framme vid muren som omgärdar skolgården.

Vid 12-tiden lämnade skolpersonal skolan vid Molinsgatan. Enligt Ingvar Bjerrefors vågade de inte vara kvar.

Annika Tigerryd har uppgett att när polisen omringade skolan började en mindre grupp, tio till femton personer, att bygga barrikader på två ställen uppe vid skolan. Den ena barrikaden byggdes vid gången som leder ner till Vasaparken och den andra vid trapporna ner till Molinsgatan. Personerna var maskerade med svarta huvor och schalar. De byggde barrikaderna med bl.a. bräddor från en byggplats vid skolbyggnaden. Hon kunde se att folk också hade brutit upp sten från trapporna till Molinsgatan. Hon gick fram och uppmanade dem att inte dra igång några våldsamheter. De svarade att de endast ville bygga barrikader som skulle kunna stoppa poliserna vid en inbrytning.

Det finns också berättelser från skolan om att personer bröt upp asfalt och att några fyllde PET-flaskor med sand, bl.a. från en sandlåda vid ingången. Inne i huvudbyggnaden hade några personer flyttat en del skåp. Det var elevskåp och skåp för brandstegar.

Enligt vissa uppgiftslämnare blev det hetsiga diskussioner inne på skolgården. En liten grupp, ett 20-tal personer, förespråkade och förberedde sig för våld, medan majoriteten uppmanade dem att låta bli sådana aktiviteter.

Våld utanför och utifrån skolan

Som nämnts väckte containeravspärningen runt Hvitfeldtska gymnasiet förvåning och många upprörda känslor. Många utanför avspärningarna ifrågasatte polisinsatsen. En del av dem samlades på olika ställen i skolans omgivning för att visa sitt missnöje mot polisen och stödja kamraterna på skolan.

Vissa företrädare för Göteborgsaktionen gick ut med uppmaningar till folk att gå till Hvitfeldtska gymnasiet för att visa sin

solidaritet med de instängda. De tog bl.a. kontakt med organisatörerna bakom demonstrationen för Iranska kvinnor, som avslutades med tal på Götaplatsen. Organisatörerna ville dock inte gå ut och uppmana folk på Götaplatsen att bege sig till skolan.

Demonstranter deltog i spontana sittdemonstrationer utanför skolan, bl.a. på Viktor Rydbergsgatan och Molinsgatan. Poliser på plats uppskattade att det fanns cirka 100 personer på Molinsgatan.

Vid 12.30-tiden uppmärksammade polisens civilklädda spaningspersonal att demonstranter på Molinsgatan började maskera sig och titta bort mot Vasakyrkan. Strax därefter rapporterade de att 100–200 maskerade demonstranter gick över Engelbrektsgatan i riktning mot Vasakyrkan.

Spaningspersonal uppgav vid 13-tiden att en folksamling om cirka 100–150 personer befann sig i Vasaparken och att de beväpnade sig med sten och tillhyggen, bl.a. rördelar från papperskorgar, samt maskerade sig. Hälften av deltagarna i folksamlingen var enligt spanarna redan maskerade.

Strax före kl. 13.30 började demonstranter att närma sig Vasakyrkan och polisens avspärningar runt Hvitfeldtska gymnasiet. Allt fler demonstranter begav sig till den södra delen av Vasaparken och området kring Vasakyrkan.

Spaningspersonal meddelade några minuter senare att cirka 100 demonstranter förberedde en attack mot Hvitfeldtska gymnasiet från Engelbrektsgatan/Vasaparken. Därefter gjordes iakttagelser om att demonstranter lade upp förråd av sten på Molinsgatan.

Vid 14-tiden startade oroligheter som övergick till ett våldsamt upplopp i området kring Vasaparken.

Flera maskerade, och med sten och tillhyggen beväpnade, demonstranter lämnade därefter parkområdet runt Vasakyrkan och sökte sig mot Götabergsgatan och området runt Kårhuset där de stoppades av polisen. Polisenheter, bl.a. ridande polis ur Foxtrot 31, drev tillbaka dem västerut mot Vasaparken. Poliserna fortsatte därefter att driva deltagarna i det våldsamma upploppet genom och ut ur Vasaparken. I korsningen Engelbrektsgatan/Aschebergsgatan blev fyra polisbilar utsatta för kraftig skadegörelse.

Polisens taktik att med bl.a. ridande polis gå mot folksamlingarna i Vasaparken upprörde många demonstranter. De har uppgett att de flesta folksamlingar i Vasaparken började fredligt, som en protest mot att folk var instängda på Hvitfeldtska gymnasiet. En del har menat att polisens hästchocker in i folksamlingarna medförde att demonstranterna beväpnade sig med stenar och att det var polisen som skapade en kravallsituation.

Två finska journalister har uppgett att polisen våldsamt red in bland människorna och piskade dem. Poliserna uppmanade, enligt journalisterna, därefter demonstranterna att bära bort sten från området. Trots att alla demonstranter accepterade polisens uppmaning, lämnade inte poliserna platsen utan red på nytt våldsamt in bland demonstranterna och piskade dem.¹⁰

En 22-årig man har i en brottsanmälan beskrivit att han blev slagen med batong och hundbiten utanför skolan när polisen utan förvarning gjorde en chock mot fredliga demonstranter.

Oroligheterna runt det avspärrade skolområdet pågick därefter med varierande intensitet och omfattning under eftermiddagen och kvällen.

I samband med oroligheterna attackerade demonstranter de polisenheter som fanns på plats vid skolan för att bevaka avspärrningsarbetet. Polispersonalen fick därmed försvara avspärrningen från två håll.

Anders Björneberg (chefen för Charlie 51) som bevakade den sida av skolan som vetter ner mot Vasaparken, har beskrivit att hans avdelning vid två tillfällen fick utkämpa mindre fältslag då ett par hundra demonstranter försökte tränga sig igenom avspärrningarna och ta sig in på skolan.

Det våld som polisen mötte i Vasaparken och i dess omgivningar har av polismyndigheten beskrivits som besinningslöst och mycket kraftigt samt att våldet föreföll vara väl organiserat. Varje gång poliserna splittrade aktivisterna återsamlades dessa beväpnade sig med nya stenar och tillhyggen och gick sedan till ny gemensam motattack. Detta upprepades gång på gång. Polisen försökte också vid några tillfällen att ringa in demonstranterna i avsikt att gripa och omhänderta dem, men dessa försök var inte framgångsrika.

Enligt en polis i Göteborgspiketen (Golf 11) lyckades poliserna inte vid något tillfälle under dagen att säcka in våldsamma demonstranter i skolans omgivningar.

Matts Sjöström (chefen för specialenheterna, Qvintus 11) har uppgett att när en grupp demonstranter hade blivit inringade, tog de av sig maskeringarna, bytte klädesplagg, satte sig ner i gräset bland fredliga demonstranter och andra personer som uppehöll sig på platsen och ”var hur vänliga och trevliga som helst”. Det var omöjligt för poliserna att peka ut de personer som skulle gripas. I nästa stund hördes en visselsignal och en annan grupp demonstranter anföll från ett annat håll. Den förstnämnda gruppen reagerade

¹⁰ Erik Wijk, Göteborgskravallerna och processerna, Stockholm 2002, s. 144.

omedelbart på signalen. Under tiden som polisen var sysselsatt med att bemöta anfallet reste dessa sig upp, maskerade sig, och gick så småningom till nytt angrepp.

De gripanden som skedde i samband med upploppet i Vasaparken på torsdagseftermiddagen var, enligt polismyndigheten, i huvudsak föranledda av de civilklädda polisernas iakttagelser och dokumentation, dvs. arbete utfört av spaningsenheterna Kilo 11 och Romeo 11.

Vid 12-tiden hade, enligt polismyndigheten, insatschefen Ingvar Bjerrefors (Qvintus 20) tillgång till 469 poliser som var placerade i Hvitfeldtska gymnasiets närområde.

Polisen håller presskonferens

När Hans Abrahamsson, företrädare för Attac, nåddes av beskedet om polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet begav denne sig till polismyndighetens presskonferens, vilken inleddes kl. 12.00 i Polishusets hörsal.

På presskonferensen gav Håkan Jaldung bakgrunden till polisinsatsen på Hvitfeldtska gymnasiet. Han upplyste bl.a. om att det fanns "ett starkt underlag för dessa åtgärder" och att "nästan alla" i skolan är misstänkta för förberedelse till brott som skadegörelse och grov misshandel. Han berättade också om att ett polisfordon hade hindrats utanför skolan föregående dag. Polisen hade därefter, som han uttryckte det, intensifierat aktiviteten.

Efter presskonferensen gick Hans Abrahamsson fram till Håkan Jaldung och förklarade att polisens handlande bröt det förtroende för polisen som gemensamt hade byggts upp under samtalen och i samarbetet med demonstrationsorganisationerna och polisen.

Håkan Jaldung försäkrade Hans Abrahamsson att han visste vad han gjorde. Han uppgav vidare att polisens kontaktgrupp inte var involverad eftersom det här rörde en sak som inte ingick i de demonstrationer som parterna hade samarbetat kring.

Hans Abrahamsson bad Håkan Jaldung att få komma in på skolan. Han framförde också en önskan om att kontaktgruppen skulle sättas in. Håkan Jaldung svarade att ingen fick komma in på skolan av arbetsmiljöskäl. Han förklarade att det förelåg en säkerhetsrisk eftersom det fanns anledning att tro att det förekom vapen inne på skolan. Hans Abrahamsson insisterade på att få tillträde till skolan och menade att han agerade som medlem i Attac och inte hade någon skyldighet att följa polisens säkerhets-

bestämmelser. Håkan Jaldung bad om att få återkomma i frågan och gav Hans Abrahamsson sin telefonkod.

Möte på kommenderingsstaben

Insatschefen Ingvar Bjerrefors (Qvintus 20) har uppgett att han på förmiddagen blev kontaktad av Håkan Jaldung som frågade hur det gick. Han svarade att containerslagningen fortskred, men att det av olika skäl skulle ta längre tid än beräknat.

Ingvar Bjerrefors har vidare uppgett att han därefter blev kallad till ett möte vid 13-tiden i kommenderingsstaben rörande insatsen. Han redogjorde för läget, bl.a. hur långt arbetet med conta Håkan Jaldung kommenderingschefen svarade Ingvar Bjerrefors att de borde ge uppbyggnaden av avspärningen mer tid och alltså vänta med att gå in på skolan för att verkställa husrannsakan.

Enligt Ingvar Bjerrefors föreslog chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam vid mötet att de skulle låta kontaktgruppen gå in på skolan och genom förhandling förmå så många som möjligt att avlägsna sig från området. De som lämnade skolan frivilligt skulle inte ha några efterräkningar att vänta. De skulle endast visiteras enligt 19 § polislagen för eftersökande av vapen och andra farliga föremål. Ingvar Bjerrefors har uppgett att Håkan Jaldung beslutade att de skulle handla i enlighet med Göran Nordenstams förslag. Diskussionen utmynnade i att de skulle avvakta med att ta ställning till vad som skulle ske med dem som inte frivilligt lämnade området.

Efter mötet åkte Ingvar Bjerrefors och Göran Nordenstam gemensamt upp till Hvitfeldtska gymnasiet.

Som tidigare nämnts har de övriga fem medlemmarna i polisens kontaktgrupp uppgett att de informerades om insatsen mot skolan i samband med att de följde demonstrationen med Iranska kvinnor. De fick då order om att sluta upp vid skolan.

Vid 14-tiden blev Hans Abrahamsson uppringd av Håkan Jaldung som uppgav att han hade tillåtelse gå in på skolområdet och att kontaktgruppen var återinsatt. Om Hans Abrahamsson fortfarande ville gå in på skolan skulle han söka upp Göran Nordenstam som befann sig vid avspärningarna.

Hans Abrahamsson begav sig därefter upp till Hvitfeldtska gymnasiet tillsammans med Tord Björk, Miljöförbundet Jordens Vänner och Göteborgsaktionens pressombud, samt Helena Tagesson, företrädare för Attac och boendeansvarig.

Anders Svensson kom till Hvitfeldtska gymnasiet vid 13.30-tiden i syfte att delta i ett möte på skolan med demonstrationsfunktionärer. Eftersom han blev hindrad att komma in på skolan av poliser vid avspärningarna på Molinsgatan ringde han till Göran Nordenstam och förklarade sitt ärende. Anders Svensson blev uppmanad av Göran Nordenstam att bege sig till den sidan av skolan som vetter mot Viktor Rydbergsgatan, där flera av Anders Svenssons kamrater hade samlats. På den angivna platsen träffade han Helena Tagesson, Hans Abrahamsson och Tord Björk samt poliserna i kontaktgruppen.

Vid Hvitfeldtska gymnasiet frågade Hans Abrahamsson Tord Björk och Anders Svensson om de kunde tänka sig att följa med honom in på skolan. De sade sig vara villiga till detta.

Hans Abrahamsson, Tord Björk, Anders Svensson och Helena Tagesson diskuterade vilka som skulle gå in och sköta förhandlingarna.

Hans Abrahamsson lyckades övertyga Helena Tagesson att hon av säkerhetsskäl skulle stanna utanför. De kom överens om att hon i stället skulle ge massmedia demonstrationsorganisationernas syn på polisinsatsen.

De kom således överens om att Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk skulle gå in på skolan. Tord Björk uppfattade uppdraget som att de tillsammans skulle medla eller förmedla information till dem som var inne på skolan.

När kontaktgruppen hade samlats vid Hvitfeldtska gymnasiet var Lennart Ronnebro och Göran Nordenstam framme vid avspärningen vid korsningen Röhssgatan – Läraregatan. Lennart Ronnebro inledde ett samtal med Ya Bastas representanter som han hade träffat tidigare vid en presskonferens.

Lennart Ronnebro har berättat att de endast hade befunnit sig på platsen några minuter när ett beslut kom från kommenderingsledningen. Göran Nordenstam skulle förhandla med de personer som fanns på skolan om förutsättningarna att få lämna området, att förhandlingarna skulle ske med hjälp av Hans Abrahamsson, Tord Björk och Anders Svensson samt att de övriga i kontaktgruppen skulle övervaka demonstrationen Bush Not Welcome såsom tidigare var planerat.

På polisradion gick det ut meddelanden, strax efter kl. 14.00, till samtliga polisenheter vid skolan om att polisens kontaktgrupp var på väg till platsen för att försöka lösa det hela förhandlingsmässigt, att alla skulle hålla nuvarande positioner och invänta kontaktgruppens resultat samt därefter att förhandlingarna hade påbörjats.

Enligt polismyndighetens utvärdering var arbetet med containeravspärrningen runt Hvitfeldtska gymnasiet klar kl. 14.30. Enligt Ingvar Bjerrefors ställdes den sista containern ut vid 17-tiden.

Muren var färdigställd nästan 800 meter lång och bestod av sammanlagt flera hundra containrar.

Polisen förhandlar med demonstranterna på skolan

Som nämnts inledde polisen insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet vid 10.30-tiden med att spärra av skolområdet med poliskedjor. De första containrarna anlände till platsen vid 12-tiden. Containeravspärrningen var, enligt uppgift från polismyndigheten, klar kl. 14.30.

Förhandlingar inleds

Enligt polismyndigheten inledde Göran Nordenstam vid 14.30-tiden förhandlingarna med de personer som fanns på skolan om förutsättningarna för att få lämna området. Samtalen skedde med bl.a. Hans Abrahamsson, Tord Björk, och Anders Svensson.

Hans Abrahamsson, Tord Björk och Anders Svensson gick in på skolområdet, medan Göran Nordenstam stannade kvar utanför avspärrningen. Det råder delade meningar om varför inte också Göran Nordenstam följde med in i skolan.

Enligt Göran Nordenstam var inte Hans Abrahamsson, Tord Björk och Anders Svensson villiga att låta honom gå med, trots att han själv erbjöd sig detta. Hans Abrahamsson, Tord Björk och Anders Svensson menade att det skulle vara en säkerhetsrisk att låta honom gå med in på skolan och att de troligtvis skulle komma längre i förhandlingarna om han stannade kvar utanför.

Hans Abrahamsson har uppgett att han inte har någon minnesbild av att de diskuterade om Göran Nordenstam skulle göra dem sällskap. Mot bakgrund av Håkan Jaldungs uppgift att säkerhetsrisken var sådan att ingen fick komma in på skolan av arbetsmiljöskäl föreföll det naturligt att Göran Nordenstam stannade kvar utanför staketet.

När Hans Abrahamsson hade klättrat över staketet hörde han att en kvinna ropade på honom. Han vände sig om och fick syn på en av poliserna i kontaktgruppen. Hennes ögon var, såsom Hans Abrahamsson uppfattade det, fyllda med skräck. Han gick tillbaka och kramade henne över staketet. Hans Abrahamsson sade att hon inte behövde vara orolig för hans säkerhet och att han kunde hantera situationen.

Göran Nordenstam förklarade att samtliga personer på skolan fick gå ut under förutsättning att de lät sig visiteras. Inga andra åtgärder skulle vidtas från polisens sida. Visitationen syftade till att avslöja eventuella vapeninnehav.

Göran Nordenstam bad insatschefen Ingvar Bjerrefors (Qvintus 20) att ordna med en passage genom avspärningarna. Ingvar Bjerrefors tillsåg att ett utsläpp byggdes upp med bl.a. polisstaket vid infarten till skolan, korsningen Röhssgatan/Läraregatan och gav ett antal polisgrupper i uppgift att visitera demonstranterna.

På polisradion meddelades kl. 14.30 att utsläpp av personer från området skedde vid korsningen Röhssgatan/Läraregatan efter visitation enligt 19 § polislagen.

Demonstranter lämnar skolområdet på polisens villkor

Några ungdomar som stod framme vid avspärningen trodde först inte på polisens bud. Göran Nordenstam lyckades att övertyga dem och så småningom började allt fler lämna området.

Enligt Anders Svensson hade många ungdomar i flera timmar försökt att få gå ut men nekats detta av polisen.

Enligt Göran Nordenstam kunde de personer som befann sig på skolgården konstatera att samtliga som passerade polisspärren fick fri lejd och försvann Gibraltargatan bort.

Göran Nordenstam uppskattade att cirka 100 personer gick ut från skolan under den första timmen vid avspärningen vid korsningen Röhssgatan/Läraregatan. Enligt polismyndigheten lämnade sammanlagt 150–200 personer skolområdet frivilligt.

Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk stannade kvar en stund för att försäkra sig om att allt gick rätt till vid utpasseringen. De gick därefter in mot själva skolan.

Förhållandena inne på skolan

Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk har uppgett följande om förhållandena inne på det avspärrade området.

Efter att ha gått Röhssgatan fram och nått skolgården passerade de enligt Anders Svensson två barrikader av bänkar, stolar och andra saker som demonstranter hade lagt upp ute på skolgården. Mellan dessa barrikader fanns det två högar med gatsten. Inget av detta fanns när han besökte skolan på morgonen.

Tord Björk har uppgett att han inte såg några barrikader, möjligtvis en del skräp och några stolar vid öppningen i skolgårdsmuren. Han uppfattade att det låg cirka 30 gatstenar vid utfarten,

vid själva entrén till skolgården. Gatstenarna låg på bägge sidor om körbanan. Det förekom också inom det avspärrade området enstaka flaskor med genomskinligt klart innehåll. Det gick inte att bedöma om det var fråga om vatten eller någon annan liknande vätska.

Hans Abrahamsson konstaterade att det låg en hög med gatsten, uppskattningsvis två till tre skottkärror, vid ingången genom muren samt att det låg virke på skolgården. Han antog att byggnadsarbete pågick på skolan. Han fick alltså inte intrycket att det var fråga om barrikader.

Inne på skolgården var det mycket lugnt. Någon spelade flöjt och en stor grupp satt och diskuterade. Hans Abrahamsson såg inga tecken som bekräftade polisens hotbild. Han var inne och tittade i huvudbyggnaden och fann inget onormalt. I ett rum spelade några ungdomar kort. På en bänk i en korridor satt två unga kvinnor och grät över att de inte fick lämna skolan.

Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk sökte upp Annika Tigerryd på skolan. De hade därefter en kort diskussion om läget och insåg snart att problemet var att Ya Basta ville ta med sig ut sin skyddsutrustning. De antog att polisens bud var acceptabelt för de flesta andra personerna på skolan.

Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk gick ut till stormötet på skolgården. Hans Abrahamsson uppskattade att cirka 300 personer deltog i mötet och att deltagarna utgjorde cirka 90 procent av samtliga personer inom det avspärrade området.

Ungdomarna diskuterade i en demokratisk ordning. Mötet leddes av en man som fördelade ordet och höll ordning på talarna. Han uppmanade regelbundet folksamlingen att fatta beslut i frågan.

Det var svårt att hålla mötet. En polishelikopter flög på låg höjd över skolan och vid avspärningarna skällde polishundar. Folk var tvungna att använda megafon för att göra sig hörda. Det förekom också språkproblem eftersom ungdomar av många nationaliteter bodde på skolan.

Skolvärden Vincent Lönngrén har uppgett att han under stormötet befann sig i den södra byggnaden. Där hade folk nu byggt barrikader inne i huset. De kom in i byggnaden genom att klättra på byggnadsställningar som stod utmed byggnadens utsida. Det fanns personer som vaktade de fönster som användes för att komma in i byggnaden. Vakterna hade tagit på sig en del skummiskydd. Skolvärden hade sovit i byggnaden den gångna natten och gick upp till sin sovplats för att hämta några personliga tillhörigheter.

Olika beskrivningar av förhandlingarna

Beskrivningarna av förhandlingarna, mellan polisen och de personer som befann sig inne på området, och vad som därefter följde skiljer sig i väsentliga delar. Det finns bl.a. olika meningar om vid vilket klockslag polisen avbröt förhandlingarna. Det har för oss inte varit möjligt att klarlägga vilken version som är den riktiga.

Polisen har beskrivit händelseutvecklingen på följande sätt.

Efter det att polisen hade inlett förhandlingarna kom det fram några boende på skolan och andra personer som vistades där till Göran Nordenstam. De förklarade att de hade sina bilar parkerade på skolgården. Göran Nordenstam upplyste dem om att de var tvungna att lämna området utan bilarna och att polisen skulle hjälpa till med att få ut bilarna när skolan var tömd. Det gick inte att i det läget köra ut bilar från området eftersom containrar stod i vägen.

Personal ur det mobila holländska storköket Rampenplan ville flytta köket från skolan. Göran Nordenstam förklarade att detta för närvarande inte var genomförbart och att de fick komma tillbaka senare för att med polisens hjälp hämta köket.

Det kom fram enskilda personer med olika ursprung till Göran Nordenstam och förhörde sig om villkoren för att lämna området. Detta skedde i vart fall tio gånger och diskussionerna fördes på flera språk.

Hans Abrahamsson var framme hos Göran Nordenstam i olika turer. Göran Nordenstam såg inte till Tord Björk under förhandlingarna.

Samtalen pågick under eftermiddagen och polisen gjorde flera försök att tillmötesgå de önskemål som framfördes.

Under samtalen framkom det att personer tillhöriga Ya Basta skulle kunna tänka sig att lämna området om de fick tillåtelse att ta med sig sin skyddsutrustning. Göran Nordenstam ringde upp Håkan Jaldung som beslöt att polisen skulle gå Ya Basta till mötes på denna punkt.

Det visade sig dock att Ya Basta inte var nöjda med detta. De ansåg att det skulle vara förnedrande att bli visiterade av polisen i övriga demonstranternas åsyn. Göran Nordenstam förklarade att polisen kunde köra fram polisbussar och låta visitering ske mellan bussarna. Hans Abrahamsson begav sig till Ya Basta med detta bud. Enligt Göran Nordenstam återkom dock inte Hans Abrahamsson med något svar.

I spaningscentralens logg finns angett kl. 15.40: ”Ya Basta skall eventuellt bryta sig ut genom avspärningarna och avbryta avtalet

med PT-gruppen”.¹¹ Samtliga avdelningar som deltog i polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet informerades via polisradion kl. 16.00 om höjd beredskap på grund av iakttagelser som tydde på ett utbrytningsförsök från skolan av Ya Basta.

Iakttagelserna föranledde Håkan Jaldung att ge ställföreträdande chefen för specialenheterna, division Qvintus 10, Matts Sjöström, i uppdrag att förbereda en polisinsats på skolan. Enligt Matts Sjöström begav han sig därefter till avspärningen vid Läraregatan/Röhssgatan.

I spaningscentralens logg finns angett kl. 16.15 att AFA är på gång och förhandlar och vill komma ut, att Ya Bastas förhandlare har fått ett slutbud om att de måste visiteras innan de lämnar skolan, att de tänker återkomma med besked och att de upplever visiteringen som förnedrande.

Av loggen framgår vidare, kl. 16.25, att Ya Basta och AFA är beredda att göra ett utbrytningsförsök, att de har satt på sig utrustning och påkar och att utbrytning skall ske om 20 minuter och att åklagare bedömt situationen som förberedelse till våld mot tjänsteman.

Kommenderingschefen beslutade kl. 16.40 att Matts Sjöström skulle överta polisinsatsen vid Hvitfeldtska gymnasiet och eventuella gripanden m.m. Matts Sjöström benämndes vid insatsen Qvintus 11. Ingvar Bjerrefors (Qvintus 20) övergick till att leda bevakningsarbetet runt skolområdet.

I spaningscentralens logg finns angett kl. 16.45 att piketen fått order om att gripa Ya Basta och AFA inne på skolan.

Samtidigt med bytet av insatschef började demonstranter att samlas i en mer organiserad form på skolgården framför huvudbyggnaden.

Händelseförloppet kunde följas direkt av kommenderingsledningen och åklagare genom att helikopterbilder länkades in till kommenderingsstaben respektive spaningscentralen i polishuset på Ernst Fontells Plats.

Poliserna och åklagarna kunde på helikopterbilderna se att delar av folksamlingen klädde på sig skyddsutrustning vilket tolkades som att de troligen förberedde sig för en utbrytning.

Demonstranterna ställde därefter upp sig på led i området där Röhssgatan möter entrén till skolgården, dvs. vid öppningen i skolgårdsmuren.

¹¹ Med PT-gruppen avses polisens kontaktgrupp; vår anmärkning

Följande order gick ut på radion från samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1), kl. 16.54. ”Ingen skall släppas ut eller in: undantag ‘vanligt’ klädda efter visitation kan släppas ut.” Kjell Petersson har uppgett att ordern kom från insatschefen Matts Sjöström (Qvintus 11).

Ya Basta ställde sig strax efter kl. 17.00 i tåten på ledet på skolgården. Bakom Ya Basta fanns en grupp maskerade och svartklädda personer.

Matts Sjöström och Kjell Petersson har uppgett följande. Demonstranter beväpnade sig med tillhyggen och stenar. De transporterade fram sten i varuvagnar och korgar. Längs Röhssgatans ena sida finns en stenmur och på andra sidan finns en slänt samt en bergknalle. Området på båda sidor om gatan fylldes med maskerade demonstranter. De lade upp stenlager ända fram till Läraregatan.

Personerna i ledet, som då uppgick till flera hundra, började kl. 17.04 att gå Röhssgatan söderut mot avspärrningen vid korsningen Röhssgatan/Läraregatan.¹² Av deras sätt att formera sig, med Ya Basta i tåten och svartklädda beväpnade personer därefter, utgick polisen ifrån att de hade för avsikt att försöka bryta sig ut genom avspärrningen vid den nämnda korsningen.

Samtidigt som personerna i ledet gick Röhssgatan söderut mot polisavspärrningen meddelades det över radion kl. 17.09 att åklagarna i spaningscentralen bedömde att deltagare i tåget gjorde sig skyldiga till våldsamt upplopp. Matts Sjöström underrättades omedelbart om åklagarnas bedömning.

Personerna i ledet gjorde etappvisa förflyttningar. Matts Sjöström samrådde med Kjell Petersson. Kjell Petersson hade fått i uppdrag av Matts Sjöström att leda polisstyrkan vid avspärrningen i korsningen Röhssgatan/Läraregatan. Matts Sjöström och Kjell Petersson bedömde att demonstranterna troligtvis försökte locka in polisstyrkan på Röhssgatan. Kjell Petersson har uppgett att han vid tillfället såg att de svartklädda var beväpnade med påkar och gatsten och att de också hade fanor med toppar som liknade lansar. De beslöt sig för att avvakta eftersom det i detta skede, enligt deras förmenande, var förenat med stora risker att låta polisstyrkan rycka fram längs gatan.

När polisstyrkan inte gick in på Röhssgatan avancerade folksamlingen fram mot avspärrningen. Vid framryckningen mot avspärrningen plockade deltagarna enligt polismyndigheten med sig stenar och tillhyggen från upplag som lagts upp längs gatan.

¹² Länskommunikationscentralens händelserapport

Enligt Matts Sjöström utsattes poliserna vid avspärningen i korsningen Röhssgatan/Läraregatan för stenkastning under tiden som tåget närmade sig avspärningen. Stenkastningen skedde inte från tåget utan från folk som stod vid Röhssgatans sidor, dels från muren på höger sida, dels från grässlätten på vänster sida.

Det första utbrytningsförsöket skedde vid polisavspärningen vid den nämnda korsningen kl. 17.15. I spaningscentralens logg finns antecknat kl. 17.16: "Utbrytningsförsök med Ya Basta i fronten misslyckat."

Under en kort tid gjordes sammanlagt fem utbrytningsförsök. I spaningsloggen finns anteckningar om utbrytningsförsök mellan kl. 17.16–17.29.

I samband med utbrytningsförsöken begärde och fick Kjell Petersson beslut av Håkan Jaldung att meddela skingringsbefallning till folksamlingen. Enligt Kjell Petersson meddelades befallningen med megafon på såväl svenska som engelska. Den innehöll direktiv att de personer som befann sig på Röhssgatan och i dess närhet skulle bege sig in till skolan. Han har uppgett att deltagarna i tåget fick tre minuter på sig att gå tillbaka till skolan. Han meddelade dem därefter då halva tiden hade gått, och när de tre minuterna förflutit. Han fick intrycket att de lyssnade på honom, men ingen agerade i enlighet med skingringsbefallningen. Kjell Petersson har uppgett att han meddelade befallningen efter första utbrytningsförsöket.

Kjell Petersson har vidare sagt att det sköts stålkulor mot polisen när folksamlingen gick till attack mot polisen.

Under utbrytningsförsöken beslöt Matts Sjöström, Kjell Petersson och Lars Holmdahl (chefen för India 11) att ändra taktik. De ville nå de maskerade och svartklädda demonstranterna som stod bakom Ya Basta och bedömdes vara våldsammare än Ya Basta. Taktiken gick ut på att poliserna skulle plocka undan Ya Basta genom att öppna staketet när tåget kom rusande. Ya Basta skulle därefter styras ner mot Viktor Rydbergsgatan, där de skulle gripas av andra polisenheter. Poliserna på plats skulle tränga sig mellan Ya Basta och de svartklädda.

Matts Sjöström meddelade kommenderingsstaben kl. 17.25 följande upplägg: "Gripa de främsta Ya Basta. Foxtrot tränger de övriga tillbaka."¹³

Personerna i den främre delen av ledet reagerade med förvåning när polisen öppnade avspärningen, men de gjorde därefter ytter-

¹³ Kommenderingsstabens dagbok.

ligare försök att forcera polisavspärningen. Infångandet av Ya Basta misslyckades emellertid.

Efter att ha blivit informerad om åklagarnas bedömning beslutade Håkan Jaldung att avbryta förhandlingarna som fortfarande pågick mellan Göran Nordenstam och företrädare för dem som befann sig på skolan. Enligt polismyndighetens utvärdering avbröts förhandlingarna kl. 17.30.

Förhandlingarna hade enligt polismyndigheten inte lett till någon överenskommelse av betydelse för ordningen och säkerheten.

Av kommenderingsstabens dagboksblad framgår att Matts Sjöström meddelade staben kl. 17.33: ”Ya Basta vill förhandla – klä av sig och gå ut” samt att kommenderingschefen svarade: ”Ej förhandlingsbart. Gripas.”

Enligt Håkan Jaldung hade det varit polisoperativt motiverat att avbryta förhandlingarna långt tidigare eftersom insatsen blivit tidsmässigt utdragen, främst på grund av att förhandlingarna inne på skolan krävde omfattande polisresurser. Anledningen till att han trots detta lät förhandlingarna fortsätta var att han ville uttömma möjligheterna att genom dialog och samverkan tillmötesgå önskemålen från personerna inne på skolan och samtidigt klara ordningen och säkerheten. Att överläggningarna till slut avbröts berodde alltså på misstanken om att det begicks brott, våldsamt upplopp, inne på skolan. Håkan Jaldung meddelade Göran Nordenstam sitt beslut. Håkan Jaldung uppgav vid 17.30-tiden att det inte längre fanns någon förhandlingssituation. Göran Nordenstam menade dock att polisen borde ge personerna på skolan ytterligare lite förhandlingstid. Håkan Jaldung förklarade att läget var förändrat eftersom folk höll på att utrusta sig på skolgården med skyddskläder, påkar och stenar. Göran Nordenstam vände sig mot skolgården och kunde själv konstatera att Ya Basta tog på sig sina vita overaller, skyddskläder och hjälmar. Göran Nordenstam upplyste i sin tur Hans Abrahamsson att förhandlingarna hade avbrutits.

I samband med utbrytningsförsöken startades fyra fordon inne på skolgården. Detta syntes på de inlänkade helikopterbilderna. Det kom också en rapport, kl. 17.53, från en polisenhet på plats.¹⁴ Polisen befarade att det kunde röra sig om förberedelser för att försöka forcera avspärningen med hjälp av fordon. Matts Sjöström förstärkte därför avspärningen vid korsningen Röhssgatan/Lärare-

¹⁴ Länskommunikationscentralens händelserapport

gatan med en av polisens transportbussar. Verksamheten på skolgården avstannade.

Matts Sjöström hade vid den tidpunkten tillgång till 315 poliser inom området runt Hvitfeldtska gymnasiet.

Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk har lämnat följande uppgifter.

Hans Abrahamsson gick fram till den man som ledde mötet och berättade om deras uppdrag att försöka hitta en lösning. De förklarade att polisen ansåg att det fanns skäl att anta att nästan alla som befann sig på skolan förberedde brott. Ett påstående som gjorde många på mötet förargade. Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk uppgav också att samtliga personer på skolan nu kunde lämna den under förutsättning att de accepterade polisens villkor om visitation.

Hans Abrahamsson frågade aldrig deltagarna i mötet om han kunde få deras mandat att förhandla fram en lösning. Han har i efterhand beklagat detta.

Enligt Hans Abrahamsson försäkrade sig förhandlarna inte om att de personer som befann sig i skolbyggnaderna var medvetna om att förhandlingar hade inletts med polisen.

Det uppstod en diskussion på mötet om de skulle lämna skolan eller inte. Ett mindre antal deltagare ville inte ge upp skolan utan ansåg att de borde försvara den till varje pris. Vid mötet väcktes också ett förslag om ett utbrytningsförsök med Ya Bastas metod. Mötet enades slutligen om att de skulle lämna skolan under förutsättning att de inte blev visiterade och att Ya Basta fick ta med sig sin utrustning. De beslutade också att kräva att samtliga personer på skolan skulle få gå ut, annars skulle ingen göra det.

Tord Björk uppfattade att det fanns tre skäl till varför de inte ville acceptera visitation. De var för det första oroliga för vad som skulle hända om gruppen blev åtskild. De ansåg vidare att visitationen kränkte den personliga integriteten. Det tredje skälet var att de inte förstod vad de skulle ha gjort sig skyldiga till.

Beslutet fattades efter ganska långa diskussioner och mötet upplöstes därefter. Folk gick in skolbyggnaderna för att hämta sina tillhörigheter och lägga dessa i sina bilar. De räknade med att kunna få ta med sig bilarna ut från det avspärrade området.

Förhandlarna presenterade mötets motbud för polisen vid staketet. Under tiden passerade ungdomar genom polisens utpasseringskontroll. Polisen accepterade efter en diskussion att Ya Basta fick ta med sin utrustning ut, men ville inte göra avkall på visiteringskravet.

Förhandlarna återvände till skolgården. De beslöt att sammankalla till ett nytt stormöte med hjälp av den man som ledde det första mötet.

En busschaufför flyttade sin buss och förklarade sitt handlande för Anders Svensson med att han var rädd att bussen skulle bli sönderslagen om polisen stormade skolan.

Tord Björk och Hans Abrahamsson återgav på mötet polisens svar på motbudet. Efter en viss tvekan accepterade mötet polisens nya bud. Ya Basta ville dock att visiteringen skulle ske i skymundan eftersom de ansåg att det var förnedrande för dem att bli visiterade. Förhandlarna tog upp frågan om vilken turordning som skulle gälla vid uttåget. Folk ville ställa upp i ett tåg med Ya Basta först och bilarna sist. Ya Basta skulle gå först så att alla kunde se att de släpptes ut.

Mötet upplöstes och ytterligare några personer tog på sig sina skyddsutrustningar. Många personer började också samlas nära skolgårdsmuren för att förbereda en utmarsch.

Tord Björk, Hans Abrahamsson och Anders Svensson gick bort mot Göran Nordenstam. De trodde att det hela snart var avklarat. Hans Abrahamsson och Anders Svensson förklarade för Göran Nordenstam att mötet hade accepterat polisens bud.

Under mellantiden hade polisen haft förhandlingar med en företrädare för Ya Basta som heter Anton, bl.a. om hur visiteringen skulle genomföras.

En överenskommelse nåddes med polisen om att de personer som ville promenera ut från skolan skulle lämna området först. De skulle ställa upp sig som ett demonstrationståg och stanna ett par meter från staketet. De skulle därefter låta sig visiteras en och en. När detta var klart skulle bilar och bussar köras ut från området till Chalmers parkering, där folk kunde hämta sina grejor från fordonen.

I detta skede deltog även Anton från Ya Basta i förhandlingarna. Ya Basta fick ett erbjudande om en visitering i skymundan så att de inte skulle känna sig kränkta.

Enligt Anders Svensson hade Ya Basta svårt att acceptera erbjudandet men det lutade åt att de skulle göra det.

Hans Abrahamsson har å andra sidan menat att Ya Basta accepterade erbjudandet. Han har vidare uppgett att Ya Basta gick tillbaka till mötet och deklarerade att de avsåg att gå ut. Enligt Hans Abrahamsson väckte Ya Bastas besked protester. En del autonoma grupper ville inte lämna skolan och hävdade att "en för alla, alla för en" skulle gälla.

Anders Svensson observerade vid detta tillfälle oro i polisleden. Det verkade också som att det hade kommit fler poliser och läget vid staketet var uppenbart mer spänt än tidigare. Han förklarade för poliserna som stod längst fram att de inte skulle bli nervösa när demonstrationståget kom. Han beskrev för dem hur det var tänkt att det hela skulle gå till.

Förhandlarna återvände in mot skolgården. Folk hade då samlats i anslutning till skolgårdsmuren. Hans Abrahamsson gick upp på muren och framförde polisens nya bud. Mötet accepterade budet. Enligt Anders Svensson betraktade förhandlarna det som att de i detta skede hade en överenskommelse.

De gick bort mot staketet igen för att redovisa att mötet hade accepterat polisens bud. De kunde dock inte finna Göran Nordenstam. Han hade försvunnit från platsen. Det stod en ny insatschef vid avspärrningen. Efter en stunds ordbyte med insatschefen återvände Göran Nordenstam till platsen.

Göran Nordenstam meddelade helt kort att hans mandat var borta och att han alltså inte hade tillåtelse att fortsätta förhandla. Åklagare, som hade följt händelseutvecklingen på skolgården, ansåg att personerna där hade gjort sig skyldiga till förberedelse till brott. Polisledning och åklagare hade beslutat att alla som fanns inne på skolan skulle gripas. Göran Nordenstam uppgav att inte heller Hans Abrahamsson, Anders Svensson och Tord Björk hade något mandat kvar. Han uppmanade dem att omedelbart lämna skolområdet.

Enligt Anders Svensson innebar detta att polisen bröt den träffade överenskommelsen och att det inte fanns något mer som förhandlarna kunde göra. Han har uppgett att detta skedde kl. 16.30. Anders Svensson uppfattade att det nu återstod endast två alternativ för de personer som befann sig inom det avspärrade området: antingen att försöka bryta sig ut eller att stanna kvar och försvara skolan.

Förhandlarna återvände till muren. De meddelade polisens beslut för folksamlingen.

Anders Svensson, Tord Björk och Hans Abrahamsson diskuterade därefter vad de skulle göra. Anders Svensson ville inte stanna kvar eftersom han var funktionär i demonstrationen Bush Not Welcome. De beslöt att Anders Svensson och Hans Abrahamsson skulle gå ut, medan Tord Björk skulle stanna kvar. Hans Abrahamsson tog adjö av Anton från Ya Basta som förklarade att han skulle stanna kvar för att försöka minimera skadorna.

Hans Abrahamsson, Göran Nordenstam och Anders Svensson gick upp mot Terrassgatan. Göran Nordenstam uttryckte sin förvivlan över att förhandlingarna hade avbrutits och slängde sin polissupportväst i backen.

De såg därefter hur kanske 300 personer ställde upp sig och tågade mot polisens avspärning vid korsningen Röhssgatan/Läraregatan. Demonstranterna formerade sig enligt Anders Svensson på samma sätt som de hade tänkt göra om polisen släppt ut dem. Först gick Ya Basta, sedan syndikalister i Gävle Lokala Samorganisation med fanor och banderoller och därefter svarta blocket samt sist övriga deltagare i tåget.

Ebba Juncker som bodde på Hvitfeldtska gymnasiet tillsammans med sina barn har beskrivit stormötet på skolgården på följande sätt. Hennes beskrivning av händelser och förhållanden på skolan i övrigt har återgetts i tidigare avsnitt.

Det utlystes ett stormöte omkring kl. 15.30–16.00 framför skolans trappa. Hon uppskattade att deltagarna i mötet motsvarade cirka 75 procent av samtliga personer inom det avspärrade området. Folk kom och gick. Mobiltelefoner ringde oupphörligt. På mötet såg hon de tre medlarna på platsen, bl.a. Hans Abrahamsson.

Diskussionen på mötet pågick en stund och beskederna som kom var oklara. Stämningen var pressad och det vädrades åtskilliga farhågor om vad som skulle ske. Vid ett tillfälle förmedlade Hans Abrahamsson budskapet att de boende hade 15 minuter på sig att lämna skolan. Hennes minnesbild är att ingen reste sig från mötet då detta budskap lämnades.

Det var en ganska håglös diskussion på mötet. Folk visste inte vad de skulle göra, men ville ändå inte ge upp. De ville ha besked om varför polisen hade spärrat in dem, men fick inget svar av polisen. Deltagarna diskuterade våld eller ickevåld och det var en ganska liten grupp som förespråkade det förstnämnda.

Nu närmade sig tidpunkten då det inte längre fanns någon möjlighet att hinna till demonstrationen mot president Bush. Plötsligt kom de vita overallerna till mötet. De bodde i skolans södra byggnad. De var vid tillfället klädda i sina overaller och skyddsutrustning. Folket på mötet mötte dem med jubel. De vita overallerna hade ett förslag. De sade att de tänkte gå till avspärningen och göra tre fredliga utbrytningsförsök. De skulle därefter gå till demonstrationen mot president Bush. Folk slöt upp bakom förslaget som uppfattades konstruktivt.

De började sedan att ställa upp sig. De vita overallerna först, ett svart block följde därefter och övriga deltagare sist. Hon upp-

fattade att det inte rådde konsensus angående tillvägagångssättet. Det kan dock ha varit så många som 90 procent av dem som befann sig innanför avspärrningarna som deltog i tåget. Det var inte någon särskild grupp som ställde sig utanför beslutet. Tåget började därefter att röra sig mot avspärrningen vid Läraregatan/Röhssgatan.

Skolvärden Vincent Lönngren har beskrivit stormötet på skolgården och händelseförloppet därefter på följande sätt.

Stormötet drog ut på tiden. Det var rätt många demonstranter som hade ställt sig vid sidan om och väntade på att mötet skulle bli klart. Det var några som hade tänkt gå ut i förväg, ett 80-tal personer. Deltagare på mötet övertalade dem dock att vänta.

Till slut gick de ner till polisavspärrningarna vid Röhssgatan/Läraregatan och ställde sig där för att bli utsläppta. Budskapet var att de boende skulle gå ut i mindre grupper, om tre eller fyra personer åt gången. Förhandlingsresultaten varierade. Först sades det att villkoret för utträde var visitation, därefter framställdes en utsikt om att visitation inte skulle behövas.

Han stod i mitten av tåget som inte var särskilt blockindelat. De vita overallerna stod dock längst fram mot avspärrningen.

Efter ett tag kom förhandlingsgruppen fram med en megafon. Gruppen sade att de skulle avvakta. Därefter kom uppgiften om att förhandlingarna var avbrutna.

En person med megafonen ställde frågan till de församlade demonstranterna om de skulle gå upp till skolan igen eller försöka gå ut i alla fall. Det kom bifall för båda alternativen.

Folket längst fram började därefter knuffa på polisen. Detta höll på ett tag. I det bakre ledet stod de bara och tittade. En kille tog megafonen och sade att medlemmarna i Ya Basta hade blivit trötta och att de nu ville tillbaka till skolan. Det utbröt en diskussion varefter tåget började gå tillbaka till skolan.

Tord Björk har uppgett att han stod på grässlätten vid Röhssgatan och tittade på de fredliga utträngningsförsöken. Han uppfattade att demonstranterna gjorde sammanlagt fyra utträngningsförsök. Folksamlingen stannade därefter alldeles framför polisstyrkan. Tord Björk sprang då fram och försökte inleda en sista förhandling. Demonstranterna ville veta om polisen avsåg att gripa samtliga, oavsett vad demonstranterna gjorde.

Ett polisbefäl på platsen upplyste honom om att det inte längre var aktuellt med förhandlingar, utan alla skulle gripas för våldsamt upplopp.

Det blev en del oro bland demonstranterna i tåget. Folk visste inte riktigt hur de skulle förhålla sig. Några talade till folksam-

lingen i en megafon. Diskussionerna resulterade i att de beslutade att fredligt gå tillbaka till skolan och att de alltså inte skulle göra fler utträngningsförsök. Han tror att det var finska Ya Basta som drev den linjen. Tord Björk gick fram till polisen och meddelade att folksamlingen nu drog sig tillbaka till skolgården.

Det har av *demonstranter* ifrågasatts om budskapet att förhandlingarna var avbrutna och att alla skulle gripas uppfattades av samtliga personer inom skolområdet. Det har också ifrågasatts om skingringsbefallningen uppfattades av samtliga deltagare i tåget som rörde sig mot korsningen Röhssgatan/Läraregatan.

Organisationen Globalisering underifrån har på sin hemsida på Internet en beskrivning av förhandlingarna och händelseutvecklingen. Beskrivningen är undertecknad "Vita overallerna från intifadans Göteborg".

Raden av händelser började på morgonen när polisen omringade Hvitfeldtska Gymnasiet, där de första vita overallerna och medlemmar av flera andra grupper hade inkvarterat sig. De instängda människorna började genast bygga barrikader och inledde diskussioner för att finna lösningar på situationen. Polisen meddelade i förhandlingarna att alla i skolan var misstänka för att förbereda akter av våld. Polisen påstod också att det fanns vapen inne i skolan. Polisen sista förslag var att de vita overallerna skulle få gå ut från skolan med sin utrustning. Det enda villkoret var en icke-specifik genomsökning utom synhåll för andra demonstranter. Vi vägrade, eftersom vi inte ville svika våra kamrater och lämna dem ensamma till polisens godtycke. I det gemensamma mötet för alla instängda togs ett konsensusbeslut om ett försök att komma ut från området icke-våldsligt och att ansluta oss till demonstrationen mot George W. Bush i närheten. Vi formerade ett marschtåg på ungefär 500 personer, ungefär 30 vita overaller med sina skydd som dess front. Det svarta blocket formerade sig för att stödja oss. Vi försökte åtta gånger att bryta polislinjerna för att komma ut från området. Efter det sista försöket beslutade vi oss för att återvända tillbaka till skolan.

Polisen genomför en inbrytning i skolan

Polisens beskrivning

Polisen har lämnat följande redovisning om inbrytningen.

När folkmassan i tåget backade tillbaka efter det femte utbrytningsförsöket beslöt insatschefen Matts Sjöström (Qvintus 11), Kjell Petersson (Yankee 1) och Lars Holmdahl (chefen för India 11) att genomföra den planerade inbrytningen. Framryckning skedde kl. 18.03 med Malmöpiketen (Mike 11) från specialenheterna, del av Charlie 51 och India 11 samt ryttare och hundförare från Foxtrot 31 respektive Echo 21.

Kjell Petersson har uppgett att han först beordrade in rytteriet som fick i uppgift att rida igenom de beväpnade svartklädda demonstranterna. Han ansåg att dessa var så farliga att det var motiverat att rida ner dem. Rytteriet skulle även säkra den vänstra flanken utefter Röhssgatan. Efter rytteriet följde Mike 11, hundförarna samt enheterna ur Charlie 51 och India 11. Charlie 51 fick i uppgift att säkra den högra flanken.

De framryckande polisenheterna mötte ett kraftigt motstånd från demonstranter. När rytteriet hade nått den södra byggnaden möttes de av ett omfattande stenregn. De fastnade och blev stillastående. En ryttare föll av sin häst och hästen fortsatte själv in i folkmassan. Också hundförarna fick stora problem med stenregnet. Stenregnet var så starkt att framryckningen av de bakre enheterna avstannade, samtidigt som piketpoliserna i Mike 11 fortsatte framåt.

Kjell Petersson har uppgett att piketpoliserna i Mike 11 bokstavligen slog sig igenom motståndet. Han har menat att situationen där de svartklädda demonstranterna, beväpnade med stenar, påkar och järnrör, mötte poliserna på Röhssgatan närmast kunde liknas vid närstrid. I samband med detta fick samtliga poliser i Mike 11, sammanlagt ett tjugotal, mer eller mindre allvarliga skador. En polisman ådrog sig sådana skador att han fick föras till sjukhus.

Lars Holmdahl (chefen för India 11), som också förde befälet över poliserna ur Charlie 51, tvingades att springa igenom poliskedjan utan sköld för att mana på dem som hade stannat. I samband med detta träffade en gatsten hans arm. Efter ytterligare avancemang nådde poliserna skolgårdsmuren, där stenregnet fortsatte oförminskat.

Det var, enligt Lars Holmdahl, ”som en solförmörkelse av sten”. Han bedömde att stenkastningen var organiserad och väl intränad. Då de skulle ta sig över muren möttes de av slag med påkar från insidan av skolgården. Han förvånades över hur kalla och beräkande demonstranterna var. De vågade stå kvar vid skolgårdsmuren på ett sätt som inte är vanligt. När väl poliserna hade kommit in på skolgården avstannade omedelbart våldet mot dem. Folk kastade av sig sina maskeringar och sträckte upp händerna. Många demonstranter sprang in i huvudbyggnaden.

Lars Holmdahl har uppgett att poliserna i hans enheter använde batongen för att freda sig så gott det gick. Omfattningen av antalet slag var stort. Vid ett tillfälle kastade han själv tre gatstenar för att skydda deras liv. Detta skedde när poliserna hade nått skolgårdsmuren.

Poliserna var framme vid huvudbyggnaden kl.18.06.

Lars Holmdahl har vidare uppgett att när väl polisen hade kommit fram till huvudbyggnaden och fått kontroll över situationen upphörde allt våld från polisen. Han hade fullständig kontroll över de poliser han hade ansvaret för. Han har menat att poliserna visade stor självbehärskning i den situationen. De stod där svettiga och röda i ansiktet och fulla av adrenalin, efter att ha blivit utsatta för demonstranternas massiva våld, och bevakade de gripna personerna.

Kjell Petersson har gett samma bild: ”Det här är disciplinerad polispersonal, fruktansvärd disciplinerad. Om man tänker sig det oerhörda våldet som man har varit utsatt för, den adrenalinanspänning och allting som har varit. När det är över, alltså striden, om man nu kallar det för det. För det är det. När det var slut, inte ett hugg eller slag eller någonting. Inte någonting. Egentligen så är det märkligt, men det är disciplin, ordning och känsla för arbetsuppgiften. När arbetsuppgiften är slut, det finns alltså ingen anledning att använda våld mer, ja då är det färdigt. Det är professionellt och då går man in i någonting annat. Det ska svensk polis ha oerhört mycket beröm för.”

Han har tillagt att båda parter for ut med okvädningsord i stridens hetta. Enligt hans uppfattning utsatte poliserna inte de gripna för verbala kränkanden när väl polisen hade fått kontroll över situationen.

Efter inbrytningen räknade Göran Nordenstam gatstenarna på platsen. Han slutade att räkna vid 500 stenar. Han har berättat att det fanns gatsten av sådan omfattning att polisfordonen inte kunde köras in på skolgården.

Beskrivningar från demonstranter

Från demonstranterna finns bl.a. följande berättelser om inbrytningen.

Skolvärden Vincent Lönngren har uppgett att när polisen gjorde inbrytningen började många demonstranter att springa mot skolan. Han och ytterligare några personer stannade dock kvar på sina platser. En ridande polis kom fram till dem och började att slå med sin batong. Då flydde också skolvärden och hans kamrater i riktning mot skolgården.

Han sprang till den barrikad som hade byggts vid ingången till skolgården och ställde sig bakom den. Folk runt omkring började kasta asfaltsbitar och sten. Skolvärden fortsatte till skolans huvud-

byggnad. När alla hade kommit in stängdes dörren och folk barrikaderade den från insidan.

Han sökte sig till skolbyggnaden eftersom han inte ville utsätta sig för eventuellt våld från polisens sida. Han lämnade så småningom byggnaden och greps av polisen. Han såg inga övergrepp från polisen vid gripandena.

Tord Björk har menat att tåget drog sig långsamt bakåt mot skolgården. Folket backade eftersom de var rädda för att polisen skulle gå till angrepp. Folksamlingen hade hunnit ungefär 100 meter då polisen attackerade med ett rytteri om cirka 15 hästar, polishundar och poliser med batonger. Kalabalik uppstod i folksamlingen. Först i detta skede började en del demonstranter att kasta sten.

Han har uppgett att stenkastningen delvis hindrade ett polisgenombrott vilket medförde att flera personer kunde ta sig in i skolan. Vid skolgårdsmuren hindrades en del av polisanstormningen. Han såg att personer vid muren använde sig av påkar mot polisen. Det rörde sig dock endast om ett fåtal påkar.

Vita overallerna beskrev på sin hemsida på Internet inbrytningen på följande sätt.

I det läget attackerade polisen oss med hästar. Polisen använde skoningslöst våld mot retirerande personer, och angrep också människor som följde situationen som komplett utomstående. Tack vare våra skydd, fick vi inga allvarigare skador, även om en av våra kamrater slogs medvetlös. Det svarta blocket gjorde sitt i förhindrandet av polisens hämnd och den skoningslösa nedslagningen av människor genom att försvara sig själva och de andra. Polisens attack var en fullständigt militär operation, som utfördes med hundratals polismän, dussintals hästar och hundar och två helikoptrar. Själva omringandet utfördes genom att blockera skolan med transportcontainrar. Vi vet att polisen hade tränat in denna operation i förväg. Hvitfeldtska Gymnasiet fungerade som gemensamt Convergence center för alla grupper. Genom att ockupera skolan, stoppade och förhindrade polisen den demokratiska process där demonstranter försökte att gemensamt besluta om aktioner i grupper, block och stormöten. Med andra ord, diskussionen om metoders begränsningar och mål omöjliggjordes av polisen. Polisen grep också medvetet människor som skulle ha en viktig del i koordinerandet av aktionerna. En av uppgifterna för dessa människor var att se till att överenskommelser om gemensamt angelägenheter kunde hållas. Polisen meddelades flera gånger att förstörelsen av samordningen kunde till leda till en fullständigt kaotisk situation. Polisen förstod situationen och tog ansvar för konsekvenserna av sin attack.”

Polisens hantering av de frihetsberövande

Polisens resurser är otillräckliga

Polismyndigheten bedömde kl. 19.00 att ordningen var säkerställd vid Hvitfeldtska gymnasiet.

Enligt uppgift från polismyndigheten greps 459 personer för våldsamt upplopp med stöd av bestämmelserna i rättegångsbalken och 11 personer omhändertogs med stöd av 13 § polislagen. Fler-talet av gripandena genomfördes vid Hvitfeldtska gymnasiet, medan några greps i skolans närområde t.ex. i anslutning till Vasaparken. De flesta greps enligt polismyndigheten mellan kl. 18.00 och 19.00.

Arbetet med att transportera bort de gripna och omhändertagna vid Hvitfeldtska gymnasiet till polishuset vid Ernst Fontells Plats respektive Kviberg påbörjades kl. 18.30 och avslutades kl. 03.00 på fredagen den 15 juni. Bussar med gripna personer anlände kontinuerligt under hela tidsperioden.

Kriminalpolisens utredningsverksamhet hade inte kapacitet att hantera det arbete som föranleddes av insatserna på Hvitfeldtska gymnasiet. Det fanns varken utrednings- eller förvaringsmässiga förutsättningar att hantera det stora antalet gripna.

I planeringen hade polismyndigheten utgått från förvaring av 100 gripna utspridda över flera dagar (se avsnittet 6.2.6.7 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). Polismyndigheten hade dessutom vid planeringen utgått från den gällande hotbilden, dvs. att fredagen den 15 juni var den dag då flest antal frihetsberövanden kunde förväntas. Den hade således varken bemanning eller annan beredskap för att hantera ett så stort antal gripna. Det polisbefäl som ansvarade för gripna och omhändertagna under mötesveckan har uppgett att han övervägde att förvara de gripna i de tillfälliga lokalerna på Kviberg i stället för arresten på polishuset. Detta var dock inte genomförbart eftersom lokalerna på Kviberg var besiktigade och godkända endast för personer som var omhändertagna enligt polislagen.

Omständigheterna fick till följd att polispersonalen hade svårt att klarlägga om det fanns omyndiga personer som krävde särskild handläggning (se avsnitt 3.2.3 *Polisens skyldigheter och befogenheter*). Det var också svårt att selektera de som utgjort den militanta och våldsamma kärnan av de boende på skolan.

Det fanns inte heller en fungerande transportorganisation för frihetsberövanden av den omfattning som skedde vid insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet.

Kommenderingsstaben beställde några bussar av Göteborgs Spårvagnar för att transportera de gripna på skolan till polishuset vid Ernst Fontells Plats. Det fungerade bra i början, men eftersom det endast fanns ett begränsat antal bussar tillgängliga blev väntetiden på skolan lång och då det inte fanns tillräckligt med personal som kunde hålla förhör med de gripna på polishuset blev bussarna stående på polishusets gård.

Situationen i arrestintaget under kvällen och natten har beskrivits som kaotisk. De gripna skulle fotograferas, skrivas in och visiteras innan de sattes i arrest. Det fanns inte förutsättningar att göra detta med samtliga gripna. Dessutom var det som nämnts otillräckligt med arrester. Många gripna fick sitta kvar i bussarna.

Detta medförde sanitära olägenheter för de gripna, bl.a. när det gällde toalettbesök. Polisen hade svårt att få fram tillräckligt med mat och dryck till dem.

Förvaringen av de gripna i bussar innebar också att polisen hade svårt att förhindra att de bytte kläder med varandra för att försvåra identifikation.

Enligt uppgift tog det många timmar innan förhör kunde påbörjas, bl.a. eftersom utredarna inledningsvis inte hade någon dokumentation som grund för förhören och då det var svårt att få fram erforderliga uppgifter.

Flertal av de 459 personer som hade gripits misstänkta för våldsam upplöpp vid insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet frigavs under natten och fredagsmorgonen den 15 juni. Det beslutades att samtliga som inte hade förhörts skulle friges efter identifiering eftersom det var omöjligt att hålla förhör inom de tidsramar som gällde. Innan de gripna släpptes fastställdes deras identitet. Av de 459 gripna anhölls enligt polismyndigheten 139 personer.

Fem av de gripna på skolan frigavs av polisen långt senare än efter tolv timmar.¹⁵ Fyra personer greps kl. 18.10, och deras respektive förhör inleddes kl. 20.30–22.15. Tre av dem frigavs vid 8-tiden på fredagsmorgonen. En av dem frigavs inte förrän kl. 17.20 på fredagen. En femte greps kl. 18.45 men hördes aldrig. Han frigavs först kl. 16.45 på fredagen. Ärendena underställdes enligt uppgift inte åklagare för beslut om anhållande.

Enligt Åklagarmyndigheten i Göteborg försatte polisen tre personer som gripits och därefter anhållits av åklagare på fri fot utan åklagarbeslut.

¹⁵ Uppgifterna är hämtade från förundersökningsprotokollet.

Beskrivningar från dem frihetsberövade

Beskrivningarna från dem som blev frihetsberövade på skolan skiljer sig åt när det gäller polisens hantering av dem.

En del har uppgett att de inte uppfattade några övergrepp från polisens sida.

Skolvärden *Vincent Lönngren* har berättat att han tog skydd inne i skolbygganden när polisen kom anstormande. När det hade lugnat ner sig lämnade han byggnaden och lät sig gripas. Vincent Lönngren satt därefter i en buss utanför polishuset under natten till fredagen. Polisen körde ibland igång motorn för att få upp värmen i bussen. De som satt i bussen fick möjlighet att gå på toaletten och tillgång till mat under natten. Han släpptes efter elva och en halv timme utan att dessförinnan ha blivit förhörd.

Andra som greps inne på skolan har berättat att poliserna utsatte de frihetsberövade för nedsättande och kränkande handlingar och oförsvarligt våld.

Ebba Juncker greps tillsammans med sin 13-åriga dotter på skolgården. Hon har berättat om omotiverad polisbrutalitet i samband med gripandet. Hon såg bl.a. hur en polis slog en 16-årig flicka som låg ner på marken med sin batong upprepat antal gånger. Polisen skrek samtidigt "din förbannade kommunistfitta". Ebba Juncker och hennes dotter transporterades tillsammans med andra gripna i en buss till polishuset. De fick lämna bussen endast i samband med toalettbesök. De satt länge i bussen utan mat. Många började frysa på grund av lätt klädsel. De försökte få poliserna att stänga bussdörrarna. Poliserna svarade dock att det bara var bra om personerna i bussen satt och frös. Vid 21-tiden uppmärksammade polisen dotterns ålder. De blev omedelbart hämtade till förhör och frigavs vid midnatt.

I anmälningarna om brott från enskilda personer rörande polisens agerande vid insatsen finns vittnesmål om misshandel i samband med gripandet, t.ex. genom hundbett eller batongslag. Det finns också beskrivningar om förolämpningar.¹⁶

En *20-årig kvinna* har uppgett att hon blev uppträngd mot ett staket och slagen i ryggen med ett ridspö av en ridande polis.

En *26-årig kvinna* har beskrivit att hon försökte undkomma tumultet vid polisens inbrytning genom att sitta i sin bil. Poliserna slet dock henne ur bilen. De släpade henne över skolgården och satte henne invid en mur tillsammans med andra gripna. Under en

¹⁶ Berättelserna i det följande är hämtade från förundersökningsprotokollet rörande polisens insats mot Hvitfeldtska gymnasiet.

timmes tid blev de överösta med kränkande tillmälen av poliserna, t.ex. ”kommunisthora”, ”jävla pack” och ”slödder”.

En *17-årig flicka* anmälde polisens agerande genom sina föräldrar. Också hon har berättat om kränkande beteenden och glåpord från polisernas sida. Polisen sade bl.a. ”Så går det om man ska leka aktivist”. Av anmälan framgår vidare att hon blev transporterad till polishuset i en buss, att hennes föräldrar fick telefonluren kastad i örat av telefonisten i polishuset, att flickan fick lite frukt, yoghurt mm. vid 03-tiden på fredagsmorgonen och att hon blev frigiven kl. 05.35.

En *19-årig man* har uppgett att han vid 23-tiden blev fotograferad, visiterad och sedan placerad i en kall betongcell utan någon madrass eller filt. Under den närmaste timmen placerades ytterligare tre män i cellen. Han hade svårt att somna eftersom han frös. Kl. 24.00 fördes han till häktet och blev där kroppsvisiterad av två kvinnliga vakter. Han var tvungen att klä av sig naken inför vakterna vilket han fann djupt kränkande. Han placerades på nytt i en cell, tillsammans men en annan man. När han ringde på vakten för toalettbesök fick han höra att väntetiden var flera timmar. Han hade inget annat val än att urinera i ett handfat. Också den andra mannen blev tvungen att använda handfatet som toalett. Han förhördes sent på kvällen och under natten, för att därefter frigges kl. 01.45 med uppmaningen: ”gå inte mot centrum, där råder fullt krig”.

Ola Mattsson och *Helena Tagesson*, båda från Attac, har berättat att de köpte upp all mat som fanns i en bensinstation i närheten av polishuset och att de därefter begav sig med maten till bussarna med de gripna. Ola Mattsson har uppgett att polisen hade svårt att få fram tillräckligt med mat till de gripna och att chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam av den anledningen hade hört av sig till Attac och frågat om de kunde hjälpa till. När de kom fram till bussarna blev de upplysta om att polisen hade beställt mat. Den beställda maten anlände dock inte under den tid Ola Mattsson var där, utan de gripna fick hålla tillgodo med den mat Attac hade tagit med sig. Han samtalade med en polis vid bussarna som grät. Polis mannen var alldeles knäckt av situationen och upprepade hela tiden: ”Det skulle ju inte bli så här.”

Polisen genomför en husrannsakan i skolan

Polisen påbörjade en husrannsakan på Hvitfeldtska gymnasiet under natten till fredagen kl. 00.30. Enligt beslagsprotokollen fann polisen följande föremål.

- 6 Eur-pallar med diverse sköldar, hjälmar, påkar, hemgjord skyddsutrustning av isoleringsmaterial, itusågade trafikikoner, papperskorgar mm, gatsten, grusfyllda flaskor, gasmasker, svart sprayfärg m.m.,
- 7 mobiltelefoner,
- en krossad 1000 ml Duran-flaska med etikett "fenolftalin",
- behållare med rengöringsmedel,
- ett stort antal brandsläckare,
- ett antal "rustningar" tillverkade av cellplast och termoplast,
- cykel och MC-hjälmar,
- svarta klädesplagg och huvor,
- ett stort antal käppar,
- stora plastskivor "(bilinredningsplast?)",
- halvmåneformade trädelar,
- brytverktyg,
- bitar av trädgårdsslangar,
- 16 uppblåsta innerslangar till bildäck eller dylikt,
- plåt- och plastdunkar/flaskor,
- tillsågade träpåkar,
- stol-/bordsben
- smala metallstänger "(fd klädgalgar?)".

Polismyndigheten har i sin utvärdering redovisat följande uppfattning om fynden. Lösningssmedlet var avsett att användas för att göra golvet halt. De boende hade dragit fram bord, stolar och bänkar. Syftet var uppenbarligen att barrikadera sig för att hålla skolan ockuperad under en längre tid. De särskilt tillsågade halvmåneformade träbitarna skulle användas som kastvapen. PET-flaskorna med grus var avsedda att fyllas med bensin och användas som molotovcocktails. Bitarna av trädgårdsslang var avsedda för framställning av slangbomber. Slutligen var brytjärnen avsedda för gatsten. Vid husrannsakan kunde polisen också konstatera att någon hade brutit sig in i kemiförrådet. Det fanns dock inga uppenbara tecken på att något hade avlägsnats från förrådet. Polisens anträffade inga skjutvapen på skolan.

Polisens insats mot Hvitfeldtska gymnasiet avslutades enligt polismyndigheten lördagen den 15 juni vid 12-tiden.

Från demonstranthåll har polisens slutsatser om fynden vid av husrannsakan förkastats. *Anders Svensson*, Socialistiska partiet och företrädare för Göteborgsaktionen, har uppgett att det inte kan anses onormalt att det förekommer lösningsmedel i en skola där det bedrivs naturvetenskaplig undervisning. Han har också menat att PET-flaskorna med grus inte går att använda som Molotov-cocktails eftersom flaskorna inte går sönder när de kastas samt att polisens påståenden om träbitarnas användningsområde endast är baserat på fantasier.

Tillslaget mot skolan förvånar Säkerhetspolisens kommenderingschef

I tidigare avsnitt (avsnitt 6.2.6.4 *Säkerhetspolisen*) har vi redovisat de kontakter som ägde rum mellan Polismyndigheten i Västra Götaland och Säkerhetspolisen. Som nämnts där har det från Säkerhetspolisen framställts missnöje när det gäller samarbetet och samverkan med polismyndigheten. Detta har främst gällt på chefsnivå.

Säkerhetspolisens kommenderingschef i Göteborg Margareta Linderoth har i detta sammanhang nämnt insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet. Hon har uppgett att polismyndigheten informerade Säkerhetspolisen om insatsen först vid 10-tiden torsdagen den 14 juni. Margareta Linderoth fick vetskap om insatsen genom att Säkerhetspolisens operativa chef för närskydd, Kjell Vikström, ingick i kommenderingsledningen. Han berättade på onsdagskvällen den 13 juni att polismyndigheten avsåg att göra ett tillslag mot skolan påföljande dag.

Enligt Margareta Linderoth borde polismyndighetens kommenderingsledning inför tillslaget mot Hvitfeldtska gymnasiet ha efterfrågat om Säkerhetspolisen kunde lämna kompletterande information om förhållandena inne på skolan. Säkerhetspolisen hade källor därinne och dessa hade, enligt henne, kunnat styras för att få fram viktiga uppgifter. Enligt Margareta Linderoth hade Säkerhetspolisen goda förutsättningar att hämta in ytterligare underrättelsematerial om Hvitfeldtska gymnasiet.

Margareta Linderoth har uppgett att polismyndighetens tillslag möttes av förvåning inom Säkerhetspolisen. Den hotbild som Säkerhetspolisen hade inför president Bushs besök torsdagen den 14 juni motiverade, enligt henne, inte en sådan insats. Hon har dock betonat att Säkerhetspolisen inte hade någon insyn i det underrättelsematerial som låg till grund för polismyndighetens bedömning, utöver den information som kom från Säkerhetspolisen.

Konsekvenserna av polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet

Polismyndighetens beskrivning

Kommenderingschefen Håkan Jaldung har uppgett bl.a. följande.

De polisinsatser som i kommenderingen bedrevs offensivt blev mer framgångsrika än de övriga. Polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet är ett sådant exempel där polisen tog initiativet och var aktiv. Insatsen mot skolan innebar enligt hans förmenande att arrangemangen i centrala Göteborg, bl.a. i samband med president Bushs besök, kunde genomföras utan allvarliga störningar av ordning och säkerhet. Enligt Håkan Jaldung var riskerna med att spärra av området och gå in på skolan betydligt mindre än att inte göra det. Insatsen räddade Göteborg från värre saker.

Håkan Jaldung har menat att de våldsamma grupperingarnas uppmärksamhet blev riktad mot skolan och att de blev paralyserade. Insatsen medförde att de våldsamma gruppernas förmåga att genomföra planerade samlade aktioner minskade. Många av dem blev omhändertagna i samband med insatsen. Våldsromantiker tänkte sig nog för och många drog sig undan oroshärdar under de kommande dagarna. Han har betonat att det endast är mindre grupper av våldsamma personer som anser att polisen genom insatsen på skolan satte ribban för våldet under resten av EU-toppmötet.

Enligt Håkan Jaldung tog insatsen dock alldeles för lång tid. Han har i sammanhanget talat om tidsförskjutningens problematik. Det var främst uppbyggandet av containermuren och förhandlingarna som drog ut på tiden.

Han har uppgett att det fanns resurser men att de förbrukades eftersom allting tog mycket längre tid än planerat. Resursförbrukningen fick allvarliga konsekvenser för den fortsatta kommenderingen. Insatsen mot skolan medförde enligt Håkan Jaldung att hotbilden var starkare än dimensioneringen av polisresurserna under ett visst läge fredagen den 15 juni.

En av poliserna i kontaktgruppen har uppgett att insatsen kan komma att medföra svårigheter för dialogarbetet i framtiden, men samtidigt betonat att dialogen inte avbröts efter insatsen mot skolan. Det fanns en ömsesidig respekt mellan parterna och en vilja att lösa de praktiska problemen runt demonstrationerna m.m. under de kommande dagarna. Övriga intervjuade poliser har i allt väsentligt delat Håkan Jaldungs uppfattning om vilka konsekvenser insatsen fick.

Demonstranternas beskrivningar

Företrädare för Göteborgsaktionen och Attac har framhållit att insatsen innebar att demonstranternas mötesrätt kränktes. En del av motkonferensprogrammet fick ställas in. Även andra möten fick avlysas. De har även kritiserat insatsen därför att den medförde att de boende på skolan inte fick möjlighet att delta i demonstrationer.

Demonstranter har även framhållit att insatsen innebar att det misstroende mot polisen som många hyste efter Malmömötet i april förstärktes. Det har vidare sagts att därmed också demonstranternas tilltro till dialogen påverkades negativt.

Många har i sammanhanget talat om "det dubbla sveket". Polisens kontaktgrupp involverades inte från början och när väl förhandlingarna och dialogen hade inletts avbröts de självsvalt och utan skäl av kommenderingschefen. Från demonstrationsorganisationernas sida utgick man från att kontaktgruppens mandat omfattade också händelser vid sidan om de tillståndsgivna demonstrationerna.

Vissa företrädare för Göteborgsaktionen har uppgett att de i efterhand förstått att dialogen med kontaktgruppen var bortkastad tid. En lärdom från Hvitfeldtska gymnasiet är, enligt dem, att det inte finns anledning för demonstrationsorganisationer att samtala med någon annan än kommenderingschefen.

Demonstranter har vidare uttryckt att de blivit orättvist behandlade. De blev föremål för en omfattande och ingripande polisinsats utan egen skuld. Vid insatsen blev många utsatta för frihetsberövanden och kränkande behandling av polisen.

Företrädare för Göteborgsaktionen och Attac har menat att deras ledningsstruktur och samordning slogs sönder, bl.a. genom att Göteborgsaktionen förlorade sitt kansli på skolan. Insatsen medförde också ett merarbete med att hitta nytt boende för folk som bott på skolan.

En företrädare för Göteborgsaktionen har uppgett att insatsen medförde en våldsutveckling enligt följande. Insatsen ledde till att maskerade ungdomar tog initiativ till kravaller i Vasaparken under torsdagen. På Hvitfeldtska gymnasiet greps en stor del av de ledande personerna i Ya Basta och därför omintetgjordes deras aktion på fredagen. Sammantaget ledde detta till att det blev lättare för polisen att provocera fram kravaller på fredagen. Varken Göteborgsaktionen, Globalisering underifrån eller AFA hade på fredagen någon fungerande organisation. Polisens ingripande på torsdagen mot skolan och mot informationscentralen på Skäpp-

landsgatan fick som konsekvens att samordnings- och informationsverksamheten inom Göteborgsaktionen fungerade dåligt under fredagen. Det var inte möjligt att på ett effektivt sätt samordna lugnande insatser och vaktstyrkor under den dagen.

När det gäller våldet under de påföljande dagarna har det från många håll hävdats att de våldsamma aktivisterna fick en stor svans genom insatsen. ”Det skapades ett antal hundra nya stenkastare.” Enligt dessa bedömare rycktes alltså fler demonstranter med i våldsaktioner mot polisen än vad som annars skulle ha blivit fallet. Våldet vid konfrontationerna blev därmed mer omfattande och intensivare än annars.

En företrädare för Attac har å sin sida menat att våldsamma konfrontationer hade kunnat uppstå även om polisen låtit bli att genomföra insatsen mot skolan.

President Bushs besök

President Bush anlände till flygplatsen i Landvetter strax efter kl. 11.00. Han eskorterades till Gunnebo Slott för ett möte med statsminister Göran Persson. Efter mötet på Gunnebo Slott åkte statsministern och presidenten till Råda Säteri för lunch och därefter till Svenska Mässan där de höll en presskonferens.

Efter presskonferensen, vid 17-tiden, skulle enligt programmet president Bush åka till sitt hotell, Radisson SAS Scandinavia Hotel.

Enligt polisens underrättelser skulle demonstranter genomföra en mooningaktion på Drottningtorget mot presidenten när han anlände till hotellet. De skulle dra ner byxorna och visa baken för att uttrycka sitt förakt för honom.

Chefen för specialenheterna Hans Lippens (Qvintus 10) hade ansvaret för bevakningen av presidentbesöket. Hans Lippens hade allteftersom insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet fortkred från tagits stora delar av sina resurser. Han hade tillgång till endast en grupp poliser (sju man) från en Alfa-enhet och poliserna i Malmö-piketen (Mike 11) vid bevakningen av presidentens ankomst till hotellet. Hans Lippens placerade piketstyrkan i bereddläge en bit bort från hotellet och Alfa-gruppen vid hotellet. Han tog kontakt med kommenderingsstaben och förklarade att antalet poliser var otillräckligt. Diskussionerna mynnade ut i att ett antal spårvagnar beställdes och placerades mellan torget och hotellet för att förstärka skyddet av presidenten.

Vid 16-tiden hade cirka 5 000–6 000 demonstranter samlats på Drottningstorget. En första eskort anlände till hotellet med uppgift att bl.a. rekognosera framkomligheten vid hotellet. Demonstranterna genomförde sin mooningaktion, som till viss del skymdes av spårvagnarna, och lämnade därefter platsen. Det fanns därför inga demonstranter kvar på torget när presidenten anlände till hotellet strax efter kl. 17.00.

Kungaparet hade en mottagning för presidentparet i landshövdingens residens kl. 18.45. Senare på kvällen deltog president Bush i Europeiska rådets middag på Börsen vid Gustaf Adolfs torg. Även bevakningen av dessa arrangemang genomfördes med en kraftigt decimerad polisstyrka. Hans Lippens har uppgett att bevakningen av middagen på Börsen genomfördes med ett 20-tal poliser i stället för cirka 100 som planerats.

Presidenten eskorterades tillbaka till sitt hotell vid 22-tiden. Vid 7-tiden på fredagsmorgonen den 15 juni eskorterades presidenten till Landvetter och kl. 08.00 lyfte hans flygplan. Presidents program under besöket i Göteborg genomfördes utan ordningsstörningar.

Demonstrationen Bush Not Welcome

KPML(r) hade tillstånd till en allmän sammankomst omfattande dels en demonstrationsmarsch och dels ett appellmöte torsdagen den 14 juni, kl. 17.45–21.00.

Nätverket Bush Not Welcome bildades med syfte att genomföra en demonstration mot presidenten och USA:s politik under hans besök. Bakom nätverket stod Attac, KPML(r) och Göteborgsaktionen.

Tillståndet avsåg en marschväg från Nya Allén vid Stora Teatern till Götaplatsen via Nya Allén – Aschebergsgatan – Vasagatan – Kungsporsavenyn. På Götaplatsen skulle appellmötet genomföras.

Nätverket Bush Not Welcome och polismyndigheten hade kommit överens om att tåget inte skulle övervakas av uniformerad polis utan endast åtföljas av civilklädda poliser från kontaktgruppen iklädda västar märkta ”Polissupport”. De hade kontinuerlig kontakt med demonstrationsledningen. Polismyndighetens övervakning av demonstrationen skulle utföras också av polisenheten med fot- och cykelpatrullerande poliser (Uniform 11). Poliser i avdelningen Alfa 11 skulle finnas i närheten som reservstyrka.

Demonstrationståget samlade enligt KPML(r) 12 600 demonstranter. Polismyndigheten har uppskattat antalet till omkring 15 000. Tåget utgick från Stora Teatern strax efter kl. 18.15.

På grund av den vid tillfället pågående insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet var ordningsläget spänt inför och under marschen. Demonstrationsanordnarna hade inte beslutat att maskeringsförbud skulle gälla för demonstrationen. Flera demonstranter gick maskerade. Gunilla Gevréus som ingick i polisens kontaktgrupp har uppgett att det vid samlingsplatsen förekom uppmaningar att demonstranterna skulle vika av från den tillståndsgivna marschvägen och gå mot skolan för att där hjälpa de instängda kamraterna.

Demonstrationståget hade omkring kl. 18.40 nått fram till korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. Gunilla Gevréus har beskrivit vad som därefter skedde: ”Och när vi kom till Aschebergsgatan, så som från given signal så väller det in i tåget, ett par 100 aktivister, maskerade och icke-maskerade. Dom har inga röda kläder, med dom har allt från grå till svarta kläder, ganska stora byxor. Dom kommer från Parkgatan, där tåget har gått, men dom kommer från gränsmattan. Så antingen så väller dom in, dom som har stått och väntat, eller så bryter dom ut i bakre delen av tåget.”

Ola Mattsson från Attac har berättat att han förstod att det var fråga om ett utbrytningsförsök från demonstrationståget. Han hjälpte till med att få det avklippta demonstrantblocket tillbaka till det stora tåget.

Någon minut senare rusade enligt Gunilla Gevréus ett hundratal personer från tåget och upp i Vasaparken. De ingick i en folkmassa som därefter deltog i ett våldsamt upplopp på Molinsgatan. Deltagarna i upploppet attackerade där en polisenhet ur avdelningen Alfa 51 som deltog i insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet.

I samband med rusningarna utsattes enligt polismyndigheten de fot- och cykelpatrullerande poliserna i Uniform 11 för angrepp från våldsamma grupper. De poliser från Uniform 11 som följde den del av demonstrationståget där rusningarna gjordes tvingades fly från platsen.

Också Gunilla Gevréus och hennes kollega i kontaktgruppen Gerd Brantlid blev angripna på Vasagatan i höjd med Götabergsgatan. Hon har uppgett:

”Då kommer det kanske ett 20–30 tal svartklädda med sten och påkar. Och när dom får syn på oss i våra knallröda västar där det står polis, så skriker dom ‘nu tar vi de djävlarne’ eller nåt sånt där. Sen börjar om rusa emot oss”.

De båda poliserna flydde och lyckades rädda sig in i en portgång.

De övriga tre poliserna från kontaktgruppen som var närvarande Jan Anders Jönsson, Lennart Ronnebro och Eva-Maria Rörbecker angreps i slutskedet av demonstrationen. Lennart Ronnebro har uppgett att grupper med personer som var maskerade och beväpnade med stenar riktade in sig på de tre poliserna. Han försökte komma till tals med dem. Enligt Lennart Ronnebro fick han till svar: ”Din jävel, vi ska ta dig, det ska du få för våra kamrater på Hvitfeldtska.” Poliserna fick hjälp av demonstrationsanordnarnas egna vakter och de kunde söka skydd i demonstrationståget.

Under det att tåget fortsatte mot Götaplatsen längs med Vasagatan kom det enligt en företrädare för Attac fram grupper av ”svartklädda aktivister” och uppmanade deltagarna att bege sig till Hvitfeldtska gymnasiet. Företrädaren för Attac försökte få stopp på påstötningarna och blev kallad förrädare.

Demonstrationståget fortsatte upp till Götaplatsen under tiden som oroligheterna i och kring Vasaparken pågick. På Götaplatsen hölls tal och mötet kunde genomföras utan störningar.

Marschen mot Hvitfeldtska gymnasiet efter demonstrationen – Bush Not Welcome

Som nämnts i det föregående avsnittet försökte olika grupperingar att påverka demonstrationsdeltagarna i Bush Not Welcome att gå upp mot Hvitfeldtska gymnasiet. Demonstrationsledningen motsatte sig dock detta och ledde demonstrationen upp till Götaplatsen som planerat.

Efter demonstrationen rörde sig en större folksamling vid 20-tiden uppför Viktor Rydbergsgatan mot avspärrningen vid Hvitfeldtska gymnasiet. Enligt polismyndigheten uppgick den till cirka 2 000 personer. Vid avspärrningarna skanderade folksamlingen slagord och ”Vi vill se våra vänner! Öppna Hvitfeldtska gymnasiet!”

Läget bedömdes som kritiskt och insatschefen Matts Sjöström (Qvintus 11) begärde förstärkning.

Flera demonstranter gjorde enskilda utbrytningsförsök från skolan. Några sprang på containrarna, hoppade ner och försvann i folkmängden. Folk jublade åt tilltaget. Poliser klättrade upp på containrarna och jagade de flyende. Vissa grupper i folksamlingen kastade flaskor, sten och pinnar på poliserna.

För att undvika våldsamheter kom Matts Sjöström och samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) överens med

företrädare för demonstranterna om att representanter för folksamlingen skulle få gå in i skolan och samtala med de demonstranter som fortfarande fanns kvar i skolbyggnaden samt övervaka polisens gripande och hantering av de gripna.

Kjell Petersson har uppgett att försöket föll väl ut. De som var kvar i skolbyggnaden sedan polisens inbrytning på skolan kom ut självmant och blev gripna och bortförda av polisen under lugna former.

Matts Sjöström har berättat att när företrädarna kom ut från skolområdet lugnade de folkmassan. De förklarade att demonstranterna på skolan mådde bra och att polisen inte hade för avsikt att släppa dem. Organisationsföreträdare uppmanade folk att de skulle lämna platsen. Folksamlingen upplöstes, men ett 100-tal personer stannade kvar utanför skolan under natten till fredagen.

Polisen gör ett tillslag mot en sambandscentral på Skäpplandsgatan

Vi har i avsnitt 6.2.6.6 under rubriken *Polismyndighetens och Säkerhetspolisens uppfattning om ledningscentralen* redovisat Polismyndighetens i Västra Götaland och Säkerhetspolisens uppfattning om demonstranternas ledningscentraler. Som nämnts där bedömde polismyndigheten och Säkerhetspolisen i ett tidigt skede att demonstrationsorganisationerna skulle etablera olika typer av ledningscentraler, sambandscentraler och informationscentrum inför EU-toppmötet.

I den särskilda hotbilda-bedömningen avseende Hvitfeldtska gymnasiet som polismyndighetens kriminalunderrättelserotel sammanställde under natten till torsdagen den 14 juni (avsnitt 6.3.2.3 Händelser) skrev kriminalunderrättelseroteln bl.a. att "Aktivisterna har idag två kända ledningscentraler varav en finns på Hvitfeldtska." Med den andra ledningscentralen avsåg kriminalunderrättelseroteln en verksamhet som styrdes från en annan plats. Verksamheten var lokaliserad av Säkerhetspolisen till en lägenhet på Skäpplandsgatan i Högsbo, Göteborg.

Polismyndigheten övertog spaningsinsatsen och åklagare beslutade om husrannsakan i den utpekade lägenheten. Ett tillslag gjordes under natten till fredagen den 15 juni under ledning av chefen för specialenheterna Hans Lippens (Qvintus 10).

I lägenheten greps tolv personer varav en australiensisk medborgare, två danska medborgare och resten svenska medborgare.

Sambandscentralen var utrustad med bl.a. polisscannern, datorer, mobiltelefoner, kartor, frekvenstabeller och dokumentförstörare.

Lägenheten utgjorde en central i en organisation med flera delar. De som deltog i verksamheten i lägenheten bildade "den slutna gruppen". Den slutna gruppen hade till uppgift att samla in upplysningar och lämna dessa vidare till "kaosfiltret", som i sin tur skulle sprida information till dels en "öppen grupp", dels olika "separata kontakter". Kaosfiltret fanns i Olskroken/Gamlestan i Göteborg medan den öppna gruppen befann sig på Hvitfeldtska gymnasiet.

Den slutna gruppen fick fortlöpande information, bl.a. genom avlyssning av polisradio och via egna spanare, om de åtgärder polisen planerade och företog och om händelseutvecklingen på stan. Informationen spreds vidare till de övriga delarna av organisationen genom en omfattande mobiltelefontrafik och SMS-meddelanden.

På Hvitfeldtska gymnasiet fanns det möjlighet att anmäla sitt intresse av att få tillgång till upplysningar genom att lämna sitt mobiltelefonnummer. Man registrerades därmed i den öppna gruppen. Bland dem som sedermera fick SMS-meddelanden fanns några som hade anmält sitt intresse via den öppna gruppen på Hvitfeldtska gymnasiet.

SMS-meddelandena innehöll inte enbart uppgifter från polisradion utan även uppmaningar att vidta åtgärder grundade på den information som erhållits. Exempel på sådana SMS-meddelanden som skickades ut från sambandscentralen den 14 juni var följande.

Kl. 11.57 "Förbereder arrestering på Hvitfeldtska. Säger att de har för lite poliser. Nämnt PL 13. Folk måste dit och hjälpa till. Sprid vidare"

Kl. 12.18 "Folk förbereder sig på att försvara sig inne på Hvitfeldtska. Polisen för få. Alla dit för att hjälpa sina kamrater! Sprid vidare!"

Kl. 14.46 "Confrontations in Vasaparken. Get there! Police arresting people. If you are within police lines, break out NOW. More cops coming".

När Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel under natten till torsdagen den 14 juni i den särskilda hotbilda-bedömningen om Hvitfeldtska gymnasiet skrev att en av de två kända ledningscentralerna fanns på Hvitfeldtska gymnasiet, kände poliserna till att demonstranter lämnade sina mobiltelefonnummer för registrering på skolan. De har uppgett att de däremot inte kände till kopplingen till Skäpplandsgatan.

De har sagt att den efterföljande polisutredningen visat att de mobiltelefonnummer som registrerades på skolan överlämnades till lägenheten på Skäpplandsgatan med en kurir. I lägenheten registrerades mobiltelefonnumren i den dator som användes för att bl.a. skicka ut grupp-SMS, dvs. samma SMS-meddelanden till flera mottagare.

Anna Jonsson och Andreas Karlsson, båda företrädare för Fältbiologerna, har uppgett följande. Inom Göteborgsaktionen var samtliga 80 organisationer eniga om att upprätta en sambandscentral som skulle lyssna av polisradion och stå i kontakt med demonstrationsledning och demonstrationsvakter. AFA tog på sig uppgiften att organisera det praktiska kring sambandscentralen. Beslut i saken tog man på ett demonstrationsplaneringsmöte. Det var en typ av möte som fungerade som underavdelning till stormötet i Göteborgsaktionen. På demonstrationsplaneringsmötena hade alla deltagande organisationer rätt att ha en representant och alla organisationer fick kallelser. På det aktuella mötet deltog kanske cirka 20 organisationer.

Anders Svensson och Annika Tigerryd, båda företrädare för Göteborgsaktionen, har förklarat att de kände till att det skulle organiseras en informationscentral. De hade dock inte någon närmare kunskap om den och visste inte var den var belägen. Anders Svensson tror att det var AFA som stod för informationscentralen, medan Annika Tigerryd har uppfattningen att det var representanter från flera olika organisationer som hade åtagit sig att organisera den.

Anders Svensson och Annika Tigerryd kände till att man kunde lämna sina telefonnummer på Hvitfeldtska gymnasiet om man ville ha information från centralen och de hade tänkt att använda sig av informationen vid sina demonstrationer.

Varken Anders Svensson eller Annika Tigerryd kom dock att utnyttja informationscentralens tjänster. Anders Svenssons avsikt var att anteckna sig på den lista som fanns i skolan, men han hann inte innan polisen spärrade av skolan. Annika Tigerryd antecknade sig aldrig eftersom det var Anders Svensson som skulle hålla kontakten med informationscentralen.

Från Göteborgsaktionens sida har man menat att det inte är ovanligt att demonstrationsorganisationer i samband med demonstrationer där det finns en hotbild använder sig av spanare på stan och personer som avlyssnar polisradion, allt i syfte att undvika konfrontationer. Inför demonstrationerna under EU-toppmötet och president Bushs besök fanns det tre hotbilder; bråkiga indivi-

der i de egna leden, attacker från nazister och polisangrepp. För att skydda sig mot dessa hot behövdes demonstrationsvakter och information.

6.3.3 Fredagen den 15 juni

6.3.3.1 Polisens underrättelser

Som närmare har utvecklats i avsnitt 6.2.6.6, *Polisens hotbilder* lämnade Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Polismyndigheten i Västra Götaland hotbilda- och bedömningsrapporter inför EU-toppmötet och president Bushs besök i Göteborg. Polismyndighetens hotbilda- och bedömningsrapporter arbetades fram på kriminalunderrättelseroteln. Säkerhetspolisen och polismyndigheten lämnade ytterligare hotbilda- och bedömningsrapporter under mötesveckan.

Polismyndighetens särskilda hotbilda- och bedömningsrapport inför fredagen den 15 juni

Kommenderingsledningens planering av insatserna under fredagen den 15 juni hade skett utifrån de hotbilda- och bedömningsrapporter som lämnats av kriminalunderrättelseroteln och Säkerhetspolisen. Händelserna under torsdagen den 14 juni och då särskilt polisinsatsen vid Hvitfeldtska gymnasiet innebar dock sådana förändringar i förutsättningarna att det fanns skäl att göra en ny hotbilda- och bedömningsrapport.

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel sammanställde därför under natten till fredagen den 15 juni en konsekvensanalys av vad polisinsatserna den 14 juni hade medfört när det gällde demonstranternas möjligheter och förmåga till samlade aktioner som kunde medföra störningar av ordningen och säkerheten.¹⁷ Den överlämnades till kommenderingsstabens F6-funktion, Sven Alhbin, på fredagsmorgonen. Kriminalunderrättelseroteln gjorde följande bedömning.

Den samlade bedömningen är att de militanta aktivisterna inför den 15 juni har en minskad förmåga till samlade aktioner. Utsikterna för att lyckas med en inträngning på mässområdet har drastiskt försämrats, men försök till inträngning kan ändå förväntas. En stor mängd militanta aktivister finns kvar och deras stridsvilja är inte bruten. Riskerna för omfattande våldshandlingar och skadegörelse i stadskärnan är ej minskad utan snarare ökat. Reclaim the City-aktionen omfattning har troligen ej begränsats av polisens insatser den 14 juni.

¹⁷ Polismyndighetens i Västra Götaland Konsekvensanalys av polisinsatsen den 14 juni

Hvitfeldtska gymnasiet har haft en central roll i de militanta aktivisternas förberedelser för aktioner under toppmötet. Det polisiära övertagandet av denna skola är ett hårt slag mot aktivisterna. Utrustning måste återanskaffas och nya former för kommunikation måste upprättas på kort tid för att de skall kunna agera fullt ut.

Ledargestalter och ett flertal militanta aktivister finns inför den 15 juni i polisens förvar vilket minskat deras kapacitet till samlade aktioner.

Genom förlusten av Hvitfeldtska gymnasiet och ledningscentralen i Högsbo har en viktig länk i aktivisternas kommunikationskedja brutit. Detta minskar deras kapacitet till samlade aktioner.

Vid aktioner på olika platser i centrala Göteborg har det kunnat konstateras att mängden militanta aktivister är stor och att de ej drar sig för att bruka våld mot polis. Stenar och brandbomber tillhör vapenarsenalen.

Av de förutsättningar som låg till grund för kriminalunderrättelserotelns bedömning nämndes bl.a. följande.

Den 14 juni kl. 10.48 spärrades Hvitfeldtska gymnasiet av. Våldsamt upplopp utbröt på platsen vilket resulterade i 303 gripna aktivister.

På skolan ska ett stort antal aktivister från Ya Basta och AFA ha huserat. (---)

Ett flertal Ya Basta-aktivister finns bland de gripna, bl.a. ledaren för den finska delen av Ya Basta. (---)

I samband med insatsen har en stor del utrustning gått förlorad för aktivisterna. På skolan har anträffats skyddsutrustning, knölpåkar, träreglar, hjälmar och en mängd med sköldar. Upplag med gatsten fanns också på skolan. (---)

Observationer av aktivister med s.k. Molotov-cocktails har gjorts under den 14 juni.

Bland aktivisterna har ett armborst erbjudits till försäljning av en tysk demonstrant.

Uppgifter finns om att aktivisternas organisation nu är splittrad, inte ens vängrupper håller samman. Uppfattningen är att de som var inne i skolan tillhörde de som skulle gå i fronten för inbrytningen på fredagen och att det mesta av materialet finns kvar på skolan. (---)

Aktivisterna har uttalat att AFA inte beklagar konfrontationen på Hvitfeldtska men däremot så är de inte glada över att det blev sammandrabbningar ute på staden. De menar att demonstranterna skulle spara på sina krafter till fredagens aktioner. AFA menar fortfarande att den 15 juni är den stora dagen. De starka ledarna i AFA skall leda sina styrkor.

Aktivisterna har haft två kända ledningscentraler varav en ska ha funnits på Hvitfeldtska och en på Skäpplandsgatan 10. Bägge neutraliserades av polis inför EU-toppmötet.

Ikke-våldsnätverket har enligt uppgift tidigare lagt sin "komma-in"-aktion till kl. 08.00 för att inte blanda sig med de övriga inträngningsaktionerna.

6.3.3.2 Nätverkens farhågor

Demonstrationer på Götaplatsen och direkta aktioner mot Svenska Mässan

Som närmare har utvecklats i avsnitt 6.2.8.3 bildade ett 80-tal nordiska organisationer Göteborgsaktionen 2001 i syfte att organisera folkliga ickevåldsaktiviteter i samband med EU-toppmötet och inbjuda till internationellt samarbete. Göteborgsaktionen 2001:s ickevåldsplattform omfattade bara de gemensamma arrangemangen.

Förutom aktiviteter i Göteborgsaktionen 2001:s regi planerade vissa medlemsorganisationer och grupper egna manifestationer. Inom Göteborgsaktionen 2001 förekom inför EU-toppmötet diskussioner om vilka metoder som var acceptabla vid olika opinionsyttringar. Det fanns grupper i den autonoma miljön som såg våld som en framgångsrik eller under vissa omständigheter nödvändig metod.

En företrädare för Attac, Ola Mattsson, har uppgett att häftiga diskussioner uppkom vid ett metodmöte en vecka före toppmötet. Vissa grupperingar uppgav under mötet att våldshandlingar i syfte att stoppa EU-mötet kunde försvaras eftersom EU som institution är illegitim. En representant för den åsikten sade: "Det vi behöver i Göteborg, det är en fet kravall." Majoriteten av mötesdeltagarna hade dock enligt Ola Mattsson en motsatt uppfattning.

Flera organisationer var skeptiska till aktioner som riktade sig mot mötesplatsen på Svenska Mässan. De menade att risken var stor att sådana aktioner skulle leda till våldsamma konfrontationer med polisen. Detta gällde också de aktioner som av arrangörerna beskrevs som ickevåldsliga och fredliga. Några kritiker betonade att aktionerna var dömda att misslyckas och därför politiskt kontra- produktiva.

Vid de planeringsmöten som Göteborgsaktionen 2001 höll under våren diskuterades bl.a. om nätverket skulle anordna en protestaktion i närheten av mötesplatsen på Svenska Mässan i samband

med att EU-toppmötet inleddes fredagen den 15 juni. Det var bl.a. Rättvisepartiet Socialisterna som propagerade för en sådan manifestation.

Inom Göteborgsaktionen 2001 var dock meningarna delade. En del organisationer var oroliga för att en massprotest i Göteborgsaktionen 2001:s regi nära mötesplatsen skulle förknippas för mycket med de planerade aktionerna mot det avspärrade området runt Svenska Mässan, t.ex. att blockera och tränga in på området. Andra organisationer ansåg att en sådan protest skulle försvåra genomförandet av sådana aktioner. Det fanns också organisationer som menade att massprotesten skulle medföra en stor uppslutning av vanligt folk som kunde utgöra ett stöd för direkta aktioner mot mötesområdet. Ytterligare en uppfattning var att nätverket borde anordna massprotesten eftersom den skulle locka folk från inträngningsaktionerna.

Diskussionerna mynnade ut i att Tidskriftsföreningen Offensiv i slutet av mars 2001 som ansvarig anordnare ansökte om tillstånd till en allmän sammankomst fredagen den 15 juni 2001, kl. 09.00–15.00 på Heden i centrala Göteborg. Offensiv är Rättvisepartiet Socialisternas veckotidning och ingick, enligt polismyndighetens handlingar i tillståndsärendet, i Göteborgsaktionen 2001.

Polismyndigheten beslutade att avslå ansökningen på grund av ordnings- och säkerhetsskäl och meddelade i stället tillstånd för sökanden att anordna en allmän sammankomst på Götaplatsen samma dag kl. 09.00–12.00. Beslutet motiverades bl.a. med att Heden var en alltför öppen yta för att polisen med begränsade resurser skulle kunna skydda mötesdeltagarna från eventuella angrepp av motdemonstranter samt att det på motsvarande sätt kunde uppstå problem för polisen om mötesdeltagare i den planerade sammankomsten skulle bryta sig ut ur demonstrationen och söka sig mot Svenska Mässan.

Demonstrationsorganisationerna i Göteborgsaktionen 2001 var överlag negativa till Götaplatsen som samlingsplats. Några företrädare uppgav för chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam att de var rädda för att bli inneslagna på Götaplatsen av polisen.

Diskussionerna inom Göteborgsaktionen 2001 fortsatte. Rättvisepartiet Socialisterna lanserade en kort tid före EU-toppmötet en idé om en Antikapitalistmarsch. De ville enligt egen utsago erbjuda ett fredligt och disciplinerat sätt att gå så nära EU-toppmötet som möjligt och framföra en bestämd protest med plakat, banderoller, talkörer och slagord. Rättvisepartiet Socialis-

terna saluförde Antikapitalistmarschen som ett bättre alternativ än Vita overallernas inbrytningsförsök och AFA:s aktionsplaner. En företrädare för Rättvisepartiet Socialisterna, Elin Gauffin, ifrågasatte inträngningsaktionen vid ett informationsmöte som Globalisering underifrån och Ya Basta anordnade i början av maj 2001. Elin Gauffin skrev samma månad en artikel i *Offensiv*.¹⁸ Hon menade att inträngningsaktionen inte skulle lyckas på grund av de båda organisationernas egen uppläggning och stämningen i Göteborg och avslutade artikeln på följande sätt. ”Med tanke på stämningssläget och uppslutningen inför Göteborg i juni bör resurserna användas för att organisera en stor och välorganiserad demonstration med brett deltagande från Göteborgs befolkning vid avspärrningarna då toppmötet öppnar.”

Rättvisepartiet Socialisterna ansökte den 7 juni 2001 om en allmän sammankomst med samling fredagen den 15 juni 2001, kl. 10.30 på Götaplatsen varifrån en demonstrationsmarsch sedan skulle utgå, helst via Berzeliigatan, till en plats så nära Svenska Mässan som möjligt. Polismyndigheten avlog den 11 juni ansökan i den del som avsåg marschvägen öster om Kungsportsavenyn och meddelade i stället tillstånd till en alternativ väg. Organisationen fick tillstånd att demonstrera på Götaplatsen kl. 10.30 med efterföljande marsch, från Götaplatsen via Kungportsavenyn, Vasagatan, Götabergsgatan, Geijersgatan, och åter till Götaplatsen med avslutning kl. 13.00. Till Antikapitalistmarschen anslöt sig Elevkampanjen och Internasjonale Socialister från Norge och Danmark.

Tidskriftsföreningen *Offensiv*s tillstånd till allmän sammankomst på Götaplatsen övertogs av Göteborgsaktionen 2001 enligt ett tillstånd utfärdat den 7 juni 2001, dvs. samma dag som Rättvisepartiet Socialisterna lämnade in sin ansökan. Ansvarig anordnare var en företrädare för Grön Ungdom. Tillståndet avsåg protestmöte på Götaplatsen, kl. 09.00–10.30.

Rättvisepartiet Socialisterna ville att Göteborgsaktionen 2001:s protestmöte skulle övergå i Antikapitalistmarschen. Flera organisationer i nätverket motsatte sig emellertid det. De ville att det på ett tydligt sätt skulle framgå att aktiviteterna i Göteborgsaktionen 2001:s regi var begränsad till protestmötet.

Jonas Jonlund, Miljöförbundet Jordens Vänner, som ingick i demonstrationsledningen för protestmötet, har uppgett att överlämnandet i stället skulle ske på ett sådant sätt att demonstra-

¹⁸ Tidningen *Offensiv* 448 (010510).

tionsledningen inte kunde bli ansvarig för anstiftan till våldsamt upplopp om Antikapitalistmarschen mynnade ut i kravaller. Enligt Jonas Jonlund bestämde sig dock demonstrationsledningen för protestmötet på fredagen att de inte skulle nämna Antikapitalistmarschen över huvud taget från talarstolen, vilket meddelades företrädare för Rättvisepartiet Socialisterna. Elin Gauffin har å sin sida hävdats att en överenskommelse slöts med demonstrationsledningen för protestmötet att konferenciern vid protestmötet skulle nämna Antikapitalistmarschen vid en allmän presentation av de aktiviteter som tog vid efter Göteborgsaktionen 2001:s protestmöte samt att överenskommelsen bröts. Tord Björk, från Miljöförbuden Jordens Vänner, har uppgett att polisen hade klargjort att i det fall information om efterföljande aktioner lämnades från talarstolen skulle de ingripa.

Enligt Elin Gauffin och en annan företrädare för Rättvisepartiet Socialisterna, Stefan Lundqvist, hade organisationen samordningsmöten med Globalisering underifrån och Ya Basta inför fredagens aktiviteter.¹⁹ De har uppgett att det inte var några problem att separera demonstrationen från de Vita overallernas och AFA:s planer.

Nätverket Göteborg 2001:s demonstration och Reclaim the Citys gatufest

Nätverket Göteborg 2001 hade tillstånd till en allmän sammankomst kl. 18.00–22.00 i ett demonstrationståg från Järntorget till Götaplatsen och med ett efterföljande protestmöte.

Hos företrädarna för Nätverket Göteborg 2001 fanns farhågor inför fredagens demonstration. De befarade bl.a. att deras demonstration och Reclaim the Citys gatufest skulle krocka i tid och rum. Anordnarna av gatufesten hade på Internet och via affischer i Göteborg fört fram att samling skulle äga rum kl. 20.00 på Kungsportsavenyn. Arrangörer av Reclaim the Street-/City-aktioner har som princip att inte ansöka om tillstånd. Någon ansökning hade inte heller lämnats in för fredagens aktion.

När Nätverket Göteborg 2001 fick kunskap om att vissa grupper, bl.a. AFA, planerade att delta i olika demonstrationer under EU-veckan beslöt nätverket att inte tillåta vare sig maskerade demonstranter eller rasistiska organisationer i fredagens demon-

¹⁹ Stefan Lundqvists uppgifter är hämtade från en artikel i tidningen *Offensiv* 478-9 (071220).

stration. Ställningstagandet framgick på nätverkets affischer och informationsblad. Nätverket hade som ambition att manifesteras den folkliga opinionen mot EU och ansåg att det måste kunna göras med ett öppet ansikte. Inför fredagens demonstration var demonstrationsledningen rädd för att demonstrationen skulle störas av provokationer från personer ur det svarta blocket. Nätverket lade ner mycket arbete på att organisera en bra vakthållning med sammanlagt 150 demonstrationsvakter.

6.3.3.3 Polisens kontaktgrupps dialog med demonstrationsorganisationerna

Polismyndighetens kontaktgrupp var i kontakt med företrädare för de flesta organisationer som planerade demonstrationer och/eller aktioner under EU-toppmötet. Kontaktgruppen var bl.a. representerad vid sammanträdena som hölls mellan polismyndigheten och de som hade ansökt om demonstrationstillstånd. Däremot lyckades inte kontaktgruppen etablera en sådan kontakt med AFA, Globalisering underifrån och Ya Basta att någon dialog i egentlig mening kunde komma till stånd.

Inför fredagen den 15 juni hade kontaktgruppen samtal med bl.a. demonstrationsledningen för Göteborgsaktionen 2001:s protestmöte, Göteborgs ickevåldsnätverk och Rättvisepartiet Socialisterna samt demonstrationsledningen för Nätverket Göteborg 2001:s demonstration.

Kontaktgruppen försökte att få kontakt med arrangörerna bakom Reclaim the Citys aktion. En vecka före EU-toppmötet hade Reclaim the Street en aktion på Skanstorget i Göteborg. Kontaktgruppen var på plats och samtalade med deltagarna. Den frågade också runt bland demonstrationsorganisationerna före och under toppmötesveckan, men arbetet med att finna en samtalspart blev resultatlöst. Enligt chefen för kontaktgruppen Göran Nordenstam framgick det emellertid att anordnarna av manifestationen var en löst sammansatt grupp av personer som tillhörde flera olika organisationer. När kontaktgruppen sökte upp dem var det ingen som ville påta sig något arrangörsansvar.

Dialogen med Göteborgs ickevåldsnätverk

Kontaktgruppen hade ett flertal möten med Göteborgs ickevåldsnätverk i anledning av organisationens planer på tältläger (avsnitt 6.3.1.3) och inträngningsförsök.

Enligt Johan Jaatinen, företrädare för Göteborgs ickevåldsnätverk, var organisationens dialog med polisen en av två orsaker till att samarbetet med Globalisering underifrån och Ya Basta om en gemensam inträngningsaktion avbröts. Han har uppgett att Globalisering underifrån och Ya Basta var kritiska till en dialog med polisen eftersom dialogen enligt deras förmenande kunde medföra att polisen fick sådan information om aktionen att den omintetgjordes.

Göteborgs ickevåldsnätverks dialog med kontaktgruppen syftade till att förhindra våldsamheter i samband med organisationens inträngningsförsök. Organisationen berättade för polisen hur de hade tänkt sig aktionerna. Vid ett av mötena deltog också chefen för specialenheterna Hans Lippens.

På inrådan från kontaktgruppen beslutade Göteborgs ickevåldsnätverk att genomföra inträngningsaktionen tidigt på fredagsmorgonen i stället för efter Göteborgsaktionens 2001 protestmöte. De Vita overallernas och AFA:s aktioner skulle inledas efter protestmötet och Göteborgs ickevåldsnätverk ansåg att det fanns risk för att aktionerna skulle leda till våld och kravaller.

Dialogen med Rättvisepartiet Socialisterna

Kontaktgruppen hade ett flertal möten också med Rättvisepartiet Socialisterna med anledning av organisationens planer på en Antikapitalistmarsch. Vid ett möte onsdagen den 13 juni deltog bl.a. Göran Nordenstam och Jan Anders Jönsson från kontaktgruppen samt chefen för specialenheterna Hans Lippens. De har sammanstämt lämnat följande uppgifter om mötet.

En av företrädarna för organisationen uppgav att de hade fått avslag på sin ansökan att marschera i riktning mot Svenska Mässan, men att deras avsikt alltjämnt var att gå i den riktningen längs med någon av Kungsportsavenyns tvärgator ner till Södra vägen och fram till polisens avspärrningar. Han uppgav vidare att de tvärgator som skulle kunna komma ifråga var Berzeliigatan eller Engelbrekts-gatan. Han förklarade att Antikapitalistmarschen skulle hållas åtskild från de Vita overallernas och AFA:s aktioner. Eftersom han

vid tillfället inte kände till vilken av de båda gatorna som de Vita overallerna skulle använda kunde han inte lämna klart besked om marschvägen.

Företrädaren sade att ickevåldsprincipen gällde för marschen och att de inte hade för avsikt att tränga igenom staketet vid Svenska Mässan eller skada egendom eller personer. Han uppgav vidare att syftet med marschen var att komma så nära Svenska Mässan som möjligt och för att skandera under cirka 20 minuter varefter de avsåg att återvända till Götaplatsen.

Göran Nordenstam har uppgett att han var skeptisk till om ledningen för marschen skulle klara av att hålla ordningen. Eftersom det var känt att AFA och de Vita overallerna hade planer på att göra ett inträngningsförsök efter protestmötet rådde Göran Nordenstam Rättvisepartiet Socialisterna att gå vid en annan tidpunkt. Deltagarna i marschen behövde i sådant fall inte riskera att dras in i våldsamheter som skulle kunna uppstå i samband med dessa aktioner. Enligt Göran Nordenstam ville inte företrädaren ändra på tidpunkten. Företrädaren förklarade att detta inte var något problem och tillade att hans funktionärer var ”Europas bästa demonstrationsvakter”.

Stefan Lundqvist, företrädare för Rättvisepartiet Socialisterna, har uppgett att han var närvarande på mötet.²⁰ Han har menat att organisationen lovade att polisen skulle få information om vilken marschväg som gällde i god tid innan tåget lämnade Götaplatsen. Stefan Lundqvist har vidare uppgett att de vid den efterföljande diskussionen på mötet utgick från att det skulle bli Berzeliigatan. Han har berättat att då Rättvisepartiet Socialisterna framställde önskemål om att få gå till korsningen Södra vägen/Korsvägen svarade Hans Lippens snabbt och kategoriskt ”Korsningen Berzeliigatan/Södra vägen, that’s it!”.

Stefan Lundqvist har också menat att de diskuterade avspärrningens utseende vid mötet och polisens idé om att avspärrningen bara skulle utgöras av ett av polisens avspärrningsband i plast med poliser i bakgrunden för att provocera så litet som möjligt. Han har uppgett att organisationsföreträdarna förklarade för polisen att risken var uppenbart stor att detta skulle utgöra ett alltför obetydligt stopp.

Stefan Lundqvist har framhållit att även om Rättvisepartiet Socialisterna inte fick skriftligt tillstånd för demonstrationsvägen,

²⁰ Stefan Lundqvists uppgifter är hämtade från en artikel i tidningen *Offensiv* 478-9 (011220).

så har de alltså varit i kontakt med och fått klartecken från både kontaktgruppen och insatschefen Hans Lippens.

Göran Nordenstam har menat att polisen aldrig gav något muntligt tillstånd vid mötet och att poliserna aldrig godkände Rättvisepartiet Socialisternas upplägg. Hans Lippens har bekräftat att det fördes en diskussion på mötet om att demonstrationståget skulle gå en bit ner på Berzeliigatan där ett polisband skulle spännas över gatan. Längre ner på Berzeliigatan, cirka 25 meter, skulle poliskedjan ställas upp. Enligt Jan Anders Jönsson förklarade organisationsföreträdare för Rättvisepartiet Socialisterna att de kunde tänka sig att passera förbi avspärningar som inte bevakades av polis, t.ex. ett polisband, men att de inte skulle försöka bryta igenom en poliskedja.

Kontaktgruppen erbjöd Rättvisepartiet Socialisterna att få låna 150 neonvästar till demonstrationsvakterna vid Antikapitalistmarschen. Företrädarna för organisationen förklarade att de eventuellt skulle återkomma i frågan.

Dialogen med Nätverket Göteborg 2001

Kontaktgruppen hade flera möten med företrädarna för Nätverket Göteborg 2001 om fredagsdemonstrationen.

Parterna diskuterade bl.a. på vilket sätt polisen skulle övervaka demonstrationen. De kom överens om att det inte skulle finnas några uniformerade poliser framme vid tåget. Tåget skulle följas av civilklädda poliser ur kontaktgruppen med särskilda polisvästar. Utom synhåll från demonstrationståget skulle uniformerad polis finnas beredd att ingripa om nätverkets demonstrationsvakter inte klarade av att t.ex. avvisa oönskade personer. Kommenderingschefen gav sitt medgivande till upplägget.

Parterna diskuterade också risken att nätverkets demonstration skulle krocka med Reclaim the Citys gatufest.

Som angetts i avsnitt 6.3.3.1 *Polisens underrättelser* hade polismyndigheten en hotbild innebärande att olika grupperingar skulle genomföra en Reclaim The Street-/City-aktion under fredagskvällen på Kungsportsavenyn i höjd med Bältespännarparken, mellan Stora Teatern och västra entrén till Trädgårdsföreningen. Enligt polismyndighetens underrättelser hade anordnarna för aktionen för avsikt att samla så många deltagare till en gatufest att polisens eventuella försök att avbryta gatufesten skulle vara lönlösa. Gatufesten skulle utmynna i en inträngningsaktion på

Trädgårdsföreningen vid 22–23 tiden då Europeiska rådets middag beräknades pågå där. Misslyckades inträngningsaktionen skulle deltagarna, enligt underrättelserna, sprida sig utmed Kungsportsavenyn och centrala Göteborg och genomföra skadegörelse.

Det fanns en rädsla för att grupperna som stod bakom Reclaim-aktionen skulle försöka dra med sig folket i demonstrationståget. Företrädarna för Nätverket Göteborg 2001 uppgav för polisens kontaktgrupp att de skulle ta kontakt med företrädare för Reclaim The Street. De återkom därefter med beskedet att arrangörerna av Reclaim-aktionen hade lovat att inte störa demonstrationen.

6.3.3.4 Polisens organisation och förberedelser

Polisen organiserades genom bl.a. kommenderingschefen Håkan Jaldungs skriftliga dagorder för insatserna. När det gäller fredagens händelser kan följande nämnas.

- Chefen för avdelningen Alfa 41, Björn Jordanius, var polisinsatschef för Göteborgsaktionen 2001:s protestmöte på Götaplatsen (kl. 09.00–10.30) och för Rättvisepartiet Socialisternas efterföljande Antikapitalistmarsch (kl. 10.30–13.00).
- Chefen för avdelningen Alfa 51, Anders Essman, var polisinsatschef för Europarådets arbetsmiddag i Trädgårdsföreningen (kl. 20.00–23.00).
- Chefen för avdelningen Alfa 11, Nils-Åke Axelsson, var polisinsatschef för Nätverkets Göteborg 2001:s demonstration från Järntorget till Götaplatsen (kl. 18.00–22.00).
- Chefen för specialenheterna, division Qvintus 10, hade i uppgift att med sina enheter utföra bevakning/övervakning av närområdet utanför avspärningarna vid Svenska Mässan. Han skulle också vara beredd att på order av kommenderingschefen leda samordnade polisinsatser. På fredagsförmiddagen skulle den ställföreträdande divisionschefen Matts Sjöström tjänstgöra som chef för specialenheterna fram till kl. 14.00 varefter den ordinarie divisionschefen Hans Lippens skulle ta vid.
- Chefen för specialenheterna skulle dessutom avsätta reservstyrkor ur sin division till Björn Jordanius vid Götaplatsen, Anders Essman vid Trädgårdsföreningen, Nils-Åke Axelsson vid Nätverket Göteborg 2001:s demonstration samt till polisinsatser vid eventuella färdvägsblockeringar, demonstrationer m.m.

- Chefen för division Charlie 1, Thomas Fasth, som ansvarade för den yttre bevakningen av Svenska Mässan (se avsnitt 6.2.6.7), skulle ha särskild beredskap för att förhindra inträngningsförsök.

För att möta befarade aktioner från demonstranter mot mötesplatsen på Svenska Mässan beslutade Håkan Jaldung kl. 08.30 på fredagsmorgonen att det avspärrade området runt Svenska Mässan skulle utvidgas. Han beslutade, med stöd av polislagen, att avspärrningen också skulle avse Berzeliigatan från korsningen med Södra vägen och västerut till i höjd med Stadsteatern och Stadsbiblioteket samt Johannebergsgatan – den fastighet Hovrätten tidigare disponerade – Universitetsbiblioteket och området öster därom ned mot Södra vägen/Korsvägen. Beslutet innebar att ansvar för brott kunde komma ifråga för den som överträdde polismyndighetens förbud om tillträde till det utvidgade området.

Polismyndigheten beställde på fredagsmorgonen containrar för att spärra av vissa sträckor. Peter Jigström, som ingick i den grupp av stödpersoner som knöts till kommenderingsstaben (se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Organisation och planering vid kommenderingen*), fick i uppdrag av Håkan Jaldung att rekognoscera för en sådan containerslagning, bl.a. vid Olof Wijksgatan och i området från Berzeliigatan till Engelbrektskatan. I avvaktan på att containrarna skulle anlända markerades det utvidgade avspärrningsområdet med polisens plastband, bl.a. vid Berzeliigatan.

Enligt omfallsplaneringen inför fredagen skulle containerslagning ske redan under natten till fredagen på vissa sträckor, bl.a. från Näckrosdammen (grönområdet väster om Korsvägen och söder om Götaplatsen) och österut. På grund av ett missförstånd blev dock detta inte gjort. Arbetet utfördes i stället på fredagsmorgonen.

Enligt Kjell Petersson, samordnare för specialenheterna (Yankee 1), och Göran Nordenstam, chef för kontaktgruppen, fördes inför fredagens polisinsatser diskussioner om en avspärrning med skyddsstaket längs med östra sidan av Kungsportsavenyn i syfte att försvåra inträngningsaktioner mot Södra vägen. Kommenderingsledningen beslöt dock, på inrådan av bl.a. Göran Nordenstam, att i stället använda polisens blå-vita plastband som en markering en bit ner på Berzeliigatan. Motivet var att ett staket kunde uppfattas som provocerande. Om några personer började att riva ner staketen kunde detta bidra till en våldsupptrappning.

Kjell Petersson har vidare uppgett att det fanns en omfallsplanering inför fredagens förmodade inträngningsförsök. Polisen

skulle låta demonstranterna komma in på vissa ställen i området mellan avspärrningen runt Svenska Mässan och den yttre avspärrningslinjen. I detta närområde utanför Svenska Mässan skulle polisen spärra demonstranternas väg, insäckning, till dess gripande eller omhändertagande kunde ske. De vägar där polisen misstänkte att en aktion skulle komma var främst via Korsvägen, via Heden och via Berzelliigatan och Södra vägen.

Enligt Kjell Petersson placerades på fredagsmorgonen stockholmsspiketen Sierra 11 vid Näckrosdammen, ett grönområde väster om Korsvägen och söder om Götaplatsen, med uppdrag att bevaka vägen mot Svenska Mässan via Korsvägen. Också rytteriet Foxtrot 31 ställdes upp i detta område.

Håkan Jaldung har uppgett att helikopterbilder från Schillerska gymnasiet länkades in till kommenderingsstaben vid 09-tiden på fredagsmorgonen samt att det av bilderna framgick att "en del av det svarta gänget" samlades på skolgården. Han har vidare uppgett att poliserna i kommenderingsstaben diskuterade möjligheterna att spärra av skolan, på samma sätt som kring Hvitfeldtska gymnasiet under torsdagen, och genomföra kroppsvisitationer. De beslöt sig dock för att avvakta händelseförloppet. Enligt Håkan Jaldung visade bilderna därefter att cirka 75 "aktivisterna" samlades i två-tre stora grupperingar. På olika vägar anslöt sig sedan grupperna till demonstrationen på Götaplatsen. Han har menat att de våldsamheter som därefter uppstod på Kungsportsavenyn sannolikt hade undvikits om polisen hade genomfört den tänkta insatsen mot Schillerska gymnasiet. Han har tillagt att om polisen inte hade haft den utdragna och omfattande insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet dagen före hade de troligtvis slagit till mot skolan.

6.3.3.5 Händelser

Inträngningsförsök på Svenska Mässan av Göteborgs ickevåldsnätverk

Som nämnts i avsnitt 6.3.3.3 hade polisens kontaktgrupp och företrädare för Göteborgs ickevåldsnätverk ett flertal möten där nätverkets aktioner diskuterades.

Vid 08.30-tiden på fredagsmorgonen den 15 juni inledde Göteborgs ickevåldsnätverk två inträngningsaktioner mot Svenska Mässan. De hade samma morgon varskott kontaktgruppen om de förestående aktionerna. På den östra sidan om Svenska Mässan

klättrade tre personer över avspärningarna med hjälp av repstegar. De simmade därefter över en å för att komma över till mötesområdet. Deltagarna i aktionen drogs upp av poliser på andra sidan och blev därefter omhändertagna enligt polislagen.

På den västra sidan av Svenska Mässan började ett tiotal demonstranter att med hjälp av repstegar klättra över stängslet. Chefen för kontaktgruppen, Göran Nordenstam, och ytterligare en polis från gruppen, Jan Anders Jönsson, åkte till platsen. Efter att ha klättrat över stängslet hamnade demonstranterna i staketburar som var kopplade till stängslet. Utanför stängslet stod ytterligare ett 40-tal demonstranter.

Göran Nordenstam började förhandla med demonstranterna som inledningsvis förklarade att de tänkte sitta kvar hela dagen. Vid 10.30-tiden gick poliser, bl.a. delar av Stockholmspiketen Sierra 11, in mellan staketen för att plocka ut demonstranterna. En del demonstranter klättrade ut själva, medan andra satt kvar och blev utlyfta. Ingen av demonstranterna greps eller omhändertogs av polisen. De lämnade platsen efter att ha överlämnat ett brev till EU-mötets delegater.

Antikapitalistmarschen – Avenyn – Viktoriabron

Demonstrationer på Götaplatsen

Som nämnts i avsnitt 6.3.3.2 hade Göteborgsaktionen tillstånd till en allmän sammankomst, ett protestmöte, på Götaplatsen fredagen den 15 juni 2001, kl. 09.00–10.30 och Rättvisepartiet Socialisterna tillstånd att demonstrera på Götaplatsen kl. 10.30 med efterföljande marsch, från Götaplatsen via Kungportsavenyn, Vasagatan, Götabergsgatan, Geijersgatan, och åter till Götaplatsen med avslutning kl. 13.00. Rättvisepartiets Socialisternas marsch benämndes Antikapitalistmarschen.

Björn Jordanius var, som tidigare nämnts, i egenskap av polisinsatschef ansvarig för att upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten i samband med demonstrationerna på Götaplatsen. Till sin hjälp hade han avdelningen Delta 11 ur specialenheterna. Björn Jordanius ställde upp sin avdelning och Delta 11 i korsningen Södra vägen/Berzeliigatan. Björn Jordanius var på plats med sin avdelning vid korsningen kl. 09.15. Enligt Björn Jordanius drogs bandet fem meter från poliskedjan vid Södra vägen/Korsvägen.

Kjell Petersson, som tjänstgjorde som samordnare för specialenheterna i funktionen Yankee 1, förstärkte polisbevakningen vid Berzeliigatan med Göteborgspiketen Golf 11 och hundförare ur avdelningen Echo 21. De placerades vid Lorensbergsparkeringen som är ett parkeringsdäck utmed ena sidan av Berzeliigatan.

Även polisens kontaktgrupp var närvarande på Götaplatsen. Göran Nordenstam och Jan Anders Jönsson hade begett sig till Svenska Mässan med anledning av Göteborgs ickevåldsnätverks inträngningsaktioner. De övriga i gruppen var samlade vid protestmötet och samtalande med demonstrationsledningarna, för protestmötet respektive och Antikapitalistmarschen.

Göteborgsaktionens 2001 protestmöte inleddes vid 09-tiden. Under det att talarna avlöste varandra på protestmötet gick företrädare för Rättvisepartiet Socialisterna omkring och försökte uppmana så många som möjligt att följa med ner mot Mässområdet efter protestmötet för att deklarerera sitt missnöje mot EU. Företrädarna för Rättvisepartiet Socialisterna delade ut flygblad och ropade i megafon. Gunilla Gevréus i kontaktgruppen har berättat att hon upplevde att en företrädare därvid trissade upp stämningen genom att prata om fängslade kamrater och polisbrutalitet.

Elin Gauffin från Rättvisepartiet Socialisterna har uppgett att det på fredagsmorgonen stod klart att de vita overallerna inte skulle kunna genomföra sin planerade aktion på grund av polisens tillslag mot Hvitfeldtska gymnasiet under torsdagen (avsnitt 6.3.2.3). Hon har vidare berättat att arrangörerna av Antikapitalistmarschen sökte upp en del personer ur det svarta blocket som de kände och erbjöd dem att gå med i marschen. Arrangörerna blev också uppsökta av folk från det svarta blocket som frågade om de fick gå med i marschen. Detta innebar enligt Elin Gauffin att "det blev fler anarkister än vad vi hade trott innan". De fick gå med under förutsättning att de lovade att respektera demonstrationens ickevåldsprincip. Enligt Elin Gauffin höll anarkisterna löftet. De tillgrip våld först när förhållandena hade förändrats genom polisens attack och upplösning av demonstrationen.

Kontaktgruppen uppfattade snart att en mängd svartklädda kom upp till Götaplatsen bl.a. nerifrån Kungsportsavenyn. Enligt Gerd Brantlid i kontaktgruppen blev stämningen på Götaplatsen med tiden väldigt hotfull. Hon har berättat att när kontaktgruppen samtalande med en av företrädarna för Rättvisepartiet Socialisterna uttryckte denne:

"Det här är inte bra, det känns inte bra".

Gerd Brantlid och Gunilla Gevréus har uppgett att den nämnda företrädaren därefter gick ner från Götaplatsen till korsningen Södra vägen/Berzeliigatan och sökte upp Björn Jordanius. Björn Jordanius har bekräftat att en man ur demonstrationsledningen upplyste honom om att demonstranterna skulle gå ner längs med Berzeliigatan och fram till polisens plastband samt att de där skulle stå en stund för att markera sin närvaro. Mannen uppgav också att han hade en känsla av att demonstrationsledningen var på väg att förlora kontrollen över situationen. Björn Jordanius förklarade att då skall du inte heller ta hit demonstrationståget, men fick till svar att de inte avsåg att ställa in demonstrationen.

Björn Jordanius har berättat att uppgiften, om att demonstrationsledningen avsåg att avvika från den tillståndsgivna marschvägen och gå ner Berzeliigatan, fick honom att ändra den ursprungliga planen att ha en grupp poliser på Götaplatsen för observation och resten av avdelningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen. Han bestämde sig för att inte ha några poliser alls på Götaplatsen och placerade en grupp poliser på en tvärgata ett kvarter längre bort.

Kommenderingschefen Håkan Jaldung beslutade att chefen för specialenheterna Matts Sjöström skulle leda den fortsatta polisinsatsen eftersom det fanns anledning att förvänta sig ordningsstörningar. Beslutet innebar att Björn Jordanius underställdes Matts Sjöström. Matts Sjöström förfogade därmed över sammanlagt 420 poliser.

Några av de beställda containrarna anlände och i området Olof Wijksgatan – Johannebergsgatan inledde polisen arbetet med att spärra av med containrar. De containrar som var avsedda att användas i korsningen Berzeliigatan/Södra vägen dröjde dock. Det visade sig att fordon med containersläp stod på Kungsportsavenyn. De hade kommit till platsen från fel håll på grund av oriktig väginformation. Fordonen hade därefter blivit utsatta för angrepp. Några personer hade satt sig framför fordonen medan andra skar sönder fordonsdäcken.

Strax efter kl. 10.00 meddelade polisstyrkan vid Svenska Mässan att de behövde hjälp med ett tiotal deltagare ur Göteborgs ickevåldsnätverk som hade tagit sig in mellan de dubbla staketen vid Korsvägen invid Svenska Mässan. Matts Sjöström skickade en grupp ur Sierra 11. Cirka en halvtimme senare var demonstranterna avhysta.

Eftersom containrarna inte hade anlant till korsningen Berzeliigatan/Södra vägen beslutade Matts Sjöström att förstärka avspärr-

ningen i korsningen med fyra polisbussar. Poliserna i avdelningen Alfa 41 bildade en poliskedja framför bussarna. Mellan bussarna och Alfa 41 ställde poliserna i avdelningen Delta 11 upp sig för att vid behov kunna förstärka poliskedjan.

Enligt planeringen inför fredagens polisinsatser skulle Hans Lippens ta över befälet över specialenheterna, division Qvintus 10, efter Matts Sjöström kl. 14.00 på fredagseftermiddagen. Han kallades dock in av Håkan Jaldung redan vid 9-tiden på morgonen. Håkan Jaldung gav honom i uppdrag att inledningsvis stödja Matts Sjöström vid polisinsatsen och att sätta sig in i läget för att senare vara beredd att ta över ledningen av polisinsatsen.

Hans Lippens anlände till korsningen Berzeliigatan/Södra vägen och blev informerad om läget av Matts Sjöström. Enligt Hans Lippens var avsikten att polisen skulle bygga en containermur från hörnet Berzeliigatan/Södra vägen snett över till andra sidan av Södra vägen. Tanken var att polisen därmed skulle kunna tvinga demonstrationståget att gå Södra vägen norrut. Vid korsningen Södra vägen/Engelbrektsgratan skulle en motsvarande avspärrningslinje leda demonstrationståget tillbaka upp mot Avenyn.

Gerd Brantlid i kontaktgruppen har sagt att folksamlingen vid Götaplatsen så småningom uppgick till 2 000–3 000 personer. En annan polis i kontaktgruppen, Eva-Maria Rörbecker, har berättat att en del av dem som anslöt sig till folksamlingen på Götaplatsen var maskerade och hade pinnar, stenar och andra föremål i händerna. Jonas Jonlund, från demonstrationsledningen för protestmötet, kom fram till kontaktgruppen och gav dem rådet att lämna platsen. Enligt Gunilla Gevréus uttryckte Jonas Jonlund sin förtvivlan över händelseutvecklingen.

Kontaktgruppen bedömde att de av säkerhetsskäl inte kunde vara kvar på platsen, vilket de informerade demonstrationsledningarna och Björn Jordanius om.

Kontaktgruppen lämnade Götaplatsen i bil. De parkerade en bit därifrån och lyssnade på de avslutande talen under protestmötet. Gunilla Gevréus uppfattade att några talare hetsade upp folksamlingen. Hon har menat att det i vissa fall kunde ifrågasättas om det inte var uppvigling.

Ola Mattsson från Attac har skildrat stämningen på Götaplatsen som "otroligt obehaglig" och "enormt aggressiv". Han har vidare uppgett: "Hela utstrålningen, kläder, man ser att det finns maskering. Talen är eldande, aggressiva. De handlade om att krossa. Då tror jag inte att de menar krossa på det fysiska sättet, men det blir ju ändå så som det uppfattas till slut. Nej, man eldade massorna och

de massor som fanns där var redan riktigt förbannade bl.a. på grund av det som hände dagen innan. Det var väldigt lätt att elda massorna genom att prata om polisens beteende, polisvåld och så vidare.”

Elin Gauffin, från Rättvisepartiet Socialisterna, har å sin sida uppgett att stämningen var väldigt lugn och fridfull. Det fanns dock har hon menat en vrede hos en del i folksamlingen som en följd av polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet föregående dag.

Jonas Jonlund har uppgett att han och de övriga i demonstrationsledningen blev upprörda över att Elevkampanjens ordförande, såsom de uppfattade det, uppmanade demonstranterna att delta i den efterföljande Antikapitalistmarschen. Enligt Jonas Jonlund hade samtliga talare fått tillsägelse att inte framföra sådana uppmaningar.

Han har vidare uppgett att polisen missuppfattade ett uttalande från en representant för Rättvisepartiet Socialisterna. Denne stod i folksamlingen med en megafon och sade, enligt Jonas Jonlund, ungefär:

”Vi går till polishuset och visar vårt stöd för de fängslade kamraterna”.

Uttalandet tolkades felaktigt av polisen som en uppmaning att storma polishuset.

Efter protestmötet lämnade en del personer platsen. En del begav sig till ett evenemang som Attac hade ordnat, kallat Skuldfotboll. Syftet med arrangemanget var att dra folk från Antikapitalistmarschen som Ola Mattsson från Attac då uppfattade var ”designad att spåra ur”. Ola Mattsson uppskattade att cirka 300 personer följde med till Vasaparken för att delta i evenemanget. Göteborgsaktionen uppmanade från talarstolen att inte gå med i Antikapitalistmarschen utan att i stället gå till Fritt Forum.

Jonas Jonlund har menat att en klar majoritet av de som befann sig på Götaplatsen gick med i Antikapitalistmarschen efter protestmötet. Gerd Brantlid har å sin sida uppgett att en hel del stannade kvar på Götaplatsen. Elin Gauffin och Stefan Lundqvist från Rättvisepartiet Socialisterna har sagt att de fick med sig 1 500–2 000 personer i marschen.

Omkring kl. 10.20 började demonstranter att ställa upp sig på Berzeliigatan utanför Stadsbiblioteket för att gå ner mot polisens avspärrningar.

Journalisten Susanne Hobohm, som stod vid Stadsbiblioteket har berättat att hon uppfattade en ”aggressivitet i luften” och att det var ”testosteron och adrenalin i det här, i den här folk-

samlingen”. Susanne Hobom såg en pojke i 15–17 års åldern som drog på sig handskar och hockeyhjälm. Han hade en gasmask i sin väska. Folksamlingen fylldes på bakifrån och det blev trångt. Flera personer som hon bedömde tillhörde autonoma grupper maskerade sig. Susanne Hobom kom fram till att det var alldeles för farligt att stanna kvar på platsen. Hon bestämde sig för att följa händelseutvecklingen inifrån Stadsbiblioteket. Genom en fönsterruta såg hon hur några ungdomar bände upp gatstenar utanför biblioteket.

Antikapitalistmarschen inleds

Demonstrationståget började strax efter kl. 10.30 att sakta röra sig ner mot Södra Vägen och avspärrningen.

Gunilla Gevréus har beskrivit demonstrationståget: ”Kanske ett hundratal vanliga demonstranter går ju nerför där och alldeles efter dem kommer ju det svarta gardet som är många hundra.”

Medan demonstrationståget gick ned på Berzeliigatan kom en underrättelse in från spaningscentralen. Det ryktades i demonstrationståget att om försöket att ta Svenska Mässan misslyckades så skulle de vända sig mot polishuset och frita sina kamrater.

Efter cirka åtta minuter, kl. 10.38, fick tåten på demonstrationståget kontakt med poliskedjan vid Berzeliigatan.

På polisradion rapporterades att grupper bröt sten på Arkivgatan (en parallellgata till Kungsportavenyn och belägen strax väster om Götaplatsen). Civila spanare i anslutning till Berzeliigatan meddelade att ”aktivister” tog på sig ”skydd”. Det kom också in en rapport över radion om att ett större gäng gick med järnrör på Olof Wiksgatan.

Fyra grupper ur hundföraravdelningen, Echo 21, gick in i demonstrationståget på order av ställföreträdande chefen för Echo 21 för att minska trycket på polisspärren. De fick hjälp av Göteborgspiketen Golf 11 och ridande poliser från Foxtrot 31. Poliserna försökte att driva den bakre delen av demonstrationståget mot Götaplatsen. Poliserna tvingades dock att retirera flera gånger på grund av omfattande stenkastning.

Spaningscentralen rapporterade kl. 11.08 att det troligen skulle komma att bli stora ordningsproblem runt Näckrosdammen (grönområdet väster om Korsvägen och söder om Götaplatsen) samt att det hade spänts en vajer över gatan vid Viktor Rydbergsgatan – Ekmansgatan – Arkivgatan, strax väster om Götaplatsen.

Polisen bedömde att syftet med vajerdragningen kunde vara bl.a. att skada polishästar och ryttare.

Demonstrationen på Berzeliigatan löstes upp och flertalet demonstranter lämnade området.

Poliserna på Berzeliigatan lyckades så småningom att driva tillbaka stenkastarna till Götaplatsen. När de formerade sig på Götaplatsen blev de på nytt angripna med bl.a. sten.

På grund av ordningsläget flyttades enligt polismyndigheten två polisavdelningar ut från Svenska Mässan (Alfa 21 och Charlie 51) och ställdes till polisinsatschefen Matts Sjöströms förfogande. Kl. 11.17 började en del våldsamma demonstranter att springa nerför Kungsportsavenyn mot Parkgatan.

De personer som kommittén har intervjuat har lämnat delvis olika versioner av händelseförloppet. Här redovisas några.

Kjell Petersson, samordnare för specialenheterna i funktionen Yankee 1, har uppgett följande. När demonstrationståget hade hunnit halvvägs ställde han sig på en container. Han förstod då att "det här kommer att gå åt skogen". "Det var alldeles för mycket. Det var alldeles svart och det var en mycket stor mängd av sådana här rackare. Och det fylldes på hela tiden." Han bedömde att poliserna i Alfa-enheten inte skulle klara av sin uppgift att hålla avspärrningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen.

Kjell Petersson uppfattade att "den hårda kärnan" befann sig vid en blå banderoll. En raket skickades iväg därifrån. När den hårda kärnan stod i höjd med Johannebergsgatan gav Kjell Petersson order till piketpoliserna i Golf 11, som stod uppställda vid Lorensbergsparkeringen utmed ena sidan av Berzeliigatan, att skära av tåget för att avlasta poliskedjan vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen. Kjell Petersson såg att piketpoliserna fick arbeta hårt och gav därför order att rytteriet, Foxtrot 31, skulle bryta in från den motsatta sidan, dvs. från Johannebergsgatan, och splittra den hårda kärnan.

Kjell Petersson gav däremot inte order till hundförarna, Echo 21, att bryta in i demonstrationståget. Det var någon annan som gjorde det. Också poliserna i avdelningen Delta 11 hjälpte till att driva folksamlingen upp mot Götaplatsen.

Kjell Peterssons avsikt var att poliserna skulle göra halt på Götaplatsen och därefter dra sig tillbaka. Kommunikationsutrustningen fungerade emellertid inte. Polisinsatsen gick därför inte att styra längre. Det blev upp till cheferna för Golf 11, Echo 21, Foxtrot 31 respektive Delta 11 att själva lösa uppgiften. Vid ett tillfälle hörde han dock att poliserna i Delta 11 ropade på hjälp när de

befann sig någonstans vid Konserthuset på Götaplatsen. Kjell Petersson skickade dit ryttare för att ge understöd. I övrigt var sambandet helt utstört.

Björn Jordanius, avdelningschef för Alfa 41 som bevakade polisavspärrningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen har uppgett följande.

Täten på demonstrationståget stannade först vid polisens plastband. Efter ett kort uppehåll fortsatte tåget ner mot poliskedjan. Till slut stod demonstranterna så nära poliskedjan att täten på demonstrationståget var vid polisernas sköldar. Det bildades ett tryck mot poliskedjan. Poliserna höll emot och tryckte tillbaka. Flera i demonstrationsledningen försökte hjälpa till att hålla emot och trycka tillbaka folksamlingen, medan andra i demonstrationsledningen fortsatte att skrika slagord i sina megafoner. Samtidigt började containrar att anlända till korsningen Berzeliigatan/Södra vägen.

Björn Jordanius såg att det kastades enstaka gatstenar från demonstrationstågets bakre del som bestod av ett svart block. Han såg därefter att hundförare och ridande poliser helt plötsligt gick in i demonstrationståget från Berzeliigatans tvärgator. Även om han förstod att insatsen utfördes för att lätta på trycket mot poliskedjan kom den som en överraskning för honom. Hundförarna och de ridande poliserna tillhörde specialenheterna och de använde inte samma arbetskanal som Björn Jordanius Alfa-enhet. Björn Jordanius hade ingen medhörning på den kanalen. Han fick inte heller några direktiv från ansvarigt befäl.

Därefter kom poliserna i avdelningen Delta 11 upp bakifrån och passerade Björn Jordanius poliskedja. Poliserna i avdelningen Delta 11 fortsatte Berzeliigatan upp i riktning mot Götaplatsen. Nu började radiosystemet störas. Björn Jordanius fick inte heller i det läget någon information.

Björn Jordanius ställdes inför valet att gå med uppför Berzeliigatan och skydda kollegorna från bakhåll eller fullfölja uppdraget att bevaka avspärrningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen. Containermuren var långt ifrån färdig. Björn Jordanius bestämde sig för att hjälpa kollegorna i Delta 11. I höjd med Johannebergsgatan anslöt sig rytteriet. Han gjorde ett uppehåll för att ta hand om skadade och fortsatte därefter upp till Götaplatsen med sin avdelning. Oroligheterna hade då lagt sig där.

Matts Sjöström, chef för polisinsatsen, har lämnat följande beskrivning.

Efter protestmötet kom demonstranternas representanter ner till poliskedjan. De uppgav att de flesta av deltagarna var fredliga, men varnade samtidigt för att de ”inte helt kunde garantera säkerheten” på grund av att ett stort antal AFA-aktivister hade anslutit sig till tåget.

Under det att tåget rörde sig ner för Berzeliigatan fick Matts Sjöström underrättelser om att personer plockade gatsten i vagnar. Det stod folk på parkeringsdäcket vid Lorensbergsparkeringen och kastade raketer och andra föremål på poliserna vid avspärningen.

Matts Sjöström bedömde att det var en väl samlad grupp poliser som vidmakthöll avspärningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen. De fredliga demonstranterna utgjorde inga problem, men däremot den stenkastande gruppen omedelbart bakom.

Enligt Matts Sjöström beslöt polisen att hindra ytterligare skador genom att skärma av och fånga in de främsta AFA-grupperna. Poliserna i Golf 11, Alfa 41, Delta 11 och Echo 21 forcerade i ett regn av stenar upp mot Götaplatsen.

Poliserna försökte under en kort tid att förhindra skadegörelse på Stadsbiblioteket. Poliserna var dock tvungna att retirera. Flera försök att tränga fram gjordes med fara för enskilda polisers liv.

Fem poliser ur Göteborgspiketen (Golf 11) har sammanställt berättat följande.

24 poliser från Göteborgspiketen var placerade vid Lorensbergsparkeringen, längst ena sidan av Berzeliigatan. På platsen fanns också hundförare från Echo 21.

Taktiken med insäckning, dvs. ringa in de våldsamma demonstranterna, kunde inte genomföras eftersom det var en betydligt större folksamling som kom nerför Berzeliigatan än vad polisen hade förutsatt.

Piketpoliserna fick en förberedande order att i det fall trycket mot avspärningen blev för hårt så skulle de gå in och försöka lätta på det och skära av demonstrationen. Om det fanns möjlighet att säcka in våldsamma demonstranter skulle så ske.

Under tiden som de stod uppställda vid Lorensbergsparkeringen kom information in från civila spanare på Götaplatsen, bl.a. att folk beväpnade sig med stenar, slangbellor och järnrör m.m. Det kom därefter en massiv ström av människor, uppskattningsvis 2 000–3 000, nerför Berzeliigatan. Det svarta blocket bestod av 200–300 personer och var uppdelat i minst två olika delar. De maskerade sig i ett tidigt skede.

En av piketpoliserna vände sig till sin gruppchef och ifrågasatte det lämpliga i att låta så få poliser gå in i ett sådant massivt svart block. Gruppchefen gick vidare till sin chef, men ordern stod fast.

Efterhand ökade trycket mot polisens avspärning längre ner på Berzeliigatan. Trycket blev så hårt att det fanns en risk att poliskedjan skulle rämna. I det läget fick hundförarna, Echo 21, order om att gå in i demonstrationståget och skingra folk. Omedelbart därefter inleddes en stenkastning från tåget.

Hundförarnas insats innebar att det i princip blev tomt i korsningen Berzeliigatan/Johannebergsgatan. Hundförarna blev dock hårt angripna, bl.a. fick en polis armen avslagen med ett järnrör. Piketpoliserna i Golf 11 fick order om att gå in och hjälpa dem. Från det ögonblicket levde polisinsatsen sitt eget liv. Den gick inte att leda.

Demonstrationståget delades genom polisinsatsen upp i tre delar. En del försvann upp på Johannebergsgatan, en del stod kvar på Berzeliigatan mellan Johannebergsgatan och Södra vägen och resten försvann längs med Berzeliigatan i riktning mot Götaplatsen. Flertalet av piketpoliserna gick i riktning mot Götaplatsen, medan fem–sex poliser hamnade på Johannebergsgatan och därefter bakom Stadsteatern. Längre in på Johannebergsgatan stod rytteriet, Foxtrot 31, beredda.

Piketpoliserna gick därefter i samlad tropp upp mot Götaplatsen och det svarta block som nu var samlat i området. Hundförarna gav understöd. Efter att ha avancerat blev poliserna tillbakatryckta. Det böljade fram och tillbaka ett tag. I det läget sattes rytteriet in. Också rytteriet fick retirera på grund av stenregnet. När stenkastarna återtog mark kunde de plocka upp tidigare kastade stenar och använda dem på nytt.

En gruppchef har beskrivit situationen:

”Det blev som när man stoppar ner en pinne i en myrstack ungefär. Vi blev tillbakatryckta igen och har folk i ryggen. Vilket gör att då tappar man form, man får slåss i cirkel. Gammalt klassiskt indiankrig! Rygg mot rygg, i vissa lägen. Det var väldigt pressande. Jag upplevde att de seriösa demonstranterna, de som ville göra den här markeringen, de försvinner. De tar sig därifrån, i ett ganska tidigt skede. De ville inte vara med.”

Några personer i det svarta blocket kastade en vätska på poliserna för att splittra deras sköldar. Vätskan bestod av syra eller acetone. Poliserna blev dessutom beskjutna med stålkulor.

Piketpoliserna lyckades ta sig upp till Götaplatsen och bildade där en poliskedja mellan Stadsteatern och Stadsbiblioteket. Av-

sikten var att få det svarta blocket att fly, att skingra dem. Polisledjan blev dock gles och poliserna utsattes för ett omfattande stenregn. De trodde att det snart skulle komma fler poliser till platsen för att hjälpa dem. Efter ett tag kom ett 20-tal poliser ur Delta 11 upp till Götaplatsen och ställde sig bakom piketpoliserna.

Chefen för Göteborgspiketen Golf 11 har uppgett att han i det läget försökte kalla tillbaka sina piketpoliser från Götaplatsen eftersom det värsta trycket mot avspärningen vid korsningen Berzeliigatan/Södra vägen hade släppt. Med stora svårigheter fick han till slut radiokontakt med piketpoliserna. Han fick då klart för sig att det var omöjligt att kalla tillbaka dem eftersom det skulle innebära att stenkastarna kunde återanvända tidigare kastade stenar. Han sprang i stället upp till Götaplatsen med sin sambandsman och förstärkte polisledjan.

Piketpoliserna försökte därefter att avancera formerade i polisledjan. De ville driva bort stenkastarna ytterligare en bit genom att ställa upp sig i Kungsportsavenyns bredd, där Kungsportsavenyn möter Berzeliigatan.

Piketpoliserna misslyckades gång på gång med att fälla ut polisledjan eftersom de utsattes för stenkastning från tre olika håll. Det stod bl.a. en folksamling på Götaplatsen, bakom Poseidonstatyn, och kastade sten mot dem. Flera poliser drabbades av skador och tvingades att dra sig tillbaka mot avspärningen på Berzeliigatan.

En av piketpoliserna ramlade när de stod i polisledjan. Han har uppgett att det omedelbart rusade fram tre–fem man från det svarta blocket och överröste honom med sten. ”Det är det enda ljudminnet som jag har av händelsen, när jag snubblade. Det gick ett sus, ett sorl genom angriparna som rusade emot mig.”

En av angriparna slog till honom med ett järnrör eller träregel i ryggen när han försökte att resa sig. ”Det blir en konflikt mellan den intelligenta hjärnan och reptilhjärnan. Reptilhjärnan säger fly! Och den intelligenta hjärnan säger framåt! En sådan inre konflikt blev det här! Jag och flera med mig tänkte att det är lugnt, det kommer fler poliser. Men det kom ingen!”

Han har tillagt att de våldsamma demonstranterna uppgick till cirka 200–250 och var ”riktigt högmotiverade” och längst fram befann sig 25–30 personer som var ”fullständigt orädda”. Han kunde höra att en del stenkastare talade tyska och möjligtvis holländska. Den person som slog honom i ryggen är tysk medborgare och identifierad. I gruppen förekom också en del s.k. fotbollssupportrar iklädda fans-tröjor. ”Det var en salig blandning.

Men de som var i första ledet var högmotiverade, de var duktiga på det här.”

En annan piketpolis har uppgett:

”Så fort man trillade så var dom och kastade på en. Så fort man tappade hjälmen så såg man att det koncentrerades stenar på en. Och man stod på öronen 10–15 gånger i det här. För att det låg stenar överallt och man försökte springa i det. Och så fort det var någon som trillade eller någon som kom efter så koncentrerade dom elden eller rusade på honom. Det var hårda bud. Jag anser att det var mera tur än vår egen skicklighet som gjorde, att vi idag inte har folk som är döda eller som sitter i rullstol, det är så. För att dom försökte verkligen skada oss så mycket dom bara kunde.”

Han blev beskjuten med en nödraket på Götaplatsen. Den träffade med en smäll mitt på skölden. Några i det svarta blocket stoppade in nödraketer i en typ av rör som används till nyårsfyrverkeri och avfyra därefter raketerna mot poliserna. Han blev också beskjuten med stålkulor, varav flera träffade skölden och en ovanför ena knät.

En tredje piketpolis har berättat att han träffades av tre gatstenar i huvudet och ett antal stenar på benen. Det började ringa i ena örat. Stenregnet tog aldrig slut. Han uppfattade det som att de hade blivit övergivna och blev rädd för sitt liv.

Rytteriet gjorde därefter kavalleri-chocker på Götaplatsen och piketpoliserna lyckades till slut att formera sig i Kungspors-avenyns bredd.

Stefan Lundqvist och *Elin Gauffin*, båda från Rättvisepartiet Socialisterna, har sammanställt berättat följande.²¹

Ungefär en kvart innan protestmötet avslutades formerade Antikapitalistmarschens funktionärer demonstrationstågets front mot Berzeliigatan med hjälp av en stor banderoll.

Innan dess hade poliser i kontaktgruppen kommit fram till en av Rättvisepartiet Socialisternas företrädare och förklarat att de inte hade mandat att göra något under demonstrationen.

När protestmötet på Götaplatsen avslutades började Antikapitalistmarschen mycket långsamt gå ned mot polisavspärrningen. Stämningen var hög och det förekom många talkörer och slagord. Funktionärer kantade tåget men de kunde enligt Stefan Lundqvist ha varit fler.

Längst fram gick två funktionärer med varsin megafon, varav den ena dirigerade hastigheten. I fronten på demonstrationståget gick

²¹ Stefan Lundqvists uppgifter är hämtade från en artikel i tidningen *Offensiv* 478-9 (071220).

en dubbel kedja funktionärer i armkrok för att kunna stå emot eventuellt tryck bakifrån. I bakre delen av demonstrationståget fanns funktionärer utposterade med order att vara uppmärksamma på och stoppa eventuell stenkastning. Flankerna kunde som sagt ha haft fler funktionärer men hölls ändå ihop hyfsat med hjälp av långa tygbanderoller. Det fanns enligt Elin Gauffin sammanlagt cirka 40 funktionärer.

Demonstrationståget stannade med god marginal före avspärrningen och den höga stämningen fortsatte att råda. Eftersom Stefan Lundqvist var huvudansvarig för funktionärerna rörde han sig i demonstrationståget. Han såg några maskerade demonstranter men de utgjorde klar minoritet och respekterade demonstrationsdisciplinen.

Vid ett tillfälle fick Stefan Lundqvist ansluta sig till fronten av demonstrationen för att tillsammans med funktionärerna där trycka tillbaka ett försök av en mindre grupp i täten att pressa framåt. Gruppen var inte maskerad och tillhörde inte det svarta blocket. Enligt Elin Gauffin bestod gruppen av några personer som blev otåliga och ville pressa igenom polisavspärrningen.

Trycket gjorde att demonstrationstågets front kom för nära avspärrningen och poliserna började demonstrativt vifta och slå med batongerna. Funktionärerna lyckades dock relativt lätt att pressa tillbaka fronten och med hjälp av megafoner stabilisera demonstrationens tät.

Efter cirka fem minuter såg Stefan Lundqvist helt plötsligt att kravallpoliserna med schäferhundar strömmade ut från en sidogata och anföll demonstrationstågets högra flank. Demonstrationen hade då pågått i 20–30 minuter och det hade inte förekommit någon stenkastning under den tiden.

Polisen gav inga direktiv. Poliserna bara vevade och slog med batongerna samtidigt som hundarna hoppade upp mot demonstranterna.

Poliserna splittrade upp Antikapitalistmarschen i två delar och avancerade därefter upp längs med Berzeliigatan mot det svarta blocket. Den främre delen av demonstrationståget lämnade de åt sidan. En del demonstranter i täten omringades dock av poliser. Poliserna tryckte vissa demonstranter mot byggnaderna utefter Berzeliigatan. Ett flertal demonstranter greps av panik.

Efter en första chock och förvirring bildade funktionärerna armkrokskedja och lotsade försiktigt den främre delen av demonstrationståget upp på gatans vänstra trottoar. Demonstranterna ropade: "Ickevåld! Ickevåld!" Poliserna sade ingenting. De stod

bara och blängde med lyfta batonger medan polishundarna skälde och stegrade sig mot de demonstrerande ungdomarna. Polis-kavalleri kom in på Berzeliigatan från samma gata som hund-poliserna hade kommit.

Plötsligt fick poliserna springande slå till reträtt efter att ha mötts av ett rasande motangrepp från det svarta blocket, som de dessförinnan med hugg och slag hade jagat upp på Götaplatsen. Så fort stenregnet slagit i marken vändes reträtten till en ögonblicklig offensiv då kravallpolisen, alla vrålandes, återigen jagade det svarta blocket upp på Götaplatsen och vidare till den vansinniga vandaliseringen av Kungsportsavenyn.

Funktionärerna lyckades hålla den främre delen av Anti-kapitalistmarschen samlad och lotsade de chockade demonstranterna upp till Götaplatsen. Efter cirka femton minuter utverkade Rättvisepartiet Socialisterna ett polistillstånd att låta demonstrationsdeltagarna, som uppgick till 500–700, få ta sig till Schillerska gymnasiet i samlad form via Kungsportsavenyns sidogator.

Det fanns alltså ingen anledning för polisen att anfälla Anti-kapitalistmarschen. Rättvisepartiet Socialisterna genomförde demonstrationen utan större problem fram till polisens attack och på det sätt de hade informerat polisen om.

Ebba Juncker, vars upplevelser från polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet kommittén redovisat i avsnitt 6.3.2.3 har uppgett följande.

Efter protestmötet ställde hon och hennes barn upp sig för att gå med i Antikapitalistmarschen. Ebba Juncker fann inget anmärkningsvärt med demonstrationen. Hon och barnen följde med demonstrationståget nerför Berzeliigatan. När de hade kommit halvvägs blev det stopp och Ebba Juncker vände sig om.

”Så vänder jag mig om. Då händer det där märkliga. Det som förut har varit en fredlig, till synes fredlig demonstration. Med en massa olikfärgade människor. Jag vänder mig och där har jag hela svarta gänget. Allihop, precis bakom mig. Alldeles svart bakom mig med maskerade människor. Det är då det trycks på. Då händer allt det här plötsligt. Då skriker jag till flickorna att vi måste bort härifrån omedelbart.”

Ebba Junckers son försvann i folkmängden. Hon och hennes dotter lyckades dock ta sig ur demonstrationståget. De sprang därefter upp till Götaplatsen. Polisrytteriet kom upp mot Götaplatsen. De gjorde en chock med hästarna. Det smällde från knallskott. Ebba Juncker såg gamla tanter med matkassar som flydde

skrikande. Hon sprang med sin dotter uppför backen mot Hvitfeldtska gymnasiet.

Händelsen kommenteras av organisationer inom den autonoma miljön

Globalisering underifrån hade på sin hemsida på Internet följande kommentar.

På morgonen samlades demonstranterna till ett protestmöte för att försöka komma nära toppmötesområdet. Detta skedde på ett fullständigt spontant och oorganiserat sätt, eftersom det föregående dagen hade förstört all planering. Demonstrationen stoppades nästan omedelbart i ett gatukvarter, och sedan attackerade polisen och isolerade det svarta blocket från de andra demonstranterna. Från det läget började fredagens sammandrabbningar. I själva verket är "svarta blocket" ett lite missledande begrepp i sammanhanget, eftersom det var mestadels frågan om en spontan aktion av individuella demonstranter. Det hade redan varit torsdagens polisoperationer som ledde till en situation som var omöjlig att koordinera eller begränsa människors aktioner.

AFA gjorde följande kommentar i ett pressmeddelande efter EU-toppmötet.

Under fredag förmiddag samlades vi på Avenyn i syfte att göra våra röster hörda så nära svenska mässan som möjligt. Vi gick, klart och tydligt, ut med att det skulle vara en lugn och ordnad demonstration som inte skulle sluta i kravaller. Trots detta hann demonstrationen bara gå ett par meter innan polisen en andra gång valde att attackera, vilket ledde till kravaller. När polisen väljer att anfälla människor måste dom räkna med att människorna reagerar.

Det våldsamma upploppet på Avenyn inleds

Klockan 11.17 började som nämnts en del våldsamma demonstranter att springa nerför Kungsportsavenyn norrut mot Parkgatan. Deras antal uppgick enligt polismyndighetens utvärdering till 150–200, varav 50–70 var mycket aktiva stenkastare.

Piketpoliserna (Golf 11) och hundförarna (Echo 21) förflyttade sig sakta nerför Kungsportsavenyn. De mötte kraftigt motstånd hela tiden och tvingades tillbaka. Rytteriet (Foxtrot 31) kom åter till deras hjälp och red mot stenkastarna som nu stod en bit ner på Kungsportsavenyn. Också ryttarna tvingades att retirera några gånger.

Kommenderingschefen Håkan Jaldung har uppgett att rytteriet enligt hans förmenande inte användes optimalt vid insatsen. De

sattes in för sent och chocken mot de våldsamma grupperna genomfördes inte med den kraft och formering som är nödvändig vid sådana insatser.

Poliserna i Delta 11 lyckades bilda en poliskedja mellan Stads-teatern och Konserthuset och hindrade därmed fortsatta angrepp i ryggen på piketpoliserna och hundförarna på Kungsportsavenyn.

En gruppchef för piketpoliserna, Golf 11, ropade i polisradion att fler poliser måste sättas in längre ner på Kungsportsavenyn eftersom de inte klarade av att skingra stenkastarna själva. På grund av oväsendet gick det inte att höra om anropet blev besvarat.

När piketpoliserna kom ner till korsningen Kungsportsavenyn/Engelbrektsgatan stod det enligt en av poliserna åtskilliga polis-enheter på båda sidor om gatan till synes passiva. Vid korsningen var piketpoliserna tvungna att göra halt. De orkade inte fortsätta. Det var också nödvändigt att se över skadeläget. Det hade varit ett stabilt manfall hela vägen.

En gruppchef har uppgett:

”Att som chef märka att din personal försvinner en efter en. Man undrar vart tar de vägen? Klarar de sig? Blir de nersparkade? Nerslagna? Innan man får vissheten om att alla är okej – det är en väldigt frustrerande känsla! Total hjälplöshet! Det spelar ingen roll vad du gör – du har ingen koll i alla fall! Hjärnan fungerar inte riktigt. Det försvinner.”

Piketpoliserna gick ned till Heden för att vila. Av 24 poliser hade åtta åsamkats sådana skador att läkarvård var nödvändig. Det rörde sig om hjärnskakningar, frakturer på armar och händer m.m. Många av de övriga hade skador men uppgav att de kunde fortsätta tjänstgöringen.

En gruppchef på Göteborgspiketen har uppgett att piketpoliserna normalt tar tjänstevapnet från hölstret och stoppar det i fickan i ett skarpt läge eftersom det finns en risk att vapnet går förlorat. Efter händelserna på Berzeliigatan och Götaplatsen beslöt sig Göteborgspiketen för att tills vidare ha tjänstevapnet i hölstret. Han har menat att föreskrifterna för att använda tjänstevapnet var uppfyllda på Götaplatsen.

Polisinsatschefen Matts Sjöström meddelade på radion kl. 11.23 att så många av stenkastarna som möjligt skulle gripas och att tre bussar fanns uppställda på Södra vägen för borttransport av gripna.

Matts Sjöström placerade enligt polismyndigheten ut sina resurser i området öster om Kungsportsavenyn. En av de två polisavdelningar som hade tagits ut från Svenska Mässan, Alfa 21, grupperades i korsningen Vasagatan/Södra vägen och i korsningen

Storgatan/Södra vägen och i Allén. Den andra avdelningen, Charlie 51, som inledningsvis var placerad vid Nya Ullevi, skickades till Götaplatsen.

Poliserna i Alfa 41 och Delta 11 fick order att stanna kvar på Götaplatsen för att förhindra att demonstranter som stod där anslöt sig till det våldsamma upploppet nere på Kungsportsavenyn.

Täten på folksamlingen i det våldsamma upploppet hade enligt polismyndigheten kl. 11.26 hunnit ner till korsningen Kungsportsavenyn/Storgatan.

Civila spanare på Kungsportsavenyn rapporterade att deltagare i det våldsamma upploppet samlade ihop stolar och bord m.m. från restaurangernas uteserveringar samt mattor från en mattaffär och tände eldar på Kungsportsavenyn.

Deltagare i det våldsamma upploppet slog sönder fönsterrutor längs med Kungsportsavenyn. Ett stort antal affärer, restauranger och banker blev utsatta för skadegörelse. De tog sig också in i vissa affärslokaler, bl.a. Bang & Olufsen, Intersport och Handelsbanken. I banken tillgrep de pengar och orsakade skadegörelse.

Malin Jansson satt och arbetade bakom receptionen på Mornington Hotel. Hon tittade ut genom ett fönster mot Kungsportsavenyn och tyckte det var konstigt att alla sprang. Hon har uppgett:

”Då kom de, maskerade och med munkjackor. Jag förstod inte vad som utspelade sig. Mina arbetskamrater sade åt mig att gå från fönstret. De maskerade tog hotellets utemöbler och började elda på gatan. Jag har aldrig varit så rädd. De hade tagit sikte på McDonalds, men upptäckte väl att våra fönster var hela och kastade mot oss. Jag såg en kille som stod mittemot mig, på andra sidan glaset, och som kastade en sten rakt mot mig. Han måste ha sett mig. Han bar en svart munkjacka och var maskerad. Han hade stenen inlindad i en tygremsa och slungade in den. Den hamnade mellan glasörrarna. Fem gatstenar kastades in genom hotellets glasörr och fönster, bl.a. genom det fönster där jag tidigare hade suttit och arbetat.”

Räddningstjänsten i Göteborg fick in ett larm om att det brann i Handelsbankens lokal på Kungsportsavenyn och att personer var instängda i källaren. De försökte utan framgång få kontakt med polismyndigheten för att få en lämplig framkörningsväg. Enligt rutinerna skall räddningstjänsten vid händelser av detta slag bege sig till en punkt som polisen har säkrat och först därefter gå in i skadeområdet. Räddningsstyrkan bestämde sig för att söka upp en känd korsning, Vasagatan/Kungsportsavenyn. Vid korsningen stod

en polisenhet formerad i kedja. Räddningsstyrkan uppgav sitt ärende och frågade om polisen hade möjlighet att gå med dem fram till Handelsbanken. Poliserna svarade att de inte kunde bistå med hjälp, utan ville avvakta vid korsningen.

Chefen för räddningsstyrkan beslöt trots detta att räddningsstyrkan skulle gå fram till banken. Han bedömde att det var förhållandevis lugnt på Kungsportsavenyn. Folksamlingen i det våldsamma upploppet befann sig en bit norrut på Kungsportsavenyn. Och polisenheten befann sig i andra riktningen.

Räddningsstyrkan körde fram sina bilar och parkerade cirka 25–30 meter från poliskedjan. De upptäckte snart att det inte brann i banklokalen och började i stället släcka de anlagda bränderna i möbler och i Baja-Major på Kungsportsavenyn.

Deltagarna i det våldsamma upploppet vände plötsligt och kom på nytt upp längs Kungsportsavenyn mot Götaplatsen. De började kasta stenar på poliserna, över och vid sidan av räddningsstyrkan. Även om således stenarna inte var menade att träffa räddningsstyrkan upplevde personalen situationen som hotfull. Folksamlingen skrek att räddningsstyrkan inte skulle släcka deras bränder. De uttalade också verbala hot mot personalen. Några andra uppmanade folksamlingen att inte kasta sten mot brandmän. Räddningsstyrkan beslöt sig dock för att retirera från området och klarade detta med stöd av poliser som nu kom till deras hjälp.

En civil spanare har berättat att han sprang i folksamlingen i det våldsamma upploppet längs med Kungsportsavenyn. Han har menat att det var en brokig samling, även om flertalet var svartklädda. Enligt hans förmenande var det "AFA-folk" som var mest drivande. Det var svenskar, tyskar och danskar. Han har beskrivit deras rörelser på Kungsportsavenyn: "De gör ett riktat angrepp. De har gjort någonting och så återsamlas de. För det är svårt att komma in i de här, i och med att de är grupperingar i gruppen. AFA Stockholm håller ihop och AFA Bonn eller Berlin håller ihop. De, i sin grupp, kanske bestämmer att nu gör vi någonting mot McDonalds. Så springer en grupp dit och kastar sten där, sedan samlas de på ett ställe och ropar 'AFA Berlin', så kommer alla dit. Så samlas de ihop."

Under tiden som spanaren sprang längs Kungsportsavenyn såg han inte någon polis. Inte förrän vid Parkgatan fick han syn på några poliser. De kom på Södra vägen och från Nya Allén.

En annan civil spanare har uppgett att han cyklade längs med Södra vägen och observerade tåten på det våldsamma upploppet på

Kungsportsavenyn. Han har bekräftat uppgiften att det inte fanns någon polis i området.

Spaningsenheter rapporterade kl. 11.36 att våldsamma demonstranter fanns utanför Trädgårdsföreningens västra entré mitt emot Stora Teatern och att deras intresse riktade sig mot Trädgårdsföreningen.

Deltagare i det våldsamma upploppet började välta Baja-Major och tömma ut innehållet. De byggde därefter barrikader av Baja-Major på Kungsportsavenyn i höjd med korsningen Parkgatan/Storgatan. De lade en mängd gatstenar på Baja-Majorna.

Chefen för Göteborgspiketen (Golf 11) har uppgett att de stod formerade i poliskedja på Södra vägen i höjd med Parkgatan. Piketpoliserna stod några meter från barrikaden. Folksamlingen bakom barrikaden kastade gatsten mot dem. Chefen för Göteborgspiketen såg att vissa personer i folksamlingen sköt stålkulor med slangbellor i riktning mot Göteborgspiketen.

Samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) gav order till Stockholmspiketen (Sierra 11) att ta sig innanför vallgraven och till Kungsportsplatsen för att där säkra att deltagarna i det våldsamma upploppet inte skulle kunna ta sig över vallgraven och in i centrala Göteborg.

Enligt polismyndigheten blev polisradion på nytt utsatt för störningar vilket gjorde att de olika polis enheterna inte kunde lämna eller ta emot information om var de befann sig i förhållande till varandra.

Chefen för avdelningen Alfa 51, Anders Essman, var polisinsatschef för Europarådets arbetsmiddag i Trädgårdsföreningen. Han informerades att deltagare i det våldsamma upploppet var på väg ner mot Bältespännarparken och Trädgårdsföreningen. När folksamlingen i upploppet nådde Bältespännarparken angreps Trädgårdsföreningens västra entré. De kastade sten på poliserna som stod inne på Trädgårdsföreningen. För att förhindra inträngning på Trädgårdsföreningen förstärkte poliserna grindläsen med polisiära handfängsel.

Också Dicksonska palatset vid Parkgatan, där Utrikesdepartementets ackreditering av massmedia pågick, blev utsatt för stenregn.

Samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) försökte att organisera en insäckning på Bältespännarparken med bl.a. piketpoliser ur Stockholmspiketen (Sierra 11), Göteborgspiketen (Golf 11) och Malmöpiketen (Mike 11).

Enligt en gruppchef på Göteborgspiketen var taktiken att Malmöpiketen skulle komma från Nya Allén, Göteborgspiketen från Södra vägen och Stockholmspiketen från Kungsportsbron.

Polisstyrkan i Trädgårdsföreningen, Alfa 51, larmade eftersom de blev angripna av våldsamma demonstranter. Poliserna i Delta 11, som fortfarande befann sig upp på Kungsportsavenyn, kallades till platsen. De satte sig i sina fordon och körde Kungsportsavenyn norrut mot Trädgårdsföreningen. När de kom ner till korsningen Parkgatan/Södra vägen blev de utsatta för en omfattande stenkastning. De kände inte till att våldsamma demonstranter hade barrikaderat sig i Bältespännarparken med omkullvälta Baja-Major och stenupplägg. Två polisbussar blev demolerade.

I det läget var Göteborgspiketen tvungen att gå framåt och attackera de våldsamma demonstranterna för att rädda sina kollegor i Delta 11 och Alfa 51 inne på Trädgårdsföreningen. Detta innebar samtidigt att insäckningen misslyckades. Enligt Kjell Petersson misslyckades försöket eftersom Stockholmspiketen inte hade hunnit fram till sin position vid Kungsportsbron. När Göteborgspiketen ryckte fram skadades en piketpolis allvarligt av en gatsten, bl.a. fick han okbenet i skallen avslaget på flera ställen.

En gruppchef på Göteborgspiketen har uppgett att de ryckte fram i kedja på Södra vägen i riktning norr. De hade hundförare bakom sig. De försökte att avancera fram mot demonstranternas barrikad. Men så snart piketpoliserna började agera och gå framåt mot barrikaden, så började det yra gatsten. I det läget kastade piketpoliserna sten tillbaka och det fick avsedd effekt. De våldsamma demonstranterna skingrades.

Han har vidare uppgett:

”Beslutet att kasta sten föll sig ganska naturligt. Vi diskuterade det under vägen. Vi konstaterade att om vi inte gör någonting då kommer vi att bli stenade till döds, om vi ska fortsätta att jaga de här och försöka bringa ordning i detta. Är det meningen att vi ska fånga dessa, då måste vi kunna göra det så länge som vi har någon polispersonal kvar. Vi släppte ju ett antal. (poliser/vår anm.) Dels uppe på Berzeliigatan och längs med Avenyn. Sedan släppte vi folk när vi vilade på Heden och vid Bältespännarparken försvinner även jag, då kan jag inte fortsätta längre. Då fick jag en sten precis ovanför knät. Benet viker sig (---) Det var ingen som frågade mig, utan jag sa att det var okej. Släng! Inga problem! Jag hindrade det inte. Alternativet hade varit att skjuta! Ja, Delta var i knipa och Alfa (---) ändå kan jag säga att det var en fruktansvärt onaturlig känsla. Jag har aldrig kastat sten i hela mitt liv! Det är något av det fulaste

som man kan göra, att kasta sten. Det gör ju bara elaka, dumma barn. Om man raljerar lite grann. Att svensk polis ska tvingas att kasta sten för att skydda sig själv och sina kolleger, det är ett lågvattenmärke! (---) Det är ingen som är stolt över att man har kastat sten! Man kan vara stolt över att man har löst uppgiften, men därmed känns det som att det är nog! (---) Det fanns inga alternativ (---) Här är det, åter igen, vid ett sådant här tillfälle, distansbatonger hade fungerat alldeles utmärkt. Det är jag helt övertygad om.”

På polisradion rapporterades det kl. 11.45 att våldsamma demonstranter samlades för att ta sig över Kungsportsbron och orsaka skadegörelse på Östra Hamngatan. Kommenderingschefen Håkan Jaldung gav chefen för specialenheterna Hans Lippens, Qvintus 10, i uppdrag att förhindra detta.

Spaningscentralen rapporterade kl. 11.52 att aktivister brutit sig in på Trädgårdsföreningen och försökte elda upp ett hus. Några minuter senare kom en rapport om att huset var återtaget av polisen.

Klockan 12.00 beslutade kommenderingschefen Håkan Jaldung att Hans Lippens skulle leda den fortsatta polisinsatsen i centrala Göteborg. Han tilldelades de resurser som tidigare varit underställda Matts Sjöström, dvs. 420 poliser. (Han fick därefter ytterligare 45 poliser kl. 12.30 och 20 poliser kl. 14.00.)

En del deltagare i det våldsamma upploppet drevs väster ut genom Kungsparken av bl.a. Göteborgspiketen och Malmöpiketen.

Hans Lippens tillsåg att polisenheter spärrade av broarna över vallgraven för att förhindra att våldsamma aktivister kom in innanför vallgraven. Han gav därefter order om att våldsamma demonstranter skulle säckas in vid Sociala Huset, Grönsakstorget, innanför vallgraven, i syfte att stoppa deras rusningar samt att polisinsatsen skulle utföras av bl.a. piketpoliserna. Enligt samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) fann dock polisen inga sådana demonstranter i det området.

Några minuter senare kom en underrättelse om att Baja-Major brann vid Stora Teatern. Vissa specialenheter återvände därför till området Nya Allén väster om Stora Teatern, där en mängd våldsamma demonstranter uppehöll sig.

Polisinsatsen vid Viktoriabron

Hans Lippens har uppgett att han ville försöka ringa in de våldsamma demonstranterna i Kungsparken i syfte att om möjligt gripa några av dem som hade varit aktiva på Kungssportsavenyn. Klockan 13.05 drev Malmöpiketen (Mike 11) ett stort antal demonstranter mot den avspärrade Viktoriabron där de ringades in på själva bron. Viktoriabron ligger i direkt anslutning till Fritt Forums område.

Hans Lippens har uppgett:

”Så vi fick 150 till slut på Viktoriabron. Sedan om det var rätt eller fel individer, det är jättesvårt att avgöra. Under tiden som den här massan rör sig från Avenyn, så fick jag veta av Romeo 11²² att dom demaskerar sig, att dom byter kläder och såna här saker. (---) Utav dom 150 så var det kanske 100 som hade varit på Avenyn, eller 25, det är helt omöjligt för någon att säga. Vi ringade in ett stort antal människor där. Några var vanliga Svensson, äldre och yngre, så att fick vi göra en viss sortering där.”

Enligt Kjell Petersson (Yankee 1) fick han i uppdrag att selektera ut dem som skulle omhändertas. Hans Lippens har uppgett att de så småningom fick dit civilklädda polisspanare som eventuellt skulle kunna känna igen vissa personer från upploppet.

Hans Lippens har berättat att när de hade säkrat bron var det lugnt. De personer som befann sig på bron satte sig ner och började sjunga fredssånger. Några tog av sig och bytte klädesplagg. En del bytte med kläder med varandra. Syftet var enligt Hans Lippens och Kjell Petersson att försvåra polisens selektering.

Hans Lippens har berättat att det tog tid att få bussar till platsen för borttransporten av de omhändertagna. Bussarna kunde först inte komma fram till bron eftersom det stod polisbilar i vägen.

Poliserna var trötta och slitna efter att ha varit involverade i våldsamheterna som inleddes på Berzeliigatan. Hans Lippens ersatte styrkan med utvilade poliser så snart det var möjligt.

Det fanns enligt Hans Lippens och Kjell Petersson inga planer på att göra en polisinsats mot Fritt Forum. Det fanns många oskyldiga personer inne på Fritt Forum och en polisinsats mot området med uniformerade poliser hade kunnat leda till omfattande våldsamheter. Kjell Petersson har tillagt att en sådan polisinsats hade kunnat leda till att den tekniska utrustning som fanns på området förstörts.

Ola Mattsson från Attac har berättat att det gick en konfrontationslinje precis i kanten på Fritt Forums område och att det där

²² Romeo 11 var en enhet som bestod av civilklädda polisspanare; vår anmärkning.

stod ett par tusen demonstranter och skrek. Det var enligt honom en kaotisk situation med poliser överallt.

Många demonstranter var oroliga för att polisen skulle gå in på Fritt Forum. Representanter för Fritt Forum försökte kontakta polisen.

Hans Abrahamsson har berättat att han blev uppringd av en representant för Fritt Forum som bad honom att försöka stoppa en polisinträngning på Fritt Forum. Hans Abrahamsson tänkte på bildskärmarna som fanns på området inför dialogen och beslöt sig för att försöka hindra ett sådant polisingripande. När han kom fram stod polisen på den motsatta sidan av bron från Fritt Forum sett. Hans Abrahamsson ställde sig på den andra sidan för att förhindra ett polisinträngande.

Hans Abrahamsson har uppgett att han ringde till kommanderingschefen Håkan Jaldung från sin mobiltelefon med hjälp av den särskilda kod denne hade givit honom. De inledde en diskussion.

Hans Abrahamsson upptäckte ett antal ungdomar som var beväpnade med stenar. Han fick några personer att ställa sig runt dem. Han har uppgett:

”Då fick jag ett antal kompisar att ställa sig runt de här människorna. De var jättearga, för nu skulle polisen också knäcka Fritt Forum! Nu när de tagit Hvitfeldtska! Den gången, det faktum att jag hade fått hans kod, räddade den situationen.”

En journalist har lämnat följande beskrivning av situationen på bron. Polisen tryckte på från två håll. Större delen av folksamlingen motades tillbaka till Fritt Forums område, en mindre del drevs ut på Viktoriabron. Flera förbipasserande, bl.a. två prydliga killar i ljusblå skjortor på väg till lunch, fick finna sig i att bli hopfösta med de övriga. Även journalisten och en kollega till honom blev instängda på bron. Flera på bron försökte få besked av poliserna varför de var inspärrade på bron, men fick inget svar. En miljöpartist, tillika EU-parlamentariker, förklarade vem han var och att han ville ha en förklaring. Efter ytterligare ett tag reste sig en kille upp och försökte pressa fram ett svar. Journalisten såg en polis knuffa killen så hårt att denne trillade bakåt. Polisen följde upp knuffen med att slå mot killens arm med batongen. Ingen på bron var maskerad. Efter två timmar körde två bussar fram och poliserna plockade ut en och en från bron. Några manliga poliser visiterade samtliga, alltså även kvinnorna. Detta trots att det fanns kvinnliga poliser på plats. Journalisten lyckades övertyga polisen att han och kollegan tillhörde pressen och de slapp förbi spärren.

Enligt uppgift från polismyndigheten omhändertog polisen 124 personer med stöd av 13 § polislagen omkring kl. 13.50 och avvisade övriga cirka 150 personer med stöd av 13 § polislagen. De som hade omhändertagits transporterades bort i bussar till den tillfälliga arrestlokalen på Kviberg.

Beslut om gränskontroll

Under fredagen den 15 juni fick Polismyndigheten i Västra Götaland information om att det ombord på Stena Lines färja Carisma från Fredrikshavn till Göteborg fanns ett 100-tal personer som antogs vara på väg till Göteborg i syfte att ta aktiv del i de pågående oroligheterna. Efter föreskrivet samråd med Rikspolisstyrelsen beslutade länspolismästaren med stöd av 5 kap. 2 § utlänningsförordningen (1989:547) att gränskontroll skulle genomföras av inresande passagerare som ankom från Fredrikshavn under tiden den 15 juni kl. 17.00 – den 16 juni kl. 12.00. Beslutet motiverades med att det var nödvändigt för att polisen skulle kunna upprätthålla allmän ordning i Göteborg i samband med EU-toppmötet. Vid Carimas ankomst till Göteborg genomfördes därefter en inresekontroll, som enligt polismyndigheten resulterade i att 23 personer avvisades.

Europeiska rådets arbetsmiddag

Polismyndigheten befarar angrepp med eld

Middagen under den första dagen på EU-mötet var planerad att äga rum i Trädgårdsföreningen. Stats- och regeringscheferna samt utrikesministrarna skulle inta sina arbetsmiddagar i olika lokaler i Restaurang Trädgår'n och övriga, delegater och media – sammanlagt cirka 2 000 personer – skulle bjudas på en buffémottagning i ett för ändamålet uppfört tält i Trädgårdsföreningens park.²³

Enligt kommenderingschefen Håkan Jaldung informerade polismyndigheten, under våren 2001, 2001-sekretariatet att det var nödvändigt att ha en beredskap att flytta middagen på Trädgårdsföreningen till Svenska Mässan. (Om 2001-sekretariatet, se avsnitt 6.2.2.)

²³ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, 2001-sekretariatet, Slutrapport – Europeiska rådets möte i Göteborg den 15–16 juni 2001 (mötesnummer 101).

Som angetts i avsnitt 6.3.3.1 befarade polismyndigheten att olika grupperingar skulle genomföra en Reclaim The Street-/City-aktion under fredagskvällen på Kungsportsavenyn i höjd med Bältespännarparken, mellan Stora Teatern och västra entrén till Trädgårdsföreningen. Enligt polismyndighetens underrättelser skulle gatufesten utmynna i en inträngningsaktion på Trädgårdsföreningen under Europeiska rådets middag. Misslyckades inträngningsaktionen skulle deltagarna, enligt underrättelserna, sprida sig i centrala Göteborg och orsaka skadegörelse.

För att säkerställa Europeiska rådets arbetsmiddag beslutade Håkan Jaldung att förstärka avspärningarna med containrar på ett visst avstånd från Trädgårdsföreningen. Arbetet inleddes under fredagseftermiddagen. Håkan Jaldung har uppgett att containerlagningen innebar att Bältespännarparken stängdes av för tillträde.

Håkan Jaldung bedömde att det dock alltså fanns en risk att arbetsmiddagen skulle störas av angrepp med eld. Det som särskilt oroade kommenderingsledningen var det stora tältet i vilket ett par tusen människor skulle vistas. Våldsamma demonstranter kunde tänkas försöka tända eld på tältet t.ex. genom att skjuta iväg fyrverkeripjäser, brandbomber eller dylikt.

Som angetts i avsnitt 6.3.3.1 innehöll hotbilden inför fredagen uppgift om att våldsamma demonstranter försedda med Molotovcocktails hade iakttagits under torsdagen. I samband med de våldsamma upploppen på Götaplatsen och Kungsportsavenyn under fredagsförmiddagen hade enligt polismyndigheten enskilda poliser observerat att deltagare i upploppet använt bl.a. Molotovcocktails för att sätta eld på möbler och Baja-Major. Enligt kommenderingschefen Håkan Jaldung hade deltagarna i upploppet också försökt sätta eld på ett äldre hus i Trädgårdsföreningen.

Polismyndigheten får underrättelser om planerade våldsamheter

Under fredagsförmiddagen kom information från polisens civila spanare att vissa autonoma grupperingar, bl.a. Ya Basta, avsåg att samlas vid Schillerska gymnasiet kl. 14.00.

Information om mötet skedde med hjälp av bl.a. informationsblad som delades ut på Götaplatsen. På lappen stod det bl.a. att läsa: "The police are trying to destroy our structures. We will not let them get away with it."

Kl. 14.45 och 16.05 lämnade spaningscentralen information om mötet på Schillerska gymnasiet: Demonstranter skulle samlas vid

Bältespännarparken kl. 20.00 för att där starta bråk med polisen. Det var däremot osäkert om Reclaim the Street-/City-aktionen skulle kunna genomföras.

Vid 16.30-tiden kom spaningsinformation från Schillerska gymnasiet om att ett hundratal demonstranter förberedde att använda burkar och flaskor som Molotovcocktails samt att danska och tyska demonstranter uppgett att ”det skall brinna i kväll”.

Vid 17-tiden kom ett spaningstips om att ”Reclaim-aktionen kommer att vara på Östra Hamngatan och man försöker att spärra av gatan. Därefter kommer man att försöka slå sönder Nordstan.”

Kommenderingschefen ställer in arbetsmiddagen

Efter övervägande om brandriskerna och efter samråd med bl.a. chefen för specialenheterna Hans Lippens (Qvintus 10) och Säkerhetspolisen bedömde kommenderingschefen att arbetsmiddagen på Trädgårdsföreningen med hänsyn till ordningen och säkerheten inom de centrala delarna i Göteborg inte kunde genomföras.

Håkan Jaldungs ställningstagande skedde under sen eftermiddagstid, men 2001-sekretariatets ledning hade fortlöpande under dagen hållits underrättad om säkerhetsläget. Middagen och mottagningen flyttades till Svenska Mässan.²⁴

Polismyndigheten får ytterligare underrättelser

Spaningsinsatserna mot Schillerska gymnasiet fortsatte, bl.a. i syfte att lokalisera personer som tillverkat Molotovcocktails. Kl. 19.18 rapporterades det att det var lugnt på skolan och att det inte fanns några maskerade demonstranter eller tecken på förberedelser.²⁵

Nätverket Göteborg 2001: s demonstration

Nätverket Göteborg 2001 hade, som framgått, tillstånd till en allmän sammankomst kl. 18.00–22.00 i ett demonstrationståg från Järntorget till Götaplatsen och med ett efterföljande protestmöte.

²⁴ Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, 2001-sekretariatet, Slutrapport – Europeiska rådets möte i Göteborg den 15–16 juni 2001 (mötesnummer 101).

²⁵ Spaningscentralens logg.

Inför nätverkets demonstration beslutade kommenderingschefen att avspärrningar skulle upprättas med containrar längs med Kungsporsavenyns västra sida samt runt Götaplatsen.

Som nyss nämnts flyttades Europeiska rådets arbetsmiddag på Trädgårdsföreningen till Svenska Mässan sedan Håkan Jaldung bedömt att den inte kunde hållas på Trädgårdsföreningen med hänsyn till ordningen och säkerheten. Polisen avbröt därmed arbetet med att spärra av vid Trädgårdsföreningen med containrar och slutförde containerslagningen längs med Kungsporsavenyn.

Tillfartsvägarna på västra sidan av Kungsporsavenyn, med undantag av Vasagatan, spärrades av med containrar under eftermiddagen och tidig kväll. Vid Götaplatsen ställdes containrar upp i Berzeliigatans anslutning till Götaplatsen och i Viktor Rydbergsgatans anslutning till Götaplatsen. Containrar ställdes också upp från Kungsporsavenyn 1 och norrut till Vallgraven med undantag för Nya Allén och Parkgatan.

Avspärrningarna skulle ge polisen möjlighet att säkerställa demonstrationsrätten. Ett annat skäl var att förhindra ett upprepande av de våldsamma upploppen tidigare under dagen. Containermuren skulle förhindra rusningar in och ut ur demonstrationståget, bl.a. rusningar nerför tvärgatorna på Kungsporsavenyns östra sida mot Svenska Mässan.

Det fanns alltså möjlighet att passera genom containermuren vid Vasagatan, Parkgatan och Nya Allén. Det var också möjligt att röra sig fritt på båda sidorna om containrarna.

Som tidigare angetts hade Nätverket Göteborg 2001 och polismyndigheten kommit överens om att tåget inte skulle övervakas av uniformerad polis utan endast åtföljas av civilklädda poliser från kontaktgruppen. Polisinsatschef vid Nätverket Göteborg 2001: s demonstration var chefen för avdelningen Alfa 11 (avsnitt 6.3.3.4 *Polisens organisation och förberedelser*). Iförda skyddsutrustning följde tre uniformerade grupper ur avdelningen demonstrationståget på visst avstånd.

Under torsdagens Bush-demonstration hade poliserna i kontaktgruppen blivit attackerade av våldsamma demonstranter (avsnitt 6.3.2.3). Med hänsyn till det spända ordningsläget beslutade kommenderingsledningen att polisenheten med fot- och cykelpatrullerande poliser, Uniform 11, inte skulle medverka vid demonstrationen. Den samverkan mellan kontaktgruppen och de 30 ordningspoliserna i Uniform 11 som utgjorde en del i polismyndighetens polistaktiska koncept vid demonstrationerna (se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Polistaktik vid demonstrationer*) realiserades

därmed inte. De tre grupperna ur avdelning Alfa 11 hade ett uttalat uppdrag att snabbt kunna undsätta poliserna i kontaktgruppen om de blev attackerade.

Samling inför demonstrationen skedde på Järntorget kl. 18.00. Demonstrationens huvudparoller var "Nej till EMU" och "Sverige ut ur EU". Demonstrationen samlade enligt nätverket 16 000 personer. På scenen framför Folkets Hus förekom underhållning, allsång m.m. Arrangörerna för demonstrationen informerade folksamlingen om maskeringsförbudet.

Poliserna i kontaktgruppen upplevde att läget var spänt under marschen mot Götaplatsen. De observerade svartklädda demonstranter på olika platser utefter demonstrationsvägen som uppträdde hotfullt.

Kontaktgruppen fick information om att några norska demonstranter hade blivit attackerade av en grupp nynazister i tågets kö inne i stadsdelen Haga. De meddelade kommenderingsstaben och en grupp ur Alfa 11 kom till platsen för att skydda kön på tåget. Vissa demonstranter upplevde att det tog alltför lång tid innan polisgruppen anlände. Marschen kunde genomföras utan ytterligare polisingripanden.

När tåten av tåget nådde Götaplatsen vid 20-tiden var fortfarande delar av demonstrationståget kvar på Järntorget. Demonstrationen avslutades med ett möte på Götaplatsen med tal mellan kl. 20.30 och 22.00. Folksamlingen uppgick till 25 000 personer enligt polismyndigheten, medan nätverket har uppskattat att upp mot 20 000 personer var närvarande vid avslutningen.²⁶

Reclaim the City på Vasaplatsen

Riksåklagaren beslutade i november 2002 att förundersökningen beträffande polisskotten vid Vasaplatsen skulle återupptas. Vi kommer därför inte att redovisa omständigheterna runt skottlossningen vid vår beskrivning.

²⁶ Polismyndighetens utvärdering respektive Nätverket Göteborg 2001:s utvärdering "Aktiviteter vid EU:s toppmöte i Göteborg".

Polisen får information om Reclaim-aktion på Vasaplatsen

Som nämnts hade anordnarna av Reclaim the Citys gatufest informerat på Internet och via affischer i Göteborg att samling skulle äga rum kl. 20.00 på Kungsportsavenyn.

Som redovisats i avsnitt 6.3.3.1 hade polismyndigheten en hotbild som sade att gatufesten skulle genomföras på Kungsportsavenyn i höjd med Bältespännarparken, mellan Stora Teatern och västra entrén till Trädgårdsföreningen. Enligt polismyndighetens underrättelser skulle gatufesten utmynna i en inträngningsaktion på Trädgårdsföreningen under Europeiska rådets middag. Misslyckades inträngningsaktionen skulle deltagarna, enligt underrättelserna, sprida sig i centrala Göteborg och orsaka skadegörelse.

Som angetts i avsnitt 6.3.3.5 medförde händelserna under fredagen att polisen spärrade av Bältespännarparken med containrar i syfte att säkerställa Europeiska rådets middag samt att kommanderingschefen Håkan Jaldung slutligen fann att middagen inte kunde genomföras med hänsyn till ordningen och säkerheten.

Efter det att Bältespännarparken hade stängts av med containrar var det osäkert om och i så fall var Reclaim the Citys gatufest skulle äga rum. Ett tips sade att "Reclaim-aktionen skulle genomföras på Östra Hamngatan" och att man därefter skulle "försöka slå sönder Nordstan" (avsnitt 6.3.3.5).

Håkan Jaldung utsåg divisionschefen för specialenheterna Hans Lippens (Qvintus 10) till polisinsatschef vid Reclaim the Citys gatufest.

Hans Lippens placerade ut sina polisenheter. Alfa 51 fortsatte att bevaka Trädgårdsföreningen och det närliggande området. Även om arbetsmiddagen var flyttad till Svenska Mässan fanns en risk för angrepp där. Hans Lippens bedömde att det var svårare att upprätthålla ordningen och säkerheten i citykärnan innanför Vallgraven. I syfte att undvika att få in deltagare i Reclaim the Citys gatufest i det området placerade han ut polisavdelningar vid broarna över Vallgraven. Det fanns också en risk att deltagarna skulle försöka upprepa förmiddagens skadegörelse på Avenyn. Hans Lippens grupperade därför en polisavdelning vid Heden som var beredd att stänga av Avenyn i höjd med Storgatan.

Det fanns misstankar om att deltagare i Reclaim-aktionen skulle gå med i Nätverket Göteborg 2001:s demonstration. Hans Lippens gav av den anledningen chefen för avdelning Delta 11 i uppdrag att bevaka demonstrationen. Demonstrationståget gick från Järntorget till Götaplatsen via Vasagatan och Vasaplatsen.

Under Nätverket Göteborg 2001: s demonstration kom det in ett tips, kl. 19.40, att gatufesten skulle påbörjas på Vasaplatsen 20 minuter senare.²⁷

Lastbil parkeras på Vasaplatsen och polisradion slås ut

Strax efter kl. 20.00 började folk samlas på Vasaplatsen och i dess närområde.

Hans Lippens fick därefter information från civilklädda polisspanare att en lastbil med musik- och högtalarutrustning hade anslutit sig till demonstrationståget på Vasagatan i området Viktoriagatan/Schillerska gymnasiet.

Vid 20-tiden började kraftiga störningar på polisradion. Order som gavs kvitterades av en spökröst och det förekom falsk ordergivning och ständiga larmanrop. Det förekom också en mansröst som talade om att han skulle döda en kvinna. Även musik hördes. Insatschefen Hans Lippens (Qvintus 10) har berättat att störningarna blockerade hela radiosambandet och pågick i intervaller om några minuter under cirka en timme. Enligt Hans Lippens berodde cirka 30 procent av störningarna på de enskilda polisernas felaktiga handhavanden.

Vid 20.30-tiden passerade kön på demonstrationståget Vasaplatsen.

Chefen för Delta 11 har uppgett att när demonstrationståget hade passerat Vasaplatsen körde en lastbil med musik- och högtalarutrustning på flaket upp på gräsmattan vid Vasaplatsen. Han konstaterade att folk strömmade till platsen.

Lastbilen parkerade strax norr om dammen.

En polisgrupp ur Delta 11 fanns på plats och tog kontakt med personerna vid lastbilen. Poliserna upplevde att stämningen omedelbart blev mycket hotfull. Chefen för Delta 11 beslutade därför att omedelbart lämna platsen med sin personal. När poliserna avlägsnade sig i sina bilar kastade några personer flaskor på bilarna. Chefen för Delta 11 informerade samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) om det inträffade.

Hans Lippens gav vid 20.30-tiden avdelningen Alfa 11 order att bege sig till Vasaplatsen. Vid den tidpunkten fanns det inga uniformerade poliser på plats, varken på Vasaplatsen eller i dess närområde.

²⁷ Spaningscentralens logg.

Hans Lippens har för oss uppgett att han är övertygad om att den våldsamma händelseutvecklingen som sedan följde, bl.a. med skottlossning från polisens sida, hade kunnat undvikas om radio-systemet fungerat.

Oroligheter uppstår

Strax efter kl. 20.30 uppstod det oroligheter med anledning av att grupper av nynazister och fotbollshuliganer rörde sig i området på och vid Vasaplatsen, bl.a. i korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. De uppträdde provocerande. Provokationerna mynnade ut i gatustrider mellan å ena sidan nynazister och å andra sidan demonstranter och andra som uppehöll sig på platsen.

Magnus Hörnqvist, Nätverket mot Rasism, har beskrivit att det rörde sig om ett 20-tal provokatörer. Han stod vid korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. Musiken och dansen vid lastbilen på Vasaplatsen hade just inletts. Magnus Hörnqvist såg en grupp av provokatörer komma gående. Han kände igen några av dem. Magnus Hörnqvist frågade en av dem om han var nazist. Han fick ett slag mot huvudet som svar. Magnus Hörnqvists solglasögon gick sönder av slaget och ett sår uppstod i ansiktet.

Nynazisterna jagades på flykten av folksamlingen. I samband därmed skedde rusningar över nedre delen av Vasaplatsen och längs Aschebergsgatan. 100–200 personer sprang norrut mot Storgatan.

En nynazist misshandlades vid en buske på Vasaplatsen och en annan vid en portuppgång på gatan som löper från Vasagatan till Storgatan längs östra sidan av Vasaplatsen.

På polisradion meddelades kl. 20.35 att insatschefen Hans Lippens (Qvintus 10) hade beslutat att beredskapsnivå gul gällde (om beredskapsnivåer, se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Operativt grundkoncept*). Det meddelades samtidigt att rusningar förekom i Kungsparken och i Vasaparken samt vid Stora Teatern.

Kl. 20.38 kom de första uniformerade poliserna till platsen. Det var chefen för avdelningen med hundförarna, Echo 21, som anlände tillsammans med en grupp hundförare, sammanlagt cirka tio poliser. De kom från öst längs med Storgatan och mot Vasaplatsen. De ställde upp sig på Storgatan i korsningen Storgatan/Vasaplatsen.

Chefen för Echo 21 har uppgett att när poliserna gick fram mot korsningen Storgatan/Vasaplatsen möttes de av tre ynglingar som kom springande från Vasaplatsen. Ynglingarna jagades av ett gäng svartklädda personer. Han släppte igenom ynglingarna och tillsåg

att en spärr med hundarna upprättades över gatan. Han har tillagt att folk kastade ölburkar m.m. mot dem.

En av hundförarna har uppgett att då han och hans kollegor bildade kedja över Storgatan kom det ett gäng yngre män, 20–25 stycken, som uppgav att de fick stryk av personer som deltog i Reclaim-aktionen. De bad att få passera poliskedjan. Hundföraren uppfattade situationen som att deltagare i tillställningen angrep dem som kom sist i gänget. Han hade inte kunskap om vad det var för några personer som ingick i gänget. Hundföraren hörde sedan folk på plats ropa ”släpper ni igenom nassar men inte oss” till honom och hans kollegor. Ytterligare två hundförare i poliskedjan har lämnat liknande uppgifter. En hundförare har tillagt att en av de jagade ungdomarna blödde från huvudet.

Kl. 20.40 bröt personer sönder gatsten vid spårvagnshållplatsen på Aschebergsgatan vid Vasaplatsens västra sida. Också vid obeliskens i den norra delen av Vasaplatsen skedde stenbrytning.

Johan Jaatinen, Göteborgs ickevåldsnätverk, har berättat följande. När han kom till platsen såg han inte några poliser. Efter en stund dök dock de första poliserna upp. Han uppmärksammade att en del av folket maskerade sig. Johan Jaatinen frågade varför de gjorde detta. Han kände igen en del av dem, bl.a. några som hade varit med i Göteborgs ickevåldsnätverk. Han uttryckte sin besvikelse och fick till svar att de hade lämnat organisationen. En av dem sade: ”Gå härifrån om du inte vill bli utsatt för fett polisvåld.” Johan Jaatinen försökte också samtala med några tyskar som hade maskering och påkar. Han ifrågasatte deras handlade och undrade om de trodde att de kunde få stöd för vad de gjorde. De svarade honom endast att det inte var rätt tillfälle att diskutera frågan. Han fick intrycket att de var där för att slåss med polisen.

Kl. 20.40 fick hundförarna på Storgatan förstärkning av en polis enhet. Poliserna bildade därefter dubbla kedjor tvärs över Storgatan. Den främre kedjan försökte gå framåt men möttes av sten och retirerade.

Flera polis enheter närmade sig nu Vasaplatsen norrifrån, från R. Wallenbergsgatan och Vasavägen.

Den nämnda hundföraren har uppgett att 10–12 personer som stod vid poliskedjan begav sig upp till Spårvagnshållplatsen och hämtade stenar och flaskor samt återvände och kastade föremålen, till en början över poliskedjan men efter hand mot poliserna.

Vid denna tidpunkt fanns alltså polis enheter grupperade på två ställen i norra delen av området, dels tvärs över Storgatan, dels

strax norr om Vasaplatsen vid Parkgatan. I övrigt fanns ingen uniformerad polis på Vasaplatsen och i dess närområde.

Hans Lippens hade sin ledningsplats vid Parkgatan. Han har uppgett att han nu placerade avdelningen Alfa 11 i en poliskedja längs med Storgatan. Syftet var att hindra deltagarna i Reclaim-aktionen att rusa norrut och över Vallgraven via Kungsparken.

Hans Lippens har vidare uppgett att syftet med polisinsatsen var att upprätthålla allmän ordning och säkerhet på Vasaplatsen. Reclaim the Citys gatufest skulle endast avbrytas om det uppstod svårare oordning eller hinder för trafiken.

Enligt Hans Lippens kom information om att grupper med nynazister rörde sig i området, men att uppgiften inte blev bekräftad av spaningsenheterna. Han har berättat att han aldrig uppfattade att grupper med nynazister släpptes igenom poliskedjorna.

Hans Lippens beslutade att broarna över Vallgraven skulle säkras och efter cirka tio minuter meddelade ansvarig polisenhet att Kungssportsbron var stängd.

Samtidigt anlände ytterligare en lastbil med musik- och högtalarutrustning på flaket. Den körde upp på gräsmattan på Vasaplatsen och parkerade vid det sydvästra hörnet av gräsområdet. Lastbilen kom därmed att stå bredvid spårvagnshållplatsen på Aschebergsgatan. Det bildades två klungor på Vasaplatsen, en vid vardera lastbilen. Folk dansade till musiken som strömmade ut från ljudanläggningarna på lastbilarna.

Enligt uppgift från en polis som arbetar med att sammanställa filmmaterial från händelsen bestod folksamlingen på och vid Vasaplatsen grovt uppskattat av dels personer som sökte eller var beredda på våldsamma konfrontationer med polisen, dels personer som föreföll endast ha för avsikt att dansa och delta i Reclaim-aktionen. Han har dock menat att det av filmsekvenser från händelsen framgår att personer i den förstnämnda kategorin tidvis också fanns bland dem som dansade vid lastbilarna.

Våldsamma sammandrabbningar äger rum mellan polis och olika grupper

Kl. 20.48 blev poliserna i kedjan längs med Storgatan utsatta för stenkastning.

En polisman ur Stockholmpiketen (Sierra 11) har uppgett att de inledningsvis ställde upp sig i kedjeformation vid Storgatan och att

några deltagare i Reclaim-aktionen sprang fram mot dem och kastade gatstenar, ölburkar och dylikt från cirka tio meters håll.

Chefen för Alfa 11 har uppgett att avdelningen sakta började gå framåt i kedja mot själva Vasaplatsen. När de närmade sig obeliskens på Vasaplatsens norra del blev de utsatta för ett våldsamt angrepp. Han har sagt att det kastades sönderslagna cementplattor och gatsten mot dem. Attacken varade i cirka en minut. Efter attacken lugnade det ner sig. Avdelningen stannade kvar på plats i närheten av Vasaplatsen.

Hans Lippens har berättat att avdelningen Alfa 11 började gå från Storgatan och upp längs med Vasaplatsens östra sida och att syftet härmed var att avdelningen skulle gå upp mot Vasaparken. Han har sagt att han aldrig gav order om att Vasaplatsen skulle rensas från folk. Han uppfattade det som att de våldsamma grupperna kom från Vasaparkens norra del.

Kl. 20.50 kom ett meddelande över polisradion att det fanns ett 50-tal stenkastare med rånarluvor på Vasaplatsen och att det var möjligt att innesluta dem vid spårvagnshållplatsen. Strax därefter meddelades det att avdelningen India 41 skulle ringa in dem med hjälp av avdelningen India 61.

Hans Lippens fick på grund av störningarna av radiosambandet svårt att upprätthålla kontakten med sina avdelningschefer och att leda polisinsatsen. Han försökte skapa sig en bild av situationen och ge order till polisenheter med hjälp av mobiltelefon och ordonnanser. Hans Lippens hade kl. 21.00 tillgång till sammanlagt 709 poliser i området, från Sprängkullsgatan i väster till Kungportsavenyn i öster.

Kl. 20.54 hade polisenheter bildat dubbla kedjor norr om Vasaplatsen från huskropp till huskropp på ett sådant sätt att vägen norrut från Vasaplatsen var stängd. Den främre kedjan stod ett tiotal meter från gräsområdets norra spets. Det fanns alltså inga poliser grupperade söder om Vasaplatsen.

På grund av radiostörningarna hade Hans Lippens som nämnts svårt att överblicka situationen. Han beordrade därför kl. 20.54 chefen för India 41 att bege sig till Vasaplatsen med sin avdelning för att där tjänstgöra som platschef.

Nu anlände poliser även söderifrån. En piketenhet gick Aschebergsgatan norrut till korsningen Aschebergsgatan/Vasagatan. De möttes dock av stenregn från grupper vid spårvagnshållplatsen och den där uppställda lastbilen. Piketpoliserna var därför tvungna att retirera söderut.

Vid den andra lastbilen fortsatte folk att dansa.

Polisenheter gick på nytt till offensiv från Aschebergsgatan mot korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. Vid korsningen uppehöll sig en större folksamling. En del av folksamlingen sprang in på Vasagatan västerut mot korsningen Vasagatan/Erik Dahlbergs-gatan.

Hans Lippens har uppgett att ett angrepp kom mot poliserna från Vasaparken, vid kiosken som är belägen i den sydöstra delen av korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. I nästa skede fick Hans Lippens kontakt med platschefen som uppgav att det kom sten från alla håll och att poliserna på plats inte klarade av situationen. Han skickade en ordonnans till platschefen för att få utförlig information om läget. Han ville också ge platschefen nya direktiv.

Platschefen fick i uppdrag att med sin personal och en polisavdelning som befann sig i området runt korsningen Götabergsgatan/Engelbrektsgatan försöka ringa in de våldsamma grupperna som fanns i Vasaparken. Hans Lippens bedömde att det var från Vasaparken angreppen huvudsakligen kom och inte från själva gatufesten på Vasaplatsen. Han gav som nämnts aldrig order om att Vasaplatsen skulle rensas från folk.

Över polisradion rapporterades det kl. 20.58 att poliser var i underläge på Vasaplatsen, kl. 21.00 att platschefen ville ha en avspärrning av Vasagatan och kl. 21.03 att våldsamt upplöpp pågick.

En polisgrupp har uppgett att de gjorde en framstöt från Vasagatan mot korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. Då gruppen ryckte fram sprang folk undan till området runt kiosken i det sydöstra hörnet av gatukorsningen. Det var fullt med folk i området när framstöten gjordes. När de hade kommit ett litet stycke in i Vasaparken kunde de konstatera att gruppen var kringränd och de blev tvungna att retirera tillbaka in på Vasagatan.

Chefen för avdelningen Delta 11 har uppgett att de tillsammans med Malmöpiketen (Mike 11) bildade kedja i ett försök att säcka in folk som befann sig på Vasaplatsen. Han har vidare uppgett att det plötsligt blev kaotiskt och att stenkastning skedde från alla håll.

Den förut nämnda polisen i Stockholmpiketen (Sierra 11) har uppgett följande. Efter att ha bildat poliskedja vid Storgatan rörde sig hans enhet upp mot Vasagatan för att på så vis kunna ta de våldsamma grupperna i ryggen. När de nådde Vasagatan ökade, enligt polismannen, rörelserna runt Vasaplatsen avsevärt och stora klungor med maskerade personer sprang omkring i olika riktningar. Sporadisk stenkastning mot poliserna förekom från flera håll. Hans enhet gjorde en samlad rusning tillbaka ner mot Vasaplatsen i syfte att säcka in personerna på platsen. I samband med

detta, uppfattade polismannen, att stenkastningen tilltog från festplatsen. Framför scenen dansade ett femtiotal personer som i trance. Poliserna ringade in de dansande personerna och gruppchefen stängde av musiken. De beordrade samtliga att sätta sig ner i gräset och hålla tyst.

Polisingripandet mot Reclaim The Citys gatufest på Vasaplatsen väckte ilska hos många deltagare. Ingripandet upplevdes omotiverat och våldsamt. Många av dem som dansat har menat att de inte deltog i oroligheterna. De har uppgett att de inte uppfattade allvaret i det som skedde på gatorna runt omkring, utan kände sig kränkta när polisen ringade in dansplatsen. De har också menat att polisen genomförde insatsen på ett aggressivt och hotfullt sätt, trots att de inringade lydde polisen. Några har beskrivit hur en polis sparkade på en person trots att denne följde polisens befallning och satt ner i gräset.

Hans Lippens blev uppringd av kommenderingschefen Håkan Jaldung som beskrev helikopterbilderna från platsen. Hans Lippens har uppgett:

”Från min horisont sett, så ser jag en massa människor som springer fram och tillbaka, ser att det kastas saker fram och tillbaka, det skriks, det är ganska högt ljud, dels av musik, men man hör gap och skrik.”

Hans Lippens fick information från platschefen, via ordonnan- sen, att det inte gick att fullgöra uppdraget att ringa in de våld- samma grupperna i Vasaparken och att det behövdes fler poliser. Under de korta intervaller i polisradiotrafiken då den inte var utstörd hörde han poliser ropa att de var i underläge och behövde hjälp. Sådana anrop återkom flera gånger. Enligt Hans Lippens stod i det skedet cirka 300 poliser utgrupperade i vänteläge på de tidigare strategiska platserna. Han kunde emellertid inte kalla dem till platsen eftersom radiosambandet var avbrutet.

Den förut nämnda polisen i Stockholmpiketen (Sierra 11) har uppgett att i samband med att hans enhet hade ringat in festplatsen kom rapporter om att kollegor hade hamnat i underläge uppe vid korsningen Vasagatan/Aschebergsgatan. Hans enhet rörde sig därför upp mot korsningen. När de kom fram utsattes poliserna för en massiv stenkastning från två håll, dels nerifrån Vasagatan, dels från Vasaparken.

Poliser använder sina skjutvapen

Polisenheter hamnade strax efter kl. 21.00 i en sådan situation på Vasagatan att de såg sig tvungna att freda sig från angrepp genom att använda sina tjänstevapen. Tre personer skottsbadades varav en allvarligt. En polis skadades allvarligt av stenkastning.

Under samtalet med kommenderingschefen hörde Hans Lippens att skott avlossades. Han berättade för kommenderingschefen vad han hade hört. Hans Lippens hörde sammanlagt 5–10 skott. Han beordrade fram en ambulans av samverkansbefälet från räddningstjänsten.

Hans Lippens försökte förgäves få information om skjutningen av platschefen. Radiosambandet var brutet och platschefen svarade inte i mobiltelefonen. Hans Lippens skickade därför fram samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) som därefter kunde berätta att poliser ur Göteborgspiketen hade använt sina tjänstevapen, att en demonstrant hade blivit allvarligt skottsbadad samt att en polis ur Göteborgspiketen var skadad och behövde ambulanstransport. Hans Lippens gav order om ytterligare en ambulans.

Kl. 21.17 begärdes över polisradion ambulans till korsningen Aschebergsgatan/Vasagatan med anledning av att en person hade skottsbadats.

Oroligheterna fortsätter efter skottlossningen

På polisradion kom kl. 21.19 ett meddelande att våldsamma grupper slog sönder rutorna på Vasagatan mellan livsmedelsaffären Bogö och Vasaplatsen. Samtidigt fortsatte oroligheterna vid Vasaplatsen och i Vasaparken.

Den allvarligt skadade polisen ur Göteborgspiketen hämtades med en radiobil kl. 21.25 för vidare transport till sjukhus.

Mellan kl. 21.30 och 21.40 angrep en folkmassa tre polisbilar som stod i korsningen Aschebergsgatan/Engelbrektsgratan.

Ridande polis (Foxtrot 31) gjorde kl. 21.42 en framryckning genom Vasaparken och drev undan en del personer. Det rapporterades om våldsamheter runt området kring Vasaplatsen och Vasakyrkan.

En polisenhet rapporterade kl. 21.46 att de mött 150 personer med gatsten vid korsningen Storgatan/Karl Gustavsgatan och att de var tvungna att snabbt omgruppera.

Strax före kl. 22.00 rusade en folkmassa över Engelbrektsgatan och in i Vasaparken mot en där placerad poliskedja.

Poliser som fanns i Vasaparken blev attackerade genom stenkastning från grupper på Götabergsgatan och Engelbrektsgatan. I samband därmed bröts gatsten bl.a. i hörnet av Engelbrektsgatan/Götabergsgatan.

Vid 22-tiden blev poliser ur avdelningarna Alfa 51 och India 81 inringade av en skanderande folksamling i Vasaparken. Chefen för Alfa 51 begärde hjälp av rytteriet (Foxtrot 31) som lyckades skingra folksamlingen.

Civillädda polisspanare fick information att en person som var beväpnad med skjutvapen befann sig på en balkong på Götabergsgatan. Hans Lippens har uppgett att India 81 hindrades på grund av den beväpnade mannen på balkongen att göra en framryckning in mot Vasaparken och hjälpa poliserna där (Alfa 51 och Foxtrot 31). En polisinsats mot lägenheten visade att mannen var beväpnad med en luftpistol.

Klockan 22.07 meddelades att personer slog sönder bilar på Molinsgatan samt att de drog upp stolpar för att användas som tillhyggen. Klockan 22.10 meddelades att en grupp beväpnade sig med sten vid korsningen Geijersgatan/Arkivgatan.

Hans Lippens gav kl. 22.08 order att samtliga avdelningar skulle dra sig tillbaka. Ordern uppfattades dock inte av alla avdelningar på platsen. Han meddelade ordern på nytt kl. 23.09 och kl. 23.22 rapporterade enheter ur rytteriet (Foxtrot 31) att det var lugnt i och omkring Vasaparken och Vasaplatsen.

6.3.4 Lördagen den 16 juni

6.3.4.1 Polisens underrättelser

Som vi närmare har utvecklat i avsnitt 6.2.6.6 lämnade Rikskriminalpolisen, Säkerhetspolisen och Polismyndigheten i Västra Götaland hotbilsbedömningar inför EU-toppmötet och president Bushs besök i Göteborg. Polismyndighetens hotbilsbedömningar arbetades fram av kriminalunderrättelseroteln. I avsnittet har vi beskrivit dem hotbilsrapporter som presenterades under förberedelserna.

Säkerhetspolisen och polismyndigheten lämnade ytterligare hotbilsbedömningar under mötesveckan. I avsnitt 6.3.1.1, 6.3.2.1 och 6.3.3.1 har vi redovisat de hotbilder som presenterades fram till och med fredagen den 15 juni.

Polismyndighetens särskilda hotbilsrapport inför lördagen den 16 juni

Polismyndighetens kriminalunderrättelserotel presenterade en särskild hotbilsrapport inför lördagen den 16 juni med en analys av tillgängliga underrättelser.

Kriminalunderrättelseroteln gjorde följande bedömning.

Militanta aktivister förväntas försöka agera fullt ut även den 16 juni. Deras ledningsstruktur är sargad men de bedöms kunna utföra samlade aktioner i samband med Göteborgsaktionen 2001: s stora demonstration från Linnéplatsen – Götaplatsen. Fortsatt konfrontation med polis och förnyad skadegörelse är därför att vänta den 16 juni. Ya Bastas deltagande i demonstrationen utgör en riskfaktor för att ett nytt försök att nå mässområdet kan göras.

Nyanlända militanta aktivister förstärker inte bara numerären utan kan även förstärka beväpningen. Användandet av sprängmedel (t ex slangbomber) och skjutvapen mot polis ligger inom möjligheternas ram. Aktionerna tenderar att alltmer riktas direkt mot polisen istället för EU-toppmötet.

Det kan hållas för troligt att antalet fredliga demonstranter i Göteborgsaktionen demonstrationståg blir lägre än väntat på grund av rädsla för bråk.

Risk för aktioner mot svenska beskickningar utomlands.

Av de förutsättningar som låg till grund för kriminalunderrättelserotelns bedömning nämndes bl.a. annat följande.

(---) I Göteborg med omnejd finns ett stort antal aktivister. På Vasastan uppbådades flera hundra personer.

Under dagen och kvällen den 15 juni fortsatte aktivister att ankomma till Göteborg. Militanta aktivister söker sig till Göteborg med anledning av de återkommande kravallerna. Dessa inresande har troligen initialt inte haft för avsikt att demonstrera/agera under toppmötet, men ser nu möjlighet till konfrontation. (---)

AFA och andra aktivister ska enligt uppgift mobilisera vid Fritt Forum vid midnatt 15–16 juni.

Ya Basta har ej agerat som grupp under den 15 juni. Delar av Ya Basta-aktivisterna har förlorat sin skyddsutrustning. Det är tveksamt om ny utrustning kan ha tillverkats under dagen.

Uppgifter finns om att Ya Basta avser att delta i den stora demonstrationen den 16 juni. De skall då vara iklädda sina vita overaller, men uppträda utan skyddsutrustning.

Den stora demonstrationen från Linnéplatsen till Götaplatsen förväntas inrymma även de militanta aktivisterna. (---)

En obekräftad uppgift finns om att åtminstone en aktivistgrupp från Stockholm ska inneha molotov-cocktails, hagelgevär och sprängmedel.

En obekräftad uppgift säger att i ett fordon med under natten inresande militanta aktivister medförs flera hagelgevär och slangbomber.

Uppgift finns om att ungdomar, ev aktivister, talat om att medföra vapen den 16 juni för att skjuta mot polisen eftersom polisen skjutit mot demonstranter. (---)

Samband mellan aktivister har skett med frekvent telefontrafik.

Aktivisterna har haft två kända ledningscentraler varav en ska ha funnits på Hvitfeldtska och en på Skäpplandsgatan 10. Bägge blev neutraliserade av polis den 13 resp 15 juni. Eventuellt kan ny (mobil?) ledningscentral ha upprättats den 15 juni

Trots att flera ledande aktivister gripits av polis kvarstår ett stort antal som har ledande kapacitet.

Schillerska gymnasiet kan ha övertagit Hvitfeldtskas tidigare roll som samlingsplats och utgångspunkt för de militanta aktivisterna.

Händelserna den 15 juni har mer och mer övergått till en tvekamp mellan polis och militanta aktivister. Detta tyder på att aktivisternas målbild förändrats från att störa toppmötet till att istället riktas direkt mot poliskåren. Tänkbara primärmål för aktivisterna är förutom yttre polispersonal och dess fordon även fastigheter knutna till polisen (exvis polishuset och polisstationen Lorensberg).

EU-toppmötet och privat egendom bedöms utgöra sekundärmål för tillfället. Skadegörelse kan dock utgöra en metod för att uppnå nya konfrontationer med poliskåren.

På Internet finns uppmaningar om att svenska beskickningar ska attackeras runt om i världen.

Kriminalunderrättelseroteln presenterade inför lördagen den 16 juni också en hotbildsanalys av underrättelser om en planerad nazistfest. Kriminalunderrättelseroteln konstaterade att sannolikheten var stor för att nazistfesten skulle genomföras under lördagen och att uppgifter talade för att den skulle hållas i närheten av Borås.

6.3.4.2 Nätverkens farhågor

Anders Svensson, Socialistiska partiet och företrädare för Göteborgsaktionen 2001, har uppgett att organisationerna diskuterade

säkerheten för demonstranterna inför de tre stora demonstrationerna under mötesveckan. Han har menat att diskussionerna rörde tre hotbilder: våldsamma/besvärliga demonstranter i de egna leden, nazistiska angrepp på demonstrationerna och polisingripande mot demonstranter. Enligt Anders Svensson bedömde demonstrationsorganisationerna att det allvarligaste hotet inför lördagens demonstration var ett polisingripande. I lördagens demonstration skulle det nämligen finnas ett block med anarkister och autonoma, dvs. ett organiserat svart block.

Anders Svensson har uppgett att Göteborgsaktionen organiserade funktionärsstyrkor, spaning mot nazister och kring polisens rörelser samt informationscentraler i syfte att säkerställa att demonstrationen skulle kunna genomföras i god ordning och utan konfrontationer. Sådana åtgärder vidtogs enligt Anders Svensson inför samtliga tre stora demonstrationer under mötesveckan.

6.3.4.3 Polisens kontaktgrupps dialog med demonstrationsorganisationerna

Som nämnts i avsnitt 6.3.3.3 var polisens kontaktgrupp i kontakt med företrädare för de flesta organisationer som planerade demonstrationer och/eller aktioner under EU-toppmötet. Kontaktgruppen var bl.a. representerad vid sammanträdena som hölls mellan polismyndigheten och de som hade ansökt om demonstrations-tillstånd.

Inför lördagen den 16 juni hade kontaktgruppen samtal med bl.a. demonstrationsledningen för Göteborgsaktionen 2001:s demonstration. Parterna diskuterade bl.a. på vilket sätt polisen skulle övervaka demonstrationen. De kom överens om att det inte skulle finnas några uniformerade poliser framme vid tåget. Tåget skulle följas av civilklädda poliser ur kontaktgruppen med särskilda polisvästar. Utom synhåll från demonstrationståget skulle uniformerad polis finnas beredd att ingripa om demonstrationsvakterna inte klarade av situationen.

6.3.4.4 Polisens organisation och förberedelser

Polisen organiserades genom bl.a. kommenderingschefen Håkan Jaldungs skriftliga dagorder för insatserna. När det gäller lördagens händelser kan följande nämnas.

- Chefen för avdelningen Alfa 51, Anders Essman var polisinsatschef för Göteborgsaktionen 2001:s demonstration från Linnéplatsen till Götaplatsen (kl. 09.30–14.00).
- Chefen för specialenheterna, division Qvintus 10, hade i uppgift att med sina enheter utföra bevakning/övervakning av närområdet utanför avspärningarna vid Svenska Mässan, ha beredskap för att ingå i tunga eskorter och återresa till Landvetter flygplats m.m., utgöra reservstyrka vid Göteborgsaktionen 2001:s demonstration, utgöra reservstyrka i kommenderingen för polisinsatser vid eventuella färdvägsblockeringar, demonstrationer m.m. samt på order av kommenderingschefen leda samordnade polisinsatser. På lördagsförmiddagen skulle den ställföreträdande divisionschefen Matts Sjöström tjänstgöra som chef för specialenheterna.

Som angetts i avsnitt 6.3.3.5 medverkade inte polisenheten med fot- och cykelpatrullerande poliser, Uniform 11, vid Nätverket Göteborg 2001:s demonstration under fredagen på grund av det spända ordningsläget. Av samma anledning deltog polisenheten inte heller vid Göteborgsaktionen 2001:s demonstration. Den samverkan mellan kontaktgruppen och de 30 ordningspoliserna i Uniform 11 som utgjorde en del i polismyndighetens polistaktiska koncept vid demonstrationerna (se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Polistaktik vid demonstrationer*) kom därmed inte att realiseras vid lördagens stora demonstration.

6.3.4.5 Händelser

Göteborgsaktionen 2001: s demonstration

Göteborgsaktionen 2001 hade tillstånd till en allmän sammankomst lördagen den 16 juni kl. 09.30–14.00 i ett demonstrationståg med samling Linnéplatsen kl. 09.30, avmarsch kl. 10.00 via Linnégatan–Södra Allégatan–Sprängkullsgatan–Vasagatan–Kungsporsavenyn till Götaplatsen, med ett efterföljande möte på Götaplatsen fram till kl. 14.00.

Demonstrationsvägen ändras

Kommenderingschefen Håkan Jaldung har uppgett att polisens taktik inför lördagen var offensiv, i motsats till förhållningssättet under fredagen. Göteborgs innerstad var sektoriserad och det fanns mycket polisresurser. Enligt Håkan Jaldung hade polisen bestämt sig för att förhindra en upprepning av kravallerna på Kungsportsavenyn och Vasaplatsen. De hade övervägt alternativet att ställa in lördagsdemonstrationen, men snart avfärdat det. Det var lättare att säkerställa ordningen om demonstranterna var samlade i ett demonstrationståg jämfört med att de spred sig i de centrala delarna av staden. Enligt Håkan Jaldung var det ur den synvinkeln ytterligare en fördel om demonstrationsmarschen i sin helhet ägde rum i Linnéstaden.

Håkan Jaldung har uppgett att han på lördagsmorgonen blev uppringd av kommunalrådet Göran Johansson som berättade att också han hade funderat på en ändrad marschväg.

Hans Abrahamsson, företrädare för Attac, har berättat att han förde diskussioner med företrädare för Göteborgsaktionen under natten till lördagen. Göteborgsaktionens representanter uttryckte oro och olust över att låta demonstrationståget gå in på Kungsportsavenyn omgivet av containrar såsom i en återvändsgränd. Han har vidare uppgett att det också fördes diskussioner internt i Attac om hur de skulle förhålla sig till det svarta blocket och maskering i demonstrationsledet. En del Attac-medlemmar ansåg att Attac över huvud taget inte skulle medverka i demonstrationen om det svarta blocket tilläts delta i tåget. Hans Abrahamsson har uppgett att han blev uppringd av Göran Johansson på lördagsmorgonen som övertygade honom att demonstrationen inte borde ställas in och att Attac borde medverka vid den. Göran Johansson lovade att hjälpa till med att ta upp frågan om ändrad marschväg med polisen. De bestämde sig för att hålla ett möte i Världshuset med polisen senare under morgonen.

Anders Svensson, Socialistiska partiet och företrädare för Göteborgsaktionen 2001, har uppgett att Göteborgsaktionens samordningsgrupp och lördagens demonstrationsledning på lördagsmorgonen hade ett möte om demonstrationsvägen. De kom fram till att det vore fördelaktigt om demonstrationsvägen kunde ändras eftersom det kändes otryggt att leda in demonstranterna på Kungsportsavenyn mellan alla containrar som stod uppställda där. Enligt Anders Svensson fanns det en risk att demonstranterna skulle gå in i en fälla på Kungsportsavenyn och att polisen därmed skulle kunna

agera precis som de ville. Mötesdeltagarna beslutade att ta upp frågan med representanter från polismyndigheten och kommunen på det möte som skulle hållas på Världshuset på lördagsmorgonen.

Vid mötet på Världshuset representerades Göteborgsaktionen av Anders Svensson och Tord Björk, Miljöförbundet Jordens Vänner, respektive Attac av Hans Abrahamsson och Helena Tagesson. Övriga deltagare var kommenderingschefen Håkan Jaldung, Peter Jigström och chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam och Jan Anders Jönsson, från polismyndigheten samt kommunalrådet Göran Johansson och Leif Nilsson från Göteborgs kommun.

Anders Svensson har beskrivit mötet på följande sätt. Håkan Jaldung inledde med att lägga fram ett antal alternativ: inställd demonstration, bara ett möte i Slottsskogen, ändrad demonstrationsväg eller planerad demonstrationsväg. Håkan Jaldung förordade själv en ändrad marschväg och föreslog att demonstrationen skulle såväl påbörjas som avslutas i Slottsskogen. Demonstrationståget skulle med andra ord inte svänga in på Vasagatan utan gå vidare mot Slottsskogen via Husargatan. Förslaget med oförändrad väg innebar, sade Håkan Jaldung, att de skulle få marschera Vasagatan och Kungssportsavenyn mellan täta polisled. På mötet beslutade organisationsföreträdarna att färdvägen skulle ändras i enlighet med Håkan Jaldungs förslag.

Om demonstranterna inte hade ändrat marschvägen riskerade de enligt Anders Svensson att få demonstrationstillståndet indraget av polismyndigheten. Han har menat att resultatet i sådant fall antagligen hade blivit det polisen enligt honom önskade, nämligen sammanstötningar mellan demonstranter och polis på Linnégatan.

Efter mötet tillsåg Leif Nilsson att högtalaranläggningen flyttades från Götaplatsen till gräsplanen framför Björngårdsvillan i Slottsskogen.

Demonstrationsledningen och företrädare för berörda organisationer inom Göteborgsaktionen 2001 lade efter mötet ner mycket arbete på att sprida information om den ändrade demonstrationsvägen och orsaken till ändringen. För att målsättningen om en demonstration utan våldsamheter skulle kunna realiseras var det viktigt att deltagarna accepterade ändringen. Polisens kontaktgrupp hjälpte till med detta arbete.

Informationen lämnades också vid en gemensam presskonferens kl. 09.00 där bl.a. kommenderingschefen, Göran Johansson samt företrädare för Göteborgsaktionen och Attac deltog.

Demonstrationen inleds i Slottsskogen

Vid 10-tiden strömmade folk till uppställningsplatsen i Slottsskogen och uppslutningen var större än vad arrangörerna hade räknat med. Demonstrationståget samlade enligt Göteborgsaktionen cirka 20 000 deltagare. Polismyndigheten har beräknat antalet till drygt 15 000 deltagare.

Enligt Anders Svensson flyttade demonstrationsledningen runt demonstrationsblocken under uppställningen för att polisen inte skulle få kunskap om var det svarta blocket befann sig i tåget. Demonstrationsledningen misstänkte att polisen planerade att säcka in en del av demonstrationståget på samma sätt som vid Ekofin-mötet i Malmö i april (se kapitel 5).

En polis som arbetade som civil spanare under kommenderingen har för oss berättat att han och en kollega var närvarande vid samlingen för demonstrationen i Slottsskogen. Han har uppgett att ”den brottsaktiva kärnan” av demonstranterna hade samlats inför demonstrationen vid den gamla polisstationen i Slottsskogen. Spanarna såg hur personer som hörde till kärnan var inne bland träden bl.a. bakom polisstationen och plockade åt sig långa påkar. Personerna gömde därefter påkarna i sina kläder. Vädret var regnigt och kallt och personerna hade därför mycket kläder på sig. Han såg sammanlagt 10–20 personer som på detta sätt beväpnade sig med påkar och hans kollega såg ungefär lika många. Spanarna kunde däremot inte se något som tydde på att kärnan beväpnade sig också med stenar. När demonstrationståget rörde sig framåt ställde sig den brottsaktiva kärnan längst bak. Polismannen har uppgett att kärnan bestod av 150–300 personer varav flertalet hade någon form av tillhygge med sig i tåget. Spanarna rapporterade sina iakttagelser.

Av polisens händelserapport framgår att spaningsenheter rapporterade kl. 10.08 att ”grupperingar av aktivister” fanns på tvärgatorna till Linnégatan.

Det framgår också att de rapporterade kl. 10.48 ”200 maskerade i bakre delen av ‘tåget’ och att de maskerade personerna hade ”beväpnat sig med påkar”. Kl. 11.07 meddelades att det fanns ”mycket stora ryggsäckar i ledet”.

Representanter för demonstrationsledningen har uppgett att det inte fanns 200 påkbeväpnade demonstranter i tåget, varken vid Slottsskogen eller under marschen.

Anders Svensson, Socialistiska partiet, har uppgett:

”Vi och våra vakter kontrollerar det svarta blocket om det är så. Det är inte så! Vi hittar några stycken påkbeväpnade, som vi sedan

hade extra ögon på. Men 200 finns det inte! Det var cirka tio stycken. Det kan ju ha varit några fler, men vi hade ögonen på dem efter det.” Han har menat att polisen spred ut detta rykte för att kunna motivera ett ingripande mot demonstrationen.

Helena Tagesson, Attac, har berättat att kommenderingschefen vid den nämnda presskonferensen uppgav att det stod 200 maskerade demonstranter med knölpåkar på Linnéplatsen. Hon ringde omedelbart personer ur demonstrationsledningen som befann sig där. De sade sig inte ha sett några påkar.

Polisens sätt att sprida sådana uppgifter oroade demonstrationsledningen. Den gjorde ytterligare ansträngningar för att minska riskerna för ett polisingripande.

Enligt överenskommelsen med demonstrationsledningen skulle polisens kontaktgrupp gå med i demonstrationståget. Vid samlingen beslutade dock gruppen att detta inte var möjligt på grund av det mycket spända läget.

Jan Anders Jönsson i kontaktgruppen har uppgett att representanter från allmänheten kom fram till honom och hans kollega i gruppen, Lennart Ronnebro. De ville varna poliserna för en grupp med ”svartklädda personer med småsten”. De uppgav att personerna stod och tittade på och samtalade om de båda poliserna.

Lennart Ronnebro har berättat att det rädde en ”väldigt hätsk stämning” vid samlingen, med undantag beträffande tågets främre del. Där stod bl.a. Attac-medlemmar. Lennart Ronnebro och Jan Anders Jönsson var rädda. Lennart Ronnebro drog på sig sin skyddsväst. Han var beväpnad med pistol och batong. Han har uppgett:

”Då kommer det direkt fram en svartklädd man och hotar mig där. Så kommer det fram en från Ya Basta, som inte direkt är hotfull men han talar engelska och säger att det är vårt fel och att det är vi som skapat detta i och med Hvitfeldtska. Nu får ni ta konsekvenserna av detta.” Lennart Ronnebro och Jan Anders Jönsson fick via polisradion information om att det en bit nedanför dem stod ett mycket stort svart block. De beslutade att följa demonstrationen på avstånd. Poliserna informerade demonstrationsledningen om beslutet och önskade dem lycka till.

Demonstrationståget påbörjade marschen kl. 11.23. När demonstrationståget började förflytta sig Linnégatan norrut deltog enligt en rapport på polisradion cirka 500 maskerade deltagare.

En spaningsenhet meddelade kl. 11.50 att det fanns upplag av gatsten på Järntorget.

Polisinsatschefen vid demonstrationen, chefen för avdelningen Alfa 51, Anders Essman, var grupperad strax väster om Linnégatan. Division Qvintus 10 som utgjorde reservstyrka under ledning av Matts Sjöström var placerad i Vasastan, tillsammans med andra enheter som var underställda Matts Sjöström. Han har uppgett att demonstranter vid flera tillfällen var framme och rekognoserade hans polisstyrkor.

Demonstrationen och de allvarliga risker för ordning och säkerhet som förelåg innebar en stark psykisk påfrestning för poliserna i kommenderingen. Många poliser var oroliga över de konfrontationer som demonstrationen riskerade att mynna ut i. Matts Sjöström har beskrivit att han utsattes för ett starkt tryck från enskilda poliser som ansåg att polisen borde retirera från Vasastan till Heden på grund av säkerhetsrisken.

Demonstranter har från sin sida beskrivit den anspänning och rädsla som fanns i demonstrationsledet för att bli utsatta för ett omotiverat och våldsamt polisingripande.

Under bevakningen av demonstrationen påträffade poliser ett stort stenupplag vid muren intill Oscar Fredriks kyrka på Värmlandsgatan i närheten av polisstationen på Tredje Långgatan.

Anders Svensson har uppgett att när demonstrationsblock nummer tre, som innehöll Socialistiska partiet och det svarta blocket, kom ner till Långgatorna såg de en mängd poliser en bit in på gatorna. Hela blocket passerade utan problem, men när slutet av syndikalisternas block kom avancerade kravallutrustad polis mot tåget. Det är enligt Anders Svensson troligt att polisen avsåg att skära av det svarta blocket på samma sätt som i Malmö, men att de misslyckades på grund av de säkerhetsåtgärder som demonstrationsledningen hade vidtagit.

Det kom in underrättelser om att deltagare i demonstrationståget skulle försöka få tåget eller delar av det att bege sig mot Kungsportsavenyn. För att förhindra att demonstrationståget skulle bege sig mot Kungsportsavenyn eller området innanför Vallgraven beslutade insatschefen Anders Essman att låta polisenheter spärra av broarna över Vallgraven. Flera stora stenupplag hittades därvid innanför Vallgraven, invid Sociala Huset.

Anders Essman fick förstärkning med ytterligare personal och benämndes därför divisionschef Qvintus 50.

Vid 11.30-tiden kom det in uppgifter om att delar av demonstrationståget skulle försöka inta en polisstation och att deltagare i demonstrationståget skulle försöka få tåget eller delar av detta att bege sig mot Kungsportsavenyn. Anders Essman beslutade att

förstärka skyddet vid den närmast belägna polisstationen på Tredje Långgatan.

Täten av demonstrationståget hade cirka kl. 12.00 nått Järntorget och ungefär en halvtimme senare passerade det svarta blocket.

Över polisradion meddelades kl. 12.12 att Anders Essman uppgett att Järntorget skulle ringas in. Kl. 12.21 meddelas att den hårda kärnan uppgick till cirka 100 personer, att de var väl skyddade. Kl. 12.24 meddelades att polisen skulle utföra en insäckning av demonstranter på Järntorget. Kl. 12.30 kom en order från Anders Essman om att "backa hem" samt att det var "mycket beväpning i ledet".

När demonstrationståget hade passerat Järntorget och kommit ut på Södra Allégatan började några att springa österut. Det blev emellertid inte någon allmän rusning och efter fem minuter meddelades det över radion att det åter var lugnt i tåget. En ny rusning skedde tio minuter senare i höjd med Hagakyrkan. Inte heller den här gången blev det någon allmän rusning.

Klockan 13.12 hade demonstrationståget nått Slottsskogen och cirka 30 minuter senare rapporterade Anders Essman att alla demonstranter var inne i Slottsskogen igen. Han placerade ut polisenheter på och intill Linnégatan i syfte att hindra eventuella försök från demonstranter att efter mötet söka sig mot Linnégatan för att där störa den allmänna ordningen.

Anders Svensson har uppgett att förutom händelsen med polisens försök att säcka in det svarta blocket gick allt lugnt till under demonstrationen. Vid ett tillfälle avfyrades emellertid signalraketer mot en balkong med nazimärke. Han har uppgett att stämningen vid ankomsten till Slottsskogen alltjämt var mycket bra. Han kände en stor lättnad men också en känsla av seger infann sig, en seger för Göteborgsaktionens ickevårdslinje.

Det började småregna och flera tal hölls. Många talare fördömde polisens våld och skjutande under fredagen. Regnet medförde att alltfler personer avlägsnade sig och demonstrationsledningen tvingades enligt Anders Svensson att ställa in de sista talen.

Polisinsatserna på Järntorget och mot Schillerska gymnasiet

Polisinsatserna på Järntorget och Schillerska gymnasiet har under större delen av vår utredningstid varit föremål för förundersökningar om brott på grund av anmälningar rörande polisens agerande. Vid vår beskrivning av händelseförloppet är därför de enskilda polisernas uppgifter huvudsakligen hämtade från förhören i för-

undersökningsprotokollen. Uppgifterna är kompletterade med Polismyndighetens i Västra Götaland skriftliga dokumentation om insatserna, t.ex. länskommunikationscentralens händelserapport, kommenderingsstabens dagbok och polisens erfarenhetsberättelser.

Uppgifter om möte på Järntorget

Kommenderingsstabens fick kl. 14.30 på lördagseftermiddagen den 16 juni in ett tips från en Alfa-enhet om att folk hade blivit uppmanade att samlas på Järntorget. I kommenderingsstabens dagbok antecknades: "Allmänheten har uppfattat uppmaning att samling skall ske på Järntorget, kl. 19.00. Ta med vapen och masker – aktion mot polisen."

Ytterligare information om en förestående samling på Järntorget kom in kort tid därefter. Uppgifterna sade att "aktivister" skulle samlas på Järntorget kl. 19.00 för att demonstrera mot polisvåldet och att det skulle finnas aktivister där som var beväpnade. Enligt spaningscentralens logg kom information om detta bl.a. från polisens kontaktgrupp.

Helena Tagesson har uppgett att hon hörde talas om ett protestmöte mot polisvåld på Järntorget när hon befann sig i Slotsskogen i samband med Göteborgsaktionen 2001:s demonstration. Det var dock ingen som visste varifrån uppgiften kom eller vem som hade kallat till mötet.

Med anledning av underrättelserna inleddes en planering i kommenderingsstabens för en insats på Järntorget.

Uppgifter om beväpnade personer på Schillerska gymnasiet

Under natten till lördagen fördes diskussioner i kommenderingsstabens om ett tillslag mot Schillerska gymnasiet. Polisen misstänkte att våldsamma grupper av demonstranter bodde på skolan. Insatschefen Anders Sigurdson deltog i resonemanget.

Vid midnatt hade kommenderingschefen utsett chefen för India 81, Anders Sigurdson, till ny insatschef med uppdrag att med tillgängliga resurser säkerställa den allmänna ordningen i centrala Göteborg.

Chefen för specialenheterna Hans Lippens (Qvintus 10) var på grund av de hårda påfrestningar han hade blivit utsatt för under fredagen inte i stånd att tjänstgöra som insatschef under natten.

Den biträdande chefen för specialenheterna Matts Sjöström (Qvintus 11) skulle gå på som insatschef i samband med lördagens demonstration.

Anders Sigurdson har uppgett att han blev tillfrågad av kommanderingschefen om polisen borde slå till mot skolan under natten. Anders Sigurdson svarade att det för tillfället inte fanns skäl till det och att polisen i stället kunde använda sig av 19 § polislagen för att utföra visitationer efter skjutvapen och andra farliga föremål.

Under natten genomfördes ett flertal visitationer enligt 19 § polislagen av de personer som gick in eller lämnade Schillerska gymnasiet.

Vid 16-tiden på lördagseftermiddagen fick Lennart Ronnebro ett telefonsamtal från en polis. Polismannen uppgav att han hade en man bredvid sig som sett beväpnade personer inne på Schillerska gymnasiet. Lennart Ronnebro hade ett kort samtal med vittnet. Han vidarebefordrade därefter informationen till kommanderingsstaben och spaningscentralen.

I kommanderingsstabens dagbok antecknades kl. 16.12: ”Tre tyskar (ev. holländare) finns på 2:våningen. De är enligt vittne beväpnade och har sagt att de ska skjuta en polis.”

I spaningscentralens logg antecknades kl. 16.15 bl.a. följande. Uppgiftslämnaren gick förbi Schillerska gymnasiet. Gick in och uppför en trappa. I korridoren längst till vänster såg han 3–4 personer som laddade fem handeldvapen. Signalement: 20–25 år, tyskar/holländare, iklädda svarta byxor, munkjackor en del gröna, en iklädd fiskarmössa, blonderat hår sticker fram ur mössan.

Spaningscentralen vidarebefordrade uppgifterna till spaningsenheterna och gav två poliser i uppdrag att förhöra uppgiftslämnaren.

Kl. 16.37 meddelades det på polisradion att enligt tips till staben skall det finnas tre ”beväpnade aktivister” inne på Schillerska gymnasiet vilka skulle försöka att skjuta en polis.

Chefen för specialenheterna Hans Lippens, som under lördagen inte hade någon yttre tjänst utan en stödfunktion i kommanderingsstaben, vände sig till samordnaren för specialenheterna Kjell Petersson (Yankee 1) och frågade om denne kunde förbereda en insats mot Schillerska gymnasiet med sin personal. Kjell Petersson uppgav att insatsen kunde genomföras av chefen för Stockholmspiketen (Sierra 11) tillsammans med Malmöpiketen (Mike 11) och en avdelning ur India-enheterna. Han började därefter förbereda insatsen.

Över radion meddelades det kl. 16.54 att Yankee 1 förberedde insats enligt tips och kl. 17.02 att Yankee 1 och India 11 skulle göra en aktion mot fem misstänkta beväpnade tyskar som avsåg att skjuta en polis samt att radiotystnad skulle råda.

Kommenderingsstaben och spaningscentralen försökte bedöma om uppgifterna om de beväpnade personerna inne på Schillerska gymnasiet var trovärdiga.

Det kom in sådan information att det fanns anledning att ifrågasätta om uppgifterna krävde en omedelbar polisinsats. En poliskälla inne på skolan lämnade en lägesrapport till spaningscentralen. I kommenderingsstabens dagbok antecknades kl. 17.10 följande information från spaningscentralen: ”Rapport Schillerska: 150 personer uppehåller sig i skolan. Blandade nationaliteter, finns några tyskar. Inga vapen synliga eller misstankar mot viss person att någon skall vara beväpnad (ingen garanti) men inga detaljer för höjd hotbild.”

Kommenderingsstaben meddelade Kjell Petersson att det inte fanns tillräckligt med uppgifter för att omedelbart påbörja en insats mot skolan.

Kommenderingschefen Håkan Jaldung har uppgett att ytterligare ett skäl till att avvakta med insatsen mot skolan var osäkerheten om hur händelsen på Järntorget skulle komma att utvecklas.

Kjell Petersson gav sin personal order om att avbryta planeringen. Chefen för Stockholmspiketen (Sierra 11) har uppgett att i det skedet var de i princip klara med förberedelserna och beredda att verkställa insatsen.

På spaningscentralen och kommenderingsstaben fortsatte dock arbetet med att skaffa fram kartor och ritningar till Schillerska gymnasiet. Också kommunen involverades i detta arbete. En tjänsteman på kommunen ringde upp Anders Svensson, företrädare för Socialistiska partiet och Göteborgsaktionen, och frågade honom om han kunde skaffa fram sådana handlingar. Tjänstemannen upplyste Anders Svensson att det var polisen som efterfrågade handlingarna. Han gav Anders Svensson namnet på en polis och bad honom att kontakta denne i ärendet.

Anders Svensson, som vid tillfället bodde på Schillerska gymnasiet, överlämnade ärendet till den person som var demonstrationsorganisationernas skolvård på Schillerska gymnasiet. Skolvården tog därefter fram en karta över skolan.

Anders Svensson har uppgett att han först trodde att polisen skulle komma och hämta kartan på skolan. Han gick därför runt på

skolan och informerade de boende om att polisen var på väg till skolan för att hämta en ritning.

Skolvärden blev därefter uppringd av Lennart Ronnebro i polisens kontaktgrupp. Lennart Ronnebro hade fått i uppdrag av kommenderingsstaben att hämta kartan vid skolan. De bestämde träff en bit från skolan. Vid överlämnandet var skolvärden upprörd över att polisen avsåg att göra ett tillslag mot skolan. Lennart Ronnebro såg sig tvungen att omhänderta skolvärden enligt polislagen för att undvika att denne informerade de boende på skolan om sina misstankar.

Under tiden ringde Anders Svensson upp den uppgivna kontaktpersonen på polishuset för att efterhöra om kartan hade kommit polisen tillhanda. Polismannen blev enligt Anders Svensson väldigt uppbragt när han förstod att det inom Göteborgsaktionen var känt att polisen eftersökte en karta över skolan och utbrast till sina kollegor i bakgrunden "nu får vi ställa in hela tillslaget".

Anders Svensson tog därefter kontakt med Lennart Ronnebro och förklarade att han förstod att polisen förberedde en husrannsakan i skolan. Enligt Lennart Ronnebro hade Anders Svensson också kunskap om att brottsmisstanken var olaga vapeninnehav. Lennart Ronnebro informerade därefter kommenderingsstaben att de boende på skolan nu kände till såväl polisens planer som brottsmisstanken. Han fick i uppdrag av kommenderingsstaben att på nytt ta kontakt med Anders Svensson.

Lennart Ronnebro berättade för Anders Svensson om tipset rörande beväpnade tyskar på skolan och beskrev den man som hade det tydligaste signalementet. Han uppgav bl.a. att denne hade knallgult hår. Anders Svensson åtog sig att kontrollera saken och återkom inom kort med beskedet att någon sådan person inte fanns på skolan. Lennart Ronnebro återvände till kommenderingsstaben med Anders Svenssons besked och föreslog att han skulle gå in i skolan tillsammans med Anders Svensson för en närmare kontroll. Kommenderingschefen menade dock att det var alltför farligt.

Polisen planerar en insats på Järntorget

Under tiden fortsatte arbetet med att planera för en insats på Järntorget.

Vid 16.30-tiden kom information från spanare till spaningscentralen att det fanns uppskattningsvis drygt 200 "möjliga

aktivister” öster om Sprängkullsgatan och 300–400 väster om Sprängkullsgatan, mot Järntorget. Över radion meddelades det att det fanns 12–15 påkbeväpnade maskerade aktivister vid ett gult hus nära Handelshögskolan.

Kl. 17.11 informerade en Alfa-enhet ett tips från demonstranter att demonstrationen på Järntorget kl. 19.00 skulle vara fredlig. Ryktet sade att den 19-åring som blev allvarligt skottskadad vid Reclaim The City under fredagen hade avlidit och att demonstrationen på Järntorget var till hans minne.

Vid 17-tiden kallade kommenderingschefen till ett chefsmöte angående insatsen på Järntorget. Kommenderingschefen bestämde på mötet att Matts Sjöström, Qvintus 11, skulle vara polisinsatschef, att Kjell Petersson skulle vara Yankee 1, chefen för Alfa 11, Nils-Åke Axelsson, skulle vara Qvintus 30 och att chefen för Alfa 51, Anders Essman, skulle vara Qvintus 50. De fick i uppgift att planera insatsen och att föredra planen för kommenderingschefen före insatsen.

Matts Sjöström (Qvintus 11) fick specialenheterna i division Qvintus 10 och ytterligare 319 poliser samt 46 poliser ur Alfa 21 som transportenhet. Nils-Åke Axelsson (Qvintus 30) fick 251 poliser och Anders Essman (Qvintus 50) fick 184 poliser.

Kommenderingschefen har till oss uppgett att det förslag som utarbetades innebar att en avspärrning av Järntorget enligt 23 och 34 §§ polislagen skulle genomföras för att hindra att mötet övergick i skadegörelse och annan våldsamhet. Det fanns enligt kommenderingschefen en risk att mötet skulle mynna ut i våldsamma kravaller på samma sätt som vid fredagens demonstrationer på Götaplatsen.

Han har vidare uppgett att stabspersonal sattes att pröva om mötet var en demonstration eller annan allmän sammankomst enligt ordningslagen. Oavsett svaret på den frågan kunde enligt kommenderingschefen polisen i samband med insatsen kontrollera om det i folksamlingen fanns personer som hade begått brott under mötesveckan. Det var också möjligt att utföra utlänningskontroll.

Polisen planerar en insats mot Schillerska gymnasiet

Peter Jigström, som ingick i den grupp av stödpersoner som knöts till kommenderingsstaben (se avsnitt 6.2.6.7 under rubriken *Organisation och planering vid kommenderingen*), har uppgett att han lämnade planeringsarbetet rörande Järntorget vid 17.30-tiden.

Han fick då i uppdrag av kommenderingschefen Håkan Jaldung att planera för en eventuell insats mot Schillerska gymnasiet. Kommenderingschefen ville att han skulle ge förslag på vilken personal som var lämplig för insatsen. Peter Jigström föreslog att nationella insatsstyrkan (November 11) skulle få uppdraget bl.a. eftersom de var relativt utvilade och kunde undvaras vid insatsen på Järntorget. Det var också lämpligt med hänsyn till hotbilden. Kommenderingschefen beslutade i enlighet med förslaget.

Peter Jigström har vidare uppgett att han och chefen för nationella insatsstyrkan Bertil Olofsson begav sig till ett möte på spaningscentralen. Vid mötet deltog bl.a. chefen för spaningscentralen Tomas Nyth och två åklagare. En av de två poliser som hade förhört uppgiftslämnaren rörande de beväpnade personerna inne på Schillerska gymnasiet föredrog vad som hade framkommit vid förhöret.

Av den promemoria som polismannen upprättade efter förhöret framgår bl.a. följande.

Vittnet uppgav sitt förnamn och mobiltelefonnummer men ville vara anonym. Han befann sig på stan och tittade på demonstrationerna. Vittnet deltog inte själv aktivt. När han passerade Schillerska gymnasiet såg han att det där erbjöds mat för fem kronor. Vittnet köpte mat och språkade med folk vid serveringen. Det som alla samtalande om var aktivisten som påstods ha avlidit av sina skottskador och att folk nu skulle hämnas. Samtalen rörde också ett möte kl. 24.00, som eventuellt skulle hållas i Vasaparken. Han gick in i lokalerna och uppför en trappa, vek av till vänster och förbi några toaletter. Längre bort i korridoren satt tre män på golvet. Männerna diskuterade sinsemellan, troligtvis holländska eller eventuellt tyska. En av männen hade en mindre ryggsäck. Mannen tog av sig ryggsäcken och plockade upp fem vapen, tre svarta pistoler och två svarta revolverar. Det såg ut som att en av revolverarna hade träkolv och en annan tejpad kolv. Vittnet såg även att mantelrörelser gjordes på pistolerna och att det satt patroner i trumman på revolverarna. Person A var 20–25 år och av medellängd. Han hade cirka två cm långt hår med en tofs i luggen och kort mörk skäggväxt. Han var klädd i en stickad luva, brun eller mörkblå, militärgrön munkjacka. Över munkjackan bar han en sliten mörkblå jacka med ett hål/revå i höger armhåla som det hängde vit vadd ur. Person B var 20–25 år och hade mörkt hår ner till bröstet. Han bar en mörk munkjacka med genomgående ficka fram. Person C var svartklädd och gav intryck av att vara kortare och yngre än de båda andra männen. Männerna verkade vara berusade.

I anslutning till mötet på spaningscentralen, kl. 18.15, beslutade en av åklagarna att husrannsakan skulle ske på skolan på grund av misstanke om grovt vapenbrott med okänd gärningsman. Beslutet

avsåg en reell husrannsakan i allmänna utrymmen för sökande av vapen (om uttrycket reell husrannsakan, se avsnitt *Polisens skyldigheter och befogenheter*).

På begäran av nationella insatsstyrkan beslutade kommenderingschefen att de fick utrusta sig med förstärkningsvapen vid insatsen mot Schillerska gymnasiet. Däremot avslog han deras begäran om att få använda distraktionsgranat och att bryta dörr vid insatsen. Kommenderingschefen fattade besluten kl. 18.30 respektive 19.30.

Kommenderingschefen har uppgett att det var viktigt att inleda verkställandet av husrannsakan så snart som möjligt eftersom flera boende befann sig på Järntorget. Om de boende återvände till skolan innan insatsen var klar kunde det medföra bekymmer för polisen.

Avdelningschefen för nationella insatsstyrkan och hans ställföreträdare har uppgett att polisenhetens första uppdrag var att försöka gripa de tre eftersökta männen utanför Schillerska gymnasiet med civilklädd personal. Det fanns anledning att tro att männen hade för avsikt att bege sig till Järntorget och det möte som skulle äga rum där kl. 19.00.

Anders Svensson var i kontakt med chefen för polisens kontaktgrupp, Göran Nordenstam, som under lördagskvällen befann sig i kommenderingsstaben. Han har uppgett att han upplyste Göran Nordenstam om att de boende på skolan hade beslutat att gå ut frivilligt om polisen önskade detta. De kom överens om att för det fall polisen beslöt sig för att genomföra en husrannsakan på Schillerska gymnasiet skulle de kontakta Anders Svensson före tillslaget. Polisen skulle därmed kunna ge Anders Svensson anvisningar t.ex. om var de boende skulle samlas och hur de skulle förfara med väskor och tillhörigheter. Göran Nordenstam förankrade överenskommelsen i kommenderingsstaben. Han har uppgett att också chefen för nationella insatsstyrkan fick del av överenskommelsen.

Anders Svensson har uppgett:

”I och med att jag har fått reda på det planerade tillslaget har polisen bara två alternativ. Om de litar på mig så tror de på mig när jag säger att det inte finns någon sådan gulhårig tysk och att det inte finns några beväpnade. Då finns det ingen anledning att göra en insats på Schillerska. Om de inte litar på mig, då finns det inte heller någon anledning att göra något på Schillerska för då har jag naturligtvis gått ut och sagt till den tyske terroristen att polisen tänker göra en insats.”

Polisen inleder insatsen på Järntorget

Vid 17.30-tiden kom det in fler uppgifter från polisenheter i Linné-staden som talade för skadegörelse på Linnégatan, bl.a. tipsade restaurangägare på Linnégatan att aktivister tänkte slå sönder allt på gatan. Vissa restaurangägare valde att stänga. Enligt ett spaningstips vid 18.30-tiden tog fem personer på sig luvor på Föreningsgatan.

Anders Svensson har berättat att han utan resultat försökte ta reda på vilken demonstrationsorganisation som stod bakom mötet på Järntorget. Han misstänkte att det var polisen som medvetet hade spridit ut ryktet. Anders Svensson tog kontakt med Attacs lokal på Järntorget och bad deras funktionärer att gå ut och uppmana folk att lämna Järntorget. Han har uppgett att också syndikalisterna skickade ut funktionärer i samma syfte. Anders Svensson uppmanade de boende på Schillerska gymnasiet att inte ansluta sig till folkmassan på Järntorget.

Cecilia Verdinelli-Peralta, Attac, har uppgett att det kom in en uppgift om ett möte på Järntorget mot polisvåldet. De tyckte alla att det var en fullständigt tokig idé att kalla till ett möte mot polisvåldet dagen efter det som hände på Vasaplatsen. Ett rykte sade att det var AFA som hade kallat till mötet. Ett annat att det var Rättvisepartiet Socialisterna. Några hörde av sig och undrade om Attac var arrangör. På Attac försökte man förgäves klarlägga vem som stod bakom manifestationen. Vid 17-tiden uppmärksammade företrädare för Attac att polisen redan hade börjat samla ihop sig vid Masthuggstorget, i slutet på Andra och Tredje Långgatan. De försökte att kalla in de vakter som hade tjänstgjort vid Göteborgsaktionen 2001:s demonstration. Vakterna hade t-shirts, där det stod att bäraren var funktionär.

Vid 19-tiden strömmade folk mot Järntorget. Kl. 19.03 kom ett spaningstips om att "50 blandade aktivister" gick Första Långgatan mot Järntorget.

Cecilia Verdinelli-Peralta och Ola Mattsson, båda från Attac, har berättat att Attacs funktionärer försökte att upplösa demonstrationen på torget. Funktionärerna upplyste folksamlingen att det inte fanns någon arrangör. Det fanns enligt Ola Mattsson farhågor att "detta kunde vara någon form av fälla eller att det skulle bli en situation med massgripande". Attacs funktionärer uppmanade de församlade, bl.a. med hjälp av megafoner, att lämna torget och bege sig till Fritt Forum. Han har uppgett att de inte lyckades särskilt bra med detta. Å andra sidan fick de personer som stod och hetsade folksamlingen inte heller något påtagligt stöd för sin uppfattning.

Polisens insats mot Järntorget inleddes strax efter kl. 19.30. Polisstyrkorna kom från olika håll och omringade folksamlingen på torget. Kl. 19.37 påbörjades insäckningen av folksamlingen.

Ola Mattsson har uppgett att deras funktionärer hade en lugnande inverkan på folksamlingen och lyckades att få alla att sätta sig ner.

Strax efter kl. 19.40 meddelades det över polisradion att Kjell Petersson (Yankee 1), som var utsedd till platschef på Järntorget, fryste läget och att folksamlingen satte sig ner samt att en arrangör sagt att demonstranterna avsåg att dra sig tillbaka till Fritt Forum.

Insatschefen beträffande Järntorget Matts Sjöström (Qvintus 11) meddelade kl. 19.45 kommenderingsstaben: "Bedömning gjord att inga funktionärer i demonstrationen kommer att få leda gänget till Fritt Forum. Situationen är för allvarlig."²⁸

Kl. 19.50 var insäckningen slutförd. Vid samma tidpunkt fick kommenderingsstaben en beskrivning av situationen på Järntorget från en polisenhet med civilklädda spanare (Kilo 11): "Järntorget cirka 1 000 personer. Flera talare, flera mörklädda maskerade med uppdragna luvor. Några utländska kvinnor har uppviglat – på utländska. En del AFA-medlemmar i folksamlingen. När polisen kom fram blev det oro i läget. 100 demonstranter satte sig ner och skanderade – Icke våld! Några skriker 'poliserna mördare'. En del 'vanlig allmänhet'. I utkanten finns två AFA-organisatörer (---)"²⁹

Kjell Petersson (Yankee 1) meddelade kl. 20.00 att polisen hade omringat cirka 400 demonstranter på Järntorget. Han ville förvissa sig om att tillräcklig transportkapacitet fanns tillgänglig. Fem bussar fanns uppställda på Andréégatan.³⁰

Anna Jonsson, Fältbiologerna, besökte Naturskyddsföreningen vid Järntorget vid samma tidpunkt som polisen omringade torget. Hon lyckades i sista stund undslippa avspärningen. Hon kunde inte förstå avsikten med polisinsatsen. Anna Jonsson tyckte att polisen kunde låta det hela vara, med tanke på allt som hade hänt. Hon samtalade med flera poliser som hävdade att flertalet av de inringade människorna hade varit med och slagit sönder Kungsportsavenyn. Poliserna verkade vara väldigt stirriga.

Kl. 20.02 antecknades det på kommenderingsstabens dagboksblad att Klas Friberg i staben bedömt att det förelåg en allmän sammankomst på Järntorget samt att det inte förekom upplöps-

²⁸ Kommenderingsstabens dagbok

²⁹ Kommenderingsstabens dagbok

³⁰ Kommenderingsstabens dagbok

stämning eller svårare oordning. Kl. 20.06 var insäckningen av folksamlingen gjord på två ställen.

Kommenderingschefen har uppgett att det saknades juridiska skäl att upplösa den allmänna sammankomsten.

Kjell Petersson har berättat att hans uppdrag som platschef var att ansvara för selekteringen av folksamlingen. Han har vidare berättat att alla fick lämna platsen under förutsättning att de underkastade sig visitation enligt 19 § polislagen.

I samband därmed utförde kriminalpoliserna kontroller. De kontrollerade om det var möjligt att med hjälp av bl.a. bilder och annan dokumentation knyta personer i folksamlingen till olika brott och gripa dem.

Det var också enligt Kjell Petersson möjligt för polisen att i samband med selekteringen omhänderta personer enligt polislagen. De gripna/omhändertagna sattes i bussar medan övriga fick lämna platsen via anvisad väg.

Jan Strömqvist, KPML (r) och Nätverket Göteborg 2001, tog kontakt med polisens kontaktgrupp för att få ut vänner som satt fast på Järntorget och som hade biljetter till artistgalan med Mikael Wiehe.

En av poliserna i gruppen, Eva-Maria Rörbecker, har uppgett att några ur gruppen begav sig till Järntorget och samtalade med Jan Strömqvist. Lennart Ronnebro kom överens med platschefen Kjell Petersson att kontaktgruppen skulle gå runt i folksamlingen och sortera ut dem som hade biljetter. Kontaktgruppen skulle dessutom sortera ut dem som ”uppenbarligen hade hamnat fel”, t.ex. familjer med barn. De fick också i uppgift att informera folksamlingen om varför de var omringade och vad som skulle hända med dem. Enligt Eva-Maria Rörbecker skulle de upplysa folket på platsen att polisen sökte efter vapen samt att de omringade skulle skyddsvisiteras och därefter släppas. Kontaktgruppen inledde sitt arbete. Plötsligt kom nya uppgifter från polisbefälen. Nu skulle samtliga på platsen omhändertas. Det gick inte att få fram klara besked om vad som egentligen gällde.

En annan polis i gruppen, Gunilla Gevréus, har uppgett att det var oklara besked också vid selekteringen. Först fick gruppen beskedet att alla skulle identifiera sig, sedan att detta inte var nödvändigt. Det var tillräckligt att utföra visitation.

Det fanns enligt henne två insäckningar på platsen. Kontaktgruppen ansvarade för den vid Folkets hus. Gunilla Gevréus märkte snart att villkoren för hur selekteringen skulle gå till skiljde sig mellan de två insäckningarna.

Kontaktgruppen beslutade sig för att dra sig ur insatsen.

Hans Abrahamsson har sagt att han blev ombedd av kommanderingschefen att bege sig till Järntorget för att hjälpa till med att ta ut personer från det avspärrade området.

Hans Abrahamsson mötte Kjell Petersson (Yankee 1) vid polisens avspärrning strax efter kl. 20.00.

Enligt Kjell Petersson hjälpte Hans Abrahamsson till med att bl.a. informera folksamlingen om förutsättningarna för att lämna området. Han har uppgett att Hans Abrahamsson ett antal gånger gick omkring och delgav folket villkoren med hjälp av megafon. En annan man förde ut samma budskap på engelska. Kjell Petersson har menat att det inte kan ha undgått någon på platsen vad som gällde.

Hans Abrahamsson har sagt att det var en fredlig stämning i folksamling. Några sjöng: "Vi vill se polisen le." Andra höll upp stearinljus och ropade "peace"! Han bad om deras mandat. "Får jag prata med polisen och ta reda på varför vi sitter här, så att vi får gå hem?"

Han fick så småningom reda på att polisen misstänkte att beväpnade tyskar kunde finnas i folksamlingen på Järntorget. Upplysningen fick Hans Abrahamsson att reagera starkt. Han kunde inte förstå hur polisen kunde ringa in och utsätta 300 ungdomar för en sådan fara.

Många som blev instängda bakom poliskedjorna har uppgett att informationen om anledningen till insatsen från polisen var knapphändig eller obefintlig.

Enligt Kjell Petersson påbörjades därefter selekteringen. Det var enligt honom inledningsvis många som accepterade polisens villkor och lämnade området frivilligt. Han tog genast ut personer som uppenbart hade hamnat fel, t.ex. äldre personer och barnfamiljer.

Han har berättat att han vid 20-tiden blev beordrad av kommanderingsstabens omhändertagande utläningar för transport till Kviberg, där utlänningskontroll skulle ske.

Han meddelade över radion kl. 20.13 "vill ha mindre bussar för kända busar" och strax därefter körde transportenheten Alfa 21 in bussar på torget.

Ett spaningstips kom in från Säkerhetspolisen kl. 20.15 om att fem personer hade gått in på restaurangen Gillestugan vid Järntorget och att två av dem liknade de personer som tidigare setts med vapen på Schillerska gymnasiet. Kjell Petersson gav order till en piketstyrka att kontrollera tipset. De genomsökte lokalerna utan resultat.

Ingela Mårtensson, Nej till EU och Nätverket Göteborg 2001, har berättat att hon och några vänner satt i restaurang Gillestugan och åt. Efter restaurangbesöket skulle de gå på artistgalan med Mikael Wiehe på andra sidan torget. Artistgalan skulle inledas kl. 20.00. Vid 19.30-tiden kom plötsligt massor av poliser. Ingela Mårtensson och hennes vänner fick tillåtelse att lämna restaurangen, men inte torget. Hon konstaterade att det satt cirka 50 personer på torget. En kvinna sade: "No violence, no violence!" Det förekom ingen maskering i folksamlingen. Det var fråga om fredliga människor. Enligt Ingela Mårtensson var poliserna väldigt rädda. Hon försökte komma till tals med dem för att få information. En polis svarade att det fanns misstankar om att en eftersökt person satt inne på restaurangen. Till slut fick hon lämna avspärrningen tillsammans med sina vänner för att gå på artistgalan.

Polisen inleder insatsen mot Schillerska gymnasiet

Poliser från avdelningen Delta 11 och del av avdelningen med hundförare (Echo 21) fick i uppdrag att samverka med nationella insatsstyrkan vid insatsen mot Schillerska gymnasiet. Vid 21-tiden var de tre polisstyrkorna samlade vid Vasakyrkan. Också poliser ur spaningsenheten Kilo 11 kallades dit. Den nationella insatsstyrkan leddes på plats av den ställföreträdande avdelningschefen.

Chefen för polisens kontaktgrupp Göran Nordenstam försökte i detta skede att ta telefonkontakt med Anders Svensson inne på Schillerska gymnasiet såsom de hade överenskommit. Han lyckades dock inte nå Anders Svenssons mobiltelefon. Göran Nordenstam sökte också skolvärden utan resultat. Han fick tag i skolvaktmästare som dock hade beredskap i sin bostad. Göran Nordenstam gav därför upp försöken att fullgöra överenskommelsen att före tillslaget kontakta de boende på skolan.

Strax före kl. 22.00 påbörjades insatsen mot Schillerska gymnasiet och kl. 22.05 meddelades kommenderingsstaben att skolan var säkrad.³¹

Enligt anteckning i kommenderingsstabens dagboksblad hade staben en dialog kl. 22.16 med den nationella insatsstyrkans ställföreträdande avdelningschef. Det antecknades: " PL 19§ på alla. Svenskar kan gå = ok. Utlänningar PL 11§ + utlänningskontr. Transporteras i bussar till Kviberg. Schillerska husrannsakan av

³¹ Spaningscentralens logg

Kilo/tekn. Beslut KC.” Med KC avsågs ställföreträdande kom-menderingschefen Lars Berg.

Vid genomförandet av husrannsakan utrymdes skolan av nationella insatsstyrkan. De personer som befann sig inne i skolan fördes tillsammans med de personer som befann sig invid skolan till skolgården.

De första kroppsvisiterades omedelbart och fick gå medan cirka 80 personerna tvingades att lägga sig ned på den våta skolgården i framstupa läge med händerna bakom huvudet i avvaktan på att de var för sig skulle kroppsvisiteras. I samband med kroppsvisitationen blev flertalet var för sig uppställda mot en vägg och videofilmade. Under filmningen blev de tillsagda att identifiera sig.

Enligt uppgift skall videospelningen från platsen utvisa att personer tvingats ligga på marken mellan 40 minuter och upp till en och en halv timme.

Därefter släpptes de som var svenska medborgare, cirka 45 personer. De utländska medborgarna omhändertogs enligt 11 § polis-lagen i avvaktan på utlänningskontroll enligt utlänningslagen. De placerades i en buss på skolgården.

Många av de personer som bodde på skolan har vittnat om sina upplevelser.

James Jonsson, Vänsterpartiet, tjänstgjorde som sjukvårdare i Göteborgsaktionen. Han har uppgett att han var chockad när han tvingades ner på den regnvåta skolgården. Han började så småningom frysa. Det fanns dock de som var mer tunnklädda än han. Poliserna fällde väldigt märkliga kommentarer. En polis sade ”fan, nu får ni igen för igår”. En annan sade: ”Ja, nu släpper vi alla svenskar och så samlar vi ihop utlänningarna då och ger svenskarna en spark i röven.” Efter att ha legat med pannan i asfalten i en halvtimme försökte James Jonsson ändra ställning. Då dök det upp en polis snett bakifrån som skrek ”händerna på nacken”. Polis-mannen slog honom därefter tre–fyra gånger med en vit batong över axlarna. En kille blev så skärrad att han försökte resa sig upp för att springa därifrån. Poliserna hindrade honom och utdelade batongslag bl.a. på ryggen.

Annika Tigerryd, företrädare för Göteborgsaktionen och också hon sjukvårdare, har berättat att det låg gammalt uppblött hundfoder på skolgården. En kamrat låg med ansiktet ner i hund-maten. Fyra gånger hörde Annika Tigerryd poliser kommentera saken. De sade: ”Åh kolla där finns det käk till hundarna om de är hungriga. Om vi skulle se till att de får kaka lite.” De sade också: ”Fan det är synd att grabben ligger i vägen, för annars kunde

hundarna, ... fan det gör väl inget att han ligger där.” Annika Tigerryds kamrat var övertygad om att det vilken sekund som helst skulle komma fram en hund och tugga på honom. Med jämna mellanrum bankade poliserna på sköldarna och hetsade hundarna att skälla.

I anmälningarna om brott från enskilda personer rörande polisens agerande vid insatsen finns fler vittnesmål om bl.a. kränkande uttalanden.³² Som exempel kan nämnas: ”Han är tysk, låt honom ligga. Smärtan är internationell” och ”I går var det er tur, i dag är det vår tur”. En yngling blev kallad ”bananätare”. En av poliserna var väldigt aggressiv och frågade hotfullt en kille om det var han som hade spräckt polismannens mun föregående dag.

Av anmälningarna framgår vidare att de boende inte fick hämta skor och ytterplagg från skolan efter visitationen, utan blev tillsagda att lämna området i en viss riktning. Flera var svårt chockade och visste inte vart de skulle gå för att få hjälp.

Cecilia Verdenelli-Peralta, Attac, har uppgett att hon på lördagskvällen satt och arbetade på kansliet i Lagerhuset. De fick kunskap om polistillslaget mot Schillerska gymnasiet. Vid 01-tiden på natten till söndagen den 17 juni fick kansliet ett telefonsamtal från Röda Korsets tält på Fritt Forum. De upplystes om att det fanns en grupp ungdomar där som var rädda, frusna och allvarligt chockade samt att Röda Korset inte hade resurser att ta hand om dem. Cecilia Verdenelli-Peralta och några andra begav sig dit. Det visade sig att det rörde sig om cirka 15 personer. Några var väldigt lättklädda, t.ex. utan skor. En flicka var endast iklädd t-shirt och trosor. Ungdomarna hade fått filter av Röda Korset. Samtliga var mer eller mindre chockade. Två flickor, 15–20 år gamla, var särskilt drabbade. Cecilia Verdenelli-Peralta hade aldrig tidigare mött någon som befunnit sig i ett sådant allvarligt chocktillstånd. Det var svårt att föra dem den korta vägen till Lagerhuset. Den ena flickan föll i gråt och paralyserades så fort hon hörde en polissiren. De lyckades ordna boende för ungdomarna.

Polisen avslutar insatsen på Järntorget

I kommenderingsstabens dagboksblad kl. 21.30 antecknades: ”Situationen på Järntorget under kontroll. Insatsen har avgränsats den olagliga demonstrationen.”

³²Uppgifterna är hämtade från förundersökningsprotokollet rörande polisens insats mot Schillerska gymnasiet.

Det antecknades också att följande direktiv gick ut: ”Alla demonstranter som frivilligt vill lämna demonstrationsområdet får göra det. Vid behov genomförs PL 19 § visitation och inre utlänningskontroll på dessa. Vid behov görs omhändertaganden PL 11 § för att säkerställa den utvidgade utlänningskontrollen som genomförs på Kviberg.”

Direktiven kom från den ställföreträdande kommenderingschefen Lars Berg som avlöste kommenderingschefen Håkan Jaldung vid 21-tiden i samband med att dagtidsstaben lämnade stabsarbetet.

Över radion meddelades det kl. 21.44 att 250–300 personer fanns kvar på torget och några minuter senare ”Allmän information från Yankee 1: Information till de insäckade. Därefter selektering.”

Kl. 22.22 meddelades att enligt Kjell Petersson (Yankee 1) var selekteringen avslutad på Järntorget och kl. 22.25 att cirka 100 personer var kvar på platsen.

Kjell Petersson har uppgett att kön med personer som frivilligt ville lämna inringningen på polisens villkor så småningom tog slut. De kvarvarande vägrade lämna Järntorget. De satt ner och avvaktade, och ropade: ”Icke våld!” Enligt Kjell Petersson var det lugnt på området.

Vid 22.30-tiden hade Lars Berg och Kjell Petersson telefonkontakt. Kjell Petersson återgav situationen och sade att det enligt hans förmenande inte längre var fråga om en allmän sammankomst. De som satt kvar gjorde detta för att ställa till förtret för polisen. Kjell Petersson ansåg att det saknades juridiska skäl att hålla kvar dem på platsen. Lars Berg sade till honom att avvakta och fortsätta enligt tidigare direktiv. Lars Berg inledde en diskussion med jurister i staben och jourhavande åklagare för att lösa den rättsliga frågan. Han ansåg det vara viktigt att tills vidare hålla ställningarna runt Järntorget på grund av underrättelserna om beväpnade personer i folksamlingen.

Kjell Petersson har uppgett att han därefter vid ett flertal tillfällen efterlyste besked i frågan hos insatschefen Matts Sjöström (Qvintus 11). Matts Sjöström svarade att Kjell Petersson tills vidare skulle avvakta.

Matts Sjöström har uppgett att polisen inte hade någon plan för hur de skulle gå tillväga om folk vägrade lämna platsen.

Efter cirka en timme avbröt Kjell Petersson insatsen på eget initiativ.

Matts Sjöström informerade kl. 23.30 kommenderingsstaben: ”Yankee 1 har dragit bort sina styrkor från Järntorget. Övriga enheter släpper sina uppgifter undan för undan.”³³

Över radion meddelades kl. 23.41 ”Samtliga retirerar till fordonen enligt Qvintus 10”, kl. 23.43 ”Avvakta enligt KC³⁴” och kl. 23.55 ”Polispersonal gör uppsittning i bilarna”.

I kommenderingsstabens dagboksblad antecknades kl. 06.40 följande. ”Redovisning av omhändertagna från insatsen Järntorget: 88 män, 21 kvinnor. Totalt 109 omhändertagna PL 13 §.³⁵ Kommentar Lars Berg: Enligt order skulle PL 19 användas och vid behov PL 11 för utökad kontroll enl. utlänningslagen.”

Lars Berg har uppgett att kommenderingsledningen gav besked att 19 § polislagen skulle användas vid insatsen. Han har tillagt att det är polisen på plats som avgör om 13 § polislagen skall tillämpas.

Polisen avslutar insatsen mot Schillerska gymnasiet

Enligt anteckning på kommenderingsstabens dagboksblad kl. 02.15 meddelade avdelningschefen för Alfa 31 att husrannsakan på Schillerska gymnasiet var klar och att resultatet var negativt. Av dagboksbladet framgår vidare: ”Utlänningskontrollen fortgår. Ej avslutad. Efter kontroll får de kontrollerade återvända till Schillerska gymnasiet. Då boende har återvänt och tagit den i besittning upphör polisiär bevakning.” Beslutet fattades av ställföreträdande kommenderingschefen Lars Berg.

Kl. 06.00 kom information till kommenderingsstaben från Gränspolisen: ”Vid insatsen vid Schillerska gymnasiet omhändertogs 28 personer enligt 11 § polislagen för utvidgad kontroll enligt utlänningslagen. Av dessa togs sju personer i förvar för avvisning.” Enligt en promemoria upprättad av gränspolisen vid Polismyndigheten i Västra Götaland släpptes de övriga kl. 04.00.

³³ Kommenderingsstabens dagbok

³⁴ Med KC avses kommenderingschefen; vår anmärkning

³⁵ Med PL avses polislagen; vår anmärkning

6.4 Konsekvenser

Händelserna i Göteborg i samband med EU-toppmötet i juni 2001 väckte omfattande uppmärksamhet. Ett antal artiklar, reportage, böcker, manifest, rapporter och utvärderingar har publicerats i anledning av händelserna. Vidare har följt rättsligt efterspel av olika slag.

I detta avsnitt redovisas några av de konsekvenser som följde av toppmötet i form av utvärderingar, förslag och rättsligt efterspel. Ett antal domar har meddelats varav flertalet vunnit laga kraft. Ytterligare åtal och domstolsprövningar kan emellertid förväntas varför redovisningen i denna del inte gör anspråk på att vara komplett.

6.4.1 Utvärderingar

Rikspolisstyrelsens utvärdering

Rikspolisstyrelsen beslutade den 29 juni 2001 att tillsätta en arbetsgrupp för att utvärdera polisinsatserna i samband med EU-toppmötet i Göteborg. Arbetsgruppen leddes av polismästaren Lennart Enocsson, Polismyndigheten i Stockholms län, Västerorts polismästardistrikt. Arbetsgruppen skulle enligt direktiven analysera polisinsatsernas planering, förberedelse, genomförande samt avrustning och efterarbete. Utvärderingen redovisades den 20 december 2001. I utvärderingen hänvisades till att vissa delar av händelseförloppet under kommenderingen, mot bakgrund av pågående brottsutredningar, inte närmare hade kunnat behandlas.

Sammanfattningsvis lyfte utvärderingen upp bl.a. följande synpunkter.

- Polisen hade trots de förhållanden som rådde lyckats värna om demonstrationsfriheten och förmått förhindra allvarliga störningar både vid president Bushs besök och vid EU-mötet. Polisens utrednings- och lagföringsarbete efter kommenderingen var framgångsrikt.
- Det måste betraktas som otillfredsställande att delar av Kungportsavenyn vandaliserades, att poliser kände sig tvingade att använda tjänstevapen samt att ett stort antal poliser skadades.
- Polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet kom att få konsekvenser för den fortsatta polisinsatsen. Stora delar av den planering som hade tagits fram kullkastades.

- Polisen hade under kommenderingen utsatts för stora påfrestningar och mötts av ett intensivt våld. Polisen missbedömde omfattningen och kraften i det våld som kom att utövas och hade därför inte tillräcklig beredskap i form av alternativa strategier för olika tänkbara situationer.

Utvärderingen pekade på att det fanns behov av förnyelse och utveckling av polisens arbetssätt och metoder vid särskilda händelser och föreslog bl.a.:

- att det koncept som Polismyndigheten i Västra Götaland tillämpade för dialog med politiska organisationer och grupper som anordnande demonstrationer eller bedrev opinionsbildning borde kunna utgöra en bra utgångspunkt för framtida agerande vid demonstrationer och liknande evenemang,
- att ett nationellt koncept skulle tas fram för särskilda händelser där bl.a. frågor om polistaktik, riskanalys, utbildning och utrustning uppmärksammades,
- att formerna för ledning och ledningsstöd skulle ses över och utvecklas,
- att formerna för samverkan vid förstärkningsrörelser skulle förbättras samt
- att polisen skyndsamt skulle få tillgång till ett säkert och funktionellt radiosystem.

Polismyndighetens i Västra Götaland utvärdering våren 2002

Länspolismästaren Ann Charlotte Norrás beslutade den 27 juni 2001 att EU-kommenderingen skulle utvärderas av polisintendenterna Bjarne Lundin och Erik Nord. Utvärderingen redovisades den 19 mars 2002 varvid polismyndigheten noterade att eftersom den rättsliga prövningen avseende främst polisinsatserna på Schillerska gymnasiet och Järntorget ännu inte var avslutade, avsåg polismyndigheten att senare komplettera utvärderingen i dessa delar.

Polismyndigheten anförde i sin utvärdering sammanfattningsvis bl.a. följande.

- Enligt polismyndighetens uppfattning var gripandet av de fem danskarna den 12 juni, ingripandena på Hvitfeldtska gymnasiet den 14 juni och ingripandena mot den s.k. sambandscentralen

på Skäpplandsgatan den 15 juni 2001 avgörande för att EU-mötena skulle kunna slutföras som planerat.

- Det var djupt beklagligt att polisen under 30 minuter på Kungsportsavenyn samt under en och en halv timma på Vasaplatsen inte fullt ut klarade att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.
- Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas förmåga att hantera förstärkningsframställningar vid större kommenderingar måste förbättras. Bristen på flexibla och snabba rutiner i förstärkningsfrågan blev en belastning för polismyndigheten under planeringsarbetet.
- Utbildningsinsatserna inför kommenderingen var omfattande. Att kräva mer av en enskild polismyndighet är inte realistiskt. Det krävs en nationell standard för utbildning och kompetensutveckling av svenska poliser på alla nivåer.
- Det är en nationell fråga att polismän skall vara utrustade på samma sätt och kunna uppträda i grupp varifrån de än kommer.
- Det våld som polismännen utsattes för under kommenderingen visar att skyddet för polismän vid kvalificerade ordningsstörningar måste förbättras. En förbättrad kroppsskyddsutrustning kan vara en del av ett sådant skydd men det finns även behov av fordon med bättre skydd än de vanliga personbilar och mindre bussar som polisen använder i dag.
- Frågan om Säkerhetspolisens roll och funktion vid större poliskommenderingar behöver övervägas i särskild ordning mot bakgrund av de krav som kan komma att ställas på den framtida polisen vad avser ordning och säkerhet samt bekämpningen av den grova, organiserade brottsligheten.
- Polisens arbete under EU-kommenderingen hade underlättats om polisen haft möjlighet att omhänderta ordningsstörare under längre tid än sex timmar. Vidare finns anledning att efter dansk modell överväga ett maskeringsförbud.

Polisförbundets enkätundersökning "Kaos"

Inför EU-toppmötet i Göteborg beslutade Polisförbundet att genomföra en enkätundersökning bland samtliga poliser som skulle delta i kommenderingen. Totalt bestod undersökningen av 1 800

enkäter. Enkäterna delades ut på plats i Göteborg och samlades in efter kommenderingen. Drygt 900 enkäter besvarades, vilket motsvarade en svarsfrekvens på 51 procent. Av dem som besvarade enkäterna var 43 procent polismän från Polismyndigheten i Västra Götaland och resterande 57 procent polismän från övriga landet.

Totalt omfattade enkäten elva frågor vilka delades in i fem olika kategorier. Frågor som berörde planeringen och tiden före kommenderingen, frågor som berörde händelser under själva kommenderingen, frågor om arbetstid, frågor om arbetsskador och slutligen övriga synpunkter. I förordet till redovisningen av undersökningen uttalade Polisförbundets ordförande Jan Karlsen bl.a. följande.

Den bild av kommenderingen till EU-toppmötet som växer fram i polisernas svar kan sammanfattas i ett ord: Kaos. Bristande utbildning, avsaknaden av utrustning och kommunikation samt förvirrande order skapade ett inre kaos hos polisen.

Av detta kan vi dra två tydliga slutsatser.

För det första; detta får aldrig hända igen. Som fackförbund kan vi aldrig acceptera att våra medlemmar utsätts för den här typen av påfrestningar.

För det andra; den svenska polisen har uppenbarligen ett problem. Vi hade mycket svårt att hantera situationen i Göteborg. Förutom att poliserna utsattes för oerhörda påfrestningar och skador så drabbade det medborgarna.

Av rapporten framgår bl.a. följande. Två av tre poliser (66 procent) uppgav att de saknade utrustning för att kunna genomföra de arbetsuppgifter som de tilldelats under kommenderingen. 59 procent av poliserna uppgav att de saknade anpassad utbildning för de arbetsuppgifter som de tilldelades under kommenderingen. Endast hälften av de tillfrågade poliserna uppgav att de före kommenderingen blivit informerade om vilka arbetsuppgifter de skulle få.

På frågan om innehållet i informationen under kommenderingen svarade 70 procent av poliserna att den var dålig. När det gäller radiosambandet uppgav 69 procent att detta fungerade dåligt. En polisman uttalade: "kommunikationen var fruktansvärt dålig och rykten spreds som en löpeld." En annan polisman ansåg att mobiltelefonen blev en räddning.

Mer än var tredje polis uppgav att de fått direkt order om att inte vidta åtgärder på grund av bristande resurser eller andra skäl. Som exempel angavs följande order som skall ha gått ut över radiosambandet till en grupp av 30 skyddsutrustade poliser: "Spring och ta skydd om de kommer i grupp och anfaller."

Polisförbundet konstaterade att det mot bakgrund av utvecklingen av kommenderingen var föga förvånande att i princip samtliga poliser hade uppgett att de arbetade övertid under kommenderingen. Enkätsvaren visade att

- vid 689 arbetspass/tjänstgöringstillfällen arbetade poliserna i 15 timmar eller mer i sträck,
- vid 250 arbetspass/tjänstgöringstillfällen arbetade poliserna i 19 timmar eller mer i sträck och
- vid 17 tjänstgöringstillfällen arbetade poliserna i 25 timmar eller mer i sträck.

Svaren visade även att vid 546 arbetspass/tjänstgöringstillfällen överstigande 15 timmar var viloperioden kortare än sex timmar och vid 27 tillfällen var viloperioden mellan noll och två timmar.

Var fjärde polis uppgav att de hade utsatts för någon form av skada.

I anledning av resultaten av enkätundersökningen ställde Polisförbundet upp vissa krav som man särskilt ville driva under det fortsatta arbetet. Kraven innefattade bl.a. ett program för ledarskapsutveckling, en enhetlig utbildning för särskilda händelser till samtliga poliser, bättre kompetensutveckling och utbildning för landets poliser i ämnen som bemötande, ingripande i folkmassor, konflikthantering, mentala förberedelser och etik, en inventering av skyddsutrustning, en enhetlig och fungerande kommunikationsutrustning samt nya och fungerande rutiner för att säkra att poliser som inkommanderas ges den utrustning, det skydd, de transporter och den förläggning som på bästa sätt möjliggör en meningsfull och säker insats.

Övriga utvärderingar

Vi har under vårt arbete även tagit del av bl.a. följande rapporter.

- Svenska Helsingforskommitténs för Mänskliga Rättigheter (SHK) rapport, Göteborgskravallerna och rätten, Några iakttagelser ur människorättsperspektiv, 2002,
- Nätverkets Göteborg 2001 utvärdering, november 2001,
- Rapport om Göteborgsaktionen 2001 för ett annorlunda Europa och motkonferensen om miljö, arbete, fred, Schengen och internationell solidaritet, våren 2002 samt

- Säkerhetspolisens översyn av SÄPO:s uppdrag i samband med Sveriges ordförandeskap i EU, september 2001.

6.4.2 Skadeutfall och personalsocialt efterarbete

Skadeutfall

Som ett led i sin utvärdering lät Polismyndigheten i Västra Götaland inhämta uppgifter om anmälda arbetsskador och tillbud under kommenderingen från de polismyndigheter som hade lämnat personalförstärkning. Sammanställningen visade att det per den 21 december 2001 hade inlämnats 356 anmälningar om arbetsskada och 239 anmälningar om tillbud. Stenkastning m.m. var den vanligaste orsaken till en anmälan om arbetsskada. En annan vanlig orsak i anmälningarna angavs vara psykisk skada på grund av den stress och oro poliserna uppgav sig ha känt jämte långa arbetspass och brist på sömn. I anmälningarna om tillbud till arbetsskada har oftast angetts brister i den personliga skyddsutrustningen som en bidragande orsak till tillbudet.

Beträffande skadade demonstranter m.fl. i samband med EU-toppmötet, finns det inte några helt uttömmande undersökningar. Förutom de tre personer som skottskadades vid händelserna vid Vasaplatsen fredagen den 15 juni 2001 är det svårt att ange närmare skadeutfall. Från kommunens beredskapsenhet har inhämtats att sjukvården i Västra Götalandsregionen tog hand om totalt 143 personer med s.k. "EU-relaterade" skador, varav 86 behandlades på sjukhus och 31 inom primärvården. Av de totalt skadade 143 patienterna var 53 poliser. Huvuddelen, 94 procent, av de skadade hade lindrigare skador. Nio personer lades in på sjukhus.

Personalsocialt efterarbete

I sin utvärdering anger polismyndigheten att man vid planeringen av det psykosociologiska efterarbetet för personal som varit utsatta för svåra upplevelser utgick från att varje polismyndighet skulle ta ansvar för sina befattningshavare.

Under hösten år 2001 höll polismyndigheten informationsmöten för att den enskilde polismannen skulle få en helhetsbild av händelseförloppet. Närmare 1 100 polismän och andra anställda från Polismyndigheten i Västra Götaland deltog i dessa informationsmöten.

Vid sidan av informationsmötena genomfördes olika former av avlastningssamtal under ledning av bl.a. personalkonsulenter vid polismyndigheten. Sammanlagt skall enligt utvärderingen 295 befattningshavare ha deltagit i sådana avlastningssamtal.

I direkt anslutning till kommenderingen genomförde personal från företagshälsovården s.k. debriefingsamtal med 42 befattningshavare i syfte att reducera stress och mildra chockupplevelser från arbetet vid kommenderingen. I ett senare skede genomfördes debriefing med ytterligare 55 befattningshavare.

I utvärderingen nämns ett antal faktorer, som enligt polismyndigheten, komplicerade arbetet med det psykosociala omhändertagandet. Förutom att kommenderingen kom att omfatta så många som cirka 2 500 polismän komplicerades arbetet av att många polismän kom från andra polismyndigheter i landet och att de direkt efter kommenderingen reste tillbaka till sina respektive myndigheter eller gick på semester. Enligt utvärderingen har det visat sig att flera polismyndigheter inte heller inför kommenderingen hade en etablerad organisation för psykosocialt omhändertagande.

Slutligen komplicerades arbetet av de många anmälningar som riktades mot enskilda polismän. Från polismyndighetens sida ansåg man det tveksamt att omedelbart starta upp ett omfattande informationsarbete när det samtidigt pågick utredningar och förundersökningar mot anställda inom polisväsendet.

6.4.3 Gripna och omhändertagna

Vid planeringen inför toppmötet sattes som målsättning att polismyndigheten skulle ha en kapacitet att kunna ta emot ett hundratal gripna. För omhändertaganden enligt 13 § polislagen användes provisoriska lokaler på det nedlagda regementet Kviberg. Rikspolisstyrelsen lämnade tillstånd att använda Kviberg som tillfällig lokal för förvar av sammanlagt 300 omhändertagna åt gången.

Under tidsperioden den 12–19 juni 2001 greps sammanlagt 530 personer för brottslighet relaterad till toppmötet. Den övervägande delen gripna utgörs av de 459 personer som greps såsom misstänkta för våldsamt upplopp i samband med insatsen på Hvitfeldtska gymnasiet torsdagen den 14 juni 2001. Efter toppmötet har fram till december 2001 ytterligare 25 personer gripits för brottslighet som är relaterad till EU-toppmötet i Göteborg.

Under tiden den 12–16 juni 2001 gjordes sammanlagt 385 omhändertaganden av personer med stöd av 13 § polislagen. Merparten av omhändertagandena är relaterade till händelserna vid Viktoriabron fredagen den 15 juni och till polisinsatsen på Järntorget lördagskvällen den 16 juni.

6.4.4 Det rättsliga efterspelet

Antal lagförda per den 15 november 2002

Av Polismyndighetens i Västra Götaland utvärdering framgår att det fram till och med februari 2002 anmäldes 3 143 brott som är relaterade till EU-toppmötet i Göteborg. Den övervägande delen, eller 2 004 anmälningar, har avsett våld, hot eller förgripelse mot tjänsteman. Andra stora grupper av brottsanmälningar har varit brott mot allmän ordning (521), misshandel (353) och skadegörelse (88).

Sammanlagt har per den 15 november 2002 meddelats dom mot 66 personer varav frikännande dom meddelats i åtta fall. Åtalen har huvudsakligen avsett våldsamt upplopp eller medhjälp och anstiftan därtill. Till övervägande del har påföljden bestämts till fängelse (mellan en månad och två och ett halvt år) men även andra påföljder som villkorlig dom och skyddstillsyn jämte samhällstjänst har förekommit.

Fram till och med februari 2002 inkom 182 brottsanmälningar riktade mot anställda inom polisen. Till övervägande del avsåg dessa anmälningar om tjänstefel (134), misshandel (53) och olaga frihetsberövande (11). Flertalet anmälningar har skrivits av.

Vid brytpunkten, den 15 november 2002, har åtal väckts mot fyra polisbefäl för tjänstefel³⁶ och mot en polisman för mened.³⁷

Utredningar om brott med anknytning till Hvitfeldtska gymnasiet

Utredningar om brott som riktar sig mot demonstranter

Som framgått av avsnitt 6.3.2.3 under rubriken *Polisens hantering av de frihetsberövade* frigavs under natten till fredagen den 15 juni och under fredagsmorgonen ett stort antal av de personer som

³⁶ Göteborgs tingsrätt har meddelat dom den 2 december 2002 (*se vidare Insatsen mot Schillerska gymnasiet*).

³⁷ Åtalet återkallat av åklagaren i december 2002.

greps för våldsamt upplopp m.m. vid Hvitfeldtska gymnasiet eftersom man bedömde att det inte fanns någon möjlighet att inom rimlig tid hinna vidta konkreta utredningsåtgärder.

Under sommaren väckte åklagaren åtal mot den man som agerade som mötesunderlättare eller mötesordförande vid stormötet på Hvitfeldtska gymnasiets skolgård. Göteborgs tingsrätt ogillade i en dom från den 6 augusti 2001 åtalet i den del det avsåg våldsamt upplopp på skolan.³⁸ Domstolen gjorde bland annat följande bedömning.

I målet är utrett att det åtminstone under en del av eftermiddagen har varit möjligt att lämna det avspärrade området efter visitering och det har även framkommit att ett antal personer har valt den möjligheten. Majoriteten av de som bott på skolan har dock kommit att stanna kvar inom avspärningarna. Det är dock oklart i vilken mån det har varit till följd av ett eget ställningstagande eller till följd av bristande kommunikation eller information. Ett flertal av de personer som hörts i målet har uppgett att de inte har haft de olika handlingsalternativen klara för sig. I sammanhanget måste också beaktas att de boende på skolan har tillhört ett stort antal olika organisationer och varit av flera olika nationaliteter.

Utredningen i målet visar att det inne på skolans område har funnits grupper med personer som under dagen har deltagit i aktiviteter som att bära gatsten och barrikader. En del av dessa har även varit maskerade. Det kan enligt tingsrättens mening hållas för visst att dessa åtgärder inte har tillkommit som förberedelser för en utrymning av skolan utan våldsamheter. Hur stort antal personer som sysslat med sådan verksamhet är emellertid oklart.

När tåget har formerat sig längs Röhssgatan har situationen enligt uppgift från flera av de personer som hörts i målet varit förvirrad och bland många har rått osäkerhet om vilka villkor som gällde och om de skulle få lämna området. Det har också framkommit att beskedet om avbrutna förhandlingar och gripande av alla inne på området har lämnats i ett sent skede. Det är därför inte möjligt att dra slutsatsen att alla som fanns kvar inom det avspärrade området skulle ha varit medvetna om att det inte längre var möjligt att lämna skolan i enlighet med den tidigare träffade överenskommelsen och att de övriga alternativ till upplösning som återstod var utbrytning med våld och barrikadering inne på skolan. Utredningen ger därför inte stöd för en bedömning att det hos deltagarna i tåget längs Röhssgatan har funnits ett allmänt utbrett uppsåt att trotsa polismyndigheten på något av dessa sätt.

Sedan tåget formerat sig längs Röhssgatan med Ya Basta längst fram har gjorts ett flertal försök att forcera polisens avspärning vid Läraregatan. Det är inte möjligt att genom de videoupptagningar som gjorts

³⁸ Göteborgs tingsrätt dom den 6 augusti 2001-08-06 i mål B 6695-01.

bilda sig en uppfattning om hur många som förutom Ya Bastas medlemmar har deltagit i dessa försök, understött dem eller på annat sätt sympatiserat med dem. Det våld som vid den tidpunkten förelegat för att forcera avspärningarna har dock haft sådan omfattning att våldsam upplöpp vid den tidpunkten har uppkommit. Av utredningen framgår vidare att polismännen vid inbrytning på området har utsatts för våld i form av stenkastning och våld med tillhyggen från ett antal personer som deltagit i tåget. Polismännen har beträffande det skeendet bl.a. uppgett att stenkastningen främst kommit från den grupp som befunnit sig bakom Ya Basta och som har betecknats som det svarta blocket. Från polismännen har även uppgetts att flertalet av de personer som befunnit sig i tåget har barrikaderat sig i skolan efter inbrytningen på området.

Av en av videoupptagningarna som åklagaren åberopat framgår att ett förhållandevis stort antal personer har deltagit i en stenkastning och annan våldsanvändning mot polisen för att därefter barrikadera sig i skolbyggnaden. Däremot framgår inte hur många av deltagarna i tåget som klivit åt sidan eller på annat sätt markerat att de inte hade för avsikt att använda våld.

Mot bakgrund av bland annat domstolens bedömning i den refererade tingsrättsdomen skrev åklagare i december 2001 av misstankarna om våldsamt upplöpp och ohörsamhet mot ordningsmakten mot nästan alla av de 459 personerna som greps på Hvitfeldtska gymnasiet.

Utredningar om brott som riktar sig mot polisen

Efter polismyndighetens insats mot Hvitfeldtska gymnasiet lämnade organisationer och enskilda personer in ett femtiotal anmälningar rörande polisens agerande. Anmälningarna riktade sig mot såväl olika myndighetsbeslut som enskilda polismäns handlande.

I den förra kategorin fanns bland annat olaga frihetsberövande. Man ansåg t.ex. att det hade varit fråga om felaktiga begränsningar i rörelsefriheten och om felaktiga omhändertaganden och gripanden.

I den senare kategorin fanns uppgifter om att man hade mishandlats t.ex. genom hundbett eller batongslag. Det fanns också påståenden om att man hade sprungits ner i samband med polisens förflyttningar eller att man hade fått sina kamerautrustningar eller bilar förstörda. Ett antal ärenden rörde förolämpning alternativt ärekränkning. En anmälare som inte var målsägande hade anmält att han sett att poliser kastade gatsten.

Förundersökning inleddes i samtliga ärenden. Sedan förhör hållits med drygt 100 personer har ärendena avslutats utan att åtal

har väckts. Som skäl har angetts att polismännen inte kunnat identifieras eller att brott inte kunnat styrkas.

Överåklagaren Björn Ericson upprättade ett särskilt beslut den 3 januari 2002 rörande anmälningar om polismyndighetens beslut att spärra av gymnasiet samt grunderna och tiderna för frihetsberövanden av enskilda. I beslutet angavs bl.a. följande.

Polismyndigheten har i sitt beslut att spärra av skolan angett 23 § polislagen som rättslig grund. Enligt denna lag har polisen rätt att vidta förebyggande åtgärder om fara föreligger för att ett brott kommer att förövas som hotar liv eller hälsa eller som kan leda till omfattande förstörelse av egendom. Även om brottsrisken inte behöver vara kvalificerad måste det alltid förutsättas att man verkligen kan visa att det på grund av särskilda omständigheter föreligger en konkret risk. Ett ingripande måste till sin beskaffenhet, styrka, omfattning och varaktighet stå i rimligt förhållande till den fara som hotar eller föreligger. Bland de åtgärder som nämns i lagtexten är bland annat att polisen kan avstänga och utrymma ett område och om det föreligger allvarlig risk för brott också kroppsvisitera personer som uppehåller sig på platsen. När polisen som i detta fall spärrar av ett så pass stort område som det är fråga om tar det en tid innan avspärrningen är genomförd och utpasseringskontrollen är ordnad. Under denna tid berövas de personer som befinner sig på skolan sin möjlighet att lämna denna. Detta innebär inte bara en begränsning för dem som förbereder brott utan även för grupper som bara bor på skolan och kommit till Göteborg för att delta i legala opinionsyttringar. Det är närmast dessa gruppers intressen som måste vägas mot polisens skyldighet att vidta åtgärder för att upprätthålla ordningen och säkerheten vid EU-toppmötet och den amerikanska presidentens besök. Mot bakgrund av åklagarens bedömning och beslut, tillgängligt underrättelsematerial och hotbildsanalys är det enligt min bedömning inte möjligt att visa att det skulle föreligga något brott från polisledningens sida i samband med att ovannämnda beslut fattades.

Strax efter klockan 16.30 började ett stort antal personer ställa upp sig på led inne på skolan. I täten stod Ya Basta anhängare i skyddsutrustning, därefter mörklädda, delvis maskerade personer, som enligt vittnesuppgifter från polisen också var beväpnade med stenar och tillhyggen och därefter en stor samling övriga personer. Ledet började gå fram emot polisspärren vid utpasseringsstället.

Händelseförloppet kunde följas direkt av polisledningen och åklagare genom att helikopterbilder länkades direkt in till spaningscentralen och till staben i polishuset. På så vis skapades förutsättningar att fortlopande göra straffrättsliga bedömningar över händelseutvecklingen.

När folksamlingen kommit fram till polisspärren gav polisen en skingringsbefallning som inte åtlyddes. I stället gjordes en handfull misslyckade försök att med våld forcera polisspärren. Av helikopterbilderna framgår att flertalet av dem som vistades inom skolområdet

deltog i folksamlingen men också att det fanns personer som befann sig bredvid folksamlingen och uppträdde som passiva åskådare. Efter det att bedömningen gjorts att fråga var om ett våldsamt upplopp fattades beslut om att gripa de som deltagit i upploppet. När polisen gick in på skolområdet möttes de av ett omfattande våld främst i form av stenkastning. Våldet mot polisen hade förberetts genom att depåer av sten lagts upp på strategiska ställen inne på skolan. Polisen angreps också med tillhyggen och man försökte dra ned de beridna poliserna från sina hästar. Polisen fick snabbt kontroll över situationen och samtliga på plats greps. En del flydde dock in i skolan och fortsatte, enligt vittnesuppgifter från polisen, att kasta ut föremål genom fönstren. Dessa personer greps senare under kvällen. Sammanlagt fördes omkring 450 gripna i bussar till polishuset.

Att så många greps vid samma tillfälle innebar självklart en utomordentlig påfrestning på polisens utredningsorganisation. När någon är gripen skall denne så snart som möjligt förhöras av polisman eller åklagare. Åklagaren skall efter förhöret omedelbart besluta om den gripne skall anhållas. Anhålls inte den gripne skall gripandebeslutet hävas och den gripne således försättas på fri fot. Har mer än tolv timmar förflutit mellan gripandet och förhöret skall anledningen till dröjsmålet särskilt anges.

Vid polismyndigheten försökte man i så stor utsträckning som möjligt att följa de normala rutinerna vid gripanden. Under kvällen och natten kunde omkring 160 personer höras, varav ungefär hälften anhölls av åklagare och hälften försattes på fri fot. Fram emot morgontimmarna gjordes den bedömningen att man inte skulle hinna med att hålla förhör med samtliga inom rimlig tid. Man beslutade därför att, efter identifiering, frige återstoden av de gripna. I samband härmed frigavs några personer som hörts men där åklagare inte tagit ställning i anhållningsfrågan och Åklagarmyndigheten i Göteborg har också anmält att tre personer som anhållits av åklagare försattes på fri fot av polis utan åklagarbeslut. Dessa tre senare anmälningar har tidigare lagts ner då brott inte kunnat styrkas. Min uppfattning rent allmänt är att man eftersträvat att göra ett så bra arbete som möjligt utifrån tillgängliga resurser och att formella brister, även inräknat information till anhöriga, helt är att hänföra till det ansträngda arbetsläget. Utredningen har inte visat på sådana förhållanden att man kan förvänta sig att kunna styrka brott från någon enskild tjänstemans sida.

Mot bakgrund av vad som redovisats ovan läggs förundersökningarna i de ärenden som redovisas i bilaga till beslutet ner då brott inte kan styrkas och då ytterligare utredning inte kan förväntas leda till någon annan bedömning.

Efter genomgång av överåklagaren Björn Ericsons utredning beslutade riksdagens ombudsmän (JO) i april 2001 att återuppta förundersökningen angående misstanke om att tjänstefel begåtts

vid ingripandet mot Hvitfeldtska gymnasiet. Förundersökningen pågår fortfarande.

Utredningar om brott med anknytning till inringningen på Viktoriabron

Polisens inringning av närmare 200 personer på Viktoriabron ledde till ett antal anmälningar mot polisen. Förundersökning inleddes men i beslut den 23 maj 2002 beslutade åklagaren att lägga ned utredningen på grund av att brott ej kunde styrkas. Åklagaren lämnade i beslutet följande motivering.

Av utredningen har framkommit att efter den omfattande skadegörelsen på Kungsportsavenyn ett stort antal av gärningsmännen begivit sig mot området kring Vallgraven och broarna över Vallgraven.

Flera broar spärrades av polis i syfte att förhindra oroligheter och fortsatt skadegörelse på andra sidan Vallgraven.

Beslut fattades om att ringa in ordningsstörande personer på Viktoriabron i syfte att dels förhindra fortsatt brottslighet och ordningsstörande och dels identifiera personer som deltagit i upploppet på Kungsportsavenyn. Vid denna manöver kom ett antal personer som uppenbarligen ej deltagit i upploppen på Kungsportsavenyn och ej heller genom sitt uppträdande stört den allmänna ordningen eller utgjort en omedelbar fara för denna att stängas in på Viktoriabron. Dessa personer tilläts lämna bron efter hand.

Etthundrafemtio personer omhändertogs enligt 13 § polislagen. På grund av svårigheter att få fram transportfordon har bron och de personer som befunnit sig där varit inringande längre tid än som beräknats. Såvitt kunnat utredas har de som ej omhändertagits enligt polislagen kunnat lämna bron efter drygt en timme.

I de fall personer anmält att de felaktigt blivit omhändertagna har dokumentation angående omhändertagandet inforrats. Härav har bland annat tider för omhändertagande och skäl för omhändertagandet kunnat utläsas. De enskilda omhändertagandena har inte utretts närmare då detta med säkerhet inte skulle leda till ytterligare klarhet om skälen till omhändertagandena.

Utredningar om brott med anknytning till skottlossningen vid Vasaplatsen

Förundersökning inleddes också i anledning av skottlossningen på Vasaplatsen. Överåklagaren Björn Ericson beslutade den 28 september 2001 att förundersökningen skulle läggas ned. I beslutet

anmärktes att det på grund av omständigheterna inte kunde utslutas att ytterligare utredningsmaterial kunde finnas att tillgå i framtiden. Sedan förundersökningen återupptagits samma höst beslutade Björn Ericson den 27 februari 2002 att åter lägga ned förundersökningen med motiveringen att ytterligare utredningsåtgärder sammanfattningsvis inte framstod som meningsfulla.

Som vi tidigare redovisat beslutade Riksåklagaren i november 2002 att förundersökningen beträffande skottlossningen vid Vasaplatsen skulle återupptas. Förundersökningen pågår fortfarande.

Utredningar om brott med anknytning till Järntorget och Schillerska gymnasiet

Insatsen på Järntorget

Efter polisens insats på Järntorget lämnade ett antal personer in anmälningar om brott rörande polisens agerande. Anmälarna uppgav att de hade berövats friheten genom att de av polis hindrats att lämna Järntorget. I samband härmed anmälde några att de miss-handlats eller på annat sätt kränkts av poliser.

Med anledning av anmälningarna inleddes förundersökning om brott. Den 6 november 2002 beslutade åklagaren att lägga ned utredningen med följande motivering.

Under utredningen har framkommit att polisen fått information om att en icke tillståndsgiven demonstration skulle anordnas på Järntorget. Det fanns uppgifter om att beväpnade personer skulle delta i demonstrationen och att det fanns planer på att skjuta en polis. Demonstrationen skulle avslutas med skadegörelse på Linnégatan och angrepp på en polisstation. Tidigare under dagen hade stora upplag av gatsten hittats.

Beslut fattades om att demonstrationen inte skulle tillåtas. Då demonstranterna samlats på torget skulle de ringas in. De skulle tillåtas lämna Järntorget i samband med att polispersonal tittade på demonstranterna i syfte att känna igen personer som skulle omhändertas eller gripas. Visitation enligt polislagen 19 § skulle då så ansågs behövt ske av dem som lämnade torget. Övriga personer skulle uppmanas att lämna platsen. Genom detta förfarande skulle de angrepp som befarats om möjligt förhindras.

Uppskattningsvis 400 personer ringades in på Järntorget. Vid åtgärden på Järntorget kom ett antal personer som uppenbarligen ej kunde befaras störa den allmänna ordningen eller utgjort en omedelbar fara för denna att stängas in på Järntorget.

Från polisen gjordes det ovan beskrivna tillvägagångssättet känt för demonstranterna. Det har framkommit att denna information inte nått fram till samtliga personer som ringats in.

Då ett större antal demonstranter vägrade lämna Järntorget uppstod en situation polisen ej räknat med och avspärningen kom att vara längre än som från början varit avsikten.

Jag kan mot bakgrund av vad som framkommit inte finna att personer som befunnit sig på Järntorget varit berövade friheten eller utsatts för åtgärder på sådant sätt att brott kan antas ha förövats, varför utredningarna nedlägges.

Det har inte kunnat fastställas vilka enskilda poliser som gjort sig skyldiga till den kränkning och misshandel som görs gällande från målsäganden, varför utredningen i denna del nedlägges eftersom brott inte kan styrkas.

Insatsen mot Schillerska gymnasiet

Även efter polisens insats mot Schillerska gymnasiet lämnade ett antal personer in anmälningar om brott rörande polisens agerande. De har i anmälningarna beskrivit bl.a. att poliser tvingade dem att under omotiverat lång tid ligga på den våta skolgården i otillräcklig klädsel med kraftig kroppslig avkylning som följd, att poliser använde övervåld, t.ex. batongslag mot liggande personer, och att poliser uppträdde kränkande genom att uttala sig nedsättande i rasistiska och sexistiska termer.

I maj 2002 väcktes åtal mot fyra befäl som tjänstgjorde vid insatsen mot Schillerska gymnasiet för tjänstefel. Befälen lades huvudsakligen till last att de svenska medborgarna hållits kvar för länge och att det var fel att lägga personer på marken. Göteborgs tingsrätt meddelade frikännande dom den 2 december 2002.

Beträffande frågan om ansvar för att de svenska medborgarna hade hållits kvar för länge ansåg tingsrätten att – ”med hänsyn till angelägenheten i åtgärderna, aktionens omfattning och det ytterst noggranna säkerhetstänkande som måste tillämpas” – kvarhållandet hade varit påkallat.

Tingsrätten fann vidare att åtgärden att lägga ner ovisiterade personer på marken hade varit kränkande för dessa men att det i sammanhanget dock inte kunde bortses ifrån att polismännen handlade under intryck av det våld de upplevt dagarna innan och av vad de uppfattade som vapenhot. Åtgärden fick enligt tingsrätten anses befogad.

Tingsrätten noterade att målet till stor del kommit att handla om vem eller vilka som varit ansvariga för händelserna på skolgården men att det med den bedömning som tingsrätten gjort saknades anledning att pröva den frågan.

Domen har ännu inte (den 20 december 2002) vunnit laga kraft.

Handläggning av anmälningar mot poliser

Under vårt arbete har vi bland demonstranter och andra mött kritiska synpunkter på den rådande ordningen rörande handläggningen av anmälningar mot poliser och förvåning att inte någon polis kunnat fällas.

Frågan om handläggningen och anmälningar bereds f.n. av Utredningen om tillsynen över polis- och åklagarväsendena (Ju 2000:15). Enligt direktiven (dir. 2000:101 och 2002:82) skall den bl.a. överväga om regleringen, organisationen, ledningen och handläggningsrutinerna för brottsanmälningar och klagomål mot anställda inom polisen och åklagarväsendet uppfyller de krav som måste ställas på sådan verksamhet. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 maj 2003.

Eftersom frågan således redan är föremål för utredning behandlar vi den inte vidare.

6.5 Kommitténs bedömning

Vi har i föregående avsnitt redovisat den kartläggning vi gjort av händelserna i samband med EU-toppmötet i Göteborg. I vår uppgift ingår också att göra en analys baserad på kartläggningen. Vår analys består av bedömningar av de skeenden inför och under Göteborgsmötet som vi funnit skäl att uttala oss om samt av överväganden om hur svensk polis i framtiden bättre skall kunna hantera ordningsstörningar i samband med stora evenemang. Våra bedömningar redovisas i det följande och övervägandena i kapitel 7 *Kommitténs slutsatser och förslag*.

Poliskommenderingen i Göteborg under ledning av polismästare Håkan Jaldung var den mest komplexa och en av de största som ägt rum i Sverige. Den kom att omfatta ca 2 500 poliser. Under kommenderingen ställdes polisen inför svåra uppgifter och dess förmåga och kompetens kom att prövas på ett extraordinärt sätt. Trots besvärliga förhållanden kunde EU-toppmötet och den

amerikanske presidentens besök genomförs utan allvarliga störningar. Vidare kunde demonstrationsrätten värnas i den meningen att alla tillståndsgivna demonstrationer kunde äga rum. Bevakning av de hotell där delegaterna bodde liksom samtliga eskorter och transporter fungerade också utan anmärkning.

De uttalanden vi gör måste ses i ljuset härav. Vid en så omfattande polisinsats är det naturligtvis näst intill oundvikligt att vissa fel och misstag begås. Avsikten med att i efterhand försöka utvärdera ett händelseförlopp och lyfta fram vad som var bra respektive dåligt måste vara att såväl berörda myndigheter som andra skall kunna dra lärdom av slutsatserna. Det är också så vi sett på vår uppgift. I sammanhanget förtjänar det att framhållas att många poliser gjorde berömvärda insatser i Göteborg trots de påfrestningar som de utsattes för. Även ledningarna för de tillståndsgivna demonstrationerna medverkade på ett förtjänstfullt sätt till att demonstrationerna kunde genomföras utan allvarliga störningar.

6.5.1 Rikspolisstyrelsens samordning av planeringsarbetet

Rikspolisstyrelsen är enligt 7 § polislagen central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Styrelsen skall verka för planmässighet, samordning och rationalisering inom polisväsendet. Enligt 3 § 2 förordningen (1989:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen svarar Rikspolisstyrelsen för samordningen av polisens planering för sådana särskilda händelser där intresset av samordnade insatser är särskilt framträdande. EU-toppmötet i Göteborg var tveklöst en sådan händelse. Vi har i vår kartläggning (avsnitt 6.2.6.2 och 6.2.6.3) redovisat vad som framkommit om Rikspolisstyrelsens samordning av polisens planering inför EU-toppmötet. Detta föranleder oss att göra vissa uttalanden.

◇ Arbetet i Rikspolisstyrelsens operativa förberedelsegrupp, som leddes av Håkan Jaldung, präglades enligt vad Rikspolisstyrelsens, Säkerhetspolisens och Rikskriminalpolisens ledamöter uppgett, av stora motsättningar. De fyra ledamöterna var bl.a. oense om i vilken mån polismyndigheternas planering skulle samordnas. Majoriteten ville att Rikspolisstyrelsen skulle samordna planeringen på det sätt som skett inför fotbolls-EM 1992, då samtliga deltagande poliser utbildats, tränats och utrustats på ett enhetligt och ända-

målsenligt vis. Håkan Jaldung ville inte ha någon sådan samordning. Ledamöterna enades om en kompromiss och föreslog i november 1999 tillsättandet av en samordningsgrupp som enbart skulle ha en samordnande och stödjande funktion.

I januari 2000 tillsattes Rikskriminalpolisens samordningsgrupp, den s.k. Hydforsgruppen. I gruppen skulle ingå representanter för berörda polismyndigheter och Säkerhetspolisen. Gruppen skulle enbart ha en stödjande funktion där råd och erfarenheter kunde utbytas.

Hydforsgruppen erbjöd polismyndigheterna bl.a. gemensamma utbildningsinsatser, gemensam upphandling av viss utrustning och samordning av personalens villkor. Polismyndigheterna visade lågt eller inget intresse och Hydforsgruppen hade inte mandat att besluta i dessa frågor.

Rikspolischefen har ansett att Rikspolisstyrelsen genom tillsättandet av de två arbetsgrupperna tog det samordningsansvar som föreskrivs i de inledningsvis nämnda bestämmelserna. Han har vidare uppgett att han inte känt till motsättningarna inom den operativa förberedelsegruppen eller motståndet från deltagande polismyndigheter i Hydforsgruppen. Samordningen skedde i den senare gruppen och det var helt klart att Polismyndigheten i Västra Götaland skulle få de resurser den begärde, varför han inte såg någon anledning att ingripa i arbetet.

Den fråga som förefaller ha orsakat de största meningsskiljaktigheterna i den operativa förberedelsegruppen var frågan om Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten i Västra Götaland skulle ha ansvaret för personskyddet – en mycket central fråga även om det vid denna tidpunkt ännu inte var klart att president Bush skulle komma till Göteborg. Det är klarlagt att representanterna i denna grupp fört upp frågan till rikskriminalchefen respektive Säkerhetspolisens generaldirektör. Däremot är det mera osäkert om rikspolischefen informerats, det troliga är dock att detta skett.

Det som kallas enighet i förberedelsegruppen kan inte tolkas som något annat än att Håkan Jaldung i slutrapporten lyfte bort frågan om ansvaret för personskyddet från arbetsgruppens mandat eftersom Polismyndigheten i Västra Götaland, tre veckor efter det att gruppen lämnat sin rapport, inkom med en framställning till Rikspolisstyrelsen där den fortsatt hävdade sin uppfattning i frågan. I ett svar på den skrivelsen några månader senare gav Rikspolisstyrelsens ledning uttryck för sin uppfattning i frågan. Därmed var den löst.

För kommittén framstår det som märkligt att frågan inte klarades ut med rikspolischefen under gruppens arbete. Som skrivelsen till Polismyndigheten i Västra Götaland i februari 2000 utvisar var det ju bara för Rikspolisstyrelsen att delge polismyndigheten centralmyndighetens uppfattning. Om detta tidigt gjorts klart hade med stor sannolikhet förberedelsegruppens arbete kunnat bedrivas på ett mer konstruktivt sätt.

Den nu redovisade problemställningen visar också att det kan ifrågasättas om det är en god lösning att i en grupp som bl.a. skall beskriva ansvarsfördelningen mellan Säkerhetspolisen och polismyndigheterna ha en företrädare för den ena sidan som ordförande.

◇ De enskilda polismyndigheterna är – i jämförelse med hur det var i början av 1990-talet – i dag dels större och därmed också mer ”självstyrande”, dels är budgetansvaret annorlunda. Detta fråntar dock inte Rikspolisstyrelsen det övergripande ansvaret. Decentraliserat budgetansvar får inte hindra att frågor om gemensam utbildning, utrustning och villkor för personalen hanteras centralt när det framstår som rationellt och ändamålsenligt. T.ex. får det inte medföra att en polismyndighet ensidigt kan kräva att den myndighet som lånar ut personal tvingas köpa ny utrustning åt sina poliser. Inte heller skall den utlånande myndigheten kunna kräva att dess poliser utrustas av den inlånande myndigheten. Bl.a. sådana frågor borde ha kunnat lösas centralt. De poliser som deltog i Göteborg hade sannolikt haft bättre förutsättningar att klara sina uppgifter om Hydforsgruppens erbjudande om utbildning och gemensam upphandling av utrustning kunnat realiseras. Vi återkommer till Hydforsgruppens arbete i avsnitt 6.5.3. I sammanhanget bör noteras att Polismyndigheten i Västra Götaland inte inför mötet erhöll några ytterligare ekonomiska resurser vilket i sin tur får antas bero på att Rikspolisstyrelsen inte tilldelats några extra medel till polisinsatserna vid de svenska EU-mötena. Vi finner det inför framtiden angeläget att sådana aspekter i god tid beaktas av riksdag och regering.

◇ Vi anser att Rikspolisstyrelsen borde ha givit de båda samordningsgrupperna en starkare roll och större befogenheter. I vart fall borde Rikspolisstyrelsen senast efter händelserna i Nice ha reagerat och spelat en aktivare roll i den samordnande planeringen inför toppmötet i Göteborg.

◇ Olika uppfattningar råder också i frågan om orsakerna till att det så sent bestämdes vilka poliser från andra myndigheter som skulle

ingå i kommenderingen i Göteborg. Rikspolisstyrelsen har sagt att det hela tiden var klart att Polismyndigheten i Västra Götaland skulle få vad den begärde. Polismyndigheten har framhållit hur man fick "tjata om" att få besked om vilka resurser man skulle tilldelas och att det sena beskedet medförde att planeringen av utbildningen försvårades. Även om diskussioner måste föras med övriga polismyndigheter och det – enligt vad som framkommit – fanns ett motstånd hos dessa mot att Rikspolisstyrelsen skulle agera, borde frågan med ett kraftfullare agerande från Rikspolisstyrelsens sida ha kunna lösas snabbare. Vi återkommer till polisförstärkningarna i avsnitt 6.5.4.

◇ Vi anser sammanfattningsvis att den centrala nivån inom polisen, dvs. Rikspolisstyrelsen måste ta ett större ansvar för samordningen av planeringen inför stora internationella evenemang där flera polismyndigheter kommer att vara inblandade än vad som skedde inför EU-toppmötet i Göteborg.

6.5.2 Polismyndighetens i Västra Götaland planerings- och förberedelsearbete

År 1997 beslutade regeringen att EU-toppmötet i juni 2001 skulle förläggas till Göteborg. Planerings- och förberedelsearbetet inför ett sådant evenemang är givetvis av stor betydelse. Vår kartläggning av polismyndighetens eget planerings- och förberedelsearbete har gett oss anledning att göra vissa reflektioner.

◇ Polismyndigheten hade inga representanter närvarande vid Världsbankens och Internationella Valutafondens möte i Prag i september 2000 eller vid EU-toppmötet i Nice i december samma år. Polisledningen har uppgett att den övervägde ett besök i Nice men avstod av resursskäl. Däremot besökte Polismyndigheten i Stockholm Nice och företrädare för den har framfört att besöket var lärorikt. Mot bakgrund av oroligheterna i Prag och då mötet i Nice var det som närmast föregick Göteborgsmötet hade enligt vår uppfattning ett beslut om ett studiebesök i Nice sannolikt kunnat ge polismyndigheten nyttiga erfarenheter.

◇ I oktober 2000 inrättade polismyndigheten en planeringsstab med uppgift att handha den övergripande planeringen. Staben bemannades från början med en person på heltid. I januari 2001 förstärktes staben med ytterligare två personer, varav en dock nästan omgående kom att övergå till andra arbetsuppgifter. Planeringsstabens

funktioner flyttades i början av juni över till den operativa kommanderingsstaben. Många vi talat med har varit kritiska till att den egentliga planeringen kom i gång först under hösten 2000 och att inte fler personer frikopplades från sina ordinarie arbetsuppgifter. Vidare har anmärkningar riktats mot att de personer som arbetade med planeringen inte fick fortsätta med samma arbetsuppgifter i den operativa kommanderingsstaben.

Det är naturligtvis viktigt att polisen, inför en sådan extraordinär händelse som ett EU-toppmöte är, påbörjar planeringen i god tid och med tillräcklig bemanning. Det är en förutsättning för att en omfattande polisinsats skall kunna genomföras på ett bra sätt. I Göteborg lades delar av planerings- och förberedelsearbetet ut på divisions- och avdelningschefer utan att deras ordinarie arbetsuppgifter reducerades. Detta kom bl.a. att leda till att flera av dem, enligt egna uppgifter, var slitna när kommenderingen började och att de inte kunde förbereda sig så väl som de hade önskat.

◇ Polismyndigheten använde ett särskilt operativt koncept för ledning, planering och genomförande av EU-toppmötet. Ordningen har av förstärkande poliser och av personal från Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen kritiserats för att ha varit trög och stel. Enligt dessa har verksamheten varit detaljreglerad och "toppstyrd", dvs. alltför många frågor har måst föras upp till kommenderingsledningen för avgörande. Viss sådan kritik har också framförts av poliser vid polismyndigheten. Det har framhållits att den tillämpade ordningen inte tillät skyndsamma anpassningar till ändrade förutsättningar, såsom den allt allvarigare hotbilden efter EU-toppmötet i Nice.

Någon enhetlig modell för hur planerings- och förberedelsearbetet skall organiseras inför särskilda händelser finns inte i Sverige. Erfarenheterna från Göteborg visar enligt vår uppfattning att det finns ett behov av en sådan nationell modell.

◇ Polismyndigheten tillsatte vid årsskiftet 2000/01 inom kriminalunderrättelsetjänsten en grupp som fick i uppgift att producera myndighetens egna hotbilder inför EU-toppmötet. Arbetet inriktades i första hand på att försöka förutse vilka av demonstranternas planerade aktioner som kunde förväntas störa mötet.

Under våren förvärrades hotbilden alltmer och risken för våldsamma opinionsyttringar bedömdes som betydande. Informationen om vad som kunde förväntas hända, främst under fredagen den 15 juni, var tydlig och händelseutvecklingen visade sig i stora delar överensstämma med informationen.

Enligt vår mening synes kriminalunderrättelsearbetet vid myndigheten ha fungerat väl. Samarbetet mellan myndigheten och Säkerhetspolisen har, såvitt vi kan bedöma, i detta sammanhang och på denna nivå varit friktionsfritt.

◇ Polisledningen har av såväl egna som förstärkande poliser kritiserats för att ha försökt tona ned hotbilden alltför mycket. Ett exempel som anförs till stöd för detta är turerna kring den s.k. Prag-filmen, som kommenderingschefen inte lät poliserna ta del av. Ett annat exempel är de presentationer som hölls av polisledningen under maj och i början av juni och där det enligt flera uppgiftslämnare bara talades om att polisinsatsen i samband med EU-mötet skulle ske i en öppen och vänlig atmosfär. Polisledningen har förklarat sitt förhållningssätt med att den ville undvika att ”tagga upp” poliserna.

Kritik skall i och för sig inte riktas mot polisledningen för dess ambitioner att försöka undvika att hetsa upp de poliser som skulle delta i insatsen. Det var emellertid lika viktigt att poliserna skulle få en så realistisk bild som möjligt av vad de kunde förvänta sig, särskilt mot bakgrund av den allvarliga hotbilden. Poliserna måste ges goda förutsättningar för att förbereda sig. Nu förmedlades dubbla budskap – polisledningen förde ut ett och dess kriminalunderrättelserotel ett annat – vilket ledde till ifrågasättanden och spekulationer.

◇ Under våren 2001 växte planerna på en ny taktisk modell fram rörande polisens hantering av demonstrationer och andra opinionsyttringar. Som en följd av händelserna vid Ekofin-mötet i Malmö i slutet av april tog modellen definitiv form. En dialoggrupp skulle skapas, ett mindre antal poliser fotpatrullera bland demonstranter och allmänhet och resterande poliser hållas i beredskap i bakgrunden. Polisens dialoggrupp, kontaktgruppen, började någon vecka in i maj att försöka etablera kontakt med organisationer och grupper, som gett tillkänna att de skulle delta i demonstrationer och andra manifestationer.

Den valda taktiska modellen måste ses som konstruktiv. Vi kan dock konstatera att den fastställdes på ett sent stadium. Dialogen behandlas särskilt i avsnitt 6.5.4.

◇ Trots den under våren alltmer ökande hotbilden skedde inte någon samordnad övergripande omfallsplanering med berörda divisions- och avdelningschefer. Med omfallsplanering menas polisens planering för handlingsalternativ på olika platser och vid skilda

händelseutvecklingar. Den omfallsplanering som ägde rum skedde främst genom fortlöpande diskussioner mellan kommenderingschefen och planeringsstaben. Den dokumenterades inte. Divisions- och avdelningschefer gjorde också viss egen omfallsplanering. Med något undantag dokumenterades inte heller den.

Vi har således konstaterat att omfallsplanering saknades för insatser mot de centralt belägna skolorna Hvitfeldtska och Schillerska (se våra bedömningar i avsnitt 6.5.6). Den omfallsplanering som fanns för inträngningsförsök mot Svenska Mässan gjordes av den divisionschef som skulle leda polisinsatsen på platsen. Något tillfälle för honom att förankra den hos kommenderingsledningen gavs aldrig.

En ordentlig omfallsplanering är central vid en polisinsats som denna. Sådan planering bör, enligt vår uppfattning, också dokumenteras så att berörda chefer kan ta del av den, analysera den och föra en konstruktiv diskussion om den. Kommenderingsledningen måste vara införstådd med hur enskilda divisionschefer omfallsplanering ser ut för att kunna göra en helhetsbedömning av situationen och undvika att något hamnar mellan stolarna. En bristande omfallsplanering kan leda till att polisen fastnar i ad hoc-lösningar, inte är mentalt förberedd på vad som kan hända och inte vet var den skall söka information. Detta kan i sin tur medföra att polisen hamnar i tidsnöd. Tidsnöd kan få allvarliga konsekvenser vid de juridiska bedömningar som ofta måste göras och kan även leda till ogenomtänkta beslut som utsätter personalen och andra inblandade för onödiga risker.

Vi är starkt kritiska till polismyndighetens hantering av omfallsplaneringen inför EU-toppmötet.

6.5.3 Polismyndighetens samverkan med andra myndigheter

Vår kartläggning har även omfattat polismyndighetens samarbete och samverkan med olika myndigheter och organisationer under planerings- och förberedelsestadiet samt under genomförandet. Vi har därvid funnit anledning uttala oss om vissa förhållanden.

◇ Polismyndighetens samarbete och samverkan med andra myndigheter och organisationer inom länet synes i huvudsak ha fungerat tillfredsställande. Några vi talat med, bl.a. räddningstjänsten, sjukvårdens beredskapsenhet och Företagarföreningen Avenyn, har dock efterlyst en större öppenhet från polismyndighetens sida när

det gäller information om hotbilder, framför allt beträffande ordningsstörningar, och händelser av betydelse. Det är naturligtvis viktigt att polismyndigheten så långt möjligt lämnar information som kan vara relevant för andra myndigheters och organisationers verksamhet.

◇ När det gäller samarbetet och samverkan mellan polismyndigheten och Säkerhetspolisen har vi konstaterat brister.

Under arbetet i den operativa förberedelsegruppen och i en skrivelse till Rikspolisstyrelsen framförde polismyndigheten synpunkter på ansvarsfördelningen mellan Säkerhetspolisen och myndigheten. I en skrivelse i februari 2000 klargjorde rikspolischefen förhållandet och uppmanade samtidigt myndigheterna att samarbeta ”prestigelöst och i en positiv anda”.

Vissa delar av Säkerhetspolisen – främst ledande företrädare för författningsskyddet men också vissa företrädare för personskyddet – har varit starkt kritiska till hur samarbetet med polismyndigheten fungerat. Mot detta står uppgifter från ledande företrädare för Säkerhetspolisens personskydd och ledningen för polismyndigheten, som ansett att samarbetet fungerat väl.

Ett exempel på den kritik som Säkerhetspolisen riktat mot polismyndighetens kommenderingsledning är att den inför insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet inte efterfrågade om Säkerhetspolisen kunde lämna kompletterande information om förhållandena inne på skolan. Säkerhetspolisen hade källor därinne och dessa hade, enligt Säkerhetspolisen, kunnat styras för att försöka få fram viktiga uppgifter. Eftersom Säkerhetspolisen, enligt egen uppgift, inte fick kännedom om anledningen till insatsen kunde den inte använda källorna på ett adekvat sätt. Polismyndighetens kommenderingsledning har mot kritiken invänt att Säkerhetspolisen hade en representant i kommenderingsstaben som följde arbetet där och att kommenderingsledningen utgick ifrån att den fick den information som Säkerhetspolisen hade möjlighet att lämna.

Ett annat exempel på Säkerhetspolisens kritik är att den anser att den i större utsträckning skulle ha kunnat hjälpa till med värdering av det underrättelsematerial som lämnats till polismyndigheten.

Vi anser att det är anmärkningsvärt att källorna inne på Hvitfeldtska gymnasiet inte användes på ett optimalt sätt inför insatsen mot skolan. Vi har emellertid inte kunnat klarlägga vad det berodde på eftersom myndigheterna även i detta avseende lämnat motstridiga uppgifter. Vi kan dock konstatera allvarliga brister i sam-

verkan på ledningsnivå mellan Säkerhetspolisen och polismyndigheten.

◇ Även i samarbetet mellan polismyndigheten och Rikskriminalpolisen finns brister (jfr avsnitt 6.5.1).

Den operativa förberedelsegruppen, som leddes av Håkan Jaldung, föreslog att Rikspolisstyrelsen skulle tillsätta en arbetsgrupp för samordning av planeringsinsatserna inför ministerrådsmötena i Sverige. En sådan grupp, den s.k. Hydforsgruppen, tillsattes i början av år 2000. Trots att Håkan Jaldung varit med och föreslagit inrättandet av en samordningsgrupp var han till en början, enligt Hydforsgruppens ordförande, tveksam till polismyndighetens medverkan i den. Håkan Jaldung utsåg till polismyndighetens representant en polisman som saknade erfarenhet av övergripande planering i myndigheten. Vid mötena i gruppen lämnade denne endast begränsad information till övriga om myndighetens planering och förberedelser.

Som nämnts erbjöd dessutom Hydforsgruppen utbildningsinsatser, gemensam upphandling av viss utrustning och samordning av personalens villkor. Polismyndigheten ville i likhet med samtliga övriga polismyndigheter inte ha någon gemensam utbildningsinsats. Inte heller ville polismyndigheten ha någon samordning beträffande de ekonomiska villkoren.

Vi finner det anmärkningsvärt att polismyndigheten inte varit intresserad av den samverkan och det stöd Hydforsgruppen kunde erbjuda.

När det gäller de ekonomiska villkoren för medverkande poliser beslutade myndigheten under pågående kommendering om extra ersättning till tjänstgörande poliser inom den öppna polisen med totalt 10 000 kr vardera. Poliser vid Säkerhetspolisen har inte fått någon motsvarande ersättning, vilket lett till diskussioner och motsättningar inom poliskåren. Det är naturligtvis av vikt att de ekonomiska villkoren klaras ut innan en kommendering påbörjas.

Polisförstärkningar under kommenderingen tas upp särskilt i nästkommande avsnitt.

Även i övrigt har vi konstaterat brister i samverkan med Rikskriminalpolisen. Rikskriminalchefen har t.ex. berättat hur han onsdagen den 13 juni besökte polismyndigheten för att få en lägesbeskrivning inför mötet och för att få se hur den då nya videolänksutrustningen till ledningscentralen fungerade. Enligt rikskriminalchefen mottogs han i ett besöksrum för allmänheten och förvägrades tillträde till ledningscentralen.

6.5.4 Polisförstärkningar

Poliskommenderingen kom som vi inledningsvis nämnt att omfatta ca 2 500 poliser. Av dessa utgjorde ca 1 100 förstärkande poliser, dvs. poliser från andra myndigheter.

Polismyndigheten bedömde till en början att den skulle kunna klara kommenderingen med egen personal. I slutet av december 2000 (efter mötet i Nice) och i början av mars 2001 begärde den förstärkning med totalt ca 350 poliser. Efter Ekofin-mötet i Malmö i april anmälde polismyndigheten därutöver behov av en reservstyrka utan att närmare precisera antalet poliser. I början av maj beslutade Rikskriminalpolisen om den i december och mars begärda förstärkningen om ca 350 poliser. Efter att polismyndigheten i mitten av maj begärt att reservstyrkan skulle få tas i anspråk som ordinär polisförstärkning beslutade Rikskriminalpolisen i början av juni om denna ytterligare förstärkning med drygt 350 poliser. Vid den tidpunkten hade således Rikskriminalpolisen beslutat om förstärkning med drygt 700 poliser. Under EU-toppmötet beslutades om akut förstärkning med ytterligare drygt 400 poliser.

Vi har under vår genomgång av förstärkningsfrågan gjort följande reflektioner.

◇ Rikskriminalpolisens första formella beslut om polisförstärkningen inför EU-kommenderingen fattades i början av maj 2001, drygt fyra respektive två månader efter polismyndighetens begäran. Denna handläggningstid har kritiserats av polismyndigheten som framhållit att den lett till svårigheter i myndighetens planering, särskilt vad gäller utbildning. Rikskriminalpolisen har invänt att den underhand meddelat polismyndigheten att den skulle få vad den begärt.

Vi har inte kunnat klarlägga i vilken utsträckning polismyndigheten erhållit sådana underhandsbesked som kunnat läggas till grund för myndighetens fortsatta planering. Vi konstaterar dock att det vid en kommendering som den aktuella är av stor vikt att beslut om polisförstärkningar fattas så tidigt som möjligt. Erfarenheten från Göteborg visar att också underhandsbesked bör dokumenteras.

◇ Mot bakgrund av den efter EU-toppmötet i Nice i december 2000 alltmer ökande hotbilden anser vi att polismyndigheten tidigare borde ha begärt en ordentlig reservstyrka, som skulle kunna tas i anspråk om något extraordinärt inträffade. Det hade också

möjliggjort en bättre utbildning. När polismyndigheten i maj begärde att reservstyrkan skulle tas i anspråk borde den, även om det var i ett sent skede, samtidigt ha begärt att ytterligare reserver skulle finnas tillgängliga. Som det nu blev fick Rikskriminalpolisen försöka få fram fler förstärkande poliser under kommanderingen när behovet blev akut.

◇ Polismyndigheten begärde på torsdagskvällen den 14 juni förstärkning med 100 poliser. Rikskriminalpolisen beslutade om förstärkning med 134 poliser. Strax före tiotiden på fredagsförmiddagen meddelade myndigheten Rikskriminalpolisen att den bara ville behålla 50 av dessa. Enligt företrädare för Rikskriminalpolisen försökte den förgäves övertala polismyndigheten att behålla förstärkningen. Inom Rikskriminalpolisen fördes diskussioner, var rikskriminalchefen deltog, om möjligheterna att förlägga berörda poliser vid länsgränsen för att snabbt kunna ianspråka dem om det behövdes. En dryg timme senare – efter händelserna på Avenyn – meddelade polismyndigheten att den ändrat sig och önskade behålla förstärkande personal. Därefter begärdes inom loppet av ett par timmar ytterligare 260 förstärkande poliser.

Mot bakgrund av att torsdagens insats mot Hvitfeldtska gymnasiet krävt stora personalresurser (se vår bedömning i avsnitt 6.5.7) och då fredagen hade en allvarlig hotbild med hög risk för våldsamma opinionsyttringar förefaller polismyndighetens hantering av förstärkningsfrågan under fredagsförmiddagen oss märklig.

◇ Vi är sammanfattningsvis kritiska till hur frågan om polisförstärkningar hanterats inför EU-toppmötet i Göteborg.

6.5.5 Dialog

I polismyndighetens taktiska modell för hur polisen skulle hantera demonstrationer och andra opinionsyttringar i samband med toppmötet spelade dialogen en viktig roll. Inom polismyndigheten tillskapades en dialoggrupp, kontaktgruppen, som bestod av sex personer. Kontaktgruppen fick i uppgift att föra en dialog med arrangörer av och deltagare i demonstrationer i syfte att förebygga och i förekommande fall ingripa mot brott.

Under vår kartläggning av polisens dialog med demonstranter har vi gjort följande reflektioner.

◇ Polismyndighetens ansats att genom en dialog etablera samarbete och samverkan med arrangörer och deltagare i demonstrationer och andra manifestationer anser vi vara ett bra initiativ.

◇ Mot bakgrund av att kontaktgruppens arbete påbörjades i ett så sent skede, endast ca fem veckor före EU-toppmötet, måste resultatet av arbetet ses som en framgång. Arbetet bidrog till att samtliga tillståndsgivna demonstrationer kunde genomföras utan allvarliga störningar.

Resultatet av dialogarbetet hade förmodligen blivit ännu bättre om dialogen påbörjats i god tid. Det tar tid att bygga upp goda relationer och ett ömsesidigt förtroende, liksom att inom polismyndigheten förankra kontaktgruppens syfte och mandat.

◇ Kontaktgruppens mandat var oklart såväl inom gruppen som i förhållande till demonstrationsarrangörer. Många hade uppfattat att mandatet inte bara gällde demonstrationer utan också händelser som inträffade däremellan. Det oklara mandatet ledde bl.a. till misstroende från demonstrationsarrangörer och andra då polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet genomfördes (se vidare avsnitt 6.5.7) och det skadade därmed relationen mellan parterna.

6.5.6 Utbildning och utrustning

I vår kartläggning av Göteborgshändelserna har ingått att undersöka hur polispersonal utbildats och förberetts inför kommanderingen samt tillgången till utrustning.

I samband med EU-toppmötet genomförde Polisförbundet en enkätundersökning bland de poliser som deltog i kommanderingen. Av 1 800 utdelade enkäter besvarades drygt hälften. I undersökningen uppgav 59 procent av poliserna att de saknade en anpassad utbildning för de arbetsuppgifter som de tilldelats under kommanderingen. Tre fjärdedelar ansåg att utbildningen inför särskilda händelser bör organiseras på annat sätt. Beträffande utrustningen ansåg 60 procent av poliserna att de inte tilldelats erforderlig utrustning för att kunna genomföra förekommande arbetsuppgifter, 66 procent att de saknade personlig utrustning och 72 procent att gruppen/avdelningen saknade utrustning.

Resultaten av denna undersökning och vår egen kartläggning föranleder oss att göra följande uttalanden.

◇ Vi har konstaterat allvarliga brister när det gäller svenska polis-mäns utbildning för att kunna ingripa mot folkmassa. Någon

ordentlig enhetlig utbildning på detta område har inte genomförts sedan Rikspolisstyrelsen inför EM i fotboll 1992 tog ett övergripande och samordnat initiativ härtill. Den kunskap som då byggdes upp har under åren i stor utsträckning gått förlorad.

Vi har också kunnat konstatera andra kunskapsbrister hos de poliser som deltog i kommenderingen. T.ex. saknade många kunskap om de politiska grupper m.fl. som var i Göteborg.

Förutom bristfällig kunskap har vi konstaterat att poliser vid olika myndigheter arbetar efter skilda taktiska modeller, vilket i Göteborg medfört samverkanssvårigheter (se vidare avsnitt 6.5.7).

Polismyndigheten hade inför kommenderingen en ambition att ge en adekvat utbildning till deltagande poliser. Det är dock, enligt vår mening, inte möjligt för en enskild polismyndighet att klara en sådan uppgift vid en så omfattande kommendering. Ansvaret för att en enhetlig och ändamålsenlig utbildning kommer till stånd måste i stället läggas på centralmyndigheten, dvs. Rikspolisstyrelsen, som ett led i dess samordningsuppgifter.

◇ Vi har även konstaterat stora brister i polisens utrustning under kommenderingen.

När det gäller personlig skyddsutrustning tillgodosåg polismyndigheten i hög utsträckning de önskemål som fanns från den egna personalen inför kommenderingen. Skyddsutrustningen visade sig dock under insatsen vara otillräcklig och en översyn av den har efterlysts.

Polismyndigheten hade i månadsskiftet maj/juni meddelat förstärkande polismyndigheter vilken personlig utrustning som skulle bäras under kommenderingen. Trots detta saknade många förstärkande poliser delar av utrustningen. Polismyndighetens relativt sena information till myndigheterna kan ha bidragit till detta. Den har förklarats med att polismyndigheten först själv i ett sent skede fick kännedom om vilka myndigheter som skulle lämna förstärkning. Vi konstaterar emellertid att de förstärkande polismyndigheterna trots den relativt sena informationen borde ha sett till att poliserna utrustats bättre för kommenderingen.

Händelserna i Göteborg ger anledning att generellt överväga polisens utrustning. Vi återkommer till den frågan i avsnitt 7.3.

6.5.7 Polismyndighetens genomförande av kommenderingen

Som vi framhållit inledningsvis ställdes polisen under genomförandet av kommenderingen inför svåra uppgifter, där dess förmåga och kompetens kom att prövas på ett extraordinärt sätt. I det följande redovisar vi dels de övergripande synpunkter vi har på genomförandet av kommenderingen, dels synpunkter på några av polisinsatserna.

Övergripande synpunkter

◇ Sverige saknar en nationell operativ modell för särskilda händelser med fastlagda ledningsnivåer, enhetligt ordersystem och begreppsbruk, m.m. Det operativa koncept som Polismyndigheten i Västra Götaland använde vid genomförandet avvek i vissa delar från vad som är brukligt i övriga landet. En del av tiden under kommenderingen fick därför ägnas åt att informera poliserna från andra län om det operativa systemet. Informationen till de poliser som kom till Göteborg under genomförandeveckan blev av naturliga skäl knapphändig.

Många av de tillresta poliserna har beskrivit det operativa konceptet som svårförståeligt och svårtillämpat. Som exempel har anförts att lednings- och organisationsmodellen medförde en oklar ansvarsfördelning mellan cheferna på fältet. Detta var, enligt kritikerna, särskilt påtagligt vid de tillfällen då arbetsituationen var pressad såsom vid insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet på torsdagen och under de våldsamheter som utbröt i samband med Antikapitalistmarschen på fredagsförmiddagen. Sådan kritik har uttalats också av polismyndighetens egen personal och av chefer som tjänstgjorde som yttre befäl.

Vi har tidigare berört kritiken att den ordning som tillämpades inför EU-toppmötet var trög och stel och att verksamheten var detaljreglerad och ”toppstyrd”. Sådana synpunkter har framförts också när det gäller genomförandefasen av kommenderingen. Kritikerna har bl.a. menat att kommenderingsledningen fattade beslut som normalt ligger på den yttre ledningen, dvs. inom det minutoperativa arbetet, och att den uppdragstaktik som innebar att yttre chefer fick bestämda uppgifter därför inte fungerade fullt ut.

Någon enhetlig modell för ledning och genomförande av kommenderingar vid särskilda händelser finns, som nämnts, inte i

Sverige. Erfarenheterna från EU-toppmötet visar att det finns behov av en sådan nationell modell.

◇ En annan brist som påtalats är att det inte fanns en särskild transportenhet med uppdrag att föra gripna och omhändertagna till polishuset respektive Kviberg. Det är självfallet viktigt att denna del av frihetsberövandet fungerar på ett smidigt sätt.

Kritikerna har därutöver efterlyst en dokumentationsenhet med uppgift att säkra dokumentationen och avrapporteringen vid överlämnandet av den frihetsberövade till transportenheten. Det är naturligtvis av stor vikt att dokumentationen av frihetsberövanden fungerar på ett säkert och effektivt sätt.

◇ Vi har tidigare konstaterat att kriminalunderrättelsearbetet fungerade väl under planerings- och förberedelsestadiet. Även under genomförandestadiet synes detta arbete ha fungerat väl. Det goda kriminalunderrättelsearbetet och organisationen med två särskilda spaningsenheter med civila poliser knutna till insatschefen respektive spaningscentralen bidrog till att ett stort antal personer kunde gripas och senare lagföras.

Enligt vår uppfattning har polismyndighetens kriminalpolisarbete bedrivits på ett framgångsrikt sätt, med undantag av det arbete som föranleddes av tillslaget mot Hvitfeldtska gymnasiet. Vi återkommer med vissa synpunkter på den insatsen.

◇ Under våra intervjuer med poliser vid polismyndigheten har det framkommit missnöje med myndighetens psykosociala omhändertagande av personalen efter kommenderingen. Polismyndighetens insatser på detta område har enligt dessa poliser varit otillräckliga. De har bl.a. menat att all personal borde ha fått genomgå en obligatorisk individuell psykologisk debriefing av professionell handledare i omedelbar anslutning till kommenderingen.

Det finns enligt uppgift inte några riktlinjer för hur polismyndigheternas psykosociala omhändertagande av personalen skall bedrivas. En samordning i dessa frågor är önskvärd. Detta är särskilt viktigt vid kommenderingar där polismän från flera polismyndigheter ingår.

Polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet

Polisinsatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet är en av de mest centrala och omdiskuterade händelserna under EU-toppmötet i Göteborg. Många frågor har ställts kring insatsens syfte, genomförande och

konsekvenser. Vi har mot den bakgrunden valt att studera händelserna vid skolan särskilt noga. Som framgått av vår redogörelse för händelseförloppet råder bland poliser, demonstranter och övriga iakttagare olika uppfattningar om polisinsatsen. Flertalet är dock eniga om att den i betydande utsträckning kom att påverka det fortsatta skeendet under EU-toppmötet. Även om uppgifterna således i stora delar går isär och i vissa delar är oförenliga anser vi oss kunna göra vissa bedömningar.

◇ Som vi framhållit i kapitel 2 är det ett viktigt led i värnandet om demokratin att försöka skapa bästa möjliga förutsättningar för medborgarna att sluta sig samman, mötas och bedriva opinionsarbete. Stat och kommun kan till exempel bidra genom att ställa ändamålsenliga mötes- och samlingslokaler till förfogande. Ett annat sätt är att erbjuda övernattningsplatser i offentliga lokaler, såsom skolor, vid politiska möten och andra sammankomster. Vi är därför principiellt positiva till att en kommun tillhandahåller övernattningsplatser i skolor vid internationella möten av aktuellt slag.

Det uppstod inte några problem vid 14 av de 16 uthyrda skolorna i Göteborg. Erfarenheterna från Hvitfeldtska gymnasiet visar dock på oklara förhållanden mellan olika aktörer vilket talar för att en sådan uthyrning, för alla inblandades skull, bör ske i mer kontrollerade former och under klara och entydiga förutsättningar. Det får inte råda några oklarheter mellan parterna om vilka villkor som gäller.

Inom delar av polisen ifrågasattes om det var lämpligt att hyra ut centralt belägna skolor som Hvitfeldtska gymnasiet. Polisledningen framförde emellertid inte denna tvekan till den politiska ledningen i kommunen.

Vi finner det angeläget att polisen på ett klart och tydligt sätt ger en kommun besked om när den av ordnings- eller säkerhetsskäl bör avstå från att hyra ut vissa skolor. Kommunen bör naturligtvis vara lyhörd för polisens bedömning.

◇ Åklagaren beslutade på onsdagskvällen den 13 juni att en reell husrannsakan skulle genomföras på skolan. Mot bakgrund av det underlag som fanns finner vi ingen anledning att ifrågasätta åklagarens beslut. Vi är däremot kritiska till hur beslutet kom att verkställas även om vi inser att polisen ställdes inför en svår uppgift. Vi uttalar oss inte om de rent rättsliga bedömningar som gjordes av polisen. Polisens agerande är föremål för förundersökning på initiativ av riksdagens ombudsmän (JO).

◇ Redan under våren 2001 visade hotbilsrapporter på stor risk för våldsamma opinionsyttringar mot EU-toppmötet under fredagen den 15 juni. Enligt kommenderingsledningen stod det också i ett tidigt skede klart att det på Hvitfeldtska gymnasiet skulle komma att finnas personer med anknytning till sådana autonoma grupper som var beredda att störa EU-toppmötet genom våldsamma aktioner. Mot denna bakgrund borde polismyndigheten i god tid ha försökt förebygga att sådana aktioner skulle kunna genomföras och därigenom också förhindra brottslighet. Den kunde t.ex. kontaktat hyresvärd eller bovärd för att diskutera omflyttningar eller låtit polisens kontaktgrupp agera. Under alla förhållanden borde man ha haft en planering för hur problem om de uppstod skulle lösas och ha förberett sig väl inför genomförandet av en eventuell insats bl.a. för att minska olägenheterna för dem som befann sig på skolan men inte kunde misstänkas för något brottsligt. Någon sådan planering och förberedelse förefaller inte ha funnits.

Tvärtom synes polisledningen, trots hotbilderna, ha blivit överraskad av händelseutvecklingen och underrättelserna under första delen av mötesveckan. Pressen att klara säkerheten under toppmötet och den amerikanske presidentens besök, brister i planeringen och otillräckliga förberedelser förefaller ha försatt polisledningen i en situation där den inte såg någon annan utväg än ett skyndsamt ingripande. Detta fick enligt vår bedömning karaktär av hafsverk, tog alltför stora resurser i anspråk och orsakade dem som befann sig på skolan oproportionerligt stora inskränkningar i rörelsefriheten. Vi är kritiska till att det planerings- och förberedelsearbete som föregick insatsen var så bristfälligt.

◇ Det står klart att polisen i vart fall under tiden fram till dess att förhandlingarna cirka kl. 14.30 tog sin början, dvs. under flera timmars tid, inte aktivt försökte sprida information om anledningen till avspärningen eller om villkoren för att få lämna det avspärrade området. Den som på detta sätt stängs inne har rätt att få information om orsaken härtill samt om när och under vilka förutsättningar han eller hon får lämna området. Polisens brister i detta avseende är allvarliga och bidrog bl.a. till rädsla, ilska och spekulationer bland de instängda. Bristen på information motverkade därmed insatsens syfte, dvs. en lugn utrymning av området för att skolan skulle kunna genomsökas.

◇ Vid insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet greps 459 personer misstänkta för våldsamt upplopp. Massgripandet ingår i det som är föremål för JO:s prövning. Vi kan dock konstatera att polisen i

samband med omhändertagandet av de gripna förefaller ha begått ett antal överträdelser av gällande författningar (se överåklagare Björn Ericsons beslut den 3 januari 2002). T.ex. hölls inte förhör inom rimlig tid, överblick saknades om det bland de gripna fanns personer under 15 respektive 18 år vilka kräver särskild handläggning och dokumentationen var bristfällig. De gripna hade endast i ringa utsträckning möjlighet att sköta sin personliga hygien och tillgången till dricksvatten var enligt uppgift begränsad. Vi finner detta anmärkningsvärt.

Det torde vara ofrånkomligt att ett gripande av 459 personer förorsakar stora praktiska problem och kräver oerhört stora resurser från polisens sida om den skall kunna leva upp till regelverkets alla krav vad gäller tidsfrister, dokumentation, praktiska arrangemang för de gripna m.m. Även om polisen inför stora händelser måste ha en realistisk planering för hur många platser som kommer att behövas och personal för detta är det ofrånkomligt att den kan hamna i en situation där den inser att de tillgängliga resurserna är otillräckliga för att ett planerat ingripande skall kunna genomföras rättsenligt. Detta kan göra det nödvändigt för polisen att avstå från att gripa alla misstänkta även om man i och för sig anser sig ha tillräckliga skäl för det. Generellt gäller att polisen i en sådan situation i sista hand tvingas åberopa nöd (jfr 24 kap. 4 § brottsbalken)

◇ Många demonstranter har omvittnat att polisen i samband med ingripandet mot Hvitfeldtska gymnasiet uttalat sig nedsättande och kränkande om dem. Det är naturligtvis aldrig acceptabelt att polisen använder ett olämpligt språkbruk.

◇ Kommenderingschefen Håkan Jaldung har framhållit att just insatsen mot Hvitfeldtska var en förutsättning för att polisen kunde klara sina uppgifter utan värre konsekvenser under president Bushs besök och EU-dagarna.

Det går inte att med säkerhet uttala sig om hur den fortsatta utvecklingen hade blivit om något ingripande mot Hvitfeldtska inte hade ägt rum. Vi kan i och för sig konstatera att såväl president Bushs besök som mötet på Svenska Mässan kunde genomföras utan incidenter. Å andra sidan fick händelseutvecklingen på Hvitfeldtska ett antal negativa konsekvenser för det fortsatta skeendet under toppmötet.

- Det tärde kraftigt på polisresurserna, vilket fick allvarliga följder främst under fredagen (se vår bedömning rörande Antikapitalistmarschen – Avenyn – Viktoriabron).
- Det skadade relationerna till demonstranterna. Polisledningen valde att inför ingripandet inte från början använda sig av kontaktgruppen. Det, liksom att förhandlingarna senare bröts, ledde till ett minskat förtroende för den fortsatta dialogen.
- Genom ingripandet förhindrades demonstranter att utöva sin mötesrätt eftersom den s.k. motkonferensen och andra möten inte kunde hållas som planerat. Ingripandet upplevdes som provocerande inte bara av de gripna utan också av många andra.
- De enskilda poliserna utsattes för utomordentligt svåra påfrestningar såväl fysiskt som psykiskt. En dåligt förberedd insats ökar risken för våldsamma konfrontationer och därmed också faran för enskilda poliser och andra berörda personer.

◇ Under vår utredning har vi bland demonstranter mött ett par frågor rörande insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet, som varit föremål för omfattande spekulationer.

Den första frågan är huruvida insatsen var planerad av polisen sedan lång tid tillbaka. Vi har konstaterat att insatsen överhuvudtaget inte förefaller ha planerats eller förberetts. Det finns enligt vår bedömning inte något som talar för att ingripandet vilade på en utarbetad plan.

Den andra frågan är huruvida Secret Service påverkat den svenska polisen vad gäller beslutet om ingripande mot Hvitfeldtska gymnasiet. Inför varje statsbesök förekommer kontakter mellan berörda utländska säkerhetstjänster, Säkerhetspolisen och den lokala polismyndigheten för att bl.a. ansvarsfördelningen skall klaras ut. Så skedde också inför den amerikanska presidentens besök i Göteborg. Detta är ett naturligt led i säkerhetsarbetet. De beslut som fattas är den svenska myndigheten ansvarig för. Vi har inte funnit några belägg för att insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet tillkommit på initiativ av de amerikanska myndigheterna.

Antikapitalistmarschen – Avenyn – Viktoriabron

Det stod i ett relativt tidigt skede klart för kommenderingsledningen att fredagen den 15 juni kunde förväntas bli den svåraste dagen för polisen. En rad olika aktioner var att vänta under dagen

och kvällen i syfte att stoppa, fördröja eller på annat sätt störa EU-toppmötet. Det kom också underrättelser om en aktion mot polishuset. Kommenderingsledningen och insatschefen hade att disponera polisresurserna under fredagsförmiddagen mot den bakgrunden.

◇ Som vi tidigare framhållit hade insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet tårt kraftigt på polisresurserna (se vår bedömning rörande den insatsen). Enligt kommenderingschefen medförde insatsen mot skolan att hotbilden i ett visst läge under fredagen var starkare än dimensioneringen av polisresurserna. Under ca 30 minuter lyckades polisen inte att upprätthålla allmän ordning och säkerhet på Kungsportsavenyn. Det kan antas att ytterligare polisresurser och en bättre användning av de tillgängliga hade kunnat begränsa det våldsamma upploppet.

◇ De våldsamheter som utbröt i samband med Antikapitalistmarschen ca kl. 10.30 och händelseutvecklingen därefter visar att alltför få av de poliser som fanns tillgängliga hade tillräcklig utbildning i ingripande mot folkmassa. Piketpoliserna och övriga specialenheter fick utnyttjas hårt.

◇ Händelseutvecklingen ger också anledning att överväga vilken kroppsutrustning och annan personlig utrustning poliser skall ha tillgång till vid ingripanden av aktuellt slag.

Enligt polisen utsattes radiokommunikationssystemet för kraftiga störningar och var tidvis helt utslaget. Det är troligt att utvecklingen hade blivit en annan om polisen haft tillgång till ett modernt radiosystem.

Händelserna visar också på ett behov av särskilt anpassade insatsfordon.

◇ Även med beaktande av radiostörningarna tyder händelserna vid Götaplatsen och i södra delen av Kungsportsavenyn på att samträningen mellan piketpoliser, hundförare och ryttare behöver förbättras.

◇ Liksom vid insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet synes polisen ha misslyckats med att ge de personer som spärrades in på Viktoria-bron tillräcklig information om orsaken härtill, vilket är anmärkningsvärt med tanke på den begränsning av rörelsefriheten som insatsen innebar för de instängda.

Polisinsatsen vid Vasaplatsen

På fredagskvällen inleddes Reclaim The Streets gatufest på Vasaplatsen. Det förekom folksamlingar såväl på Vasaplatsen som i dess närområde, bl.a. i Vasaparken. Strax därefter utbröt oroligheter i Vasaparken som övergick till våldsamt upplopp. I samband därmed ansåg sig några poliser tvungna att använda sina tjänstevapen. Vid tillfället förfogade insatschefen över ca 700 poliser.

◇ Radiokommunikationssystemet utsattes vid insatsen för störningar och var under cirka en timmes tid i princip helt utslaget. Insatschefen fick på grund av störningarna svårt att upprätthålla kontakten med sina avdelningschefer och att leda insatsen. Han försökte skapa sig en bild av situationen och tvingades att ge order till polisensheterna med hjälp av mobiltelefon och ordonnanser. Flera poliser som vi talat med, däribland kommenderingschefen och insatschefen, har uppgett att våldsamheterna sannolikt hade kunnat begränsas och skottlossningen undvikas om polisen haft en störningsfri radio. Enligt vår mening visar händelserna att behovet av ett nytt modernt radiosystem är akut.

◇ Händelserna runt Vasaplatsen ger, i likhet med våldsamheterna på Kungsporsavenyn tidigare samma dag, anledning att diskutera vilken personlig kroppsskyddsutrustning och annan personlig utrustning poliser skall ha tillgång till vid ingripanden mot folkmassa. De visar på ett behov av särskilt anpassade insatsfordon.

Polisinsatserna på Järntorget och mot Schillerska gymnasiet

Under lördagen genomförde polisen två större insatser, dels på Järntorget och dels mot Schillerska gymnasiet. Tingsrättens dom rörande insatsen mot Schillerska gymnasiet har ännu inte vunnit laga kraft. Vi anser oss dock oförhindrade att göra följande bedömningar.

◇ Med anledning av information om att en icke tillståndsgiven demonstration skulle anordnas på Järntorget omringade polisen, i syfte att förhindra ordningsstörningar, en folksamling på platsen. I samband med insatsen kontrollerade polisen om det i folksamlingen fanns personer som hade begått brott under mötesveckan. Under insatsen skedde därför en selektering av de omringade personerna. Den kom att dra ut på tiden. Många har beskrivit att informationen från polisen var bristfällig (se vice chefsåklagaren

Åke Olssons beslut den 6 november 2002). Vi finner det anmärkningsvärt att polisen även i detta fall brustit i sin informations-skyldighet. Vidare väcker det förvåning att polisens platschef inte i rimlig tid fick besked av kommenderingsledningen om den rättsliga grunden för insatsen. Han såg sig så småningom tvingad att på eget initiativ avbryta insatsen.

◇ Vi har beträffande insatsen mot Hvitfeldtska gymnasiet kritiserat polismyndighetens omfallsplanering. Även vad gäller Schillerska gymnasiet har vi konstaterat att sådan planering saknats. Detta medförde bl.a. att polismyndigheten var tvungen att inleda verkställandet av beslutet om husrannsakan med att eftersöka en ritning över skolbyggnaden. Därmed fick de boende information om att en polisinsats var aktuell. Av olika skäl kom denna att fördröjas åtskilliga timmar. När insatsen sedan ägde rum skedde den med stor kraft. Polisens tillvägagångssätt väcker förvåning.

◇ Många demonstranter har omvittnat att polisen också vid denna insats använde ett nedsättande och kränkande språkbruk. Det är naturligtvis aldrig acceptabelt att polisen uttrycker sig på ett sådant sätt.

◇ Vid genomförandet av husrannsakan utrymdes skolan av nationella insatsstyrkan. De personer som befann sig inne i skolan fördes ut på skolgården. För många av de boende blev det en obehaglig upplevelse. De tvingades att lägga sig ned på marken i avvaktan på att de skulle kroppsvisiteras. Enligt uppgift tvingades personerna att ligga kvar mellan 40 minuter och en och en halv timme. Många har vittnat om att de utsattes för batongslag och annan kränkande behandling. Det nu beskrivna förfarandet har som tidigare nämnts varit föremål för rättslig prövning.

◇ Flera personer har berättat att ungdomarna efter frisläppandet tvingades lämna skolområdet lättklädda, en del endast iförda underkläder. Många ungdomar befann sig i ett chocktillstånd. Vi är kritiska till denna behandling. Polisen borde, efter samråd med kommunen, ha sett till att ungdomarna togs om hand fram till dess att de fick tillåtelse att återvända till skolan.

Övergripande ansvar

◇ Håkan Jaldung fick uppdraget att leda kommenderingen under Europeiska rådets möte i Göteborg av länspolismästaren Ann

Charlotte Norrås. Detta uppdrag förblev obrutet under hela den komplexa polisoperationen. Länspolismästaren har även med den valda organisationen det övergripande ansvaret för polisens förmåga att klara sina uppgifter.